

บทบรรณาธิการ

สวัสดีท่านผู้อ่านทุกท่านครับ

วารสาร “มนุษยศาสตร์สาร” ฉบับนี้ได้รับการเผยแพร่ในช่วงเวลาที่น่ากังวลอยู่พอสมควร ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ต้องเผชิญกับความท้าทายในการใช้ชีวิตและคุณค่าในความเป็นมนุษย์อันเนื่องมาจากโรคระบาด COVID-19 ในกรณีของประเทศไทยนั้น ที่ผ่านมามีโอกาสจะได้รับผลกระทบน้อยกว่าที่อื่นซึ่งมี ยอดผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตสูง จะเป็นด้วยเพราะมาตรการป้องกันภายในประเทศ หรือเพราะลักษณะทางชีวภูมิศาสตร์ของประเทศที่ทำให้ประเทศไทยยังคงค่อนข้าง “นิ่ง” กว่าที่อื่น ก็ไม่อาจจะทราบได้อย่างแน่ชัด

อย่างไรก็ตาม ในวันที่วารสารฉบับนี้ได้รับการเผยแพร่ ความ “สงบนิ่ง” ดังกล่าวกำลังจะกลายเป็นอดีต เนื่องจากการกลับมาระลอกที่ 2 (หรือที่บางท่านเล่นคำว่าเป็น “ระลอกใหม่”) ของโรคระบาดภายในประเทศ และครั้งนี้ดูเหมือนว่าจะแพร่กระจายในวงกว้างมากกว่าครั้งที่ 1 อีกด้วย การกลับมาระลอกที่ 2 นี้ทำให้ผมและเพื่อนฝูงนักวิชาการได้คิดถึงในภาพกว้างของการดำรงอยู่ของความเป็นมนุษย์ของเรา ตอนนี้ผมยังไม่สามารถทบทวนได้แน่ชัดว่าที่คิดอยู่คืออะไร เพราะโรคระบาด COVID-19 เป็น “แรง” หรือ “ความเปลี่ยนแปลง” แบบใหม่ที่เกิดขึ้นกับมนุษยชาติ ที่ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และมุมมองทางวิชาการสมัยใหม่ของกระผมเองมีข้อจำกัดในการอธิบาย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกค้างคาใจ ผมจึงจะขอใช้กลอนที่ชื่อ “Vespers” (1992) ของกวีชาวอเมริกัน หลุยส์ กลück (Louise Glück) ผู้ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณคดีในปี 2563 นี้ ในการสะท้อนถึงความคิด (ที่ยังไม่ลงรอย) ของกระผมไปก่อน และหวังว่าเมื่อท่านได้อ่านกลอนของ กลück แล้วจะได้คิดถึงสภาวะการ ความเป็นตัวตน และคุณค่าของมนุษย์ในห้วงเวลาปัจจุบัน

Vespers

-- Louise Glück, 1992

In your extended absence, you permit me
use of earth, anticipating
some return on investment. I must report
failure in my assignment, principally
regarding the tomato plants.
I think I should not be encouraged to grow
tomatoes. Or, if I am, you should withhold
the heavy rains, the cold nights that come
so often here, while other regions get
twelve weeks of summer. All this
belongs to you: on the other hand,
I planted the seeds, I watched the first shoots
like wings tearing the soil, and it was my heart
broken by the blight, the black spot so quickly
multiplying in the rows. I doubt

you have a heart, in our understanding of
that term. You who do not discriminate
between the dead and the living, who are, in consequence,
immune to foreshadowing, you may not know
how much terror we bear, the spotted leaf,
the red leaves of the maple falling
even in August, in early darkness: I am responsible
for these vines.

แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พศุตม์ ลาคูขะ
บรรณาธิการ

“มนุษยศาสตร์สาร”

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Journal of Human Sciences, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.

เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ครอบคลุมเนื้อหาที่มีคุณภาพทางด้านมนุษยศาสตร์
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ตลอดจนเทคนิคการวิจัยใหม่ๆ ด้านมนุษยศาสตร์

มาตรฐานของวารสาร

ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวารสารวิชาการกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่ สกอ. และ สกว. กำหนด โดยกองบรรณาธิการ ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกที่มีผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องมาจากสถาบันภายนอกเป็นส่วนใหญ่และมาจากสถาบันภายในส่วนหนึ่ง และมีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (Peer Review) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องทำหน้าที่ในการพิจารณากลั่นกรองบทความ อย่างน้อย 2 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double-blind peer review) และเป็นวารสารที่ออกตรงตามเวลาอย่างต่อเนื่อง ปีละ 3 ฉบับ ตามปีปฏิทิน คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม และฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

นโยบายพิจารณากลั่นกรองบทความ

1. รับพิจารณาบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยขอบเขตเนื้อหาทางวิชาการของมนุษยศาสตร์สาร จะครอบคลุมเนื้อหาทางด้านสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ ในด้านศาสนา/เทววิทยา ภาษา และภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์ การแปล การท่องเที่ยว บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ปรัชญา/จริยศาสตร์ จิตวิทยา วรรณกรรม บ้านและชุมชน การท่องเที่ยว(ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือปัญหาในมนุษยศาสตร์) การศึกษาข้ามศาสตร์หรือสหวิทยาการ(ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือปัญหาในมนุษยศาสตร์) อาณาบริเวณ/ชุมชนศึกษา และล้านนาศึกษา เป็นต้น โดยรับบทความวิจัย (Research articles) บทความวิชาการ (Academic articles) บทความปริทัศน์ (Review articles) และ บทวิจารณ์หนังสือ (Book review) ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร เอกสารการประชุม หรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์) และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาหรือตีพิมพ์ในวารสารอื่น

2. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

3. ผู้เขียนต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนด และยินยอมให้บรรณาธิการแก้ไขบทความเพื่อความสมบูรณ์ได้ในขั้นตอนสุดท้ายก่อนเผยแพร่

กระบวนการพิจารณากลับกรองบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (Peer Review) ดังนี้

1. ผู้เขียนลงทะเบียนเพื่อใช้งานระบบ Thaijo 2.0 เพื่อดำเนินการ ส่งบทความ พร้อมทั้งส่ง “แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์” ทางออนไลน์ผ่านระบบ ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/submission>
2. เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบโดยทันที
3. กองบรรณาธิการจะดำเนินการตรวจสอบบทความที่ได้รับว่าอยู่ในขอบเขตเนื้อหาวารสารหรือไม่ รวมถึงคุณภาพทางวิชาการและประโยชน์ ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติในเบื้องต้น และจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนทราบภายใน 15 วัน
4. ถ้าผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการ ขอให้ผู้เขียนชำระเงินค่าตีพิมพ์ ผ่านทาง บัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ 667-406368-0 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และส่งหลักฐานการโอนเงินมายังกองบรรณาธิการ ที่ Email: humanjournal@cmu.ac.th ([ประกาศอัตราค่าบริการตีพิมพ์](#)*)
5. หลังจากกองบรรณาธิการได้รับหลักฐานการชำระเงินค่าตีพิมพ์บทความแล้ว กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อกลับกรองต่อไป โดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย 2 ท่าน ประเมินคุณภาพของบทความว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมจะลงตีพิมพ์หรือไม่ ซึ่งกระบวนการกลับกรองนี้ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลซึ่งกันและกัน (Double-blind peer review) โดยใช้เวลาพิจารณาประมาณ 20-30 วัน
6. เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจการพิจารณาโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้นๆ ควรนำลงตีพิมพ์ หรือควรส่งให้ผู้เขียนแก้ไขก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินอีกครั้ง หรือปฏิเสธการตีพิมพ์ และจะแจ้งผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้เขียนรับทราบ ภายในระยะเวลา 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับผลการพิจารณา โดยผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวถือเป็นที่สุด

* วารสาร “มนุษยศาสตร์สาร” ได้ออกประกาศ การยกเลิกเก็บค่าตีพิมพ์ค่าดำเนินการของวารสาร สำหรับบทความที่ส่งเข้าระบบ Thaijo 2.0 ของวารสารฯ หลังวันที่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นต้นไป ([ประกาศ การยกเลิกการตีพิมพ์](#))

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการมนุษยศาสตร์สาร
งานบริหารงานวิจัย บริการวิชาการ และวิเทศสัมพันธ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ 053-943219, 053-942345 โทรสาร 053-217148
E-Mail: humanjournal@cmu.ac.th
Website: <http://journal.human.cmu.ac.th>
Thaijo: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/index>

ISSN (Print): 1513-461x

E-ISSN (Online): 2630-0370

สงวนลิขสิทธิ์โดย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เนื้อหา ผลการศึกษา ข้อความ การอ้างอิง และความคิดเห็นที่ปรากฏในแต่ละบทความ
ให้เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงฝ่ายเดียว
บรรณาธิการและผู้พิมพ์ไม่ต้องรับผิดชอบ

กองบรรณาธิการ “มนุษยศาสตร์สาร”

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันทร์ส่อง

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พศุทธิ์ ลาสุขะ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กองบรรณาธิการภายใน

ศาสตราจารย์ ดร.ชูชัย สมितिไกร

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์สุพรรณิ ปันมณี

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรา ศุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาจารย์ ดร.จรรยาพรณ สุวรรณรัตน์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภาวครพันธุ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ เผือกสม

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศยามล เอกะกุลนันต์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ ณ ระนอง

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพล สุรนาครินทร์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้จัดการวารสาร

นายจารุเดช เขตเจริญ

พนักงานปฏิบัติงาน งานบริหารงานวิจัย บริการ

วิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	1
Migration and Affective Labour in Zadie Smith’s “The Embassy of Cambodia” and Haresh Sharma’s Model Citizens	9
	<i>Nanthanoot Udomlamun</i>
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	24
	<i>นิลุบล ศรีเทพ</i>
การศึกษาความพึงพอใจในการสอนวิชาการรู้สารสนเทศ ด้วยวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วม และการสอนแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21	43
	<i>ปิยาภัสร์ จารุสวัสดิ์</i>
Representations of Polyamorous Relationships in Thai Online Media	63
	<i>Tamonwan Srichana & Pongsak Rattanawong</i>
ภาษาและอุดมการณ์ในวาทกรรมการปรึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริง	85
	<i>พรชัย เตชะ และ ปนัดดา บุญยสาระนัย</i>
การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์	106
	<i>พินนภา หมวกยอด / เสาวรีย์ ชัยวรรณ / ศนิ ไทรหอมหวล / หลี ยิง และ ธัญญลักษณ์ บุญลือ</i>
วาทศาสตร์ด้านบุคคลสัมพันธ์และกลวิธีทางภาษา	128
ในบทความของวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี	
	<i>วิไลดา ศรีอุฬารพงศ์</i>
ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษา และระดับมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย	152
	<i>ศยามล ศรสวรรณศรี</i>

หน้า

การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย	177
ศุภรรรษตรา แสนวา	
กำเนิดและพัฒนาการของตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน	200
สุวิทย์ ธีรศาสตร์ / บัณฑิต พรหมพักพิง / สมศรี ชัยวนิชยา / นิลวดี พรหมพักพิง และ จักรพงษ์ เจริญจันทร์	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเทศไทย	214
อรรคมพร กีก้างพลู / กนกกานต์ แก้วนุช และ พูลพงศ์ สุขสว่าง	
ข้อสังเกตว่าด้วยพุทธศาสนาชนชั้นกลางไทย อำนาจแห่งกรรม และมนต์ศีล 5: จากรากฐาน สู่ ปรากฏการณ์ร่วมสมัย	237
อาสา คำภา และ สายชล สัตยานุรักษ์	
คำแนะนำในการจัดทำต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในมนุษยศาสตร์สาร	257

Migration and Affective Labour in Zadie Smith's "The Embassy of Cambodia" and Haresh Sharma's *Model Citizens*

Nanthanoot Udomlamun¹

(Received: August 18, 2020; Revised: December 17, 2020; Accepted: December 23, 2020)

Abstract

This research article was a study of the interconnectedness between migration, gender and affective labour against the backdrop of neoliberal and neo-imperialist exploitation and state control in two contemporary literary texts. Originally published in The New Yorker in 2013, Zadie Smith's short story, "The Embassy of Cambodia", depicts the life of Fatou, a migrant domestic servant to the Derawals in their London suburban house. By taking a narrative detour through global and historical issues such as colonialism, genocide, migration, and globalization, Smith wrote about characters who practice various types of affective labour, commonly regarded as 'women's work'. The second primary text of the study was Haresh Sharma's play, *Model Citizens*, published in 2012, which touched upon the pressing issues of multiculturalism and migrants in contemporary Singapore through a portrayal of three female characters: a minister's wife, an Indonesia maid and a Paranakan or Strait-born Chinese woman whose son had committed suicide. Sharma's play is a critique of "Singaporean Dream" by posing an immanent question: Who is/are the model citizen(s) for the Singaporean state? Built upon Marxist and feminist theories of affective and immaterial labour put forth by scholars such as Michael Hardt, Antonio Negri and Silvia Feredici, this article was an analysis and a discussion of how affective labour and migrant domestic workers were represented in the two texts. The researcher drew a conclusion on how Smith's fiction and Sharma's play potentially suggest a path to solidarity and liberation of domestic workers in the current system of global capitalism, state control, and patriarchy.

Keywords: Affective Labour, Migrant domestic worker, Biopower, Zadie Smith, Haresh Sharma

¹ Lecturer in English, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, email: nanthanoot@g.swu.ac.th

การอพยพย้ายถิ่นและแรงงานความรู้สึกในเรื่องสั้น “The Embassy of Cambodia” ของเซตี สมิธ และ บทละคร Model Citizens ของฮาริช ฌาร์มา

นันทนุช อุดมละมุล²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างการอพยพย้ายถิ่น, เพศสถานะ และแรงงานความรู้สึก ท่ามกลาง การเอารัดเอาเปรียบในโลกเสรีนิยมใหม่และจักรวรรดินิยมใหม่ และการควบคุมของรัฐ ในวรรณกรรมร่วมสมัยสองเรื่อง โดยเรื่องสั้น The Embassy of Cambodia (2013) ของ Zadie Smith ได้นำเสนอเรื่องราวชีวิตของ Fatou สาวรับใช้ต่างด้าวของครอบครัวเดอราวัลในย่านชานกรุงลอนดอน โดยได้สัมผัสได้เขียนถึง ตัวละครที่ทำงานบริการในลักษณะของแรงงานความรู้สึก ซึ่งมักถูกมองว่าเป็น “งานของผู้หญิง” โดยสมิธได้นำเสนอประเด็นสำคัญของโลกปัจจุบันและในประวัติศาสตร์ อาทิ ลัทธิการล่าอาณานิคม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การอพยพย้ายถิ่น และภาวะโลกาภิวัตน์ ในขณะที่บทละคร Model Citizens (2012) ของ Haresh Sharma นำเสนอประเด็นแรงงานอพยพและภาวะพหุวัฒนธรรม ภายใต้การควบคุมของรัฐสิงคโปร์ ผ่านตัวละครหญิงสามคน คือ ภริยารัฐมนตรี, หญิงเชื้อสายเปอนารากัน และสาวใช้ชาวอินโดนีเซีย โดยบทละครของฌาร์มา เป็นการวิพากษ์แนวคิด “ความฝันแบบสิงคโปร์” ด้วยการตั้งคำถามว่า ใครคือพลเมือง ตัวอย่างของรัฐสิงคโปร์กันแน่ และนำเสนอภาพแทนของแรงงานความรู้สึก ผ่านตัวละคร Melly สาวใช้ชาวอินโดนีเซีย บทความชิ้นนี้อ้างถึงแนวคิด ว่าด้วยแรงงานความรู้สึก และแรงงานอวัตถุ ของนักคิดสายมาร์กซิสต์ และเฟมินิสต์ อาทิ Michael Hardt, Antonio Negri และ Silvia Federici ในการวิเคราะห์และอภิปรายการนำเสนอภาพแทน ของแรงงานความรู้สึกและแรงงานอพยพที่ทำงาน รับใช้ในบ้าน ในงานวรรณกรรมทั้งสองชิ้น และนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าเรื่องสั้นของสมิธและบทละครของฌาร์มา อาจชี้ให้เห็นหนทางที่จะนำไปสู่ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเป็นพวกพ้อง และการปลดปล่อยแรงงานรับใช้ในบ้านเหล่านี้ จากการเอารัดเอาเปรียบในระบบทุนนิยม การควบคุมของรัฐ และแนวคิดชายเป็นใหญ่

คำสำคัญ: แรงงานความรู้สึก แรงงานอพยพที่ทำงานรับใช้ในบ้าน ชีวะอำนาจ Zadie Smith Haresh Sharma

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: nanthanoot@g.swu.ac.th

Introduction

Migration has prominently become a critical issue of our time. The recent years have seen one of the largest global influxes of migrants and refugees to Western Europe, resulting in an enforcement of more strict immigration policies in host countries. Due to their condition as low-skilled labour and the predicament of illegal entry, many female migrants do not have many career opportunities, becoming outsource domestic workers in private households. According to an infographic statistic report by UN Women (2016), 81% of worldwide domestic workers are female while 73.4% of those are female migrant domestic workers. These migrant domestic workers are subjected to maltreatment and abuses. According to International Labour Organization (ILO) (2010), their poor living and working conditions render these domestic workers “modern-day slaves” who “remain overworked, underpaid and unprotected” (1) due to the fact that “paid domestic work remains virtually invisible as a form of employment in many countries” (1). The urgency of this issue, therefore, necessitates awareness and attention from policymakers and global communities. In the academic realm, the issue calls for more critical studies in diaspora and migration and about the precarious conditions of migrant domestic workers in particular.

It can be observed from the ILO publications in the early 2010s that maltreatments and abuses of domestic workers became one of the main focal issues for the Organization and in 2013 the ILO was propelled to release an informative and statistical publication, *Domestic Workers across the World: Global and Regional Statistics and the Extent of Legal Protection*, that directly related to the issue. Approximately in the same period, two literary texts published in 2012 and 2013 also portray the precariousness and exploitation of fictional domestic workers in London and in Singapore. Despite the difference in genres, one a short story and another a play, these two contemporary literary texts, written in English and set against the globalised and neoliberal capitalist backdrops, can be read as an illustration of such exploited life of female domestic workers.

One of the two texts mentioned above is “The Embassy of Cambodia”, a short story by a British author, Zadie Smith. Originally published in *The New Yorker* in 2013, the story tells about a migrant domestic servant, Fatou, who works for the Derawals in their northwest London house which locates on the same street as the diplomatic building in the story’s title. In her fiction, Smith portrays the precariousness of domestic work and exploitation of domestic workers. Unpaid for her labour, Fatou can be seen as a modern-day slave who is finally fired from work without a reasonable cause only a couple of days after she saved the life of her employers’ daughter.

Another text is Haresh Sharma’s play, *Model Citizens*, published in 2012. The play touches upon the issues of multiculturalism and migrants in contemporary Singapore through a portrayal of three female characters: Mrs. Chua, a minister’s wife, Melly, an Indonesia maid,

and Wendy, a Paranakan or Strait-born Chinese woman who is Melly's employer. At the beginning of the play, a twist of fate has brought the three main characters together when Melly's boyfriend, Zul, was arrested for stabbing Mr. Chua, an MP and Mrs. Chua's husband. Wendy, who is Melly's employer, has recently lost her son who had committed suicide. The play ends with both Mrs Chua's and Melly's decision to leave Singapore to return "home". Sharma's play is a critique of "Singaporean Dream" by posing a provocative question: Who is/are the model citizen(s)?

Therefore, built largely upon prominent conceptualisations of immaterial and affective labour proposed by autonomist and feminist scholars, this paper is a study of gender and affective labour against the backdrop of global capitalist, patriarchal, and postcolonial exploitation in the two literary texts. This paper is divided into four main parts, in which I shall firstly discuss the concept of affective labour. The second part was a discussion of how affective labour was portrayed in Smith's short story. The third part was an analysis of Sharma's play in the light of affect, biopolitics, and biopower in reference to Michael Foucault's conceptualisation. Finally, in the last part of this paper I shall put forth that though the short story and the play portrays the exploitative and oppressive nature of global capitalist, postcolonial, and patriarchal systems, there are yet some possibilities in achieving a sense of solidarity and, possibly, a sense of liberation for affective workers.

On Immaterial, Affective and Reproductive Labour

One may begin a discussion of affective labour by referring to the concept of immaterial labour prominently discussed by autonomists such as Michael Hardt, Antonio Negri, and Maurizio Lazzarato. As proposed by Hardt (1999), affective labour is "the other face of immaterial labor" (95) which is a form of labor that "produces an immaterial good, such as service, knowledge, or communication" (94-5). Immaterial labour thus is part of the third paradigm in which "service and information are at the heart of economic production." (90) Affective labour is deemed immaterial in the way that it does not produce tangible products but "a feeling of ease, well-being, satisfaction, excitement, passion – even a sense of connectedness or community." (96)

Despite their contribution to a conceptualisation of affective labour, the autonomist scholars have been criticized for their insufficient acknowledgement of gendered labour. Therefore, Kathi Weeks posits in her article that "[f]eminist theorists have long been interested in immaterial and affective labor, even if the terms themselves are a more recent invention." (233) By "a more recent invention", Weeks may primarily refer to the conceptualisation of immaterial and affective labour put forth by Lazzarato in his much quoted "Immaterial Labour" (1996) and in Hardt and Negri's *Empire* (2000). From a similar angle to Weeks', Angela McRobbie (2010) points out, "Hardt and Negri are locked within a class model which permits no space at all for reflecting on the

centrality of gender and sexuality in the post-Fordist era, with the result that there is a failure to consider the meaning of what is often referred to as the feminization of work.” (62) In relation to the praxis of affective labour and domestic work, Sharon C. Bolton (2007) points out the problematic consequences of regarding affective labour in terms of immaterial labour that “it misses emotion work’s materiality and overlooks the fact that it is hard and productive work that is often unrewarded and unrecognized because of its association with the domestic sphere.” (2)

With the above comments in mind, for a discussion of affective and emotional labour of domestic work, I am propelled to cite prominent Marxist feminist scholars including Silvia Federici (2006) who posits that “housework is actually work for capital, that although it is unpaid work it contributes to the accumulation of capital” and “housework is the work that reproduces not just “life,” but “labor-power”. She further suggests that “the worker’s ‘capacity of work,’ [is] the worker’s capacity to be exploited. In other words, by recognizing that what we call ‘reproductive labor’ is a terrain of accumulation and therefore a terrain of exploitation”. To speak of exploitation, an autonomist Antonio Negri (1996) also posits that despite “the multinationalization of industrial activity and financial globalization” (78), the international division of labour and postcolonial exploitation have not “come to an end” but “have been extraordinarily accentuated” as he further elaborates, “But at the same time, they have lost their specificity (and thus the possibility of reactivating the theory of value in concrete instances) because that type of exploitation has itself become globalized, has flooded metropolitan territories, and the measure of exploitation has definitely declined.” (78) This discussion of the international division of labour inevitably brings to mind Gayatri Chakravorty Spivak (1985) who has previously posited that, “the worst victims of the recent exacerbation of the international division of labour are women. They are the true surplus army of labour in the current conjuncture. In their case, patriarchal social relations contribute to their production as the new focus of super-exploitation.” (167)

Affective Labour and Globalised Body in Zadie Smith’s “The Embassy of Cambodia”

Since its first publication in 2013, Smith’s fiction has so far received positive reviews for both its narrative style and subject matters. In terms of affect, the story has also achieved its impact, as a reviewer explicitly suggests, “The Embassy of Cambodia, it transpires, turns on the kinds of empathy and understanding we offer to others – both the powerless and the powerful” (Tonkin 2013). In the academic realm, the story has also drawn attention from scholars in various fields. Beatriz Pérez Zapata (2015) scrutinizes the story in light of trauma and multidirectional memory studies while Michael J. Shapiro (2015) reads Smith’s fiction in relation to the narrative of war crimes and atrocity.

Smith’s short story portrays various forms of affective labour being performed by women are represented. In a domestic sphere, the main character, Fatou, works as a servant and a

care worker for the family. There is also a Sudanese domestic worker whom Fatou attempts to identify with as well as differentiating herself from. Affective labour in tourism industry or tourism labour is also presented. Fatou also worked as a tourism labour in a hotel on a Ghana coast before she migrated to London. A young female receptionist at the Health Club where Fatou goes swimming on account of her employer's membership pass is an affective worker in the way that she represents a healthcare service as well.

Apart from her female characters, Smith also gives portrayals of some men who practice this form of immaterial labour as well. Fatou's father, for example, works as a waiter in the same hotel as his daughter. In addition, there are male sex workers who can be seen as performing a form of affective labour. Smith portrays these two cases in a depiction of the Carib Hotel where Fatou used to work:

Her father serving snapper to the guests on the deck, his bow tie always a little askew, the ugly tourists, the whole scene there. Of course, it was not surprising in the least to see old white men from Germany with beautiful local girls on their laps, but she would never forget the two old white women from England—red women, really, thanks to the sun—each of them as big as two women put together, with Kweku and Osai lying by their sides, the boys hooking their scrawny black bird-arms round the women's massive red shoulders, dancing with them in the hotel "ballroom," answering to the names Michael and David, and disappearing into the women's cabins at night. (41-3)

Exploited affective workers in tourism industry are portrayed in Smith's short story. However, while male workers such as Fatou's father is seen as performing his labour in a much submissive manner by "crouching to hand a burger to a man waist high in water" (43), female workers are subjected to further exploitation, as it is portrayed in the story:

After all, it was her father, and not a kidnapper, who had taken her from Ivory Coast to Ghana, and when they reached Accra they had both found employment in the same hotel. Two years later, when she was eighteen, it was her father again who had organized her difficult passage to Libya and then on to Italy – a not insignificant financial sacrifice in his part. (15-6)

Therefore, female affective workers such as Fatou may find themselves being, not doubly, but triply exploited by global capitalism, colonialism and patriarchy. We also see this in the scene when she is sexually assaulted by one of the hotel guests:

She had only a month left in Accra when she entered a bedroom to clean it one morning and heard the door shut softly behind her before she could put a hand to it. He came, this time, in Russian form. Afterwards, he cried and begged her not to tell anyone: his wife had

gone to see the Cape Coast Castle and they were leaving the following morning. Fatou listened to his blubbing and realized that he thought the hotel would punish him for his action, or that the police would be called. That was when she knew that the Devil was stupid as well as evil. She spat in his face and left. (44-5)

One may analyse the exploitation of affective labour that is presented here on two levels. As it happens, this can be analysed as an abuse of women in a male-dominated society where men can simply get away with their crime. In addition, on the next level, the scene can be more closely read by referring to what Mackie and Stevens (2009) call “sites of the globalised body or embodied globalization” which are explored in their article, as they put it,

These sites might include the nodes of transportation where people of different backgrounds are thrown together, the shopping malls where the products of the globe are consumed, the factories and offices of transnational corporations, the streets that provide the sites for political demonstrations, tourist hotels, resorts, bars and brothels, and the clinics that provide services to the transnational medical tourism clientele, and the home itself as the site of engagements between migrant domestic workers and their employers. (268)

On this second level, the hotel thus can be regarded as a “globalised site”, as defined by Mackie and Stevens above, that allows not only free circulations of capital, labour and commodity, but also exploitation of affective labourers. Fatou herself becomes an exploited “globalised body” in this site of capitalist, postcolonial and patriarchal agencies.

Also, there is an implication of a history of colonialism. The Cape Coast Castle in the above quote brings to mind the history of European colonisation and slave trade in West Africa. According to Hardt’s conceptualisation of the three paradigms of capitalist development that is explored in connection to immaterial and affective labour, slavery and slave trade can be unquestionably seen as symptom of the paradigm shifting from agricultural and tribal economy to industrialisation and modernization. As suggested by Hardt (1996), affective labour as a form of immaterial labour is part of the third paradigm of global capitalism development that includes a shift “from the domination of industry to that of services and information, a process of economic postmodernization, or rather, informatization”. (90)

Though much similar to linear stages of development the concept may sound, Hardt, nonetheless, insists that the relationship between these paradigms do not necessarily suggest a straight line of economic developmental stages of a particular nation or region. As Hardt points out, “There does not need to be an orderly historical progression among these forms [of production], but rather they mix and coexist; it is not necessary to pass through modernization before informatization [...]” (92-3)

This coexistence of various forms of production corresponds with the globalisation and ‘globalised body’ of affective labour. Other settings in the story such as the Embassy of Cambodia, the Derawals’ house, the Health Club and its swimming pool, the Willesden neighbourhood, and even the London 2012 Olympic Games which sets a backdrop for the story can all be viewed as globalised sites and a site of ‘embodied globalisation’ according to Mackie and Stevens’s theorisation. These places and events also serve as sites for various forms of production of affect. For example, people who visit the Embassy of Cambodia in the story are obviously tourists and they are a reminder of agricultural, industrial and service industries that coexist in several postcolonial developing countries in Asia and Africa.

A case of female affective worker exploitation is also seen in the two domestic workers, Fatou and a Sudanese girl in the newspaper, who are similarly mistreated by their employers. Fatou admits that,

[...] just like the girl in the newspaper, she had not seen her passport with her own eyes since she arrived at the Derawals’, and she had been told from the start that her wages were to be retained by the Derawals to pay for the food and water and heat she would require during her stay, as well as to cover the rent for the room she slept in. (16)

However, despite their similarities, when Fatou reflects about the unnamed girl, she shows her attempt in identifying some differences between them. Fatou figures out that she “can read English – and speak a little Italian – and this girl in the article could not read or speak anything except the language of her tribe” (16). Moreover, to justify her condition as not being “a prisoner” (17), Fatou concludes that since she is allowed to travel for the purpose of work with an oyster card on her own, she cannot be seen as a slave. This may be an implication of a possible challenge to the construction of solidarity among affective workers that will be further discussed in the conclusion of this article.

Affective Labour, Biopower and Foreign Bodies in *Model Citizens*

In Sharma’s play, a main character who performs, not only one but two, forms of affective work is Melly. She is a maid by day and a prostitute by night. Prostitution may be regarded as a form of affective work as it also provides “a feeling of ease, well-being, satisfaction, excitement, passion” (Hardt, 1999, p. 96). Melly’s ultimate goal is obviously to be a Singaporean citizen, a dream that could only be actualized through a marriage with a Singaporean man and Melly’s sex work is also revealed by the character herself as a way to achieve her marriage dream. To a critic of the play, “Melly’s plights and sufferings are caused by her own naivety.” (Boonsom, 2014, p. 13) However, an analysis of the play in relation to affective labour, biopolitics and biopower may reveal more about the three main characters

and the causes that obstruct the actualization of their “Singaporean Dream” in relation to love, marriage, family amidst state discipline and governmentality.

In regards to the use of state discipline and governmentality on its population, Michel Foucault (1978) theorized two concepts: biopolitics and biopower. According to his conceptualization of those terms in “Right of death and power over life”, biopower refers to the two forms of “power over life”, one “centered on the body as machine; its disciplining, the optimization of its capabilities, the extortion of its forces, the parallel increase of its usefulness and docility, its integration into systems of efficient and economic controls, all this was ensured by the procedures of power that characterized the disciplines: the anatomo-politics of the human body” while another “focused on species body, the body imbued with the mechanics of life and serving as the basis of the biological processes: propagation, births and mortality, the level of health, life expectancy and longevity” (139). Biopolitics was posited as a supervision of biopower through “an entire series of intervention and regulatory controls” and “the disciplines of the body and the regulation of the population constituted the two poles around which the organization of power over life was deployed”. (139)

In *Model Citizens*, English language policy is used as a biopolitical tool of the Singaporean government. Chua Beng Huat (2003) clearly stated that under the government policy making, multiculturalism and English language policy are instrument of control and that English language, though having been implemented as a central language to locate a middle ground for multicultural and multiracial Singaporean populations, is not “neutral” (71). Mrs Chua expresses her discontent toward the government policy that has forced the population to adopt English language as Singapore’s official language. She graduated from Nanyang University, the first Chinese university initially funded by mainland Chinese associations. However, because of the English language policy, Mrs Chua and other Singaporean Chinese diaspora had to learn to speak English for their life quality and career advancement based on the idea of meritocracy. Her frustration in regards to implementation of new policies is found in the below quote.

Mrs Chua: My Life was perfect. Then you changed the rules. You wanted me to speak English. You wanted me to stop having any more children. Two is enough you said. You changed the rules. You forced me to get sterilized. Now you want more children. I wanted more children. I wanted three or even four. But I had to follow your rules. I followed all your rules. I listened, I obeyed, I submitted myself to your rules. And you just change them. You just change the rules. Who wouldn’t want to hurt you? Why wouldn’t want to kill you? (Act 1: Scene 3, 16)

Strangely but interestingly, from the quote above, the character is simultaneously lamenting over changing in policy regarding language and birth control – both relates to the

body. This, inevitably, is an implication of the corporeal impact of the new spoken language. This resonates with what Deepika Bahri (2017) suggests in her text, *Postcolonial Biology*, in relation to Anglicization of the name of a city, Calcutta/Kolcutta, and its affective impact. She puts it, “the corporeal commitment involved in pronouncing the Anglophone version of the city’s name requires lingual, alveolar, and glottal orchestration. Tongue, teeth, breath, diaphragm, palate, mouth, and elocutionary training collaborate in the pulsive production of language lined with flesh.” (vii) To adopt a new language, thus, requires a corporeal adjustment; therefore, language policy is regarded as the state’s biopolitical control and machinization of the subject’s body.

Nevertheless, despite the state discipline and governmentality through the machinization of the population’s body, Sharma’s play obviously suggest that an act of departure is one way of liberation from the biopower of the state. At the end of the play, Melly and Mrs Chua are seen as leaving Singapore to Indonesia and China respectively while Wendy, the only character who remains in the country would be the only one “model citizen”, a functional human capital for the development of the state. However, apart from what the author explicitly suggests, there is a possibility of liberation through affective labour. Hardt (1999) nods towards “the enormous potential in affective labor” (97) in a way that it produces “social networks, forms of community, biopower” (96), and he calls this “biopower from below” (98) since “labor works directly on the affects; it produces subjectivity, it produces society, it produces life” (99). Therefore, this is possibly regarded as a way to resist devalorisation of surplus-value of affective labour by capital, as Hardt points out that, “the production of affects, subjectivities, and forms of life present an enormous potential for autonomous circuits of valorization, and perhaps for liberation.” (100) The relationship between the three main characters who are connected through life, love and family is also a testament to this form of “biopower from below” that may as well destabilize the state’s biopolitical control.

Conclusion: Imagining Solidarity

As it has been read in the previous parts of this article that the submissive nature of service work and the exploitative nature of capitalism and patriarchy as well as the hereditary colonial exploitation have all rendered affective labourers, such as Fatou in Smith’s story, an abused slave of her employers and customers, it is yet difficult for the migrant workers themselves to see through the complex web of exploitation and be conscious of their exploited labour. Therefore, a sense of solidarity among affective workers as it is portrayed in the story is almost impossible to achieve. In this second part of my article, I shall continue my discussion on affective labour by scrutinizing the two concepts being an integral part of affective work – that are ‘gratitude’ and ‘servitude’. By exploring the dialectical relationship of these two concepts, this part of the article will discuss how affective labour demonstrates the connection between

the mind and the body – the cognitive and the somatic aspect of labour – and finally point toward the possibility of empowerment.

On affective labour, Hardt (1999) also advances an argument that, “In the production and reproduction of affects, in those networks of culture and communication, collective subjectivities are produced and sociality is produced – even if those subjectivities and that sociality are directly exploitable by capital.” (96-7) With this exploitation of collective subjectivities and sociality by Capitalism, the potential for solidarity formation is obstructed as it is seen towards the end of Smith’s fiction. Fatou’s emotional labour is exploited, as it is narrated in the story,

In fact, it was hard for Fatou to understand exactly why she was being fired, as Mrs. Derawal herself did not seem able to explain it very precisely. [...] “What you don’t understand is that we have no need for a nanny,” she said, standing in the doorway of Fatou’s room—there was not really enough space in there for two people to stand without one of them being practically on the bed. “The children are grown. We need a housekeeper, one who cleans properly. These days, you care more about the children than the cleaning,” Mrs. Derawal added, though Fatou had never cared for the children, not even slightly. “And that is of no use to us.” (64)

Ironically, according to her employer in the above quote, Fatou fails to perform her duty because she “care[s] more about the children than the cleaning”. Mrs. Derawal is trying to draw an impossible line to separate care work from domestic work as an excuse to dismiss her servant and to cover up her own failure in fulfilling her reproductive role as a mother.

The above quote shows the devalorisation of surplus-value of affective labour. Feeling mistreated by her ‘ungrateful’ employers, Fatou changes her attitude and reaction towards a fellow affective worker. She refuses to show her acknowledgement of the other’s service nor feel grateful for the past hospitality of the Health Club receptionist who once let she uses two guest passes on the same day to bring in her friend to the pool, as it is portrayed in the story,

‘Weighed down a bit today,’ the girl at the desk of the health club said, nodding at Fatou’s collection of plastic bags. Fatou held out a guest pass for a stamp and did not smile. “See you next time,” this same girl said, an hour and a half later, as Fatou strode past, still weighed down and still unwilling to be grateful for past favors. *Gratitude was just another kind of servitude*. Better to make your own arrangements. (My italic 68)

The quote, “Gratitude was just another form of servitude,” states a dialectical relationship between gratitude and servitude. This may also provide us a better understanding of the real cause of Fatou’s dismissal. The fact that she has saved the life of her employers’ daughter makes

her employers see the nature of their relationship differently. They feel uncomfortable with the sense of “gratitude” that needs to be expressed towards the subjected worker”, as seen from Mr and Mrs Derawals’ individual reaction,

Mr Derawal...turned stiffly to Fatou, and spoke not to her, exactly, but to a point somewhere between her elbow and the sunburst mirror behind her head. ‘Thank you, Fatou. It’s lucky you were there.’ Fatou nodded and went to leave, but at the doorway to the den Mrs Derawal asked her if the lamb had defrosted and Fatou had to confess that she had only just taken it out. Mrs. Derawal said something sharply in her language. Fatou waited for something further, but Mr Derawal only smiled awkwardly at her, and nodded as a sign that she could go now. Fatou went upstairs to collect the clothes. (7-38)

Apparently, as Fatou suggests, to feel grateful means to be subjected to the other. This is why the Derawals try to reverse the dialectical relationship and replace “gratitude” with “servitude” by instantly substituting appreciation with command. The quote also suggests interconnectedness between the mind and the body in affective labour. While servitude signifies a somatic aspect, gratitude – a feeling of thankfulness – can be seen as a cognitive aspect.

Obviously, as Smith’s short story portrays, a true sense of solidarity among affective workers, especially women, may not be easily achieved amidst the exploitative and devalorising system of global capitalism. Nonetheless, Smith seemingly suggests an alternative way to create a sense of solidarity with strangers by questioning how large “a circle around our attention” in regards to the history of the others should be, as her narrator puts it,

The fact is if we followed the history of every little country in the world – in its dramatic as well as its quiet times – we would have no space left in which to live our own lives or apply ourselves to our necessary tasks, never mind indulge in occasional pleasures, like swimming. [...] Surely there is something to be said for drawing a circle around our attention and remaining within that circle. But how large should this circle be? (23)

Fatou’s interest in making sense and locating connections between the history of Cambodian regime, the genocide, and the global capital represented by Chinese entrepreneurs in Africa in relation to her own life situations, though much random and not extensive, may also suggest her possibility in achieving what Fredric Jameson (1991) conceptualises as “cognitive mapping”. According to Jameson, an individual with ability to cognitively map is able to “rethink [the] specialized geographical and cartographic issues in terms of social space - in terms, for example, of social class and national or international context, in terms of the way in which we all necessarily also cognitively map our individual social relationship to local, national, and international class realities” (52).

Apart from Jameson’s concept of cognitive mapping, one can see Fatou engaging in an act of imagining the life of the others when she reflects about a Cambodian woman from the Embassy, the Chinese people in Africa, and so on. This act of imagination can be regarded as

an act of solidarity and emancipation for migrant affective workers as Arjun Appadurai (2000) posits that amidst the disjunctive flows of globalisation, “one positive force that encourages an emancipatory politics of globalisation is the role of the imagination in social life” (6) as “it allows people to consider migration, resist state violence, seek social redress, and design new forms of civic association and collaboration, often across national boundaries” (6).

To conclude this article and the discussion about solidarity, it may also be plausible to refer to Kwame Anthony Appiah’s conclusion of the chapter entitled “Imaginary Strangers” in his prominent text, *Cosmopolitan: Ethics in a World of Strangers*:

The conclusion is obvious enough: the points of entry to cross-cultural conversations are things that are shared by those who are in the conversation. They do not need to be universal; all they need to be is what these particular people have in common. Once we have found enough we share, there is the further possibility that we will be able to enjoy discovering things we do not yet share. That is one of the payoffs of cosmopolitan curiosity. We can learn from one another; or we can simply be intrigued by alternative ways of thinking, feeling, and acting. (97)

For migrant workers such as Fatou, their ability to cognitively map their relations to the global capitalist system may be haphazardly demonstrated, yet a sense of solidarity and collective subjectivities may still be possible to achieve. In an interestingly similar manner, the established bonding and mutual empathy among the three main female characters of *Model Citizens* also suggest the possibility in solidarity. One may conclude that, by referring to Appiah’s quote above, universalism may not be the case as long as a particular group of people can communicate what is common among them. The future may lie in the common and empathy or, what I shall describe as an imagination about the life of the others. Ultimately, not only that those “alternative ways of thinking, feeling, and acting” will possibly be a light at the end of the tunnel leading to a true sense of solidarity and liberation for these affective workers, but through the ability to imagining the life of the others, a sense of empathy is also constructed and this will lead the global community toward mutual understandings and new insights on migration and migrant issues.

References

- Appadurai, A. (2000). Grassroots globalisation and the research imagination. *Public culture*, 12(1). 1-19.
- Appiah, K. A. (2010). *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers (Issues of Our Time)*. NY: W. W. Norton & Company.
- Bolton, S.C. (2007). The lady vanishes: women's work and affective labor. *International Journal of Work Organisation and Emotion*, 3(1). 1-9.
- Bunsom, T. (2013). "Paradise Betrayed: Investigating the Plights of Female Domestic Workers in Two Contemporary Plays". *Journal of Liberal Arts*. Ubon Ratchathani University. 10(2), 1-16.
- Chua, BH. (2003). Multiculturalism in Singapore: an instrument of social control. *Race & Class*, 44(3). 58-77.
- Federici, S. (2006). *Precarious labor: A feminist viewpoint. Lecture*. Retrieved from <https://inthemiddleofthewhirlwind.wordpress.com/precarious-labor-a-feminist-viewpoint/>.
- Foucault, M. (1978). *Histoire de la sexualite* [History of Sexuality, Volume 1: An Introduction]. (R. Hurley, Trans.). NY: Pantheon.
- Hardt, M. (1999). Affective labor. *Boundary 2*, 26(2). 89-100.
- International Labour Organization. (2010). *Report IV (1): Decent work for domestic workers*. Retrieved from https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2009/109B09_24_engl.pdf
- International Labour Organization. (2013). *Domestic Workers across the World: Global and Regional Statistics and the Extent of Legal Protection*. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_173363.pdf
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism or the Cultural Logic of Late Capitalism*. London: Verso.
- Lazzarato, M. (1996). Immaterial labour. *Radical thought in Italy: A potential politics*, 133-147.
- Mackie, V., & Stevens, C. S. (2009). Globalisation and body politics. *Asian studies review*, 33(3). 257-273.
- Negri, A., & Hardt, M. (1999). Value and affect. *Boundary 2*. 77-88.
- Shapiro, M. J. (2014). *War Crimes, Atrocity and Justice*. NJ: John Wiley & Sons.
- Sharma, H. (2012). *Model Citizens*. Singapore: Epigram Books.
- Smith, Z. (2013). *The Embassy of Cambodia*. London: Hamish Hamilton.
- Spivak, G. C. (1985). Scattered speculations on the question of value. *Diacritics*, 15(4). 73-93.
- Tonkin, B. (2013, November 8). *Book Review: The Embassy of Cambodia, by Zadie Smith*. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/book-review-embassy-cambodia-zadie-smith-8927793.html>
- Weeks, K. 2007. Life within and against work: Affective labor, feminist critique, and post-Fordist politics. *Ephemera: Theory and Politics in Organization*, 7(1). 233-49.
- Zapata, B. P. 2015. Decolonizing Trauma: A Study of Multidirectional Memory in Zadie Smith's "The Embassy of Cambodia". *Humanities*, 4(4). 523-534.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

นิลุบล ศรีเทพ¹

(Received: September 3, 2020; Revised: September 23, 2020; Accepted: November 23, 2020)

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่านมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของคนในชุมชน ให้มีความพร้อมในการสื่อสารภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวของคนในชุมชนและนำข้อมูลมาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและตรงกับความต้องการของชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ 2 ตำบล ได้แก่ เทศบาลตำบลกลางเวียง และเทศบาลตำบลเวียงสา จำนวน 230 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ การสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษ จำนวน 200 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ผลการศึกษพบว่าหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวสามารถทำให้ผู้อบรมมีทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารดีขึ้น

คำสำคัญ: หลักสูตร ภาษาอังกฤษ ท่องเที่ยว

¹ อาจารย์ประจำหมวดวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยน่าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ อีเมล: nilubon.wor@gmail.com

The Curriculum Development in English Communication Course for Tourism in Wiang Sa District, Nan Province

Nilubon Srithep²

Abstract

At present, more number of foreign tourists are visiting Wiang Sa District, Nan. Therefore, there is a need to develop English communication curriculum to create potential for people in the community. In this paper, the researchers surveyed the needs for developing English communication for tourism in people in the community. The team has developed English Communication for Tourism Course based on the basic information and the needs of the community. The samples used in this study were 230 individuals who were involved in tourism activities in Klang Wiang Sub-District and Wiang Sa Sub-District. In the course of study, the participants were divided into 2 groups. In the first group, there were 200 individuals who provided data on the needs for English communication for tourism. For the other group, there were 30 individuals who took the test which was used to assess the efficiency of English Communication for Tourism Course developed for the community. The findings of this study showed that the developed English Communication for Tourism Course could enhance the participants' skills and ability to use English for communication.

Keywords: Curriculum, English, Tourism

² Lecturer, General Education Department, Nan College, Uttaradit Rajabhat University, email: nilubon.wor@gmail.com

บทนำ

ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวสู่ความเป็นสากลนั้น ทักษะภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาบุคลากรเพราะภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกประเทศไม่ว่าจะเป็นการปกครอง เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การแพทย์ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสารและการทำสัญญาต่างๆ (Phruksasin, 2005, p. 18) ปัจจุบันคนที่ศึกษาและสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างคนต่างชาติ ต่างภาษา เป็นสื่อกลางทางธุรกิจทั้งธุรกิจภายในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นภาษากลางและภาษาราชการของประเทศที่มีหลากหลายภาษา และยังเป็นภาษาที่สองของหลายประเทศ ซึ่งหากผู้สื่อสารรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ก็สามารถสื่อสารกับผู้ที่มาจากหลากหลายประเทศ สามารถแสดงความคิดและความรู้สึกต่างๆ ได้ อีกทั้งแหล่งวิทยาการ สื่อเอกสาร สิ่งพิมพ์ในสาขาต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ถูกพิมพ์และเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ แม้แต่การเผยแพร่ แบ่งปันข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ในโลกออนไลน์ในปัจจุบันก็เป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นผู้ที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีจะมีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้และประกอบอาชีพได้มากกว่า (Manivannan, 2006)

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หน่วยงานส่วนใหญ่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสาร รูปแบบของภาษาอังกฤษที่ใช้ในแต่ละสถานการณ์ต่างๆ โดยสามารถจำแนกตามทักษะ ได้แก่ ทักษะการฟังและทักษะการพูด สำหรับการนำไปใช้ทั้งทักทาย ต้อนรับ แนะนำตัว การพูดให้ข้อมูล การเสนอแนวทาง การแนะนำ การบอกทิศทาง การเจรจาต่อรอง และการแสดงความคิดเห็น ทักษะการอ่าน จะเป็นการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ การอ่านเพื่อหาข้อมูล เช่น การอ่านแผ่นพับ บทความ ข้อบังคับ ประกาศ ตาราง และโฆษณา และทักษะการเขียน เช่น การเขียนจดหมาย หรืออีเมลในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร การเขียนขอบคุณหรือขอโทษ การเขียนยืนยันการจองห้องพัก การเขียนเกี่ยวกับการซื้อ-ขาย ซึ่งทักษะการเขียนจะอยู่ในระดับสูง เพราะจะใช้สำนวนภาษาที่ค่อนข้างเป็นทางการ ซึ่ง Sopha (2007, p. 9) กล่าวถึงมาตรฐานภาษาอังกฤษสำหรับงานอาชีพ ว่าประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ข้อ คือ มาตรฐานที่ 1 เข้าใจและตีความภาษาพูดและเขียนในเรื่องเกี่ยวกับงานได้ มาตรฐานที่ 2 ใช้ทักษะการพูดและเขียนในการปฏิบัติงานได้ มาตรฐานที่ 3 ใช้ภาษาได้หลากหลายและตรงกับระดับของผู้รับสาร และมาตรฐานที่ 4 เข้าใจและใช้สีหน้า ท่าทางและน้ำเสียงได้เหมาะสมกับผู้รับสาร จุดประสงค์ สถานการณ์ และวัฒนธรรม โดยทั้ง 4 มาตรฐานมีตัววัดระดับความสามารถ คือ ความสามารถระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง โดยในแต่ละตัววัดระดับจะมีตัวบ่งชี้ว่าบุคคลในอาชีพสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการทำงานอะไรได้บ้างสามารถใช้กริยาทางประกอบกริยาพูดเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าทักษะภาษาอังกฤษมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นในการสอนหรือฝึกทักษะภาษาอังกฤษ จะต้องมีการบูรณาการเข้าด้วยกันของทั้ง 4 ทักษะ จะทำให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันจะเน้นทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative skills) มากกว่าการสอนที่เน้นเรื่องรูปแบบหรือโครงสร้างภาษาเพียงอย่างเดียว เพราะความรู้ในด้านไวยากรณ์ไม่เพียงพอในการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง Widdowson (1978) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารนั้นคือการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งด้านโครงสร้าง ความหมาย การนำไปใช้ รวมถึงบริบทที่ช่วยในการสื่อสารนั้นคืออายุ เพศ การศึกษา ฯลฯ การฝึกอบรมก็จัดเป็นการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ดังนั้นการฝึกอบรมให้ผู้เข้าอบรมสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ ต้องฝึกทั้งระบบโครงสร้าง ความหมาย เสียง สำนวนภาษาตามบริบทและสถานการณ์ ฝึกทั้งทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน ด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้นในการเรียนการสอน หรือการให้การฝึกอบรมภาษาอังกฤษ จึงต้องสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร และเทคนิคการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้นั้น ควรเป็นเทคนิคที่เน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาจริง ในสถานการณ์จริง ฝึกให้ผู้เรียนได้คิด แก้ปัญหา และหาข้อสรุปได้

หลักสูตรของการฝึกอบรมจะเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวกำหนดว่าการฝึกอบรมจะสัมฤทธิ์ผลและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่ง Amphot (2002, p. 2) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหมายถึง การจัดกระบวนการเพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ เสริมทักษะ และแลกเปลี่ยนทัศนคติตามแนวทางที่กำหนดไว้ อันจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ส่วน Buranasing and Chanuanchit (2003, p. 189) กล่าวว่า หลักสูตรระยะสั้น เป็น หลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงเป็นเรื่อง ๆ เฉพาะอย่างสำหรับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มเพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรือประสบการณ์ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทัศนคติของบุคคลไปในทางที่ต้องการ โดยใช้ระยะเวลาไม่ยาวนานนัก หลักสูตรระยะสั้นอาจหมายถึงหลักสูตรรายวิชาเลือกในโรงเรียนที่ครูสร้างขึ้น หลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะเรื่องสำหรับ บุคลากรในโรงเรียน หรือสำหรับผู้ปกครอง หรือคนในชุมชน หรือหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อบริการวิชาการหรือวิชาชีพให้แก่ ชุมชน หรือหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ จึงสรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมหมายถึงหลักสูตรที่สร้าง ขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ สำหรับคนบางกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ และความเข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยหลักสูตรฝึกอบรมมักมีระยะเวลาไม่นาน ใช้กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียนเป็นสำคัญ

Mettraiphan (1987, pp. 151-169) กล่าวถึงขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าและข้อมูลพื้นฐานสำหรับหลักสูตรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร สร้างหลักสูตรเพื่อให้ ได้โครงร่างหลักสูตรที่จะใช้ฝึกอบรม ตรวจสอบเอกสารหลักสูตร เพื่อประเมินและปรับปรุงหลักสูตรขั้นต้นก่อนนำไป ทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ทดลองใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลในสถานการณ์จริง ประเมิน หลักสูตรเพื่อทราบประสิทธิภาพของหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

Wongyai (2011, pp. 57 – 58) กล่าวถึงแนวคิดและขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความ ต้องการของสังคมปัจจุบันและปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา 2) ยกร่างเนื้อหาสาระ แต่ละกลุ่ม ประสิทธิภาพ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละรายวิชาโดยปรึกษาหารือจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการ พัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือ จุดประสงค์การเรียนรู้ วางแผนการสอน ทำบันทึกการสอน ผลัดสื่อนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มหรือ รายบุคคล 3) นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง(สถานศึกษาทดลองใช้หลักสูตรใหม่) โดย คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไข ปรับปรุงโดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ สาขาอยู่ตลอดเวลา 4) อบรมผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่เพื่อจะได้ใช้ หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสม ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบ และ 5) นำหลักสูตรไปปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษาก่อนประกาศใช้หลักสูตร สนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนนำ หลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไป จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตร การใช้หลักสูตร ประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และการเผยแพร่ หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อการฝึกอบรมนักพัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกระบบด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน โดยมีเป้าหมายให้ผู้อบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในด้านใดด้านหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

ด้วยจังหวัดน่าน เป็นเมืองท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาจังหวัดน่าน ปีพ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2564 ระบุวิสัยทัศน์ว่า “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” โดยให้คำนิยามของ ท่องเที่ยวยั่งยืน ว่าหมายถึง การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากมาเยี่ยมชมในจังหวัดและมีระยะเวลาในการพำนักรยาว ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติและธรรมชาติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเยี่ยมชมวัด และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยใช้การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะประชารัฐโดยนอกจากจะไม่ทำลายต้นทุนการท่องเที่ยวเดิม แล้วยังต้องใช้ประโยชน์ให้สมดุลกับระบบนิเวศ ซึ่งในแผนพัฒนาจังหวัดมีพันธกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวว่าจะวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนตามศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของประชาชน และมีจุดเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเด็นสำคัญเรื่องการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวและการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวสู่ความเป็นสากลอย่างยั่งยืน (Integrated Provincial Administrative Committee, 2018, pp. 209 – 210, 222)

อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นเสมือนเมืองหน้าด่านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวก่อนจะผ่านเข้าไปสู่อำเภอเมือง โดยอำเภอเวียงสาตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองน่าน 25 กิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน มีแหล่งท่องเที่ยวในแบบศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ค่อนข้างยังบริสุทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตผู้คน การค้า อาหาร วัฒนาอาราม และธรรมชาติทุ่งนาป่าไม้พืชพรรณอันหลากหลายใบเขียวเต็มเทือกเขายาวไกล มากมายไปด้วยชนเผ่าโบราณอันหายากจนเรียกได้ว่าเกือบจะสูญพันธุ์ไปแล้ว ที่ยังคงดำรงชีวิตเป็นกลุ่มสังคมเล็กๆ อันบริสุทธิ์จนเกือบปราศจากวิถีชีวิตเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้นักท่องเที่ยวติดตามดูและศึกษาได้อยู่ในเขตอำเภอเวียงสานั้นเอง (Busbuddy, Online) สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน มีหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลตำบลกลางเวียง และเทศบาลตำบลเวียงสา อาทิ วัดบุญยืนพระอารามหลวง ที่นักท่องเที่ยวนิยมแวะทำบุญไหว้พระและชมศิลปะของสถาปัตยกรรมที่งดงามแบบเมืองเหนือ พิพิธภัณฑ์เทศบาลตำบลเวียงสา แสดงศิลปะล้านนา เช่น ประวัติน้าหลวงเมืองสา ข้าวของเครื่องใช้โบราณในท้องถิ่นที่หาชมยาก ข้อมูลชนเผ่าต่างๆ และเขื่อนรถถีบ หรือ พิพิธภัณฑ์จักรยาน ตั้งอยู่ภายในปั๊มน้ำมันเชลล์ ในเขตเทศบาลตำบลกลางเวียง ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ถึงพัฒนาการของรถจักรยานในยุคสมัยต่างๆ

ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวในอำเภอเวียงสามากขึ้น โดยส่วนมากนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวยังบริเวณใจกลางอำเภอเวียงสา คือ ช่วงเวียงสา วัดบุญยืนพระอารามหลวง พิพิธภัณฑ์เทศบาลตำบลเวียงสา เขื่อนรถถีบ และชุมชนท่องเที่ยวหมู่บ้านดอนไชย จากรายงานผลการดำเนินงานโครงการจัดการการท่องเที่ยวเวียงสาจากเมืองผ่านเป็นเมืองพักโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Nan College, 2018) เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเวียงสา โดยในประเด็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศพบว่า บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเขตอำเภอเวียงสายังได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษน้อย โครงการที่หน่วยงานต่างๆ เช่น เทศบาล พัฒนาชุมชน หรือหน่วยงานการศึกษา จัดให้ส่วนมากจะเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน แต่ยังไม่มีความรู้หน่วยงานใดที่เข้ามาอบรมให้ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษหรือภาษาที่สามให้กับคนในชุมชนเลย ทำให้คนในชุมชนไม่มีความมั่นใจในการรับรองนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และไม่มีความพร้อมใดๆ ด้านภาษาอังกฤษ เช่น ป้ายร้านค้า ป้ายบอกทาง ป้ายอธิบายแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับ เอกสารที่แปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อบริการนักท่องเที่ยว หากอำเภอเวียงสามุ่งพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นสากลเพราะปัจจุบันภาษาอังกฤษได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต การทำงาน ความสำเร็จ ความก้าวหน้าของทั้งระดับบุคคล สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก โดยเฉพาะการ ร่วมกันพัฒนา

ประเทศของประเทศต่างๆ ที่พยายามรวมกลุ่มกันเพื่อความเข้มแข็งทั้งการเมืองและ เศรษฐกิจ ดังเช่นการรวมตัวกันเป็นประชาคมของประเทศในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Economic Community) หรือ AEC ดังนั้นจำเป็นต้องมีภาษากลางเพื่อใช้ในการสื่อสารทำความเข้าใจกัน และตามกฎหมาย บัตรอาเซียนข้อ 34 บัญญัติไว้ว่า “The working language of ASEAN shall be English.” ภาษาที่ถูก กำหนดให้เป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียนคือภาษาอังกฤษ (Department of ASEAN, 2007, Online) ภาษาอังกฤษจึงกลายเป็นภาษาที่พลเมืองในประเทศอาเซียนจำเป็นต้องเรียนรู้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันใน ด้านการทำงาน เศรษฐกิจ หรือด้านอื่นๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของคนในชุมชนเขตพื้นที่อำเภอเวียงสา ให้มีความพร้อมในการสื่อสารภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว จึงทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ของคนในชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และนำข้อมูลมาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและตรงกับความต้องการของชุมชน โดยมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของอำเภอเวียงสา จังหวัดน่านในประเด็นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวและการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวสู่ความเป็นสากลอย่างยั่งยืน ดังที่ได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2564

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ของคนในชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและตรงกับความต้องการของชุมชน
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. มีหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และตรงกับความต้องการของชุมชน
2. บุคลากรในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สามารถสื่อสารกับชาวต่างประเทศได้อย่างมั่นใจ
3. ชุมชนมีความพร้อมด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว โดยเลือกใช้ศัพท์ สำนวน และประโยคได้อย่างถูกต้อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

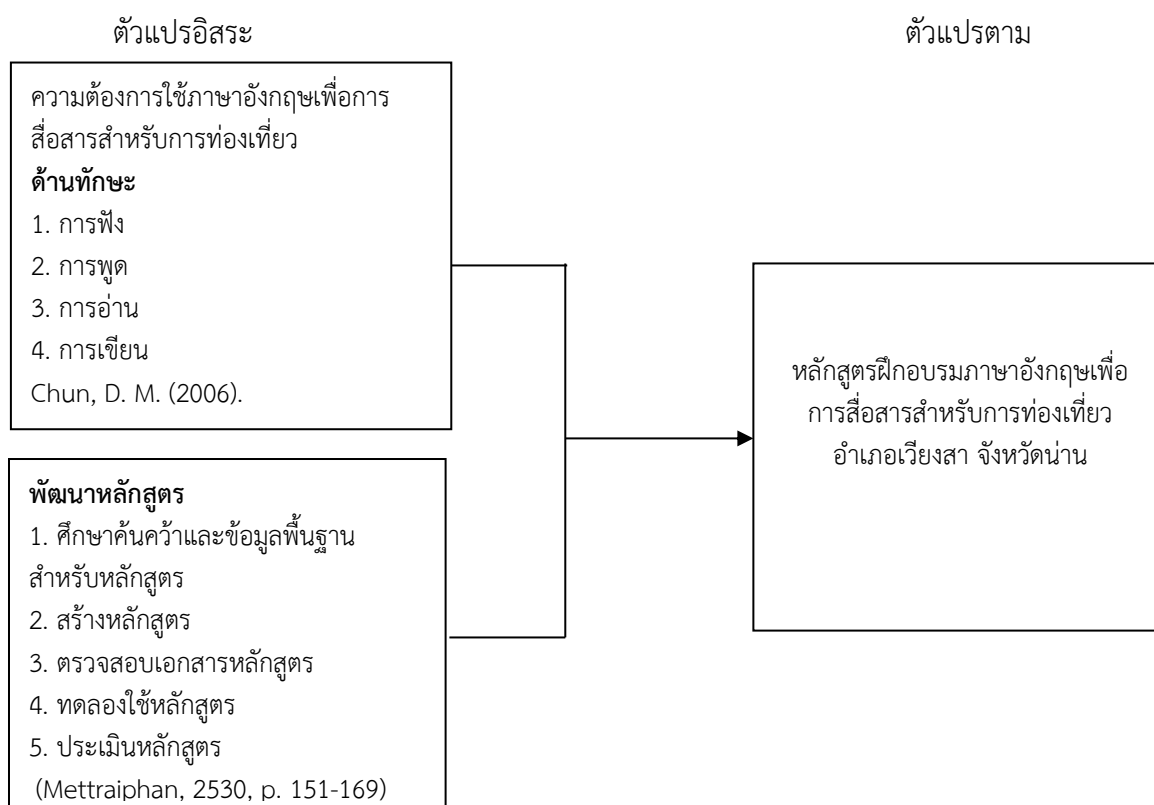
ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คำศัพท์บางคำที่มีความหมายและขอบเขตจำกัด ดังนี้

1. ความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร หมายถึง ความมุ่งหวัง หรือความประสงค์ที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในด้านเนื้อหาสาระสำคัญในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เช่น การกล่าวทักทาย เชื้อเชิญ การอธิบาย การแนะนำ การบอกทิศทาง เป็นต้น

2. หลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว หมายถึง หลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษ ระยะเวลา 30 ชั่วโมง ที่พัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน และมีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมความต้องการของบริบทการใช้งานของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย เช่น การทักทาย การบอกทาง การอธิบายสินค้าและบริการ การแนะนำ เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 – 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในอำเภอเวียงสา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ได้แก่ นักเล่าเรื่องชุมชน พนักงานร้านอาหาร พนักงานร้านกาแฟ/เครื่องดื่ม คนขับรถโดยสาร/รถเช่า พนักงานร้านขายของที่ระลึก พนักงานประจำสถานีบริการน้ำมัน ข้าราชการ เจ้าหน้าที่บริการด้านการท่องเที่ยว และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวน 230 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว จำนวน 200 คน

และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมจำนวน 30 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว 2. หลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว 3. แบบทดสอบเพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งมีกระบวนการสร้างเครื่องมือโดยวิธีการดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพัฒนาภาษาอังกฤษของบุคลากรในสายอาชีพต่างๆ คือ ความสำคัญของภาษาอังกฤษในธุรกิจการท่องเที่ยว ความต้องการทักษะทางภาษาอังกฤษ การวิเคราะห์ความต้องการ (Need Analysis หรือ NA) กระบวนการวิเคราะห์ความต้องการ วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ และการจัดทำหลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะทาง (English for Specific Purposes) (2) ศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม เช่น รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวและ ภาษาอังกฤษเพื่อการโรงแรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัยด้านทักษะและเนื้อหาภาษาอังกฤษที่ต้องใช้ในอาชีพธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว (3) สร้างแบบสอบถามความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว โดยประยุกต์เนื้อหาและสาระสำคัญตามหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมกับแนวคิดการจัดทำหลักสูตรภาษาอังกฤษเฉพาะทาง (4) วางโครงสร้างหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและสร้างรายละเอียดหลักสูตรโดยหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาในหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ (IOC)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของอำเภอเวียงสาและสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว
2. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว โดยพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม โดยการนำผลการสังเคราะห์ข้อมูล แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาสาระ แผนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้
3. ประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ
4. ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยจัดอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เป็นเวลา 5 ครั้งๆ ละ 6 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามคุณลักษณะและความต้องการของกลุ่มตัวอย่างและความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ มีการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมและสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร
5. ปรับปรุงหลักสูตรอบรมตามผลการประเมินและพัฒนาหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวของคนในชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างหลังเข้ารับการอบรม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ในการทดสอบคือ t - test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)
2. วิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเนื้อหาสาระของหลักสูตรโดยการหาค่า IOC
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลการประเมินก่อนฝึกอบรม (Pre-test) และหลังฝึกอบรม (Post-test) ของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ซึ่งใช้ข้อสอบชุดเดียวกัน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษามี 3 ตอน ตามกระบวนการเก็บข้อมูลและทดลองการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวของคนในชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ผลการสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ของคนในชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 138 คน และเป็นเพศชายจำนวน 62 คน โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 41 – 50 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานร้านอาหาร พนักงานประจำสถานบริการน้ำมันและพนักงานร้านขายของที่ระลึกตามลำดับ ส่วนด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และระดับอนุปริญญา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านทักษะของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านทักษะ	$\bar{X}$	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
ทักษะการฟัง	4.32	.74	ระดับมาก
ทักษะการพูด	4.31	.73	ระดับมาก
ทักษะการอ่าน	4.09	.75	ระดับมาก
ทักษะการเขียน	3.98	.73	ระดับมาก
ภาพรวม	4.17	.73	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านทักษะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 เมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะจะเห็นว่าความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านทักษะการฟังมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทักษะอื่นๆ คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 รองลงมาคือทักษะการพูด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ทักษะการอ่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และทักษะการเขียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านเนื้อหาสาระของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในประเด็นเนื้อหาสาระ	$\bar{x}$	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
การทักทาย แนะนำตัวและการกล่าวต้อนรับ	4.38	.78	ระดับมาก
การให้คำแนะนำและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	4.41	.79	ระดับมาก
การให้ข้อมูลและแนะนำเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม	4.44	.79	ระดับมาก
การให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่น	4.50	.78	ระดับมาก
การให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่พักและการเดินทาง	4.48	.77	ระดับมาก
การแนะนำสินค้าและบริการ	4.51	.78	ระดับมาก
การรับมือกับคำขอร้องและข้อร้องเรียน	4.13	.89	ระดับมาก
การให้ข้อมูลและแนะนำเกี่ยวกับสถานที่พัก	4.15	.90	ระดับมาก
การบอกทิศทางและสถานที่ตั้ง	4.01	.75	ระดับมาก
การซื้อ ขายและเจรจาต่อรอง	3.94	.73	ระดับมาก
ภาพรวม	4.29	.79	ระดับมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในประเด็นเนื้อหาสาระในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นจะเห็นว่าความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการแนะนำสินค้าและบริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.51 รองลงมาคือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 การแนะนำเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 การทักทาย แนะนำตัวและการกล่าวต้อนรับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ส่วนการให้ข้อมูลและแนะนำเกี่ยวกับสถานที่พักและการเดินทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ซึ่งใกล้เคียงกับประเด็นความต้องการเรื่องการรับมือกับคำขอร้องและข้อร้องเรียนซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 รองลงมาคือการบอกทิศทางและสถานที่ตั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และลำดับสุดท้ายคือการซื้อ ขายและเจรจาต่อรอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้ตอบแบบสอบถาม

การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษมีสมมติฐาน ดังนี้

H₀: ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน

H₁: ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษแตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ทักษะภาษาอังกฤษ	F-Ratio	F-Prob	ความหมาย
1. เพศ	1. ทักษะการฟัง	2.002	0.159	ไม่มีผล
	2. ทักษะการพูด	.049	0.825	ไม่มีผล
	3. ทักษะการอ่าน	.019	0.890	ไม่มีผล
	4. ทักษะการเขียน	.571	0.451	ไม่มีผล
2. อายุ	1. ทักษะการฟัง	2.258	0.049*	มีผล
	2. ทักษะการพูด	.050	0.525	ไม่มีผล
	3. ทักษะการอ่าน	.837	0.053	ไม่มีผล
	4. ทักษะการเขียน	.525	0.467	ไม่มีผล
3. อาชีพ	1. ทักษะการฟัง	1.518	0.186	ไม่มีผล
	2. ทักษะการพูด	2.116	0.045*	มีผล
	3. ทักษะการอ่าน	1.685	0.140	ไม่มีผล
	4. ทักษะการเขียน	1.422	0.218	ไม่มีผล
4. การศึกษา	1. ทักษะการฟัง	6.524	0.002*	มีผล
	2. ทักษะการพูด	2.061	0.130	ไม่มีผล
	3. ทักษะการอ่าน	2.494	0.085	ไม่มีผล
	4. ทักษะการเขียน	.458	0.633	ไม่มีผล

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน ผู้ที่มีอายุแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการฟัง แตกต่างกัน มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ 0.049 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H₀) ซึ่งหมายความว่า ช่วงอายุมีผลต่อเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาด้านการฟังของหลักสูตรภาษาอังกฤษ ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการพูด แตกต่างกัน มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ 0.045 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H₀) ซึ่งหมายความว่า อาชีพมีผลต่อเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาด้านการพูดของหลักสูตรภาษาอังกฤษ และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการฟัง แตกต่างกัน มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ 0.002 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H₀) ซึ่งหมายความว่า การศึกษามีผลต่อเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาด้านการฟังของหลักสูตรภาษาอังกฤษ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและตรงกับความต้องการของชุมชน

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของการสังเคราะห์ข้อมูลความต้องการพัฒนาความสามารถภาษาอังกฤษด้านทักษะและเนื้อหาสาระ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมจากแนวคิดของ Ornstein and Hunkins (2004, p. 235) โดยหลักสูตรจะประกอบด้วยวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ 1) เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารโดยเน้นความสามารถด้านทักษะการฟังและการพูดเป็นหลัก 2) เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทด้านการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. เนื้อหาสาระ พัฒนาจากผลการสำรวจความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) การทักทาย แนะนำตัวและการกล่าวต้อนรับ 2) การให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ 3) การบอกที่ตั้งและทิศทาง 4) การซื้อขายสินค้า 5) การรับมือกับคำร้องขอและคำติเตียน การเรียงหัวข้อพิจารณาจากหัวข้อที่ง่ายไปหายากและมีการปรับเนื้อหาสาระให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับสถานการณ์จริง

3. กิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ คือกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ประกอบการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกฝนทักษะให้ได้ประสิทธิภาพที่สุด สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน การพิจารณาเลือกสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียน คือผู้ที่ทำงานส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและมีประสบการณ์การทำงานหลายปี พื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษมีน้อย ทำให้ประสิทธิภาพในการรับรู้และจดจำช้า กิจกรรมที่ออกแบบจะเน้นการฝึกซ้ำๆ จนเกิดการเรียนรู้และจดจำ ส่วนสื่อการเรียนรู้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีขนาดใหญ่ สีสันสดใส น่าสนใจและผู้เรียนสามารถทำขึ้นเองเพื่อนำไปฝึกฝนต่อที่บ้านได้

4. การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมเป็น 2 ระยะ คือ ก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน เรื่อง ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว ที่มีข้อความครอบคลุมทุกวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ส่วนผลการวิเคราะห์การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่าเนื้อหาของหลักสูตรมีประเด็นสาระสอดคล้อง (1.0) ตามวัตถุประสงค์ของการอบรม โดยบทที่ 5 การรับมือกับคำร้องขอและข้อติเตียน (Dealing with requests and complaints) มีค่าคะแนน 0.99 รองลงมาคือบทที่ 1 การทักทายและแนะนำ ตัว (Greeting and Introducing) และบทที่ 3 การบอกที่ตั้งและทิศทาง (Giving Locations and Directions) มีค่าคะแนนเท่ากันคือ 0.98 รองลงมาคือบทที่ 2 การให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ (Giving Suggestions and Recommendations) และบทที่ 4 การซื้อขายสินค้า (Selling and Buying Things) มีค่าคะแนนเท่ากับ 0.96 จึงถือว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดและสามารถนำไปใช้ได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดในหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เช่น การจัดลำดับของกิจกรรมการเรียนรู้ การเพิ่มคำศัพท์ การเพิ่มแบบฝึกการเรียนรู้ เป็นต้น ก่อนการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้

ตอนที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ตารางที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร

ทักษะ	ผลสอบ ก่อนเรียน (30 คะแนน)	ร้อยละ	ผลสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)	ร้อยละ	ผลสอบ เพิ่มขึ้น/ ลดลง (ร้อยละ)	แปลผล
การฟัง	12.63	39.41	18.26	60.88	21.47	เพิ่มขึ้น
การพูด	11.67	37.89	19	63.33	25.45	เพิ่มขึ้น
การอ่าน	11.63	38.67	20.37	67.89	29.22	เพิ่มขึ้น
การเขียน	10.9	36.55	21.4	71.34	34.78	เพิ่มขึ้น
ภาพรวม	11.70	38.13	19.75	65.86	27.73	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 4 พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรในภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 27.73 เมื่อแยกประเด็นตามทักษะพบว่าทักษะการเขียนเพิ่มขึ้นมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 34.78 รองลงมาทักษะการอ่านเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.22, รองลงมาทักษะการพูดคิดเป็นร้อยละ 25.45 และทักษะการฟัง คิดเป็นร้อยละ 21.47

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญและจำเป็นในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยระดับความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านทักษะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความต้องการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Phengkhona, Na Thongkæo, Raksapol, Jittaprapan, and Phoptavee (2017) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านทักษะการฟังและทักษะการพูดมากที่สุด โดยเน้นการสื่อความหมายและความเหมาะสมกับสถานการณ์โดยไม่เน้นความถูกต้องด้านไวยากรณ์ ส่วนผลการสำรวจความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวด้านเนื้อหาสาระพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการแนะนำสินค้าและบริการ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาหาร การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง การแนะนำเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว การตกทายแนะนำตัวและการกล่าวต้อนรับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Phiriyasin (2014) ที่สำรวจความต้องการทางด้านภาษาอังกฤษของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดขอนแก่น ที่พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 300 คน ต้องการเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสนทนาตกทายในชีวิตประจำวัน การกล่าวต้อนรับ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว การให้ข้อมูลเกี่ยวกับของที่ระลึก การขายและการแนะนำสินค้า ส่วนผลการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุและการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการฟังแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Wichitsopha (2018) ศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารของ

ผู้ประกอบการร้านค้าและบริการในชุมชนกาตองต้า อำเภอมือง จังหวัดลำปาง ที่พบว่าอายุส่งผลต่อพฤติกรรมความต้องการพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิดและพฤติกรรม และสอดคล้องกับการศึกษาของ Satawetin (1996) กล่าวถึงปัจจัยของระดับการศึกษาว่าเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความแตกต่างทางทัศนคติ ค่านิยมคุณธรรมและความคิด ดังนั้นคนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่แตกต่างกัน ยุคสมัยที่ต่างกัน ระบบการศึกษาที่แตกต่างกันจึงมีความรู้สึกรู้จักคิดและความต้องการแตกต่างกันอีกด้วย ผลการศึกษาเปรียบเทียบยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการพูดแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Yutphirat, Akkarathanayawamon, and Chu Sai (2017) พบว่าพนักงานต้อนรับโรงแรมที่มีสาขาอาชีพและประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันมีปัญหาและความต้องการด้านการใช้ภาษาอังกฤษ ด้านการฟัง ด้านการพูด ด้านการอ่าน ด้านการเขียนแตกต่างกัน

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว จัดทำขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนบนพื้นฐานของการสังเคราะห์ข้อมูลความต้องการพัฒนาความสามารถภาษาอังกฤษด้านทักษะและเนื้อหาสาระเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างและได้เนื้อหาที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับชุมชนและสถานการณ์จริง การพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม มีองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ 4 ประการ ตามแนวคิดของ Ornstein and Hunkins (2004, p. 235) และ Sisa-at (2003, pp. 11 - 12 as cited in Rattanasri, 2016, p. 121) คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการสอน และการวัดผล ประเมินผล สำหรับหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวอำเภอมือง จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ 1) เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารโดยเน้นความสามารถด้านทักษะการฟังและการพูดเป็นหลัก 2) เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทด้านการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรพัฒนาจากผลการสำรวจความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) การทักทาย แนะนำตัวและการกล่าวต้อนรับ 2) การให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ 3) การบอกที่ตั้งและทิศทาง 4) การซื้อขายสินค้า 5) การรับมือกับคำร้องขอและคำติเตียน การเรียงหัวข้อพิจารณาจากหัวข้อที่ง่ายไปหายากและมีการปรับเนื้อหาสาระให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับสถานการณ์จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ Saengsukwao (2006, p. 113) ที่พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับผู้ทำงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการใช้ภาษาตามวัตถุประสงค์และหน้าที่ของภาษา (Language functions) พบว่ามีความต้องการใช้ทักษะภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์ในการทักทาย การต้อนรับ การแนะนำตนเอง การให้ข้อมูลสารสนเทศ การให้คำแนะนำ การเสนอแนะ การให้ความคิดเห็น การอธิบาย การบอกทิศทาง การจอง การนัดหมาย การดำเนินการเกี่ยวกับกำหนดการเดินทาง การติดต่อทางโทรศัพท์และการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ด้านกิจกรรมและรูปแบบการเรียนการสอนและสื่อการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกฝนทักษะให้ได้ประสิทธิภาพที่สุด สื่อการเรียนรู้น่าสนใจและสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน การพิจารณาเลือกสื่อการเรียนรู้อาจจัดกิจกรรมการฝึกอบรมคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียน คือเป็นบุคคลทำงานที่ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและมีประสบการณ์การทำงานหลายปี พื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษมีน้อย ทำให้ประสิทธิภาพในการรับรู้และจดจำซ้ำ กิจกรรมที่ออกแบบจะเน้นการฝึกซ้ำๆ จนเกิดการเรียนรู้และจดจำ ส่วนสื่อการเรียนรู้อาจใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีขนาดใหญ่ สีสันสดใส น่าสนใจ

และผู้เรียนสามารถทำขึ้นเองเพื่อนำไปฝึกฝนต่อที่บ้านได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Rattanasi (2016, p. 122) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการออกแบบกิจกรรมในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่มีความหลากหลาย น่าสนใจ สอดคล้องกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์และบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ประกอบกับการใช้รูปแบบการฝึกซ้ำ (Repetition Drill) คือฝึกซ้ำๆ ตามตัวอย่างจนสามารถจดจำ และใช้รูปแบบภาษานั้นได้ ส่วนองค์ประกอบที่สี่ของหลักสูตรคือ การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมเป็น 2 ระยะ คือ ก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม โดยการใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน

สำหรับการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรดำเนินการโดยนำหลักสูตรไปทดลองสอนกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ใช้เวลาอบรมจำนวน 5 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง มีการทดสอบวัดความรู้ก่อนอบรมและสอบวัดความรู้หลังการอบรมเพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรว่าสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เข้ารับการอบรมได้มากน้อยเพียงใด โดยแบบทดสอบมี 30 ข้อ 30 คะแนน ผลการทดสอบพบว่าผู้เข้ารับการอบรม 30 คน มีคะแนนสอบวัดความรู้ความเข้าใจหลังการอบรมมากขึ้นกว่าคะแนนสอบก่อนการอบรมทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผู้ที่ได้รับคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้น 5 ลำดับแรก คือมีคะแนนสอบหลังการอบรมเพิ่มขึ้นจากคะแนนสอบก่อนการอบรม ร้อยละ 68.33 จำนวน 1 คน ร้อยละ 59.33 จำนวน 1 คน ร้อยละ 36.66 จำนวน 1 คน ร้อยละ 33.34 จำนวน 1 คน และร้อยละ 26.67 จำนวน 2 คน ตามลำดับ ส่วนผู้ที่มีคะแนนสอบเพิ่มขึ้นจากเดิมน้อยที่สุดคือ คะแนนสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.67 จำนวน 1 คน แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ที่ได้พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของคนในชุมชน เนื่องจากหลักสูตรพัฒนาขึ้นตามความต้องการทางด้านทักษะและเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ผ่านการประเมินความสอดคล้องและความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในหลักสูตรเน้นการฝึกฝนแบบซ้ำๆ ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำรูปแบบภาษาได้แม่นยำและเกิดความมั่นใจเมื่อใช้ภาษามากขึ้น ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจและทักษะของผู้เข้าอบรมให้มีมากขึ้นกว่าเดิม ดังผลการศึกษาของ Phunket, Suphakwanit, and Wimuktanon. (2015, pp. 86 – 91) เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์และพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว พบว่าหลังการฝึกอบรมกลุ่มชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์มีความสามารถในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อีกทั้งมีความพึงพอใจในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมากที่สุด โดยชุมชนเห็นว่าได้รับประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษมากที่สุด และผลของการวิจัยของ Suripan, Chitchirachan, Boonkongsaen, and Tanya. (2018, pp. 272 - 284) ซึ่งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี โดยสอบถามความต้องการและความจำเป็นของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมและทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร ผลการศึกษาพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจหลัง การฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 และการประเมินความพึงพอใจ ต่อหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

หลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จัดทำขึ้นอย่างมีหลักการที่มุ่งเน้นการจัดทำหลักสูตรตามความต้องการและบริบทของชุมชนในพื้นที่ และมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ มีการจัดกระบวนการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เสริมทักษะ และแลกเปลี่ยนทัศนคติตามแนวมุ่งหวังตามที่กำหนด โดยมีเนื้อหาสาระตามมาตรฐานของการให้ภาษาอังกฤษที่ถูกต้องทั้ง คำ วลี สำนวน ไวยากรณ์และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งการวัดและประเมินผลที่ผ่านความเห็นชอบของผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวอำเภอเวียงสา จังหวัดน่านที่พัฒนาขึ้นจึงทำให้ผู้อบรมมีทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารดีขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ควรศึกษารายละเอียดของหลักสูตรอบรม ปรับกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควรสำรวจข้อมูลของผู้ที่เข้ารับการอบรมและบริบทของพื้นที่เพื่อเพิ่มเติมคำศัพท์เฉพาะได้ การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ที่ทำงานแล้วนั้น ผู้สอนควรเลือกกิจกรรมและสื่อการสอนที่ไม่ซับซ้อน น่าสนใจและเข้าใจได้ง่าย กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นควรเน้นการฝึกฝน ย้ำคิดย้ำทำ และฝึกซ้ำๆ จนกว่าจะเข้าใจและเกิดพฤติกรรมการพูดที่เป็นธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อนำผลมาใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างแรงจูงใจใฝ่รู้และเพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้เหมาะสมกับผู้ใหญ่และคนวัยทำงาน ที่ต้องการฝึกทักษะในวิชาชีพได้ในระยะเวลาอันสั้นและมีเนื้อหาสาระที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้อย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- Amphot, K. (2002). *Kansanglaksut læ khrongkan fukobrom* [Creating curriculum and training programs]. (p. 2). Bangkok: Training Office National Institute of Development Administration.
- Buranasing, W., & Chanuanchit, A. (2003). *Chariyatham læ phawaphunam nai kan phatthana laksut (Phim khruang thi 3)* [Ethics and leadership in curriculum development (3rded.)]. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Busbuddy. (n.d.). *Nan muang ngotngam lang man phukhao* [Nan, a beautiful city behind the mountains]. Retrieved from <http://www.busbuddythailand.com/smf/index.php?topic=833.0>.
- Chun, D. M. (2006). *Calling on CALL: From theory and research to new directions in foreign language teaching*. San Marcos, TX: CALICO.
- Department of ASEAN, Ministry of Foreign Affairs. (2007). *Kotbat samakhom hængpracha chat echia tawan ok chiang tai* [Charter of Association of Southeast Asian Nations]. Retrieved from <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/aseanmedia-center-20121203-180519-958411.pdf>.
- Integrated Provincial Administrative Committee. (2018). *Phaen phatthana changwat Nan pi pho so 2561 – 2564* [Nan Provincial Development Plan 2018 - 2021]. Nan: Nan Provincial Office.
- Manivannan, G. (2006). *Importance of the English Language*. Retrieved from <https://www.usingenglish.com/articles/importance-english-language.html>.
- Mettraiphan, S. (1987). *Kanphatthana laksut fuk oprom soemsang samatthanaphap kanthamngan penklum samrap phunamthongthin radap muban nai prathet Thai* [The development of training curriculum enhancing group working competencies for village leaders in Thailand]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Nan College. (2018). *Rai-nganphon kandamnoen ngan khrongkan kanchatkan kanthongthieo wiang sa chak muang phan pen muang phak doi kanmi suanruam khong chumchon*. Nan: author.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2004). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues* (4th Edition). London: Pearson.
- Phengkhona, J., Na Thongkæo, B., Raksapol, A., Jittaprapan, B., & Phoptavee, T. (2017). Kan phatthana laksut fuk ob rom phasa angkrit phua kan susan samrap kanthongthieo dol chum chon changwat chumphon. [Curriculum Development in English Communication Course for Community-Based Tourism in Chumphon Province]. *Area Based Development Research Journal*, 9(1). 38-51.

- Phiriyasin, Y. (2014). Khwam tongkan thangdan phasa angkrit khong utsahakam kan thongthieo nai khet changwat khon kaen [English Language Needs of Tourism Industries in Khon Kaen Province]. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 9(2). 16 – 30.
- Phruksasin, N. (2005). *Kan suksa khwam tongkan phatthana khwamsamat nai kanchai phasa angkrit khong tamruat thongthieo kong kamkap kan sam kong bangkhapkan tamruat thongthieo khet changwat phak nua ton lang* [The Study of Needs for the Development of English Abilities for Tourist Police, Subdivision 3, Tourist Police Division: The Lower North Region of Thailand] (Master's Thesis, Pibulsongkram Rajabhat University).
- Phunket, W., Suphakwanit, W., and Wimuktanon, T. (2015). Kanphatthana thaksa kansusan phasa angkrit khong chumchon muban homsate phua phoem sakkayaphap kanthongthieo ban khok kong tambon kutwa amphoe kuchinarai changwat kalasin [Development of English Communicative Skill of Homestay Village To Increase Tourism Potentials at Kok Kong Village, Kudwa Sub-District, Khuchinarai District, Kalasin Province]. *Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journey*, 4(2). 86 – 91.
- Rattanasri, S. (2016). *Kanphatthana laksut phasa angkrit phua kanthongthieo doi chai chumchon pen than samrap nakrian matthayommasuksa ton plal* [English Tourism Curriculum Development for Secondary School Students Using a Community-Based Learning Model] (Doctoral thesis, Rajabhatmahasarakham University).
- Saengsukwao, P. (2006). *Kan phatthana laksut fuk oprom saem thaksa phasa angkrit phua kan thongthieo samrap phu thamngan nai thurakit thi kieokhong kap kan thongthieo* [The development of a training curriculum to enhance English language skills for tourism personnel] (Doctoral thesis, Khon Kaen University).
- Satavetin, P. (2003). *Kansusan muanchon: krabuankan lae thritsadi* (3rd ed.). Bangkok: Parbpim.
- Sopha, N. (2007). *Samrua tkhwam tongkan phatthana kan chai phasa angkrit khong bukkhalakon thi thamngan kio kap kanthongthieo nai changwat mahasarakham khon kaen roi et lae kalasin* [The needs of English competency development of tourism personnel in MahaSarakham, KhonKaen, Roi-Et and Kalasin provinces] (Research report, Rajabhatmahasarakham university).
- Suripan, C., Chitchirachan, C., Boonkongaen, N., & Tanya., S. (2018). Kanphatthana laksut fuk oprom phasa angkrit phua kansusan samrap phuborihan sathan suksa sangkat samnangkan khet phunthi kansuksa prathom suksa ubon ratchathani [A Development of the Training Curriculum of English for Communication for the Basic School Administrators under the Office of Ubon Ratchathani Primary. Educational Service Areas]. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 9(2). 272-284.
- Widdowson, H. G. (1978). *Teaching Language as Communication*. Oxford: Oxford University.

- Wichitsopha, R. (2018). *Kansuksa khwamtongkan chai phasa Angkrit nai kansusan khong phuprakopkan rankha læ borikan nai chumchon kat kong tar amphœ muang changwat lam pang* (Independent Study, Master of Arts, University of Phayao).
- Wongyai, W. (2011). *Kanphatthana laksut radap udomsuksa (Phimkhrangthi 2)* [Curriculum Development in Higher Education (2nded.)]. Bangkok: R and Print Company Limited.
- Yutphirat, S., Akkarathanayawamon, W., & Chu Sai, Y. (2017). *Panha kanchai phasa angkrit khong phanakngan suan na nai thurakit rongræm changwat Phuket*. Retrieved from <http://www.northbkk.ac.th/research/?news=research&id=000446>

การศึกษาความพึงพอใจในการสอนวิชาการรู้สารสนเทศ ด้วยวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วมและ การสอนแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ปิยาภัสร์ จารุสวัสดิ์¹

(Received: June 18, 2020; Revised: September 30, 2020; Accepted: November 30, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในการเรียนกระบวนวิชา 009103 การรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ ด้วยการเรียนแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Learning) และการสอนแบบร่วมมือ (Collaborative Teaching) เพื่อมุ่งศึกษาความพึงพอใจในการเรียนกระบวนวิชาการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ ด้วยการสอนแบบมีส่วนร่วม และการสอนแบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐาน CEFR กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลักสูตรนานาชาติที่ลงทะเบียนเรียนในกระบวนวิชาการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ จำนวน 78 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ แบบสอบถามสำหรับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5 กิจกรรม ที่มุ่งเสริมทักษะ 4C ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skill) การสื่อสาร (Communication Skill) การมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่น (Collaboration Skill) และความสามารถเชิงสร้างสรรค์ (Creativity Skill) โดยศึกษาความพึงพอใจ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาความรู้ ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ด้านผู้สอน และด้านสิ่งสนับสนุนในการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เพราะการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการสอนแบบร่วมมือจากผู้สอนในรูปแบบสหวิทยาการ สร้างโอกาสในการทำงานร่วมกันกับนักศึกษาคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน โดยใช้วัจนภาษา (ภาษาอังกฤษ) และอวัจนภาษา (ภาษากาย) รวมถึงศิลปะการวาดภาพ เป็นสื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นประสบการณ์ทางตรงที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ศึกษาและเรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น กระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถถ่ายทอดความคิดในเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มศักยภาพ นักศึกษาจึงสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นแห่งศตวรรษที่ 21 ด้วยวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอน

คำสำคัญ: การเรียนแบบมีส่วนร่วม การสอนแบบร่วมมือ การรู้สารสนเทศ ทักษะในศตวรรษที่ 21 การสอนการรู้สารสนเทศ

¹ อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: p.jarusawat@gmail.com

Students' Satisfaction of the Information Literacy Course Using the Collaborative Learning and Collaborative Teaching Approaches to Enhance the 21st Century Skills

Piyapat Jarusawat²

Abstract

This study aimed investigating the satisfaction of students enrolling in the course 009103: Information Literacy and information Presentation which was taught using the collaborative learning and collaborative teaching methods. The study aimed at compiling ideas and feedbacks as well as evaluating the satisfaction level of the students. The samples were 78 international-program students who studied in the course. Questionnaires were used to evaluate their satisfaction towards five activities in the course, which aimed to enhance the 4C skills--critical thinking skill, communication, collaboration, and creativity. The data, in terms of content, learning-skill development and innovation, instructor and learning facilities, were analysed using frequency, percentage, means, and standard deviation. The study revealed that the overall satisfaction of each activity was at a high level. According to the collaborative learning and collaborative teaching, the students had opportunities to improve the skills and to learn to work as a team. They were encouraged to use English verbal and nonverbal communication, and drawing skill to express opinions and exchange ideas with their friends and teachers. These first-handed experiences were not only associated with the students-based learning method but also efficiently enhance the 4C skills, which are the essential skill set for students in the 21st century.

Keywords: Collaborative Learning, Collaborative Teaching, Information literacy, 21st century skills, Information Literacy Instruction

² Lecturer, Department of Library and Information Sciences, Faculty of Humanities, Chiang Mai University
email: p.jarusawat@gmail.com

บทนำ

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมสารสนเทศ (Information Society) ที่อยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้า ส่งผลให้แต่ละประเทศต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม รวมถึงเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนและรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ภาศิพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 หรือ P21 (The Partnership for 21st Century Learning)³ ได้กำหนดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะเทคโนโลยีและสารสนเทศ โดยให้สถานศึกษาสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดทักษะข้างต้น และเสนอแนวทางไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรฐานและประเมินหลักสูตร 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนาวิชาชีพครู และ 4) การจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนให้เหมาะสม (The Partnership for 21st Century Learning, 2015) สถาบันการศึกษาในปัจจุบัน จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ เพื่อผลิตคนคุณภาพสู่สังคม แนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 นี้เผยแพร่ในสถานศึกษาอย่างแพร่หลายในระดับนานาชาติ มีการผลักดันแนวคิดการพัฒนาที่มีอยู่เดิมแล้วมาบูรณาการสู่แนวปฏิบัติให้เหมาะสม (Jansem et al., 2016) ทั้งนี้ภายใต้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม มีทักษะย่อยอยู่ 4 ทักษะ คือ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การมีส่วนร่วม (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) โดยหวังผลให้นำไปใช้ต่อในทักษะชีวิตและอาชีพ และกระบวนการในการจัดการสารสนเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะฉะนั้นผู้เรียนจึงควรได้รับการสอนเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทศไทย โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จึงได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาและพัฒนาให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและทักษะตามกำหนด (Ministry of Education, English Language Institute, 2015) เพื่อให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีคุณภาพ ต่อมา คณะกรรมการอุดมศึกษาจึงมีนโยบายยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษา ในปีพ.ศ. 2559 โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำหรับศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้นักศึกษาเมื่อจบการศึกษาไปแล้วเป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งวิชาการ วิชาชีพ และทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานได้ นอกจากนี้ ยังพิจารณาจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร กระบวนการสื่อและ/หรือสิ่งแวดล้อม เพื่อเปิดโอกาสและเสริมแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษด้วยตนเอง และใช้กรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษา (The Common European Framework of Reference for Languages: CEFR) เป็นเกณฑ์ชี้วัดระดับความสามารถและทักษะทางภาษา และเป็นตัวประเมินผลการเรียนภาษาที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันกับทักษะในศตวรรษที่ 21 (Council of Europe, 2013; Policy for raising the standard of English in higher education institutions, 2016)

ทักษะการรู้สารสนเทศ เป็นทักษะที่สำคัญที่ส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้ความรู้ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ข้อมูลสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสามารถเข้าถึงได้ทุกที่

³ หน่วยงานความร่วมมือที่สร้างขึ้นในปี 2002 ของผู้นำทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาและบริษัทชั้นนำของโลก อาทิ ไมโครซอฟต์, แอปเปิล, เดล (Dell), ไทม์วอร์เนอร์ (Time Warner) ฯลฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญของทักษะใหม่สำหรับการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคปัจจุบันที่โลกได้ถูกหลอมรวมกันมากขึ้น ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดย P21 ได้นำเสนอกรอบความคิดเรื่องทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับเยาวชนหรือผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยมากที่สุด ที่มา: http://www.tcdc.or.th/articles/design_creativity/25279/88-21--21st-Century-Skills

ทุกเวลาเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (American Association of School Libraries, 2007) ดังนั้น การเรียนการสอนทางด้านทักษะการรู้สารสนเทศ จึงเป็นการศึกษาที่พัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา ศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง เป็นทักษะที่สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้ความสำคัญ โดยมุ่งหวังสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (ACRL Board of Directors, 2016; American Library Association, 2018) ดังนั้น ทักษะการรู้สารสนเทศจึงสนองต่อการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมีความเป็นพลวัต

ความสามารถและทักษะในการเข้าถึง ค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยทักษะ เทคโนโลยี การวิเคราะห์ การประเมิน การประยุกต์ใช้เพื่อตัดสินใจ และความคิดสร้างสรรค์ ถือเป็นทักษะการรู้สารสนเทศที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และไม่ควรจำกัดไว้แต่เฉพาะการศึกษาในห้องเรียน หรือจำกัดด้วยของผู้ศึกษาเท่านั้น แต่ควรมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีโอกาสรู้และศึกษาได้ตลอดชีวิต โดยสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการชีวิต มีผลลัพธ์ในการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง ตามแนวทางการนำมาตรฐานการอุดมศึกษาสู่การปฏิบัติ พ.ศ. 2561 (Higher Education Standards 2018, 2018) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของภาคีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Learning หรือ P21) ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการไหลเวียนของสารสนเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ทักษะ และรูปแบบการดำรงชีวิต (The Partnership for 21st Century Learning, 2015)

แม้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการรู้สารสนเทศ ดังจะเห็นได้จากการเรียนการสอนจากวงการการศึกษาทั้งของไทยและต่างชาติจะให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้สารสนเทศและเทคโนโลยี (AASL, 2007) แต่จากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ผู้เรียนในหลายระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษายังขาดสมรรถนะในทักษะการรู้สารสนเทศ (Branch, 2003; Chu & Law, 2007; Lazonder, 2000; Pelgrum, 1999; Schacter, Chung, & Dorr, 1998) และขณะที่งานวิจัยต่างๆ ได้มุ่งศึกษาถึงประโยชน์ต่างๆ ของทักษะการรู้สารสนเทศ แต่กลับมีงานวิจัยส่วนน้อยให้ความสำคัญและศึกษาวิธีการแนวทางการสอนที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

วิธีการสอนแบบเดิม (Traditional Classroom) ไม่อาจพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอ เนื่องจากไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถคิดได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น การให้การศึกษาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ จากการเรียนแบบชั้นเรียนดั้งเดิมที่ผู้สอนมีบทบาทในการถ่ายทอดสารและผู้เรียนเป็นฝ่ายรับสารจากผู้สอนอย่างเดียว เป็นการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Based Center) โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านการจัดกิจกรรม และมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก และจัดสภาพแวดล้อม การปรับรูปแบบการเรียนเช่นนี้ได้เพิ่มประสิทธิผลในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ความยืดหยุ่น การจูงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญและจำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Chu, Tse & Chow, 2011)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Collaborative Learning) เป็นแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered) และแนวปฏิบัติด้านการทำงานร่วมกันของผู้เรียน (Lazarow, 2004; Wang, 2007, 2011) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน ผู้สอน และสิ่งแวดล้อม โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ รวมถึงสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า สร้างผลงาน พัฒนา

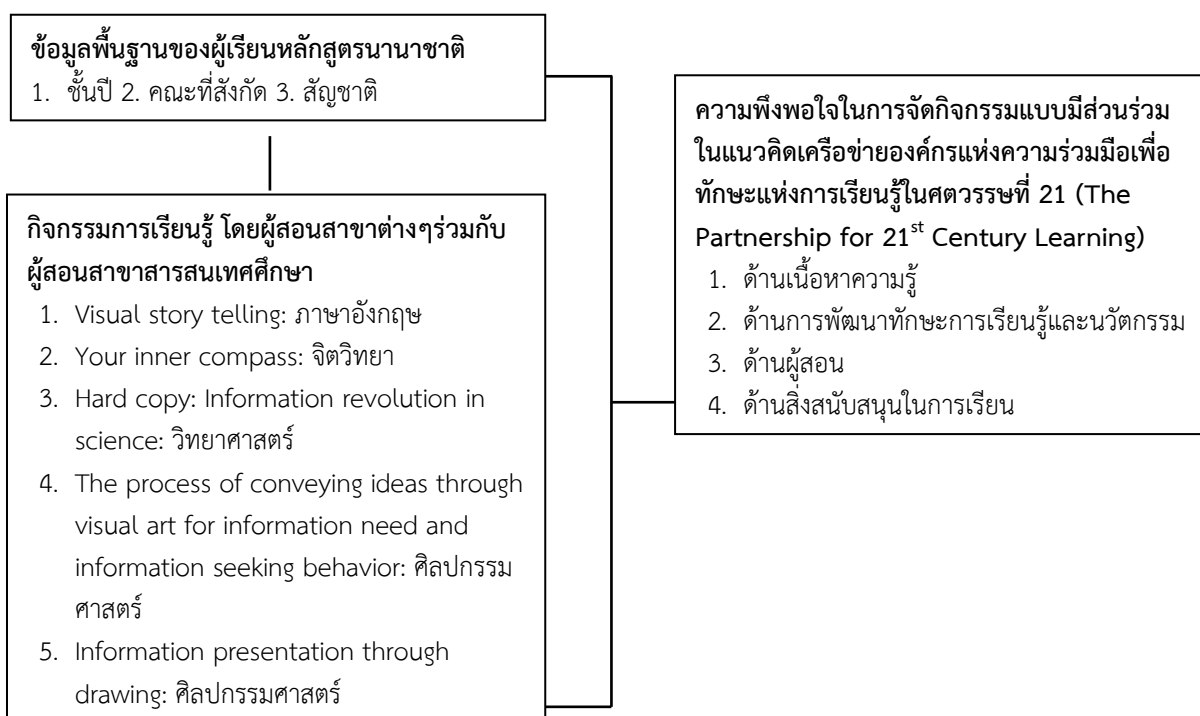
ตนเอง และร่วมอภิปรายเพื่อฝึกการสื่อสารได้ ผู้เรียนจะสามารถเก็บความจำในระบบระยะยาวได้ร้อยละ 70 (Long Term Memory) มากกว่าการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่มีการเก็บความจำได้ร้อยละ 20 (Dale, 1969) อีกทั้งรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้แนวสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Theories) ของ Vygotsky (1978) ที่ศึกษาโอกาสความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถนำมาใช้อธิบายการเรียนรู้และการพัฒนาที่ได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ทางสังคม และเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนสัมพันธ์กับ คน วัตถุ และเหตุการณ์ต่างๆ ในสภาพแวดล้อม ทฤษฎีสังคมวัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social Constructivist Paradigm) ซึ่งเป็นทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง ให้ความสำคัญที่เป็นผล การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาการสร้างความรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กันและการแบ่งปันของแต่ละคน หรือความรู้เกิดขึ้นในระดับชุมชนเมื่อผู้คนที่อยู่ในชุมชนนั้นมีปฏิสัมพันธ์กัน (Anuradha, 1995)

การอภิปรายการนำแนวคิดเรื่องการสอนแบบร่วมมือ คือการสอนร่วมกันจากผู้สอนหลากหลายสาขาวิชา (Collaborative Teaching) เสนอโดย Chu, Tse & Chow (2011) ที่ได้รวบรวมผู้สอนจากหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ บรรณารักษศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และภาษาศาสตร์ เป็นการสอนในโรงเรียนประถม ห้องกึ่ง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สามารถสนับสนุนการพัฒนาด้านการศึกษาค้นคว้า การเขียน และทักษะการอ่านได้ (Chu, 2009) จากการศึกษาลักษณะวิจัยต่างๆ ข้างต้นพบว่า แนวทางการสอนร่วมกัน และการใช้การเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยดูได้จากผลการศึกษาของผู้เรียนที่ดีขึ้นตามลำดับ (Hmelo-Silver et al., 2007; Murata, 2002) รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการสอนแบบร่วมมือ ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสอภิปราย ฝึกการคิดวิเคราะห์ และประเมิน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เรียนได้รับความรู้จากผู้สอนในหลากหลายด้าน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา และดำเนินชีวิตได้อย่างชัดเจน ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถือเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศของผู้เรียน ได้รับผลสัมฤทธิ์ของการเรียน และสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) ในการรู้สารสนเทศได้ดียิ่งขึ้น

หลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี เล็งเห็นความสำคัญของการทักษะการรู้สารสนเทศ ในทักษะด้านต่าง ๆ จึงได้นำกระบวนการวิชาการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ บรรจุเป็นหนึ่งในวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่สนใจเลือกลงเรียนพัฒนาทักษะดังกล่าว โดยมีคณะพยาบาลศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ที่จัดกระบวนการวิชานี้เข้าเป็นหลักสูตรสำเร็จรูป กระบวนวิชา 009103 การรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ สำหรับหลักสูตรนานาชาติ เปิดสอนโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีรูปแบบการสอนแบบบรรยาย โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถ 1) อธิบายการรู้สารสนเทศ 2) เข้าถึงและเลือกแหล่งสารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศ 3) สืบค้นและประเมินสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) นำเสนอสารสนเทศได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเน้นนำเสนอผลงานในรูปแบบรายงานทางวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้สารสนเทศตามกรอบมาตรฐาน CEFR และเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ด้านความเป็นนานาชาติ และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะสากลแห่งศตวรรษที่ 21 (4C) ของนักศึกษาสู่ความเป็นนานาชาติ ทั้งนี้ วิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล เป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้เป็นผู้นำและริเริ่มการจัดกิจกรรม/โครงการ “พัฒนาวิชาศึกษาทั่วไประหว่างคณะมาตรฐาน CEFR และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” นี้ โดยให้การสนับสนุนงบประมาณ ข้อมูล รวมถึงการพัฒนาการเรียนการสอน ร่วมกับอาจารย์ผู้สอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาเลือกเสรี โดยมีกระบวนวิชา 009103 เป็นหนึ่งกระบวนวิชาในหมวดดังกล่าว ตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1/2558 มาจนถึงปัจจุบัน (ภาคการศึกษาที่ 2/2562) (Chiang Mai

University, International College of Digital Innovation, n.d.) ทั้งนี้ “การรู้สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี” เป็น 1 ใน 3 ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถูกบรรจุไว้ในเนื้อหาของรายวิชาการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ และเพื่อให้ครอบคลุมทักษะทุกด้าน จึงได้นำเอาเนื้อหาเรื่อง ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 4C มาบรรจุเพิ่มในการเรียนการสอนแบบใหม่นี้ด้วย

เนื่องด้วยความสำคัญของทักษะการรู้สารสนเทศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงประโยชน์ของวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประยุกต์ใช้วิธีการดังกล่าวสำหรับการจัดการเรียนการสอนในกระบวนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ เพื่อมุ่งศึกษาความพึงพอใจในการเรียนกระบวนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ ด้วยการสอนแบบมีส่วนร่วม และการสอนแบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐาน CEFR ผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางให้วิทยาลัยนานาชาตินวัตกรรมดิจิทัล และภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ ในกระบวนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ หลักสูตรนานาชาติ ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตรนานาชาติให้มีความเหมาะสมกับนักศึกษาและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากร

ประชากรคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลักสูตรนานาชาติที่ลงทะเบียนเรียนกระบวนวิชา 009103 การรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ หลักสูตรนานาชาติ (Information Literacy and Information Presentation) ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 78 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ได้แก่ ระดับชั้นปี คณะที่นักศึกษาสังกัด และสัญชาติ และ 2) ความพึงพอใจในการเรียนโดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 4 ด้าน จากทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Learning, 2015) คือ (1) ด้านเนื้อหาความรู้ (2) ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (3) ด้านผู้สอน (4) ด้านสิ่งสนับสนุนในการเรียน และ 3) ข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำเครื่องมือวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบความเที่ยงตรงเพื่อวัดคุณภาพของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาและจุดประสงค์ (Item Objective Congruence: IOC) และนำแบบสอบถามหลังจากปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บข้อมูลความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ ในรายวิชา การรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ ผ่าน 5 กิจกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลักสูตรนานาชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากร จำนวน 78 คน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กิจกรรมที่จัดเป็นกิจกรรมที่จัดตามเวลาในชั้นเรียน โดยจัดกิจกรรมในช่วงโม่งเรียนแยกเป็นหลายๆ ครั้ง แต่ละครั้งใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที จำนวน 5 กิจกรรม โดยทุกกิจกรรมได้มุ่งเน้นการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านการอภิปรายร่วมกันภายหลังกิจกรรม การจัดกิจกรรมออกแบบโดยใช้แนวทางพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่น และความสามารถเชิงสร้างสรรค์ และทักษะการรู้สารสนเทศ โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1 การเล่าเรื่องด้วยภาพ (Visual Story Telling) โดยมีผู้สอนร่วมจากสาขาภาษาอังกฤษ รูปแบบการสอนใช้วิธีการจับคู่ สนทนา แนะนำตัวเองให้เพื่อนฟัง จากนั้นใช้ Application Canva ให้การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเพื่อนผ่านภาพ 1 ภาพ โดยใช้ข้อความสื่อได้ 1 คำ ผู้นำเสนอเป็นชาวต่างประเทศ สัญชาติอเมริกันที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้เรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (English as a Second Language: ESL) มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่น และฝึกทักษะการรู้สารสนเทศ ด้านการอ่านภาพ (Visual Literacy) ในการทำให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ แปลความ และสร้างสรรค์ภาพ

2. กิจกรรมที่ 2 เข็มทิศภายในตัวเรา (Your Inner Compass) โดยมีผู้สอนร่วมจากสาขาจิตวิทยา เป็นการให้การบรรยายประสบการณ์ชีวิตของผู้สอนในต่างประเทศและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ในด้านการใช้ชีวิตกับผู้เรียน นอกจากนี้ยังใช้กิจกรรม Singing Bowl (คลื่นเสียงบำบัดสภาวะทางอารมณ์ด้วยขันทิเบต) เป็นสื่อในการฝึกปฏิบัติสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงบภายในจิตใจและสื่อสารกับตัวตนภายในของตนเอง จนผู้เรียนสามารถนำสมาธิไปใช้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง (Rabois, 2016) ทั้งนี้ ผู้นำเสนอเป็นชาวไทย ที่เติบโตในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงสามารถใช้

ภาษาอังกฤษได้ดีเยี่ยม อีกทั้งยังเชี่ยวชาญด้านการให้คำปรึกษาโดยใช้ศิลปะบำบัด (Art Therapy and Counseling) มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และฝึกทักษะสารสนเทศในชั้นการกำหนดความต้องการของตัวเองได้

3. กิจกรรมที่ 3 สิ่งพิมพ์กับการปฏิวัติสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์ (Hard Copy: Information Revolution in Science) โดยมีผู้สอนร่วมจากสาขาวิทยาศาสตร์ กิจกรรมนี้เป็นการให้การบรรยายเรื่องเครื่องมือสื่อสารเทคโนโลยีตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันและผลกระทบจากการพลิกผันทางดิจิทัล โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เทคโนโลยีด้านการสื่อสารอย่างย่อ รวมถึงเข้าใจกระบวนการกำหนดความต้องการและพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของมนุษย์ อีกทั้งเพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักในการประเมินความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ทั้งนี้ ผู้สอนเป็นชาวต่างประเทศ สัญชาติสหรัฐอเมริกา ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านฟิสิกส์ มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และฝึกทักษะสารสนเทศในชั้นการประเมินสารสนเทศ และจริยธรรมการใช้สารสนเทศ

4. กิจกรรมที่ 4 ความต้องการและพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศผ่านกระบวนการถ่ายทอดความคิดผ่านผลงานศิลปะ (The Process of Conveying Ideas Through Visual Art for Information Need and Information Seeking Behavior) ในกิจกรรมนี้ได้แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10-12 คน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าชมผลงานศิลปะแบบต่างๆ อาทิเช่น ภาพวาด งานปูนปั้น งานโลหะ เป็นต้น โดยเมื่อชมผลงานศิลปะต่างๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มจะต้องวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อพยายามสื่อความหมายของผลงานศิลปะตามที่แต่ละกลุ่มเข้าใจ ทั้งนี้ การสื่อสารจะต้องกระทำการใช้ภาษาร่วมกันเท่านั้น ในกิจกรรมนี้ ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการสื่อสารกับผู้เรียนคนอื่นๆ ในกลุ่ม และเมื่อได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน จึงจะสามารถช่วยกันคิดและวิเคราะห์ รวมถึงทำงานร่วมกัน (Team Work) จนสามารถผลิตชิ้นงานที่ใช้เฉพาะภาษากาย เพื่อสื่อสารความคิดเห็นของกลุ่มตนเองให้แก่ผู้เรียนในกลุ่มอื่นๆ กิจกรรมนี้ ผู้สอนเป็นชาวไทย ที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีและมีความเชี่ยวชาญในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ (Fine Arts) มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่น และฝึกทักษะสารสนเทศในด้านการอ่านภาพ (Visual Literacy) เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และสร้างสรรค์ภาพที่สื่อออกมา

5. กิจกรรมที่ 5 การนำเสนอสารสนเทศผ่านภาพวาด (Information Presentation through Drawing) ใช้กระบวนการสื่อสารด้วยวิธี Blind Drawing ที่ใช้ประสาทสัมผัสในการวาดตามสิ่งที่เห็นโดยไม่ชำเลืองมองมือที่วาด เริ่มแรกให้ผู้เรียนจับคู่กันเพื่อเริ่มฝึกวาดรูปหน้าของอีกฝ่าย จากนั้น เมื่อผู้เรียนเข้าใจหลักการและได้ฝึกปฏิบัติเทคนิค Blind Drawing แล้ว จึงให้ผู้เรียนแต่ละคนวาดภาพจากชื่อเรื่องรายงานของตนเอง วิธีนี้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านการวาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมองซีกขวาด้านการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา (Kemp, 2012) กิจกรรมนี้ ผู้สอนเป็นชาวไทย ที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีและมีความเชี่ยวชาญในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ (Fine Arts)

จากข้างต้น จะพบว่ากิจกรรมทั้ง 5 ครั้ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (4C's) ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การสื่อสาร (Communication) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และ การทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ให้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลักสูตรนานาชาติ จำนวน 78 คน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความ

ต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ และการนำเสนอสารสนเทศ ระหว่างอาจารย์ นักศึกษาต่างชาติ/ต่างคณะ และวิทยาการ มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และฝึกทักษะสารสนเทศในการอ่านภาพ (Visual Literacy) เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ แปลความ และสร้างสรรค์ภาพที่สื่อออกมาเพื่อนำเสนอสารสนเทศ

เกณฑ์การแปลผลระดับความพึงพอใจ

การแปลความหมายของระดับคะแนนได้แปลผลระดับความพึงพอใจต่อกระบวนการเก็บข้อมูลด้านการวิจัย โดยใช้ค่าเฉลี่ยของผลคะแนนเป็นตัวชี้วัดตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Best (1977) มีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้เรียนที่ตอบแบบสอบถามอยู่ในหลักสูตรระดับปริญญาตรี นานาชาติ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 78 คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 1 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 97.44 ร้อยละ 1.28 และร้อยละ 1.28 ตามลำดับ คณะที่นักศึกษาสังกัด ได้แก่ คณะเศรษฐศาสตร์ 40 คน คิดเป็นร้อยละ 51.28 คณะพยาบาลศาสตร์ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 คณะวิทยาศาสตร์ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 20.52 และสังคมศาสตร์ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.28 นอกจากนี้ เป็นนักศึกษาสัญชาติไทย 64 คน คิดเป็นร้อยละ 82.05 สัญชาติจีน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 11.54 สัญชาติพม่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.85 สัญชาติสหรัฐอเมริกา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.28 และสัญชาติกานา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.28

ความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือผ่านการจัดกิจกรรม โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาความรู้ 2) ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 3) ด้านผู้สอน และ 4) ด้านสิ่งสนับสนุนในการเรียน ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือโดยรวม (4.44) และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านเนื้อหาความรู้ (4.48) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมของนักศึกษาในภาพรวม

การเรียนแบบมีส่วนร่วม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหาความรู้	4.49	0.68	มาก
2. ด้านพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	4.33	0.76	มาก
3. ด้านผู้สอน	4.45	0.75	มาก
4. ด้านสิ่งสนับสนุนในการเรียน	4.44	0.73	มาก
รวม	4.43	0.71	มาก

ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในแต่ละกิจกรรม มีรายละเอียดดังตารางที่ 2 – 5

ตารางที่ 2: ความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมของนักศึกษาด้านเนื้อหาความรู้แยกตามกิจกรรม

ด้านเนื้อหาความรู้	กิจกรรมที่ 1			กิจกรรมที่ 2			กิจกรรมที่ 3			กิจกรรมที่ 4			กิจกรรมที่ 5		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า
1. การจัดกิจกรรมมีการจัดการที่ดี	4.59	0.98	มากที่สุด	4.64	0.50	มากที่สุด	4.41	0.47	มาก	4.41	0.70	มาก	4.60	0.58	มากที่สุด
2. เนื้อหาตรงตามความคาดหวัง	4.50	1.02	มากที่สุด	4.55	0.58	มากที่สุด	4.43	0.57	มาก	4.30	0.65	มาก	4.48	0.63	มาก
3. กิจกรรมให้แนวคิดที่สามารถนำไปปฏิบัติได้	4.50	1.09	มากที่สุด	4.53	0.66	มากที่สุด	4.44	0.49	มาก	4.26	0.63	มาก	4.62	0.59	มากที่สุด
รวม	4.53	1.03	มากที่สุด	4.57	0.58	มากที่สุด	4.43	0.51	มาก	4.33	0.66	มาก	4.57	0.60	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยรวม ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือด้านเนื้อหาความรู้ ในระดับมากที่สุดในกิจกรรมที่ 1, 2 และ 5 และในระดับมากในกิจกรรมที่ 3 และ 4 โดยกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กิจกรรมที่ 2 และ 5 (4.57 เท่ากัน) เมื่อพิจารณาประเด็นด้านเนื้อหาความรู้เป็นรายข้อ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกข้อในกิจกรรมที่ 1, 2 และ 5 และมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกข้อในกิจกรรมที่ 3 และ 4 สำหรับกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจสูงสุดในเรื่องการจัดกิจกรรมมีการจัดการที่ดี และในเรื่องเนื้อหาตรงตามความคาดหวัง คือ กิจกรรมที่ 2 (4.64 และ 4.55 ตามลำดับ) และในเรื่องกิจกรรมให้แนวคิดที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ คือ กิจกรรมที่ 5 (4.62)

ตารางที่ 3: ความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมของนักศึกษาด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมแยกตามกิจกรรม

ด้านกิจกรรม	กิจกรรมที่ 1			กิจกรรมที่ 2			กิจกรรมที่ 3			กิจกรรมที่ 4			กิจกรรมที่ 5		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.50	1.05	มากที่สุด	4.23	0.77	มาก	4.4	0.59	มาก	4.1	0.80	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด
การสื่อสารภาษาอังกฤษ	4.53	1.12	มากที่สุด	4.22	0.70	มาก	4.4	0.76	มาก	4.2	0.73	มาก	4.07	0.74	มาก
การคิดสร้างสรรค์	4.65	1.06	มากที่สุด	4.26	0.44	มาก	3.4	0.51	ปานกลาง	4.2	0.68	มาก	4.44	0.84	มาก
การทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.38	1.02	มาก	4.32	0.74	มาก	4.2	0.69	มาก	4.5	0.65	มากที่สุด	4.32	0.84	มาก
รวม	4.52	1.06	มากที่สุด	4.26	0.66	มาก	4.1	0.64	มาก	4.3	0.71	มาก	4.38	0.75	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยรวม ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ในระดับมากที่สุดในกิจกรรมที่ 1 และในระดับมากในกิจกรรมที่ 2, 3, 4 และ 5 โดยกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กิจกรรมที่ 1 (4.52) เมื่อพิจารณาประเด็นด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเกือบทุกข้อในกิจกรรมที่ 1 ยกเว้น 1 ข้อที่อยู่ในระดับมาก มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และในระดับมาก 3 ข้อในกิจกรรมที่ 4 และ 5 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกข้อในกิจกรรมที่ 2 และมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเกือบทุกข้อในกิจกรรมที่ 3 ยกเว้น 1 ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจสูงสุดในเรื่องการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณ คือ กิจกรรมที่ 5 (4.67) ในเรื่องการสื่อสารภาษาอังกฤษ และในเรื่องการคิดสร้างสรรค์ คือ กิจกรรมที่ 1 (4.53 และ 4.65 ตามลำดับ) และในเรื่องการทำงานร่วมกับผู้อื่น คือกิจกรรมที่ 4 (4.58)

ตารางที่ 4: ความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมของนักศึกษาชั้นผู้สอนแยกตามกิจกรรม

ด้านผู้สอน	กิจกรรมที่ 1			กิจกรรมที่ 2			กิจกรรมที่ 3			กิจกรรมที่ 4			กิจกรรมที่ 5		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า
1. คุณภาพของผู้สอน	4.49	0.98	มาก	4.34	0.58	มาก	4.61	0.70	มากที่สุด	4.25	0.71	มาก	4.32	0.81	มาก
2. ความรู้ที่ได้รับจากผู้สอน	4.58	1.02	มากที่สุด	4.45	0.64	มาก	4.65	0.58	มากที่สุด	4.36	0.70	มาก	4.42	0.80	มาก
รวม	4.54	1.00	มากที่สุด	4.40	0.61	มาก	4.63	0.64	มากที่สุด	4.31	0.70	มาก	4.37	0.80	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า โดยรวม ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือด้านผู้สอน ในระดับมากที่สุดในกิจกรรมที่ 1 และ 3 และในระดับมากในกิจกรรมที่ 2, 4 และ 5 โดยกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กิจกรรมที่ 3 (4.63) เมื่อพิจารณาประเด็นด้านผู้สอนเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกข้อในกิจกรรมที่ 3 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และในระดับมาก 1 ข้อในกิจกรรมที่ 1 และมีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อในกิจกรรมที่ 2, 4 และ 5 สำหรับกิจกรรม ที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจสูงที่สุดทั้งในเรื่องคุณภาพของผู้สอน และในเรื่องความรู้ที่ได้รับจากผู้สอน คือ กิจกรรมที่ 3 (4.61 และ 4.65 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5: ความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมของนักศึกษาชั้นผู้สอนในการเรียนแยกตามกิจกรรม

ด้านสถานที่ และ สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมที่ 1			กิจกรรมที่ 2			กิจกรรมที่ 3			กิจกรรมที่ 4			กิจกรรมที่ 5		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า	$\bar{X}$	S.D.	ค่า
1. ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้	4.37	1.06	มาก	4.47	0.59	มาก	4.62	0.65	มากที่สุด	4.21	0.72	มาก	4.42	0.62	มาก
2. สถานที่เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรม	4.48	1.07	มาก	4.41	0.69	มาก	4.78	0.64	มากที่สุด	4.14	0.75	มาก	4.43	0.66	มาก
3. ระยะเวลาการจัดกิจกรรม	4.39	0.98	มาก	4.42	0.63	มาก	4.71	0.67	มากที่สุด	4.39	0.69	มาก	4.40	0.58	มาก
รวม	4.41	1.04	มาก	4.43	0.64	มาก	4.70	0.65	มากที่สุด	4.25	0.72	มาก	4.42	0.62	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า โดยรวม ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมในการเรียน ในระดับมากที่สุดในกิจกรรมที่ 3 และในระดับมากในกิจกรรมที่ 1, 2, 4 และ 5 โดยกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กิจกรรมที่ 3 (4.70) เมื่อพิจารณาประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมในการเรียนเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกข้อในกิจกรรมที่ 3 และมีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อในกิจกรรมที่ 1, 2, 4 และ 5 สำหรับกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจสูงที่สุดทั้งในเรื่องผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ในเรื่องสถานที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรม และในเรื่องระยะเวลาการจัดกิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 3 (4.62, 4.78 และ 4.71 ตามลำดับ)

ข้อคิดเห็นของผู้เรียนต่อกิจกรรม

สำหรับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมทั้ง 5 นี้ ผู้เรียนจำนวน 6 คน ได้แสดงข้อคิดเห็นต่อกิจกรรมในภาพรวม ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 4 ด้านตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้วางไว้ข้างต้น ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหาความรู้ ผู้เรียนเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทั้งที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยตรง และการเรียนรู้ที่อยู่นอกเหนือจากกระบวนวิชา เช่น ความสำคัญของการสื่อสารโดยรูปภาพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้ในอนาคต 2) ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางการสื่อสารและการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ รวมถึงการทำงานเป็นทีมร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งผู้เรียนได้พัฒนาทักษะเหล่านี้ จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน การตีความจากรูปภาพที่เห็นเป็นข้อมูลสารสนเทศ การแบ่งปันความคิดเห็นและแรงบันดาลใจในการไปท่องเที่ยว รวมถึงความรู้สึกในเชิงบวกที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจจากกิจกรรม Singing Bowl นอกจากนี้ในด้านที่ 3) ด้านผู้สอน ผู้เรียนได้ให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอน โดยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สอนโดยตรงไปตรงมา เช่น การไม่ค่อยเข้าใจคำศัพท์ที่ผู้สอนใช้ ผู้สอนพูดภาษาอังกฤษเร็วทำให้ยากในการเข้าใจเนื้อหา และด้านที่ 4) ด้านสิ่งสนับสนุนในการเรียน ผู้เรียนได้เสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของเวลาในการเรียน เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่จำเป็นต้องเผื่อเวลาในการเดินทาง ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงต้องการให้มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเดิม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลักสูตรนานาชาติ สามารถอภิปรายเป็น 4 ด้านได้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาความรู้ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจในการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือของนักศึกษามีในภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเนื้อหาความรู้มีความชัดเจน สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ทำให้สามารถนำความรู้หรือแนวคิดที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ผู้เรียนยังรู้สึกสนุกสนาน เพราะเป็นการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ Ketkaew (2013) ที่พบว่า การเรียนรู้จากปัญหาที่มีการกำหนดสถานการณ์ รวมทั้ง การเรียนรู้ด้วยตนเองถือเป็นวิธีการสอนที่ดี นอกจากนี้การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความต่อเนื่องในการเรียนรู้

2. ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 (4.67) และกิจกรรมที่ 5 (4.50) เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนได้เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณของตนเอง เพื่อลดจุดอ่อนของการสอนทักษะการรู้สารสนเทศของบรรณารักษ์ ดังที่ Saunders (2008) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษ์ที่สอนการรู้สารสนเทศส่วนใหญ่ มุ่งสอนเรื่องการค้นหาและการเข้าถึงสารสนเทศ และมีส่วนน้อยมากที่สอนเรื่องการประเมินทรัพยากรสารสนเทศและจริยธรรมการสารสนเทศ นอกจากนี้ ทักษะสารสนเทศที่เป็นการรวมความรู้ไว้ในฐานความรู้ของแต่ละบุคคล การใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น เป็นทักษะที่แทบจะไม่มีการสอนในวิชาการรู้สารสนเทศเลย (Cody, 2006; Deitering & Jameson, 2008; Grafstein, 2007; Saunders, 2008) ขณะที่ Lacy and Chen (2013) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ ด้านการรู้สารสนเทศเป็นเพราะ การเรียนการสอนแบบครอบคลุมเนื้อหาทุกอย่างไว้ในการสอนเพียงครั้งเดียว เนื่องจากความสามารถอย่างจำกัดในการถ่ายโอนเนื้อหาจากผู้สอนไปสู่

ผู้เรียน Gross and Latham (2013) แนะนำว่าการถ่ายโอนให้ได้ผลที่ดีนั้น คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการแสวงหาสารสนเทศต่างๆ นอกจากนี้เสนอให้ผู้สอนใช้เครื่องมือค้นหาเป็นการ "ก้าวข้ามเทคนิคการสอนเพื่อดึงข้อมูลไปยังการสอนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์" (Buck & Steffy, 2013, p. 77) ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยนำวิธีการสอนที่เน้นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ และการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ จึงเป็นการก้าวข้ามการสอนการรู้สารสนเทศที่สอนกันอยู่ทั่วๆ ไป ไปสู่การสอนในลักษณะการคิดเชิงวิพากษ์ ทั้งยังทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเนื่องจากสอดคล้องกับจริตของคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล ที่มีความต้องการเรียนรู้และเพิ่มเติมทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการใช้ชีวิต รวมถึงความรู้ในชีวิตประจำวัน ผ่านการเรียนรู้และการหาข้อมูลจากสื่อต่างๆ ทางออนไลน์ (Office of Knowledge Management and Development (Public Organization) (OKMD)), 2017)

ดังจะเห็นได้จาก กิจกรรมที่ 1 ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทักษะ 4C ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผ่านกิจกรรมการรู้ภาพ เช่นเดียวกับ Lundy and Stephens (2015) ที่กล่าวว่า การรู้ภาพ (Visual Literacy) เป็นทักษะสำคัญสำหรับทั้งผู้เรียนและผู้สอนในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังถือเป็นทักษะการรู้สารสนเทศอีกแบบหนึ่งด้วย เนื่องจากภาพก็เป็นสารสนเทศประเภทหนึ่ง ทั้งนี้เพราะทักษะการรู้ภาพนั้น อาศัยกระบวนการค้นคว้า ตีความ วิเคราะห์ และการประเมิน ซึ่งใช้ภาพเป็นสื่อในการแสดงความหมาย ดังนั้นความสามารถในการสื่อด้วยภาพจึงต้องอาศัยกระบวนการสอนสนับสนุนและบูรณาการอยู่ในหลักสูตรการสอน ดังเห็นได้จาก วิชา "Visual Storytelling and Composition" ในหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย Clark Atlanta ซึ่งตรงกับกิจกรรมที่ 1 การเล่าเรื่องด้วยภาพ (Visual Story Telling) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ 4C ผ่านการรู้ภาพและการรู้สื่อดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

3. ด้านผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยในกิจกรรมที่ 1 และกิจกรรมที่ 3 ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกิจกรรมที่ 1 ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดด้านความรู้ที่ได้รับจากผู้สอน และในกิจกรรมที่ 3 ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดด้านคุณภาพของผู้สอนและความรู้ที่ได้รับจากผู้สอน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สอนมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านโดยตรง และมีกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดกิจกรรม อีกทั้ง ผู้สอนยังสามารถประยุกต์เนื้อหาให้เข้ากับการใช้ชีวิตประจำวันของนักศึกษาได้โดยตรง ตอบสนองความต้องการด้านเทคโนโลยี และการเข้าใจตัวเอง เช่น กิจกรรมที่ 1 ที่นำโปรแกรมออนไลน์สำหรับสร้างงานกราฟิกมาให้ผู้เรียนฝึกใช้ เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างภาพ การฝึกฝนและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) ในกิจกรรมที่ 2 ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้ความสงบคุยกับตัวตนภายใน ได้รู้จักตั้งคำถามเพื่อทบทวนตัวเอง และได้รับแง่คิดในการใช้ชีวิตใหม่ๆ จากผู้สอน และกิจกรรมที่ 5 ที่นักศึกษาได้ลงมือคิดและปฏิบัติ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานภาพวาดภายใต้ความท้าทายของข้อกำหนดอันได้แก่ ชื่อเรื่องราวงานของตนเอง และการวาดภาพโดยไม่ยกมือและไม่ขำเลียมองมือที่วาดอันเป็นเทคนิคของการวาดภาพด้วยวิธี Blind drawing ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่าปัจจัยด้านผู้สอนนั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ Rattimasakol (2013) และ Watthanakul and Kaewprasert (2015) ที่กล่าวว่า บทบาทของครูที่มีความกระตือรือร้นในการสอน และมีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย มีความรู้ในการสอน จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ค้นหาความรู้ และพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนด้วย

รูปแบบการสอนที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมเป็นการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ ในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน (Collaborative Learning) จะช่วยเพิ่มทักษะทั้ง 4C สอดคล้องกับ

Anuradha (1995) และ Mingsiritham (2011) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกัน คือการแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์ในกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกัน โดยการใช้การสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และส่งเสริม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อแต่ละบุคคลมีความรับผิดชอบในหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมาย จะเกิดพลัง กลุ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มใช้ความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และตัดสินใจ กระบวนการเกิด 4C นี้ ได้รับการเน้นย้ำจาก Intarakamhang (2004) และ Wang (2007) โดยระบุในงานวิจัยพบว่า การเรียนรู้ ร่วมกัน อาศัยทักษะที่จำเป็นคือ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งตอบสนองกับแนวทางการปฏิรูป การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ สมาคมห้องสมุดแห่งสหรัฐอเมริกา (American Library Association- ALA) โดยระบุว่า ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทการสอนจากการเน้น ผู้สอน เป็นการสอนแบบเน้นผู้เรียน โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้น และสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เพื่อ สร้างให้ผู้เรียนเป็น “ผู้รู้สารสนเทศ” (American Library Association, 2018; Office of the Basic Education Commission; 2002) นอกจากนี้ Wang (2007) ได้เพิ่มเติมว่าการเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการที่เป็น แนวคิดการสร้างความรู้โดยผู้เรียน (Cognitive Constructivist Learning) นอกจากจะพัฒนาทักษะด้านการ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตัวเองตลอดชีวิต

การเพิ่มความร่วมมือให้ผู้เรียนในการทำงานร่วมกัน คือการให้นักศึกษาได้มีมุมมองของตนเอง เห็น มุมมองของคนอื่นๆที่มีพื้นฐานและความคิดต่างกัน ดังนั้น หากมีการออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสม มีการ สื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน จะเกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ในอนาคตเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษา และได้เข้าทำงานร่วมกับผู้อื่น จะสะท้อนให้เห็นถึงการสัมฤทธิ์ผลของการเรียนแบบร่วมมือกัน (Caspi & Blau, 2011; De Hei, Strijbos, Sjoer, & Admiraal, 2015) งานวิจัยของ Blau, Shamir-Inbal, & Avdiel (2020) กล่าวถึงองค์ประกอบ การออกแบบการสอนในการเรียนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบชั้นเรียนร่วมกับการ เรียนออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนมีการสื่อสารกันมากขึ้น โดยมี 4 ประเด็นคือ บทบาทของผู้เรียน บทบาทของผู้สอน การออกแบบการสอนและการประเมิน และลักษณะเนื้อหาและการจัดสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับรายงานของ Horizon Report for Higher Education (Becker et al., 2017) พบว่า มีการเรียกร้องและแรงจูงใจให้ สถาบันอุดมศึกษา สนับสนุนให้เกิดความเชี่ยวชาญของเนื้อหาโดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ แก้ปัญหา เรียนแบบสืบค้น ทำงานร่วมกัน เรียนรู้ด้วยตนเอง พร้อมกับเชื่อมโยงทักษะที่จำเป็นเข้า กับหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ได้จริงในโลกของความจริง Blau, Shamir-Inbal, & Avdiel (2020) กล่าวว่า ในการ เพิ่มทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การศึกษาอิสระ และสมรรถนะความสามารถของผู้เรียน โดยอาศัยการ ปรับแต่งประสบการณ์การเรียนรู้ตามความต้องการของแต่ละบุคคลนั้น นักศึกษาต้องสามารถ รู้จักเชื่อมโยง เครื่องมือเพื่อใช้สื่อสารให้เข้ากับผลลัพธ์ที่ตนเองตั้งใจไว้ รู้จักใช้เครื่องมืออย่างชาญฉลาดและสร้างสรรค์มากขึ้น และรู้จักถ่ายโอนความเข้าใจจากบริบทหนึ่งไปอีกริบทหนึ่ง

นอกจากนี้แนวทางการสอนแบบร่วมมือ (Collaborative Teaching) เป็นรูปแบบการสอนที่นำมาใช้ ในการวิจัยนี้ โดยสอนร่วมกันผู้สอนจากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษาอังกฤษ จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เป็นการบูรณาการจากศาสตร์ต่างๆ มาหลอมรวมให้เกิด ทักษะการรู้สารสนเทศ และนำไปใช้ทั้งในการเรียนและชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Chu, Tse & Chow (2011) ที่ใช้วิธีการสอนร่วมกันของอาจารย์จาก 3 สาขาวิชา คือ ศึกษาทั่วไป ภาษาจีน และเทคโนโลยีสารสนเทศ ร่วมกับครูบรรณารักษ์ ในโรงเรียนประถมศึกษา ฮองกง โดยผลการศึกษาพบว่า โครงการมีผลตอบรับในแง่ดี ช่วยพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศและเทคโนโลยี ใน

หลากหลายมิติ และยังพบว่าการใช้การเรียนรู้แบบสืบหาโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Inquiry project-based Learning) และการสอนแบบร่วมมือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศเพิ่มขึ้น

4. ด้านสิ่งสนับสนุนในการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นให้พร้อมต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การใช้ห้องSlope ซึ่งเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ ในกิจกรรมที่ 3 ซึ่งมีอุปกรณ์การสอน เช่น ไมโครโฟน คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายแผ่นใส ฯลฯ ที่สนับสนุนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ดังเช่นที่ Jeasup (2007) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียน สภาพแวดล้อมที่ดีจะทำให้ผู้เรียนซึมซับและมีความสามารถในการรับรู้ความรู้และวิทยาการต่างๆได้เพิ่มขึ้น และทำให้เกิดความรู้ที่คงทนถาวรติดตัว นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่ได้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Branch (2003) Chu and Law (2007) และ Lorenzen (2001) ที่กล่าวว่าพื้นที่การศึกษาที่ต่างกันย่อมส่งผลให้ผู้เรียน เกิดสมรรถนะต่อทักษะการรู้สารสนเทศที่ต่างกันด้วย

สรุป

ในยุคสังคมแห่งความรู้ ทักษะการรู้สารสนเทศ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Learning) ได้ระบุทักษะที่จำเป็นคือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งในกระบวนการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ หลักสูตรนานาชาตินี้ได้สอนโดยอิงทักษะทั้งสามนี้ จากปรากฏการณ์ที่มุ่งให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม จึงได้วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือ โดยเพิ่มกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่น (Collaboration) และความสามารถเชิงสร้างสรรค์ (Creativity) ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือ นำทางให้เกิดกระบวนการรู้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ไม่เฉพาะในด้านการเรียน แต่รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังที่จะนำผลการศึกษาของการวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจการสอนวิชาการรู้สารสนเทศ ด้วยวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นี้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนารูปแบบการสอนในอนาคต ที่แตกต่างจากการสอนแบบดั้งเดิม โดยเน้นผู้สอน มาเป็นการสอนแบบเน้นผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะ คุณสมบัติ และทักษะที่จำเป็นและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงเมื่อจบการศึกษา และการทำงานในศตวรรษที่ 21 ได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรขยายระยะเวลาในการจัดกิจกรรมรูปแบบการสอนแบบร่วมมือและการเรียนแบบมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม จาก 1 ชั่วโมง 30 นาที เป็น 2-3 ชั่วโมงต่อกิจกรรม เพื่อให้ นักศึกษามีโอกาสในการพัฒนาทักษะอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ควรนำรูปแบบการสอนแบบร่วมมือและการเรียนแบบมีส่วนร่วมมาใช้ทั้งกระบวนการรู้สารสนเทศตลอดภาคการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความสามารถเชิงสร้างสรรค์ได้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินการสอนกระบวนการรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศด้วยวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือแบบวัตถุประสงค์ (Objective) โดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของงานด้านคุณภาพ เพื่อที่จะได้ทราบว่าวิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วมและการสอนแบบร่วมมือจะให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ได้จริงหรือไม่

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่น และทักษะความสามารถเชิงสร้างสรรค์ ของนักศึกษาที่มีความสามารถแตกต่างกัน คือ กลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน

3. ควรศึกษาวิจัยวิธีการสอนรูปแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะในด้านต่างๆ เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning) และ การเรียนรู้จากการสืบค้นโดยใช้โครงการเป็นฐาน (Inquiry project-based Learning) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ACRL Board of Directors. (2016). *ACRL Board takes action on information literacy standards*. Retrieved from <http://www.acrl.ala.org/acrlinsider/archives/12126>
- American Association of School Libraries. (2007). *Standards for the 21st century learners*. Retrieved from <http://www.ala.org/aasl/standards>
- American Library Association (2018). *Information literacy competency standards for higher education*. Retrieved from <http://www.ala.org/Template.cfm?Section=Home&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=33553>
- Anuradha, A. G. (1995). Collaborative learning enhances critical thinking. *Journal of Technology Education*, 7(1). 22-30. Retrieved from <https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JTE/v7n1/pdf/JTEV7N1.pdf>
- Becker, S. A., Cummins, M., Davis, A., Freeman, A., Hall, C. G., & Ananthanarayanan, V. (2017). *NMC horizon report: 2017 higher education edition*. n.p.:The New Media Consortium 1–60.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Blau, I., Shamir-Inbal, T., & Avdiel, O. (2020). How does the pedagogical design of a technology-enhanced collaborative academic course promote digital literacies, self-regulation, and perceived learning of students?. *The Internet and Higher Education*, 45. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2019.100722>
- Branch, J. (2003). Instructional intervention is key: Supporting adolescent information seeking. *School Libraries Worldwide*, 9. 47–61.
- Buck, S., & Steffy, C. (2013). Promising practices in instruction of discovery tools. *Communications in Information Literacy*, 7. 66-80. Retrieved from <http://www.comminfolit.org/>.
- Caspi, A., & Blau, I. (2011). Collaboration and psychological ownership: How does the tension between the two influences perceived learning? *Social Psychology of Education*, 14(2). 283-298.
- Chiang Mai University, International College of Digital Innovation. (n.d.). *About*. Retrieved from <http://www.icdi.cmu.ac.th/Home.aspx>
- Chu, S. (2009). Inquiry project-based learning with a partnership of three types of teachers and the school librarian. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60. 1671-1686.
- Chu, S., & Law, N. (2007). Development of information search expertise: Postgraduates' knowledge of searching skills. *Libraries and the Academy*, 7. 295–316.
- Chu, S., Tse, S.K., & Chow, K. (2011). Using collaborative teaching and inquiry project-based learning to help primary school students develop information literacy and information skills. *Library & Information Science Research*, 33. 132-143.

- Cody, D. E. (2006). Critical thoughts on critical thinking. *Journal of Academic Librarianship*, 32. 403-407.
- Council of Europe. (2013). *Common European framework of reference for languages*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Dale, E. (1969). *Audiovisual methods in teaching* (3rd ed.). NY: Dryden Press.
- De Hei, M. S. A., Strijbos, J. W., Sjoer, E., & Admiraal, W. (2015). Collaborative learning in higher education: lecturers' practices and beliefs. *Research Papers in Education*, 30(2). 232-247.
- Deitering, A. M., & Jameson, S. (2008). Step by step through the scholarly conversation: A collaborative library/writing faculty project to embed information literacy and promote critical thinking in first year composition at Oregon State University. *College & Undergraduate Libraries*, 15. 57-79.
- Grafstein, A. (2007). Information literacy and technology: An examination of some issues. *Libraries & the Academy*, 7(1). 51-64.
- Gross, M., & Latham, D. (2013). Addressing below proficient information literacy skills: Evaluating the efficacy of an evidence-based educational intervention. *Library & Information Science Research*, 35. 181-190.
- Higher education standards 2018 (Announcement of the Ministry of Education). (2018, August 17). *Royal Thai Government Gazette*. pp.19-21.
- Hmelo-Silver, C. E., Duncan, R. G., & Chinn, C. A. (2007). Scaffolding and achievement in problem-based and inquiry learning: A response to Kirschner, Sweller, and Clark (2006). *Educational Psychologist*, 42. 99-107.
- Intarakamhang, U. (2004). Collaborative learning to goal success. *Journal of Behavioral Science*, 10(1). 52-58.
- Jansem, A., Nampong, W., Piyasinchart, S., Rerg-anan, A., Jansirivittayakorn, S. Chiem, N. T., et al. (2016). The 21st century skills and foreign language education: From policies to teachers. *Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University*, 9(2). 114-123.
- Jesup, P. (2007). *Kan brihan jadmarn singwaedlaum ni rongrein pathom sukka aumphu Srithep cangwad Phetchaburi pi 2550* [Environmental Management in Primary School, Si Thep District, Phetchabun Province, Year 2007]. (Master of science thesis, Makasarakham University).
- Kemp, W. (2012). *Break through creative blocks with this unconventional drawing technique*. Retrieved from <https://lateralaction.com/articles/creative-block-drawing/>
- Ketkaew, J. (2013). *Khwan phung phojai khong kru sangkad sanakngan khet phunthi karnsukka mathyomsukka khet 39 sanakngan kana kramakarn karnsukka khan phunthan tor karn phathana kru duai chud fuk obrom e-Training*. [The teacher in area office of education school district 39 board of education office of the basic Education Commission has satisfaction by e-Training]. (Master of arts thesis, Siam University).

- Lacy, M., & Chen, H. L. (2013). Rethinking library instruction: Using learning-outcome based design to teach online search strategies. *Journal of Information Literacy*, 7(2). 126-148.
- Lazarow, M. (2004). *Constructing information literacy: A Vygotsky approach*. In the 3rd International Lifelong Learning Conference: Whose responsibility and what is your contribution, Yeppoon, Queensland, Australia (pp.1-8). Retrieved from <https://minerva-access.unimelb.edu.au/handle/11343/34430>
- Lazonder, A. W. (2000). Exploring novice users' training needs in searching information on the World Wide Web. *Journal of Computer Assisted Learning*, 16. 326–335.
- Lorenzen, M. (2001). The land of confusion? High school students and their use of the World Wide Web for research. *Research Strategies*, 18. 151-163.
- Lundy, A. D., & Stephens, A. E. (2015). Beyond the literal: Teaching visual literacy in the 21st century classroom. *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 174. 1057-1060.
- Mingsiritham, K. (2011). Integrating cooperative learning and collaborative learning. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 4(1). 435-444.
- Ministry of Education, English Language Institute. (2015). *Khumue kamjadkamreinkamsorn phasa aungkrid naewmai tamkrab matrathan khwamsamarth thang phasa angkrid thi pen sakol CEFR the common European framework of reference for language (CEFR)* [A new guide to teaching and learning English in accordance with the international standard of English proficiency CEFR the common European framework of reference for language (CEFR)]. Retrieved from <http://english.obec.go.th/english/2013/index.php/th/2012-08-0> Siam University). 8-10-26-5/74-cefr
- Murata, R. (2002). What does team teaching mean? a case study of interdisciplinary teaming. *Journal of Educational Research*, 96. 67–77.
- Office of Knowledge Management and Development (Public Organization) (OKMD)). (2017). *Trend gan rian ru kong kon run mai nai yuk gijitan* [Learning trends of the new generation in the digital age]. Retrieved from http://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/FutureLearningPlatform/899/Digilearn_infographic
- Office of the Basic Education Commission. (2002). *National Education Act B.E. 2542 (1999) and amendments (second National Education Act B.E.2545 (2002)*. Bangkok: Prigwhan Graphic.
- The partnership for 21st Century Learning. (2015). *Framework for 21st century learning*. Retrieved from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>
- Pelgrum, W. J. (1999). Curriculum and pedagogy. In W. J. Pelgrum, & R. E. Anderson (eds.), *ICT and the emerging paradigm for lifelong learning* (pp. 89–119). Amsterdam: IEA.
- Policy for raising the standard of English in higher education institutions. (2016, April 28). *Announcement of the Ministry of Education*. Bangkok: Author.
- Rabois, I. (2016). *Compassionate critical thinking: How mindfulness, creativity, empathy, and socratic questioning can transform teaching*. London: Rowman & Littlefield.

- Rattimasakol, A. (2013). *Teachers' and students' satisfaction towards Chinese language instruction in Trimit Wittayalai school*. (Master of Education, North Bangkok University)
- Saunders, L. (2008). Exploring connections between information retrieval systems and information literacy standards. *Library & Information Science Research*, 30. 86-93.
- Schacter, J., Chung, G. K. W. K., & Dorr, A. (1998). Children's internet searching on complex problems: Performance and process analyses. *Journal of the American Society for Information Science*, 49. 840-849.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wang, L. (2007). Sociocultural Learning Theories and Information Literacy Teaching Activities in Higher Education. *Reference & User Services Quarterly*, 47(2). 149-158.
- Wang, L., Bruce, C., & Hughes, H. (2011). Sociocultural theories and their application in information literacy research and education. *Australian Academic & Research Libraries*, 42(4). 296-308.
- Wang, T. H. (2011). Developing Web-based assessment strategies for facilitating junior high school students to perform self-regulated learning in an e-Learning environment. *Computers & Education*, 57(2). 1801-1812.
- Watthanakul, M. & Kaewprasert, J. (2015). *The satisfaction of students in branch Mass Communication Technology Learning course visual communication design* (Research Report, Rajamangala University of Technology Srivijaya)

Representations of Polyamorous Relationships in Thai Online Media

Tamonwan Srichana¹

Pongsak Rattanawong²

(Received: May 31, 2020; Revised: October 5, 2020; Accepted: November 23, 2020)

Abstract

This research article aims to explore how polyamory is represented in Thai online media through language, and how the representations reflect Thai society, by employing qualitative content analysis, agenda-setting framework and theory of representation. The sources of the data included 22 publications of Thai online media between January 2018 and February 2020. It was found that there were both negative and positive portrayals of polyamory which could be categorized into seven categories: unrelated to cheating or other non-monogamous practices, intricacy, the revolution of sexuality, deviance, infidelity and immorality, viable alternative, and better. These findings reflect that Thai people are not yet familiar with and do not accept polyamory since Thais strongly adhere to the norms of monogamy. They also believe that polyamorous practices are against the doctrines in Buddhism which Thai people have a strong faith in. Moreover, there were 11 linguistic strategies, including lexicalization (modification, verbs, and terms of address), rhetorical question, presupposition, referencing, metaphor, negation, modality, repetition, proverb, imagery and idiom, employed by the media to construct and to spread discourses, influence, manipulate and persuade audiences to believe in what is being represented.

Keywords: polyamory, content analysis, representation, agenda-setting, linguistic strategies

¹ Undergrad student at English Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

² Asst. Prof., English Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University,
email: pongsak.rattanawong@cmu.ac.th

ภาพแทนความสัมพันธ์แบบ ‘พหุรัก’ (polyamory) ในสื่อออนไลน์ของไทย

ธมนวรรณ ศรีชนะ³

พงษ์ศักดิ์ รัตนวงศ์⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนความสัมพันธ์แบบ “พหุรัก” (polyamory) ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ของไทยจากการใช้ภาษา และศึกษาภาพสะท้อนของสังคมไทยจากภาพแทนที่สื่อออนไลน์ได้ประกอบสร้าง โดยใช้วิธีการศึกษาผ่านการวิเคราะห์ตัวบท (content analysis) ทฤษฎีกำหนดวาระข่าวสาร (agenda-setting theory) และทฤษฎีภาพแทน (theory of representation) แหล่งที่มาของข้อมูลประกอบด้วยสิ่งพิมพ์ของสื่อออนไลน์ของไทย 22 รายการระหว่างเดือนมกราคม 2561 ถึงกุมภาพันธ์ 2563 ผลการวิจัยพบว่าการประกอบสร้างภาพแทนความสัมพันธ์แบบมีคนรักหลายคนทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยสามารถจัดกลุ่มได้ 7 กลุ่ม ได้แก่ ไม่เกี่ยวข้องกับการมีคู่หรือการมีคนรักหลายคนในรูปแบบอื่น ความซับซ้อน การปฏิบัติวัฒนธรรมทางเพศ ความเปราะบาง ความไม่ซื่อสัตย์และผิดศีลธรรม ทางเลือกของความสัมพันธ์ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และดีกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ซึ่งสะท้อนว่าสังคมไทยยังไม่คุ้นชินและไม่ยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ประเภทนี้เนื่องจากยังคงยึดมั่นอยู่กับความสัมพันธ์แบบรักเดียวใจเดียว อีกทั้งยังเชื่อว่าความสัมพันธ์ประเภทนี้ผิดหลักคำสอนของพุทธศาสนาที่คนไทยนับถือเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบว่าสื่อใช้กลวิธีทางภาษา 11 รูปแบบในการประกอบสร้างภาพแทนความสัมพันธ์แบบมีคนรักหลายคน ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ (การขยายความ การใช้คำกริยา และการใช้คำเรียกขาน) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้มูลบท การอ้างถึง การใช้คำอุปมา การปฏิเสธ การใช้ทัศนภาวะ การใช้คำซ้ำ การใช้สุภาษิต การใช้มโนภาพ และการใช้สำนวน โดยสื่อออนไลน์ได้ใช้กลวิธีทางภาษาเหล่านี้เพื่อสร้างและเผยแพร่วาทกรรม และเพื่อโน้มน้าว และชักจูงผู้อ่านให้เชื่อในสิ่งที่สื่อนำเสนอ

คำสำคัญ: พหุรัก การวิเคราะห์ตัวบท ภาพแทน ทฤษฎีกำหนดวาระข่าวสาร กลวิธีทางภาษา

³ นักศึกษา ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อีเมล: pongsak.rattanawong@cmu.ac.th

Introduction

A polyamorous relationship is a type of non-monogamous relationship that is distinct from a normative relationship in that numerous people are involved. According to Susan Winter, New York City relationship expert and author, a polyamorous relationship is generally identified by an initial couple that openly engage with other romantic partners with mutual consent (Ritschel, 2019). The word polyamorous first appeared in an article, “A Bouquet of Lovers,” by Oberon and Morning Glory Zell-Ravenheart which was published in May 1990 in Green Egg Magazine, as *poly-amorous*. *Poly* comes from Greek which means ‘many,’ and *amor* comes from Latin meaning ‘love.’ The word polyamory is defined as the love of many or the emotional, relationship-focused end of the consensual non-monogamy spectrum (Anapol, 2010).

According to Klesse (2011), polyamory is defined as the practice of intimate relationships among three or more partners, and with the agreement of all partners involved. It describes a philosophy of relationship, or the sexuality and intimacy approach that is grounded on the notion that it is genuine and worthwhile to have more than one sensual or loving relationship. Thus, polyamory is not cheating because everyone is aware of the other partners, and is not polygamy (marriage of many) or polygyny (one man married to multiple women) because polyamorists do not always marry and usually in those relationships, the women are not allowed to have additional partners (Sheff, 2013). In contrast, polyamory allows women to have multiple partners as well as men. Anapol (2010) also suggests that polyamory, as a consensual approach to non-monogamy, upholds responsibility and ethics based on equality, honesty, integrity, and respectful decision making. Moreover, people who identify themselves as polyamorists accept an open relationship with a conscious management of jealousy (Klesse, 2011), so even they feel jealous, the polyamorists have to deal with it consciously and discuss with their partners beforehand.

The practice of polyamory has been gaining recognition in the West since the 1970s (Easton & Hardy, 2009). The recognition of the polyamory in the West could be easily noticed as the media have been discussing it for decades. The media more or less play a role in representing polyamory and thus media representation can be influential in shaping people’s opinions, transmitting views, and representing power regimes or opposing it (Schastneva, 2016). The way the media portray particular discourses, such as polyamory, through language is significant as it is a powerful force for re-establishing power relations and distributing beliefs (Hall et al., 1980 cited in Schastneva, 2016). The language of media is considered one of the most effective ways to challenge, preserve, and spread discourses because of its large audience size (Baker, 2014). Thus, the media can be considered the predominant source where people gain general knowledge about what is being represented.

Though it seems acceptable and people are aware of its existence in the West, polyamory is new, and is still something on the outskirts of societal acceptance in a country like Thailand,

where its people are shaped to adhere to monogamous relationships, and led to believe that love and romantic relationships are only about two people (“Polyamory ≠ Cheating,” 2019). Therefore, polyamory along with other consensual non-monogamous relationships are often viewed as on the fringes of sexuality and particularly threatening to the norms. This can be seen from the use of language by the online media, for example, the use of the modifier “ไร้ศีลธรรม” ‘immoral’ in describing polyamorous practices (Yodhong, 2019b), the use of rhetorical question “มันจะปกติได้ยังไงถ้าต้องมีแฟนมากกว่า 1 คน” ‘how can having more than one partner be normal?’ (V.yada, 2019), and the use of verb “คุณอาจจะแอนตี้หรือรับไม่ได้กับพฤติกรรมเหล่านี้” ‘you probably hate or do not accept these behaviors.’ in explaining how society would react to polyamorous practices (rao sam khon khwamsamphan bæp Polyamory thirak dai mak kwa nung [Three of us: Polyamorous relationships that allow us to have more than one lover], 2019).

Polyamorous relationships have progressively been represented on Thai online media after the love affair of a well-known pop singer, Pongkool Suebsung, who secretly dated two women at once. Many online media tried to link it to polyamory and represent it to the audience. For example, Nongpol (2019) wrote about polyamory as an advice article informing that people can have more than one lover and that is not wrong as long as all partners consent. Yodhong (2019a) represents polyamory as a way out of polygyny in such patriarchal society as Thailand because polyamory suggests equality and consent. In addition to Pongkool’s case, another famous Thai pop singer, Chalalit Tantiwut, is openly married to two men at the same time, but there are no articles representing polyamory mentioned in connection with Chalalit’s case though it seems to be within the scope of polyamory more than the other case.

Due to the certain view of the mainstream and its rising recognition in Thai society, the representation of polyamorous relationships in Thai online media provides a basis for studying how Thai online media portrays polyamory. However, only a small amount of literature exist regarding media representation of polyamory or other kinds of consensual non-monogamous relationships. Mackaman (2014) studied the representation of non-monogamy on feminist blogs to see how the blogs challenge compulsory norms, and what information is presented and neglected about non-monogamy. Results show that non-monogamous content rarely appears to be discussed in a dismissive or negative manner by authors. They are often about how the relationships work for the authors. Also, the non-monogamous articles often include queer people, jealousy and infidelity, marriage, and the effects on gender dynamics. Additionally, Antalffy (2011) conducted research on polyamory and the media. She found that most mainstream articles mentioning polyamory focus on infidelity and depict polyamory as an unacceptable alternative on account of its commonalities with cheating. Moreover, polyamory is negatively portrayed due to the fear that it will harm the validity and value of two-person traditional marriages. There are also positive articles about exploring polyamory in depth, making an effort at recognizing its intricacies, and generally presenting polyamory in an acceptable way.

Though, the study of Antalffy (2011) could be related to the present study, its research methodology remains unclear and its data was based on Western media and culture.

This study aims to examine how the Thai online media represent polyamorous relationships through language, what linguistic strategies are used in the representations, and how the media representations of polyamory reflect Thai society. A qualitative content analysis will be employed, along with agenda-setting framework (McCombs & Reynolds, 2002) and theory of representation (Hall, 1997), to examine the portrayal of polyamorous relationships by Thai online media between January 2018 and February 2020.

Research Objectives

1. To study how polyamory is portrayed in Thai online media through language
2. To investigate what linguistic strategies are used by the media to portray the images of polyamory
3. To discover how media representations of polyamory reflect Thai society

Research Methodology

This is a qualitative research study in which representations of polyamorous relationships in Thai online media, linguistic strategies used in the media, and the reflection of the society in the media portrayals will be investigated. The steps of analysis are as follows.

1. Data collection

The data were collected from online media sources as the notion of polyamory in Thailand has been represented widely online and hardly mentioned on offline media. To identify online media sources, a search for the term “ความสัมพันธ์แบบ polyamory” (polyamorous relationship) was conducted using Google search engine. All publications, both video-based and text-based sources, mentioning polyamory that came out between January 2018 and February 2020 were included in the analysis. 57 publications were found, but only 22 of them (18 articles, three videos, and one podcast) corresponding with the concepts of polyamory were gathered for the analysis.

2. Analysis of portrayals of polyamorous relationships in Thai online media

An inductive qualitative content analysis was conducted in order to investigate how polyamorous relationships were represented in Thai online media. According to Krippendorff (1989), content analysis provides readers manners of analyzing such meaningful elements as texts, images, and voices. There are six steps in content analyzing which are to design, to unitize, to sample, to code, to draw inferences, and to validate. For this method of analysis, in accordance with Mackaman (2014) and Fongkaew et al. (2015), the steps of coding, creating categories, and interpreting the meaning of those categories were done. The coded data were

systematically categorized conforming to a variety of themes arising during the analysis process. Then, a group of interpreted meanings and their relations to a specific theme were investigated, and the data were analyzed to respond to the research questions.

Two theoretical frameworks, the agenda-setting theory and theory of the representation, were applied to investigate the way the media influence the saliency of topics on the public agenda. The first theory is the agenda-setting theory which suggests that media has a great influence upon audiences by instilling what they should think instead of what they do think (McCombs & Reynolds, 2002). The theory concerns how issues or other topics are illustrated in the media, what are the most salient aspects of descriptions of the objects of interest, and which ways of thinking are presented. By employing this theory, the ways that media attempts to manipulate and persuade audience, and to establish a hierarchy of news prevalence were examined.

Another theory is the theory of representation. According to Hall (1997), this theory explores how media organizations choose and eternalize specific dimensions of specific groups. In the process of representation, there are two systems. The first system correlates people, objects and events with mental representations or a set of concepts that the individuals carry in their heads. Language is another system as shared concepts must be interpreted into a commonly known language. Hall also explained that the prevailing portrayals are set and advocated by groups of people who are superior in society which may discriminate, marginalize, and place the inferior targeted groups in the role of the other. By applying the theory of representation, who or what is represented, who or what is not represented, and how each social group is represented differently were explored. Also, the attempts of the media or the producers to create and convey meanings in relation to representation through stereotypes or ideology were investigated.

3. Analysis of linguistic strategies used in representing polyamory

The language used by the media in representing polyamory can be an important factor in convincing the audience how they should think. Therefore, in accordance with Phanichtrakul and Jaratjarungkia (2013), Lerlertyuttitham (2015), Ongwuttiwat (2019), and Buntanon and Piangbunta (2019), the linguistic strategies used in discussions about polyamory in 22 publications were investigated by considering both forms and contents of the language. In terms of language form, the structure of language and the grammatical structures were investigated. In the matter of content of the language, the meaning of the language overall, including the individual words that are used and the meaning created when these words are combined were analyzed.

4. Analysis of how the representations of polyamory reflect Thai society

In the discussion and conclusion section, all representations about polyamory found in Thai online media will be described and interpreted in order to investigate how media representations of images of polyamory reflect Thai society.

Results

The media are regarded as a reflection of the attitudes and mindsets of dominant groups of people in the society and of the content creators themselves. In this section, the focus is on how polyamory is represented in Thai online media, focusing on seven different categories, and what linguistic strategies are employed in each category.

1. Unrelated to Cheating, or Other Non-monogamous Practices

There are misconceptions about polyamory that it is the same as cheating or shares some features with polygamy and open relationships. A number of media contents, thus, tried to inform their audience that polyamory is something totally different from cheating and other non-monogamous practices. It is explained that, unlike other non-monogamous relationships, polyamory is based on honesty, mutual consent, and strong commitment. Moreover, every partner must be aware of the existence of one another, meaning that cheating can happen in polyamorous relationships as well if one partner becomes physically and emotionally involved with another person outside the relationship. Linguistic strategies used in representing this category include the use of verb, modality, presupposition, modification, repetition, and idiom found in the following.

(1) คุณจะต้องแยกความสัมพันธ์แบบนี้จากการสวิงกิ้ง การแลกเปลี่ยนคู่นอน หรือ ความสัมพันธ์แบบ Bigamy ที่มีสามีหรือภรรยาสองคน (การจดทะเบียนซ้อน) ไปก่อนเลย
'You have to separate this kind of relationship from swinging, exchanging partners, or bigamous relationships.'

(Nongpol, 2019)

(2) ชีวิตเป็นครอบครัวเดียวกันอย่างมีภาพ
'Living fraternally as a family.'

(Yodhong, 2019b)

(3) ชุดความสัมพันธ์ที่มีข้อตกลง ความรัก ความห่วงหาอาทร เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ตัดสินใจร่วมกัน
'It is a relationship that has agreements, love, care for each other, and joint decision.'

(Yodhong, 2019b)

(4) นอกใจไม่ได้อยู่ในพจนานุกรม

‘Cheating is not in one’s dictionary.’

(Miss P, 2018)

(5) ต่างกับ Polygamy ที่จะมีเมียหลวง เมียน้อย และพวกเธอก็ไม่สามารถมีคนอื่นได้
อีก Polyamory จึงแตกต่างกับ Polygamy โดยสิ้นเชิง

‘It is different from polygamy as polygamy allows men to have multiple wives at a time, and the wives cannot have other lovers. Polyamory is, thus, completely different from polygamy.’

(Thongthai, 2019)

The selected lexical verbs and modalities denote the misconceptions about polyamory held by Thai people. To illustrate, the modality “ต้อง” ‘have to’ and the verb “แยก” ‘to separate’ in (1) are chosen to notify the audience that polyamory needs to be separated from other non-monogamous relationships and from cheating. This helps presuppose that there is an implicit assumption about the background belief that people normally categorize as polyamorous (having more than one partner) relationships, such as swinging, partner-swapping, or bigamy.

Additionally, modification is one of the strategies found in (2) and (3). Adverbs and adjectives such as “อย่างมีภราดรภาพ” ‘fraternally’ and “ร่วมกัน” ‘joint’ are employed. These modifications suggest a strong sense of togetherness, consent and mutuality within polyamorous relationships which can hardly be found in other kinds of non-monogamous relationships. Moreover, in (4) the use of idiom “ไม่ได้อยู่ในพจนานุกรม” ‘not in one’s dictionary’ with the word cheating reinforces the fact that cheating is not a word used to describe the practices of polyamory since polyamorous relationship is based on a set of clear, mutually agreed-upon terms, and shared responsibilities. When a person cheats on their partner, they do not communicate their wish to engage in a relationship outside of their current one, and their partner does not consent to this occurring. As such, polyamorous relationships are not cheating, as all partners have consented.

In the sentence (5), the words “ต่างกับ” and “แตกต่างกับ” ‘different’ are used repeatedly in order to emphasize and create more clarity that polyamory is totally different from polygamy.

2. Intricacy

Polyamory is viewed and represented by most Thai online media as something that is complicated, and hard to understand. That is because the notion of polyamory is quite new and not so many people talk about these kinds of relationships precisely regarding how they work. Moreover, polyamory was never represented as a normal and possible romantic relationship because all the dramas and mainstream media have been all about monogamous

relationships. Also, people do not really try to understand the practice of polyamory as they are used to the practice of monogamy. This can be seen by the use of several strategies such as modification, repetition, and presupposition:

(6) ความสัมพันธ์นี้ก็ยังยียิบย่อยลงไปอีก

‘This relationship also has a lot littler details.’

(Nongpol, 2019)

(7) เรื่องของความสัมพันธ์จะเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและต้องอาศัยความเข้าใจรอบด้าน

‘The relationship is quite complex and requires a comprehensive understanding.’

(StolenHeart, 2019)

(8) Polyamory ความสัมพันธ์รักสุดซับซ้อนที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน ลองมาทำความรู้จักรูปแบบความรักสุดซับซ้อนนี้กันดีกว่า

‘Polyamory, the complicated love relationship that is really happening today. Let’s get to know this complicated love pattern.’ (ruchak Polyamory khwamsamphan rak sut sapson thi koet khun ching nai patchuban [Get to know Polyamory, the complicated love relationship that is really happening today], 2019)

(9) อย่าเพิ่งปวดหัวไปก่อน

‘Please don’t get stressed out.’

(Nongpol, 2019)

In terms of modifications, polyamory is described as something complex and very detailed as presented in (6) and (7). The use of the adjectives “ยิบย่อย” ‘detailed’ and “ซับซ้อน” ‘complicated’ directly emphasize to the audience that polyamory is complex, and very detailed which requires deep understanding. Also, the repetition of the adjective “สุดซับซ้อน” ‘complicated’ in (8) underlines the intricacy of polyamory.

Besides, the directive sentence, as in (9), presupposes that the concepts and practices of polyamory are so complicated that the audience could possibly get stressed out. This reinforces that not only is it new and intricate, but it is also something outside the interests of most people and that they are not familiar with.

3. Revolution of Sexuality

Some articles represented polyamory as a sexual revolution since people eventually start to be aware and to realize that polyamory suits the natural instincts of human beings and monogamy is just a matter of cultures, norms, and ideology (Smith, 2016; Koonprapaisit, 2019). In these kinds of depictions, love or relationships do not need to be understood in pairs anymore.

Moreover, some points being represented in media content reinforce freedom and equality, especially for women. It can be considered a way out of patriarchy because in patriarchal society, people get to judge women who have more than one partner and seem to be fine with the men who do so. However, polyamory promotes the rights of women and of all people to freely date more than one person at once, as long as all partners give mutual consent. Therefore, this may be another aspect of polyamory that stages the revolution. People get to choose to be in any kind of relationship they want. Linguistic strategies used in representing this category include the use of negation, verb, term of address and modification found in the following.

(10) ความรักความสัมพันธ์จะไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ต่อไป

‘Love and romantic relationships don't have to be in pairs anymore.’

(Yodhong, 2019b)

(11) รูปแบบครอบครัวที่แหวกขนบละครไทย

‘A family model that breaks with the tradition of Thai dramas.’

(Prachathai, 2018)

(12) เราสามารถได้เท่าเทียมกัน

‘We are able to fairly have multiple lovers.’

(Thongthai, 2019)

As displayed in (10), negation is one of the strategies used. The verb phrase “ไม่จำเป็นต้อง” ‘do not have to’ is employed to negate the social and standard norms of being monogamous. It emphasizes that the concepts of romantic relationships and sexuality are shifted, and with the rise of polyamory, which is considered an ethical non-monogamy, people do not need to follow the norms, or the mainstream beliefs anymore.

Besides, select lexical verbs indicate transformation as in (11). To clarify, the verb “แหวกขนบ” ‘to break with tradition’ in (11) is chosen to represent the unconventional practices of polyamory which are different from what is normally done. That is because Thai dramas rarely represent polyamorous, or other consensual non-monogamous relationships as a picture of a normal or as a possible relationship. They typically glorify the practices of monogamy (Prachathai, 2018). This idea reinforces that polyamory could be the new sexual revolution over traditional monogamy.

Polyamory can also be a new sexual revolution over other non-monogamous relationships like polygamy, especially in a patriarchal society, which restricts freedoms and equality. To illustrate, patriarchal polygamy is almost always polygynous (the marriage of one man to multiple women) where it is based on the hierarchical ranking of men over women. The wives may not have any say about what additional wives the husband may take, and they must not have additional lovers.

However, polyamory is totally opposite. It is based on the equality of all people. In polyamorous relationships, it is about the full knowledge and free consent of every partner involved. It can be polygynous or polyandrous, or it can, for that matter, be same-sex or bisexually oriented. The sense of fairness can be seen from the use of addressing term and modification in (12). The inclusive pronoun “เรา” ‘we’ suggests rapport and sameness. The adverb “ได้เท่าเทียมกัน” ‘fairly’ highlights the equality within the relationships.

4. Deviance

Deviance is defined as the fact or state of departing from usual or accepted standards, especially in social or sexual behavior (Oxford University Press, 2019). Polyamorous people are often dismissed by the monogamous mainstream as sexual deviants. Therefore, polyamorous relationships mostly were represented as if they were impossible, abnormal, and different from usual or accepted standards. They were also frequently linked with promiscuity and instability. Many stigmatizing choices of language use that discriminated against polyamorists were found such as rhetorical question, referencing, modification, metaphor, presupposition, and verb.

(13) มันจะปกติได้ยังไงถ้าต้องมีแฟนมากกว่า 1 คน

‘How can having more than one partner be normal?’

(V.yada, 2019)

(14) คนหลาย ๆ คนมองความสัมพันธ์แบบเราว่าไม่ถูกต้อง

‘Many people think that our relationship is wrong.’

(CatDumb, 2018)

(15) ความสัมพันธ์แบบมารักนี้ยังคงถูกตีตราจากคนอื่นว่าไร้ศีลธรรม มักมากในกาม ทำลายสถาบันครอบครัว และการแต่งงาน ไม่จริงจังยั่งยืน

‘This multi-love relationship is still stigmatized by others as immoral, prurient, threatening to family and marriage institutions, and momentary.’

(Yodhong, 2019b)

(16) ความสัมพันธ์ที่คนส่วนใหญ่ต้องการก็คือความสัมพันธ์แบบผัวเดียวเมียเดียว

‘The most wanted relationship by most people is monogamy.’

(StolenHeart, 2019)

(17) เมื่อมีการพูดถึงประเด็นความสัมพันธ์มากผัวมากเมีย มักจะมีการหยิบยกพฤติกรรมของสัตว์ควบคู่ไปด้วย

‘When talking about polyamorous relationships, the behavior of animals is often added along.’

(BrandThink, 2019)

(18) คุณอาจจะแอนตี้หรือรับไม่ได้กับพฤติกรรมเหล่านี้

‘You probably hate or do not accept these behaviors.’

(rao sam khon khwamsamphan bæp Polyamory thirak dai mak kwa [Three of us: Polyamorous relationships that allow us to have more than one lover], 2019)

In (13), the use of rhetorical question is found with the use of the term “ปกติ” ‘normal’ to question the normalcy of polyamorous practices which emphasizes and thus encourages the audience to accept that polyamory cannot be normal. Furthermore, the references “คนหลาย ๆ คน” ‘many people,’ “คนอื่น” ‘other people,’ and “คนส่วนใหญ่” ‘most people’ representing people in the whole society in (14), (15), and (16) are employed to claim as common facts many negatively stereotypical beliefs and thoughts of people in general against polyamory. It can be used to presume that polyamory is considered unwanted and unacceptable, which signifies prejudice and discrimination against polyamorists.

In addition, modifier choices including “ไม่ถูกต้อง” ‘wrong,’ “ไร้ศีลธรรม” ‘immoral,’ “มักมากในกาม” ‘prurient,’ and “ไม่จีรังยั่งยืน” ‘momentary’ are all used to emphasize societal attitudes towards polyamory illustrated in (14) and (15). The use of modifiers by the media prove that negative attitudes and stigmatization towards those who do not conform to the norms still exist.

In terms of metaphor, the practices of polyamorists are compared to the behavior of animals as presented in (17). This totally devalues and dehumanizes the people who claim themselves as polyamorists and those who are not monogamous.

Besides, the use of verb phrases in (18) like “แอนตี้” ‘to hate’ and “รับไม่ได้” ‘not accept’ are employed to denote hatred and to emphasize the act of refusal against polyamorous behaviors.

5. Infidelity and Immorality

Some media represented polyamory as something related to cheating or infidelity which is considered unacceptable on the grounds of morality and threatening to the institutions of marriage and family. Although some media contents are intended to introduce ‘polyamory’ to Thai people, they are always started with disclaimers like they do not try to encourage people to cheat or to commit immorality. This shows that polyamory is often misunderstood and stigmatized by mainstream monogamist culture. Several strategies are utilized in portraying this concept of infidelity and immorality such as rhetorical question, presupposition, negation, verb, modification, and referencing:

(19) มันก็เท่ากับการมีกิ๊กหรือมีชู้ไม่ใช่หรือ

‘It’s the same as having an affair or committing adultery, isn’t it?’

(V.yada, 2019)

(20) จะบาปไหม เมื่อรูปแบบความสัมพันธ์ที่ยึดมั่นถาวรในคนเดียว ไม่ใช่สิ่งที่เราต้องการ
'Is it sinful when monogamy is not what we want?'

(Polyamory ≠ Cheat, 2019)

(21) อย่าเพ่งดราม่าและเข้าใจว่าเรากำลังนำเสนอเรื่องราวที่ชี้แนะให้ผู้อ่านทำผิดศีลธรรมหรือ
ทำตัวนอกกรีต

'Don't be dramatic and misunderstand that we are guiding you to be immoral
or be unorthodox.'

(Nongpol, 2019)

(22) ดูเหมือนแนวคิดนี้จะถูกต่อต้านโดยคนส่วนใหญ่

'This idea seems to be opposed by most people.'

(BrandThink, 2019)

(23) ในสภาพสังคมทั่ว ๆ ไป หรือบางศาสนาก็มองว่า การประพฤติผิดในกามนั้นเป็นบาปที่
น่ารังเกียจ เช่นศีล 5 ข้อที่ชาวพุทธอย่างเรา ๆ คำนึงกันดี

'In general societies, or some religions, sexual misconduct is viewed as an abominable
sin, such as Buddhism's Five Precepts that Buddhists like us are familiar with.'

(StolenHeart, 2019)

In terms of rhetorical question, polyamory is stereotyped as infidelity which is considered sinful presented in (19) and (20). This strategy is used to illustrate the authors' states of mind which can influence the audience and direct how they should think. The media, as an agent of the majority of people in society, plays a role in representing mainstream views towards polyamory.

Additionally, in the sentence (21), it is presupposed that people in general still believe that polyamory is associated with immorality and heresy. The authors do not want the audience to understand that they are being guided to commit immorality when they give some information about polyamory. This could be seen by the use of negation “อย่า” ‘do not’ with the verbs “ดราม่า” ‘to be dramatic’ and “เข้าใจว่า” ‘to misunderstand.’ In addition, stigmatizing modifiers like “ผิดศีลธรรม” ‘immoral’ and “นอกกรีต” ‘unorthodox’ are used to describe the acts of polyamorists.

Another strategy is referencing. The use of the terms “คนส่วนใหญ่” ‘most people,’ “สังคมทั่ว ๆ ไป” ‘general society,’ and “ศาสนา” ‘religion’ in (22) and (23) represent the mainstream and accepted beliefs that being polyamorous is protested and sinful. Moreover, the reference of “ชาวพุทธอย่างเรา ๆ” ‘Buddhists like us’ in (23) is employed to aggravate the idea of us-them. This idea reflects that those who hold to monogamy as the social norm marginalize and eliminate other different parties.

6. Viable Alternative

Some articles represented polyamory as a viable alternative. It is one of many kinds of relationships that people can choose, not just mainstream monogamy. Monogamy is something everyone is familiar with, but not the only option available. It has been the only relationship type that is widely accepted and encouraged by the majority of people for an exceptionally long time. However, there are a number of people who feel that monogamy is constraining, and thus they want to have a relationship with more than one person who they believe are their true love. This is where polyamory is considered an option and some media contents even referred to this as choosing a relationship orientation. It is the choice that makes people feel more comfortable with what they really are without feeling bad or guilty to themselves and others. This idea can be seen by the use of several linguistic strategies such as modality, rhetorical question, metaphor, and imagery:

(24) คนเราควรมีสิทธิเลือกได้ว่า ความรักแบบไหนที่เหมาะสมกับความต้องการของเรามากที่สุด
 ‘People should have the rights to choose what kind of love is best for their needs.’
 (V.yada, 2019)

(25) ‘มีคนรักหลายคน’ เพราะเราสามารถตกหลุมรักได้มากกว่าหนึ่งคน
 ‘Having multiple lovers, because we may fall in love with more than one person.’
 (Nongpol, 2019)

(26) ทำไมความรักความสัมพันธ์ของคนถึงจะต้องมีเพียงแค่รูปแบบเดียว
 ‘Why do human relationships have to have only one form?’
 (Polyamory ≠ Cheat, 2019)

(27) Monogamy ก็เหมือนกับกินมังสวิรัต แต่เพราะคุณเลือกที่จะกินมังสวิรัตไม่ได้
 หมายความว่า คุณจะไม่ได้กลิ่นอาหารอร่อยนี่นา
 ‘Being monogamous is like being vegetarian. But the fact that you choose a vegetarian diet does not mean you cannot smell delicious food.’
 (Koonrapaisit, 2019)

In terms of modality, polyamory is represented as a possible option that people are able to choose as displayed in (24) and (25). The use of the modal verb “ควร” ‘should’ in (25) conveys a sense of advisability that everyone ought to have freedom of choice in choosing what kind of relationship they want to be in. Additionally, the modal verb “สามารถ” ‘may’ used in (26) shows the possibility of people having multiple partners.

Furthermore, rhetorical question is one of strategies found in (26). The interrogative adverb “ทำไม” ‘why’ is used to guide the audience to the position that monogamy is only one form of relationship. There are more than one relationship type and people have choices.

As shown in (27), imagery is found with the use of metaphor: “เหมือนกับกินมังสวิรัต” ‘like being vegetarian.’ Monogamy is compared to vegetarianism; thus, polyamory can be assumed as non-vegetarianism. The comparison between being monogamous and being vegetarian suggests mental representation of relationship types which are as various as types of eating habits. With the help of imagery, people are able to easily understand how polyamory can be considered a practical and inviting alternative.

7. Better

A few articles mentioned about polyamory's benefits. According to the positive categories representing polyamory in Thai online media, polyamory can be regarded as a better idea for having a relationship. It could be better than monogamous relationships in many ways, for example in terms of worthiness, high integrity, longevity of love life, lightening the burdens, and more. The linguistic strategies used in representing this category include metaphor, modification, proverb, referencing, negation, and rhetorical question:

(28) ทั้งความสัมพันธ์แบบมารักและความสัมพันธ์เป็นคู่ต่างทำให้ชีวิตรักยืนยาวพอ ๆ กัน เพียงแต่ถ้านึงถึง หลักเศรษฐศาสตร์ เมนูชุด combination หรือ duo set ยังไงก็คุ้มไม่เท่า combo set เท่านั้น

‘Multi-love relationships last as long as couple relationships do. Only if considering economic principles, a duo set menu is not as worthy as a combo set menu.’

(Yodhong, 2019b)

(29) polyamory ย่อมดีกว่า monogamy ที่แอบไปนอกใจนอกกาย มือถือสาก ปากถือศีล ประกาศว่า “ผัวเดียวเมียเดียวเป็นการฝืนธรรมชาติ” เพื่อเป็นข้ออ้างที่ใช้จะนอกใจหรือข้อแก้ตัว เมื่อโดนจับได้เท่านั้นเอง

‘Polyamory is better than monogamy since monogamists cheat on their partners, and play the hypocrite proclaiming that "monogamy is against nature" as an excuse for cheating or when getting caught.’

(Yodhong, 2019b)

(30) ผลวิจัยเผย Polyamorous พึงพอใจในรักหลายคน ยิ่งยืนกว่าการยึดติดรักเดียวใจเดียว ‘Research finds that polyamory (satisfaction in loving multiple people) lasts longer than sticking to monogamy.’

(Workpoint News, 2018)

(31) การมีคนคอยช่วยเหลือหรือมีที่พึ่งพาถึง 2 คน มันก็ไม่แย่อยู่มาก

‘Having someone to help or to rely on up to 2 people is not so bad, is it?’

(V.yada, 2019)

In (28), the use of metaphor is found. The monogamous relationship is compared to a duo set menu, and the polyamorous relationship is compared to a combo set menu. This comparison is chosen to explain that, though both kinds of relationship last, polyamory is better than monogamy in terms of worthiness as a combo set menu is more worthwhile than a duo one. The selected lexical modifier “ดีกว่า” ‘better’ with the proverb “มือถือสาก ปากถือศีล” ‘to play the hypocrite’ in (29) straightforwardly inform the audience that polyamory is better than monogamy in terms of honesty. To illustrate, the modifier “ดีกว่า” ‘better’ is chosen to positively represent the practices of polyamory. The proverb, however, is used to represent the negative practices of monogamists showing that they lack honesty unlike polyamorists.

In addition, the reference of “ผลวิจัย” ‘research’ representing reliable sources of information in (30) is utilized to claim the solid results from systematic studies. Thus, the audience can be convinced to believe that polyamory is better than monogamy in terms of longevity of love life.

In addition, the use of rhetorical question is found in (31). The question tag “จริงมั๊ยคะ” ‘is it?’ is used to allow the audience some time to think the way the author wants them to. They are guided by the author to the perspective that having more than one partner is fairly good. They could have someone to help them and someone whom they can count on.

Conclusion and Discussion

In summary, apart from the concept of sexual revolution which only suggests a new relationship phenomenon, polyamory is represented in both positive and negative ways by the Thai online media. Hence, the hypothesis that polyamory can still be represented as a false duality of the cheating and monogamy system, with criticisms based on moralistic grounds, and at the same time, can be positively represented was supported by the data. The findings in this research are in accordance with the related previous study of Antalffy (2011) whose works are associated with the representation of polyamory in print and broadcast media.

Positive representations of polyamory can be categorized into three categories: unrelated to cheating or other non-monogamous practices, viable alternative, and better choice. Polyamory is portrayed by some media sources as a way to explain polyamory on its own terms that it is not cheating and does not resemble other non-monogamous relationships. It is, thus, depicted by some of the media as another type of relationship which is a practical option for those who cannot conform to mainstream monogamy. It has also been displayed in an acceptable light as a better choice of relationship in terms of cultivating worthiness, high integrity, longevity of love life, and lightening of burdens.

In the matter of negative representations, polyamory can be grouped into three categories: deviance, intricacy, and infidelity/immorality. It is frequently linked to infidelity and is criticized on the grounds of morality which can be regarded as a threat to the institutions of marriage and family. In addition, it is depicted as a complex relationship which can be hard to

understand. Not only is polyamory represented as intricate, it is also represented as a sexual deviance as it departs from the accepted standard of monogamy.

However, though polyamorous relationships are portrayed in a positive manner, most of the positive representations are still based on negative attitudes which society holds against polyamory. Within those positive portrayals, polyamory is often linked to the falsity, and to the low acceptance of people in society which somehow suggests deep societal anxieties around multi-partnering. To exemplify, in (12), “เราความรักได้เท่าเทียมกัน” ‘we are able to fairly have multiple lovers’ which suggests fairness and the positivity of polyamory, the use of the terms “ความรัก” ‘having multiple lovers’ still conveys a sense of negativity and inappropriacy. According to Punwichai and Wonsurawat (2020), the lexicalization and lack of terminology in Thai describing polyamory signify that Thai society cannot keep up with the development of human relationships and changes in society. Thus, this untitled consensual non-monogamy seems to be marginalized which shows a lack of societal acceptance. In agreement with Antalffy (2011), polyamory is still not depicted as a mainstream choice, in fact, it is displayed as a marginal alternative to monogamy. The use of the lexical selection here can conventionalize ideas, shape people’s opinions, transmit views, and represent power regimes.

According to the findings, it is found that the language used by the media plays an effective role in constructing and spreading discourses and influencing the audience (Baker, 2014). There are 11 linguistic strategies including lexicalization (modification, verbs, and terms of address), rhetorical question, presupposition, referencing, metaphor, negation, modality, repetition, proverb, imagery, and idiom employed by the media. With the use of language strategies, those images are mentally processed more rapidly and their influence and control permeate the subconsciousness of the people and society. Audiences can be easily influenced and manipulated by what they are not consciously aware of since the power of media language has the capacity to produce subliminal persuasion. Thus, negative exposure to polyamory may reinforce the beliefs of particular groups of audiences, which are against any kinds of non-monogamous relationships, that their stigmatizing ideas or prejudicial actions are sanctioned by wider society (Fongkaew et al., 2019).

The theory of representation (Hall, 1997) and agenda setting (McCombs & Reynolds, 2002) were essential processes applied while representing specific images of polyamory in Thai online media. These two processes led to selecting and perpetuating specific aspects to be apprehended among audiences, specifically the aspects that focused on practices or behaviors which are presumably different from those of mainstream beliefs. Several media sources were subjective in the way they intentionally linked practices of non-monogamy, though consensual, to negative personal behaviors to build influence on the audience that polyamorists are deviant, dishonest, or sinful. On the other hand, the positive portrayals of polyamory attempt to shift societal beliefs from obligatory monogamy to a more flexible view

that includes the possibility of an unfamiliar form of consensual non-monogamy. It is hoped that the audience will gain a better understanding about the concepts of polyamory, reduce prejudice, and be open-minded.

It is manifested that the media representations of polyamory can reflect Thai social and cultural beliefs. It is explicitly reflected that Thai people strongly hold onto the cultural norm of relationship, which is monogamy. Therefore, any behaviors that are not monogamous are automatically stereotyped to be cheating. It is often misunderstood and stigmatized by mainstream monogamist culture. Monogamy and cheating are seen as logical opposites, in which one is good and is bad (Antalffy, 2011). Polyamory is, thus, considered bad and problematic and therefore in need of fixing by means of turning back to the cultural norm. Moreover, polyamory is quite new to Thai society, so many people seem to be unfamiliar with it. They do not think that it is possible and those who claim themselves as polyamorists are regarded as deviants, or mentally disturbed (BrandThink, 2019; CatDumb, 2019; Miss P, 2019). Representations of polyamory as intricate and complex also emphasize its novelty and unfamiliarity in Thailand. Furthermore, some representations that connect polyamory to immoral and sinful acts reflect the important role that religion plays in Thai society which highlights the conservativeness of Thai people. Polyamory is described as unacceptable on the accounts of morality and potential threats to traditional family and marriage. This conservative discussion indicates profound cultural and traditional anxieties over multi-partnering and regards any deviation from traditional relationships as morally ruinous. Because polyamory does not follow the mainstream social construct of a relationship, Thai society still frowns upon it as being unfaithful. There are people who insist that one should only have one lover at a time. This can make people afraid to acknowledge polyamorous relationship and thus the practice cannot be widely recommended although there are several positive representations encouraging people to be open-minded.

LGBTQ-identified polyamorists are marginalized by society at large; in consequence, the LGBTQ community is barely mentioned in relation to polyamorous relationships among the collected 22 media sources. However, there are some points of LGBTQ that are discussed. It is said that polyamory is popular among LGBTQ communities, especially bisexuals, because it promotes non-binary identities. Perhaps due in part to the popularity of polyamory among LGBTQ individuals, parallels between the movements of LGBTQ groups and that of polyamory have been drawn. Both are often opposed and stigmatized on grounds of morality. They are commonly described as unnatural behaviors against traditional social norms and beliefs, thus excluded from the mainstream. This reflects the hideaway of those who are both LGBTQ and polyamorous avoiding double prejudice (Yodhong, 2019b).

The present results are limited both because the concepts of polyamory remain unclear and because the topic has not been widely discussed in Thai online media. With more comprehensive search terms and concepts, there could possibly be more corresponding publications regarding polyamorous relationships in many more aspects including LGBTQ for future research. Moreover, the comments under the posts about polyamory are also interesting to be investigated to see how audiences perceive what is being represented, how the strategies used by the media influence them, and how they react.

References

- Anapol, D. (2010). *Polyamory in the twenty-first century: Love and intimacy with multiple partners*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Antalffy, N. (2011). Polyamory and the media. *SCAN: Journal of Media Arts Culture*, 8(1). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/216532051_Polyamory_and_the_media.
- Baker, P. (2014) *Using corpora to analyze gender*. London: A&C Black.
- BrandThink. (2019, December 7) rak phrom kan lai khon pen phruttkam pakati khong manut ching roe? [Is having many lovers at the same time really a normal behavior for humans?]. Retrieved from <https://www.facebook.com/brandthink.me/posts/2549946671997536/>.
- Buntanon, P. & Piangbunta, S. (2019). *Unmasking ideologies hidden in Thai recreational songs: A critical discourse analysis*. (Unpublished bachelor's thesis, Chiang Mai University)
- CatDumb. (2019, January 8). *phom aoyu!! num naksuksa asai yu ho ruam kan kap faen sao thang song khon thaem yang haepi sut sut* ["I'm on top of it!!" A college boy lives with 'both of his girlfriends' and is very happy with that]. Retrieved from <https://www.catdumb.com/polyamorous-relationship>.
- Easton, D., & Hardy, J. W. (2009). *The ethical slut: A practical guide to polyamory, open relationships, & other adventures*. Berkeley, CA: Celestial Arts.
- Fongkaew, K., Khruataeng, A., Unsathit, S., Khamphirathasana, M., Jongwisan, N., Arlunaek, O., & Byrne, J. (2019). "Gay guys are shit-lovers" and "lesbians are obsessed with fingers": The (mis)representation of LGBTIQ people in Thai news media. *Journal of Homosexuality*, 66(2), 260-273. doi:10.1080/00918369.2017.1398026
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Hall, S., Hobson, D., Lowe, A., & Willis, P. (Eds.). (1980). *Culture, Media, Language*. London: Routledge.
- Klesse, C. (2011) 'Notions of love in polyamory – elements in a discourse on multiple loving.' *Laboratorium*, 3(2). 4-25.
- Koonprapaisit, S. (2019, February 24). mi khukhrong lai khon pen ruang phit khæ nai thammai rao tong mi khukhrong phiang khon dieo [Is it so wrong to have multiple lovers? Why do we have to have only one lover?] [Facebook status update]. Retrieved from <https://www.facebook.com/SawarootKoonprapaisit/photos/a.2000699383359976/2081919621904618/?type=3&theater>.
- Krippendorff, K. (1989). Content analysis. In E. Barnouw, G. Gerbner, W. Schramm, T. L. Worth, & L. Gross (eds.), *International encyclopedia of communication* (pp. 403-407). NY: Oxford University.
- Lerlerttitham, P. (2015). Advertising language and persuasion, [Special issue]. *MANUSYA*, 21. 50-59.

- Mackaman, C. (2014). *The representation of nonmonogamy on feminist blogs*. (Published master's thesis, The City University of New York).
- McCombs, M., & Reynolds, A. (2002). News influence on our pictures of the world. In *Media effects* (pp. 11-28). London: Routledge.
- Miss P. (2018, May 18). *Polyamory rak lai khon rotfai mai chonkan* [Polyamory: Loving many people without conflicts]. Retrieved from <http://www.cleothailand.com/love/polyamory.html>.
- Nongpol, A. (2019, January 18). *ruchak khwamsamphan bæp Polyamory mi khon rak lai khon phrø rao samat toklum rak dai mak kwa nung khon* [Get to know polyamory, 'having many lovers' because we can fall in love with more than one person]. Retrieved from <https://thestandard.co/polyamory/>.
- Ongwuttivat, S. (2019). Linguistic strategies used for 'talking against' gossip column on Thai online media: A case study of che wang onlai's wichan læk gossip column on MTHAI website. *Journal of Letters*, 18(1). 41-76.
- Oxford University. (2019). Deviance. Retrieved from <https://www.lexico.com/en/definition/deviance>
- Phanichtrakul, K., & Jaratjarungkiat, T. (2013). *The relationship between language and ideology of male homosexuality in Thai daily newspapers in 2012: A critical discourse analysis* (Published master's thesis, Chulalongkorn University)
- Polyamory ≠ cheating*. (2019, June 9). Retrieved from <https://www.echoooooooooo.co/video/polyamory-cheat>
- Prachathai. (2018, October 21). *mai het pra phet Thai #232 phrø rak man sapson* [Mai Het Pra Phet Thai #232 Because love is complicated]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=dy3GoYBtZYA>.
- Punwichai, L., & Wonsurawat, W. (2020, February 12). *phahu rak - With love with Kamphaka EP.9* [Polylove - With Love with Kamphaka EP.9]. Retrieved from <https://thetopics.podbean.com/e/พหุรัก-with-love-with-kamphaka-ep9/>
- rao sam khon khwamsamphan bæp Polyamory thirak dai mak kwa nung* [Three of us: Polyamorous relationships that allow us to have more than one lover]. (2019). Retrieved from <https://www.brighttv.co.th/lifestyle/เรา-3-คนความสัมพันธ์แบบ-polyamory>.
- Ritschel, C. (2019, August 2). *What is polyamory and how does it work?*. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/life-style/dating/polyamory-meaning-open-relationship-dating-sexuality-louis-theroux-altered-states-a8541506.html>.
- ruchak Polyamory khwamsamphan rak sut sapson thi koet khun ching nai patchuban* [Get to know polyamory, the complicated love relationship that happens today]. (2019). Retrieved from <https://www.sanook.com/women/135129/>.
- Schastneva, N. (2016). *Representation of LGBT issues in Russian: Mainstream news media (2012-2016)*. (Published master's thesis, Örebro University)

- Sheff, E. A. (2013, September 9). *What polyamory is - and what it is NOT*. Retrieved from <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-polyamorists-next-door/201309/what-polyamory-is-and-what-it-is-not>.
- Smith, E. E. (2016, May 20). *Monogamy is not “natural” for human beings*. Retrieved from <https://www.psychologytoday.com/us/blog/not-born-yesterday/201605/monogamy-is-not-natural-human-beings>
- StolenHeart. (2019, February 25). *khopson tham rontua mua khwam chaochu ko panha kae phu len laichai* [Dating more than one results in having a guilty conscience: When coquetry causes problems for unfaithful game players]. Retrieved from <https://gamingdose.com/feature/คบซ้อนทำร้อนตัว-เมื่อคว/>.
- Thongthai, K. (2019, October 10). *mong khwamsamphan POLYAMORY chak SENSE8* [Polyamorous relationships: A case study from SENSE8]. Retrieved from <http://thewmtd.com/sense8-polyamory/>.
- V.yada. (2019). *Polyamory: rak sam mai sao khong rao sam khon* [Polyamory: A pleasant love triangle of us three]. Retrieved from <https://rabbitfinance.com/blog/what-is-polyamory>
- Workpoint News. (2018, September 17). *phon wichai phaei Polyamorous phungphochai nai rak lai khon yangyun kwa kan yut tit rak diaochai dieo* [Research finds that polyamory (satisfaction in loving multiple people) lasts longer than sticking to monogamy]. Retrieved from <https://workpointnews.com/2018/09/17ผลวิจัยเผย-polyamorous-พึงพอใจในร/>.
- Yodhong, C. (2019a, August 6). *kanmi yu khong phua dieo lai mia nai Thai: seriphap thima phrom amnat nai yuk prachathipatai thoi chom* [Existence of ‘polygyny’ in Thailand: Freedom that comes with power during the democratic backsliding era]. Retrieved from <https://thematter.co/thinkers/polyamory-in-thai-democracy/82126>.
- Yodhong, C. (2019b, August 30). *“POLYAMORY” mua khwam lai phua lai mia ma chœ kap khwamlaklai thang phet* [When polyamory meets LGBTQ+]. Retrieved from <https://spectrumth.com/2019/08/30/polyamory-เมื่อความหลายฝ่ายหลา/>.

ภาษาและอุดมการณ์ในวาทกรรมการปรึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริง

พรชัย เตชะ¹

ปนัดดา บุญยสารน้อย²

(Received: April 23, 2020; Revised: September 11, 2020; Accepted: October 2, 2020)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เข้าตรวจสอบอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมการปรึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริงตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ผู้วิจัยรวบรวมตัวบทวาทกรรมจากกระดานสนทนาในเว็บไซต์พันทิปจำนวน 324 ข้อ มูล ผลการวิจัยค้นพบอุดมการณ์เบื้องหลัง 3 ชุด ได้แก่ อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ อุดมการณ์สารัตถะทางเพศ และอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศ กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ปรากฏทั้งหมด 5 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์และวลี การใช้ชนิดกระบวนการ การใช้อุปลักษณ์ การสื่อมูลบท และการสื่อความหมาย ซ้ำบ่งเป็นนัย อุดมการณ์ที่ปรากฏต่างเข้าไปประกอบสร้างความหมายเรื่องเพศสรีระ เพศสถานะ และเพศวิถีแก่กลุ่มปัจเจกบุคคลในสังคมไทย ผลการวิจัยยืนยันว่า กลุ่มปัจเจกบุคคลในสังคมไทยไม่ได้เชื่อ และปฏิบัติตามอุดมการณ์ทางเพศชุดใดชุดหนึ่งอย่างเป็นเอกภาพ ผลที่ตามมาจึงทำให้ผู้ร่วมสนทนาในชุมชนเสมือนจริงพิจารณาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ในท้ายที่สุด งานวิจัยนี้เสนอว่า ไม่มีสิ่งเรียกว่า ภาวะ “สับสนทางเพศ” แต่การประกอบสร้างภาวะดังกล่าวก่อกำเนิดขึ้นมาจากการแทรกแซงของอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติและอุดมการณ์สารัตถะทางเพศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้ถอนทำลายการผูกติดภาวะ “สับสนทางเพศ” บนเนื้อตัวร่างกาย เพราะชุดความคิดนี้ถูกก่อรูปขึ้นเพื่อสร้างความแปลกแยกภายในตัวบุคคล อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับความหลากหลายและความเสมอภาคทางเพศ

คำสำคัญ: ภาษา อุดมการณ์ วาทกรรมการปรึกษา ภาวะสับสนทางเพศ ชุมชนเสมือนจริง

¹นักศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อีเมล: rakoffer@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Language and Ideology in the “Sexually Confused” Consultation Discourse in a Virtual Community

*Pornchai Techa*⁴

*Panadda Bunyasaranai*⁵

Abstract

This research investigates ideologies and linguistic strategies in the “sexually confused” consultation discourse in a virtual community by adopting Critical Discourse Analysis approach. The data were 324 texts from the bulletin board at www.pantip.com. The results reveal that the “sexually confused” consultation discourse conveys the three sets of ideologies: the ideology of natural sex, the ideology of gender essentialism, and the ideology of gender neutrality. Linguistic strategies that impart these ideologies include lexical choice, transitivity, metaphor, presupposition, and implicature. The ideologies construct and define the meanings of sex, gender, and sexuality in Thai society. The results also insist that the group of individuals in Thai society did not unanimously believe and follow a particular ideology. Consequently, such a lack of ideological coherence allows the participants in this virtual community to consider the condition of being “sexually confused” in varying perceptions. Finally, this research proposes that there is no such a thing as a “sexually confused” condition. Yet, the construction of the “sexually confused” discourse originates from the intrusion of the “natural sex” and “gender essentialism” ideologies. Thus, we contend that “sexually confused” as a descriptive term should be debunked for the reason that the set of ideas is constructed to alienate an individual from oneself and to impede the full acceptance of gender diversity and equity.

Keywords: language, ideology, consultation discourse, sexually confused, virtual community

⁴ Graduate student, Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, email: rakoffer@gmail.com

⁵ Assist. Prof. Panadda Bunyasaranai, Ph.D., Thai department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

บทนำ

เพศวิถี (sexuality) กลายเป็นอัตลักษณ์ (identity) สำคัญของอัตบุคคล (subject) ที่ถูกจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามวิถีปฏิบัติทางเพศ “กล่อง” หมวดหมู่ทางเพศอย่างผู้ชาย ผู้หญิง เกย์ กะเทย สาวประเภทสอง ทอม ดี เลสเบียน ไบแซกซวล คนข้ามเพศ และอื่นๆ ต่างถูกหยิบใช้ในฐานะองค์ภาพของกระบวนการก่อรูปตัวตนทางเพศ กลุ่มบุคคลในสังคมไทยได้พยายามเชื่อมโยงเพศวิถีเข้ากับเพศสรีระ (sex) และเพศสถานะ (gender) ทั้งลักษณะความเป็นชาย (masculinity) และลักษณะความเป็นหญิง (femininity) ตามนิยามของสังคม-วัฒนธรรม (Duangwiset, 2015) อย่างกลุ่มเกย์ชนชั้นกลางกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยเลือกประกอบสร้างนิยามอัตลักษณ์แบบ “เกย์” ให้ต่างจากอัตลักษณ์แบบ “ตุ๊ด/กะเทย” (Duangwiset, 2017) ขณะที่กลุ่ม “ทอม-ดี้” เลือกยึดเอาฐานคิดทางเพศแบบคู่ตรงข้ามชาย-หญิงเข้าจัดวางรูปแบบความสัมพันธ์ โดยมี “ทอม” รับบทบาทฝ่ายชายซึ่งต่างจาก “ดี้” ที่รับบทบาทเป็นฝ่ายหญิง (Nippanon, 2016, p. 2-3) แม้วานักวิชาการหลายกลุ่มได้พยายามเข้าไปอธิบายถึงความไม่แน่นอนและความไร้เอกภาพของนิยามเหล่านี้ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า มิติเรื่องเพศทั้งสามส่วนมักถูกนำมาเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันจนดูเหมือนมีสารัตถะ (essence) อันคงที่ถาวร

อย่างไรก็ตาม การจำแนกเพศออกเป็นหมวดหมู่กลับส่งผลให้บุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยตั้งคำถามถึงภาวะ “สับสนทางเพศ” ด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ ความคลุมเครือของพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ตรงตามนิยามกระแสหลักของสังคม บุคคลจำนวนหนึ่งไม่ต้องการ “สวมทับ” นิยามหมวดหมู่ทางเพศที่สังคมกำหนดไว้ ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มของปัจเจกบุคคลยังเชื่อว่า หมวดหมู่ทางเพศเป็นสิ่งคงที่ เมื่อบุคคลสวมทับนิยามหมวดหมู่ทางเพศแบบ “ผู้ชาย” มักมีแนวโน้มเชื่อว่า “ผู้ชาย” ต้องรับบทบาทความเป็นชาย และปรารถนาทางเพศต่อผู้หญิงเท่านั้น หากวันหนึ่งกลับมีความปรารถนาต่อบุคคลเพศเดียวกัน อาจเกิดความรู้สึก “สับสน” พร้อมตั้งคำถามถึงภาวะความเป็น “ผู้ชายแท้” ประเด็นดังกล่าวได้นำมาสู่ปัญหาสำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้ว่า ปัญหาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ส่วนใหญ่มักนำไปตั้งเป็นกระดานสนทนาในชุมชนเสมือนจริง (virtual community) โดยเฉพาะในเว็บไซต์พันทิป (www.pantip.com) ซึ่งเป็นฐานงานของประเทศไทยที่มีจำนวนการเข้าถึงต่อเดือนอยู่ที่ 125,600,000 ครั้ง (Mahittivanicha, 2019) ภายหลังการสำรวจกระดานสนทนาในเว็บไซท์พันทิปเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ผู้วิจัยพบหัวเรื่องเกี่ยวกับภาวะ “สับสนทางเพศ” อยู่ถึงจำนวน 191 กระดานสนทนาโดยมีผู้ร่วมสื่อสารเข้าไปก่อรูปคำอธิบายภาวะ “สับสนทางเพศ” อย่างมีนัยสำคัญ ดังตัวอย่างข้อมูลวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2560

สมาชิกหมายเลข 3597056 ถาม: “ผมอยากรู้ว่า ตัวเองนั้นเป็นเกย์หรือเปล่า คือผมเคยมีแฟนเป็นผู้หญิงแล้ว ผมก็บอกเลิกเค้าเนื่องจากว่า ผมนั้นสับสนทางเพศ คือเมื่อเจอผู้ชาย ผมก็ชอบมองอยากรู้จัก อยากคุย ส่วนผู้หญิงนั้นถ้าขาวๆ สวย ผมก็อยากรู้จักเช่นกัน ทำให้ผมนั้นสับสนมากกว่าเดิมว่า ตัวเองนั้นเป็นเกย์หรือเปล่า [...] ผมอยากค้นพบตัวเองว่า ตัวเองเป็นอะไรกันแน่”

สมาชิกหมายเลข 2684102 ตอบ: “เรียกว่า คนเฟรนลี่มากกว่านะครับ ไม่ได้เป็นเกย์อะไรหรอกมั้งครับ คิดบวกไว้ก่อน ลองคิดดูแค่ว่า เราอยากมีอะไรกันกับเพศไหนแค่นั้นครับ [...] ”

นัยสำคัญจากรูปภาษาเกี่ยวโยงให้เห็นมูลบท (presupposition) เรื่องนิยามของความเป็น “เกย์” จากพฤติกรรมทางเพศที่ปรากฏหลังคำกริยา “คือ” (เมื่อเจอผู้ชายผมก็ชอบมอง อยากู้จัก อยากคุย) ส่วนนิยามความเป็น “ผู้ชาย” ยังถูกสังคมคาดหวังให้ปรารถนาที่จะสร้างความสัมพันธ์ต่อผู้หญิงแบบรักต่างเพศเท่านั้น

ภาวะ “สับสนทางเพศ” เกิดขึ้นเนื่องจากผู้ขอคำปรึกษาไม่สามารถจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนได้ตาม “กล่อง” หมวดหมู่ทางเพศชุดใดชุดหนึ่งอย่างชัดเจน ด้านของผู้ให้คำปรึกษาแนะนำให้ “คิดบวกไว้ก่อน” ซึ่งสื่อความหมายขี้งงเป็นนัย (implicature) ว่า พฤติกรรมรักเพศเดียวกันตามมุมมองของผู้ให้คำปรึกษาอยู่ในขอบข่ายเชิงลบ รวมทั้งผู้ให้คำปรึกษา ยังจัดวางหมวดหมู่บุคคลตามรูปแบบของพฤติกรรมทางเพศเท่านั้น ดังสื่อความหมายในชั้นที่สองได้จากข้อความที่ปรากฏหลังตัวนำอนุภาค “ว่า” (อยากมีอะไรกันกับเพศไหน แค่นั้นครับ) หลักฐานทางภาษาเหล่านี้ร่วมกันเปิดเผยว่า การสื่อสารถึงประเด็นภาวะ “สับสนทางเพศ” ของ ผู้ร่วมสนทนามักปรากฏร่องรอยชุดความคิดเบื้องหลังบางประการซึ่ง Fairclough (2010) นักภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์เรียกว่า อุดมการณ์ (ideology) Fairclough ยืนยันว่า อุดมการณ์สามารถครอบงำให้ผู้คนเชื่อ และปฏิบัติตาม (hegemony) ได้โดยผ่านวาทกรรม⁶ (discourse) การเข้าไปวิพากษ์เหตุการณ์ทางสังคมที่ถูกอธิบายผ่านวาทกรรมจึงจะช่วยเปิดเผยให้เห็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง และสามารถเข้าไปปลดปล่อย (emancipatory) บุคคลที่เกี่ยวข้องให้รู้เท่าทันได้ การวิเคราะห์ภาษาตามแนวทางนี้เรียกว่าวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) (CDA) ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้เป็นระเบียบวิธีวิจัยหลักสำหรับ การวิเคราะห์ข้อมูลในบทความวิจัยนี้

ภาพรวมงานวิจัยด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของไทยในมิติเรื่องเพศช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบประเด็นการศึกษาอยู่ 2 กลุ่ม⁷ งานวิจัยกลุ่มแรกมุ่งวิพากษ์วาทกรรมสื่อกระแสหลักที่ตอกย้ำ ความไม่เท่าเทียมทางเพศโดยเฉพาะผู้หญิงถูกลดทอนคุณค่า และดำรงอยู่อย่างไร้อำนาจนำภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ ขณะที่กลุ่มบุคคลรักเพศเดียวกันกลับถูกผลิตซ้ำในฐานะเพศวิเศษของสังคมภายใต้อุดมการณ์รักต่างเพศ สื่อกระแสรองจึงพยายามส่ง “เสียง” เพื่อโต้กลับพร้อมยื่นข้อเสนอให้สังคมยอมรับกลุ่มบุคคลรักเพศเดียวกันอย่างเท่าเทียม ส่วนงานวิจัยกลุ่มที่สองมุ่งวิพากษ์วาทกรรมสื่อโฆษณาที่พยายามประกอบสร้างความหมายให้เพศสถานะและเพศวิถีเพื่อเอื้อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ประเด็นสำคัญที่ปรากฏในงานวิจัยกลุ่มที่สองคลี่คลายให้เห็นว่า อุดมการณ์บริโภคนิยมมุ่งใช้ประโยชน์จากการประกอบสร้างความเป็นชายและ ความเป็นหญิงเพื่อเสนอขายสินค้าและบริการ อีกทั้งยังทำให้เกิดการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคม โดยประเมินค่าจากสินค้าและบริการที่ปัจเจกบุคคลเข้าถึง

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ปรากฏงานวิจัยใดที่กล่าวถึงประเด็นเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ขณะเดียวกันบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยได้พิจารณาให้ภาวะ “สับสนทางเพศ” เป็นปัญหาสำคัญต่อการใช้ชีวิต ประกอบกับข้อความสื่อสารถึงประเด็นดังกล่าวยังบ่งชี้ว่าสำคัญเชิงอุดมการณ์ ฉะนั้นวัตถุประสงค์หลักของบทความวิจัยนี้ คือการเข้าไปเปิดเผยอุดมการณ์ และวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมการศึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ผู้วิจัยเลือกเก็บตัวบทวาทกรรมจากกระดานสนทนาที่ปรากฏหัวเรื่อง “สับสนทางเพศ” ในเว็บไซต์พันทิป ข้อมูลที่เลือกเก็บอยู่ในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2560 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2562 ประกอบด้วยข้อความของผู้ขอคำปรึกษาจำนวน 88 ข้อความ และข้อความของผู้ให้คำปรึกษาจำนวน 236 ข้อความ หมายเหตุสำคัญครั้งนี้คือการเข้าไปวิพากษ์มุมมองเรื่องเพศ โดยมุ่งหวังให้กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องรู้เท่าทัน พร้อมเป็นแรงสะท้อนระลอกหนึ่งที่ช่วยขยับองค์ความรู้เรื่องเพศในสังคมไทยให้กว้างขึ้นต่อไป

⁶ กระบวนการสร้างความหมายให้สรรพสิ่งในสังคม (meaning-making) ออกมาเป็นตัวบท (text) ภาษาจึงถูกสวมทับด้วยอุดมการณ์และถือเป็นรูปทางวัตถุของอุดมการณ์ วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหนึ่งทางสังคมซึ่งสัมพันธ์กับกระบวนการแสดงความหมายของโครงสร้างและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม (Fairclough, 2010, p. 95-96, 129, 173)

⁷ ดูข้อมูลเพิ่มเติมที่งานวิจัยของ Pakdeepasuk (2010), Kliniswan (2013), Phanichtrakul (2013), Chairerk (2015) Wattanachaisriskul & Lerlerttittitham (2017), and Kavilanan (2018) รวมถึงงานวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในมิติทางเพศเรื่องอื่นๆ

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

Fairclough (2010, p. 8-11, 92-96, 132-133, 173) นักภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์อธิบายว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นแนวทางวิเคราะห์ภาษาเพื่อสืบค้นอุดมการณ์เบื้องหลังซึ่งเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relation) และความไม่เป็นธรรมในสังคม ภาษาจะถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อความหมายในฐานะวาทกรรมชุดหนึ่งซึ่งมีประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ วิถีปฏิบัติทางสังคม-วัฒนธรรม (sociocultural practice) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และตัวบท (text) องค์ประกอบเหล่านี้จะร่วมกันประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) อัตลักษณ์ (social identities) และระบบความรู้ความเชื่อ (system of knowledge and belief) ให้ดำรงอยู่ในสังคมยุคใดยุคหนึ่ง Fairclough นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์แบบวิภาษ (dialectical relationship) ระหว่างวาทกรรมและสังคม กล่าวคือสังคม-ประวัติศาสตร์จะก่อรูปวาทกรรมเพื่อกำหนดวิถีปฏิบัติให้คนในสังคมปฏิบัติตาม ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ดำรงอยู่ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม อีกทั้งวาทกรรมยังนำเสนอให้เห็น “ภาพร่าง” ของโครงสร้างทางสังคม-วัฒนธรรม ณ ช่วงเวลานั้น ด้วยเหตุนี้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (interdisciplinary) โดยเชื่อมประสานระหว่างสังคมศาสตร์และภาษาศาสตร์เข้ามามีส่วนร่วมกัน

ภาษาและอุดมการณ์ในวาทกรรมการปรึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริง

1. อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ

อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติเป็นชุดความคิดที่สถาปนาเส้นแบ่งคู่ตรงข้ามในมิติเพศสถานะและเพศวิถีออกเป็น 2 ขั้ว (ปกติ-ผิดปกติ) การดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ “ปกติ” ตามข้อกำหนดของอุดมการณ์นี้จะถูกกำกับให้สอดคล้องกับเพศสรีระในระบบ “ธรรมชาติ” (ชาย-หญิง) ผู้มีเพศสรีระชายต้องรับบทบาท ความเป็นชายตามนิยามของสังคม-วัฒนธรรมกระแสหลัก และปรารถนาทางเพศต่อผู้หญิง ขณะที่ผู้มีเพศสรีระหญิงก็ถูกคาดหวังให้แสดงความเป็นหญิง และปรารถนาทางเพศต่อผู้ชาย ความสัมพันธ์เหล่านี้ดำรงอยู่ในลักษณะคู่ตรงข้าม (binary oppositions) ในทางกลับกัน การดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ “ต่าง” ไปจากบรรทัดฐานของอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติจะถูกผลักไสให้กลายเป็น “ความเบี่ยงเบน” พร้อมถูกจัดวางให้อยู่ในภาวะ “สับสนทางเพศ” เนื่องจากวิถีปฏิบัติดังกล่าวดำรงอยู่ “นอก” บรรทัดฐานของระบบเพศ “ธรรมชาติ” Kang, Lessard, Heston, and Nordmaken (2017, p. 36-39) ยืนยันว่า อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติเป็นชุดความคิดที่ยึดมั่นในระบบเพศทางชีววิทยา คู่ความสัมพันธ์นี้มีหน้าที่ผลิตสร้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ตามกระบวนการธรรมชาติ ที่ท้ายที่สุดเพศในเชิงชีววิทยาได้เข้ามากำหนดความเป็นชาย-ความเป็นหญิงและความเป็นพ่อ-ความเป็นแม่ในฐานะสัญชาตญาณธรรมชาติ (natural instincts)

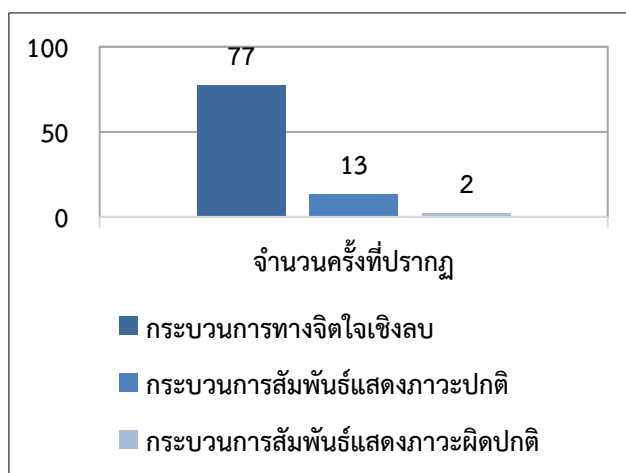
ผู้ขอคำปรึกษาที่ยึดถืออุดมการณ์นี้สร้างคำอธิบายว่า ภาวะ “สับสนทางเพศ” หมายถึงภาวะ “เบี่ยงเบนทางเพศ” เป็นภาวะ “ผิดปกติ” ทางจิตใจรูปแบบหนึ่งซึ่งต้องเข้ารับการรักษามากกว่ากระบวนการของวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ผู้ขอคำปรึกษากลุ่มนี้ได้ตั้งคำถามต่อการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีของตน โดยมุ่งชี้ให้เห็นนัยเชิงลบของพฤติกรรม “เบี่ยงเบนทางเพศ” ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ให้คำปรึกษาที่ยึดถืออุดมการณ์เพศตามธรรมชาติยังมุ่งพิจารณาให้ผู้ขอคำปรึกษาอยู่ในภาวะ “สับสนทางเพศ” จริงเนื่องจากผู้ขอคำปรึกษาดำรงเพศสถานะและเพศวิถี “นอก” ระบบธรรมชาติ ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มนี้จึงพยายามแนะนำให้ผู้ขอคำปรึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศที่ “เบี่ยงเบน” พร้อมแนะนำให้ผู้ขอคำปรึกษาเข้ารับการรักษามากกว่ากระบวนการทางการแพทย์เพื่อเยียวยาภาวะ “เบี่ยงเบนทางเพศ” หลักฐานทางภาษาเผยว่า อุดมการณ์เพศ

ตามธรรมชาติสื่อสารผ่านกลวิธีทางภาษา 4 กลวิธี ได้แก่ (1) การใช้ชนิดกระบวนการ (2) การใช้อุปลักษณ์ (3) การสื่อลบท และ (4) การสื่อความหมายซึ่งกันเป็นนัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การใช้ชนิดกระบวนการ (transitivity)

การใช้ชนิดกระบวนการเอื้อให้เห็นวิธีการคัดเลือกความหมายด้านภาพเสนอที่ผู้ผลิตตัวบทพยายามสื่อถึงการกระทำ พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด การสื่อสาร สภาพ และเหตุการณ์ โดยมีผู้กระทำ ผู้รับการกระทำ ผู้ทรงสภาพ และปัจจัยแวดล้อมเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ Fairclough (2003, p. 141-155) อธิบายว่า ความหมายด้านการแสดงภาพเสนอของวาทกรรมมีลักษณะเช่นเดียวกับองค์ประกอบด้านสารัตถะ (ideational metafunction) ที่ Halliday⁸ (1973) ได้เสนอไว้ ทั้งนี้ชนิดกระบวนการจะแสดงเนื้อหาสาระตามที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกนำเสนอ โดยมีศูนย์กลางความหมายตามกระบวนการหรือกริยา 6 ประเภท ได้แก่ (1) กระบวนการทางวัตถุ (material process) (2) กระบวนการสื่อสาร (verbal process) (3) กระบวนการทางจิตใจ (mental process) (4) กระบวนการพฤติกรรม (behavioral) (5) กระบวนการสัมพันธ์ (relational) และ (6) กระบวนการเหตุการณ์ (existential) จากนั้นชนิดกระบวนการจะกำหนดบทบาทผู้ร่วมการณ์ (participants) และปัจจัยแวดล้อม (circumstances) ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิเคราะห์พบการใช้ชนิดกระบวนการที่บ่งชี้ความสำคัญเชิงอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ 3 ประเด็น ได้แก่ (1) การใช้กระบวนการทางจิตใจเชิงลบรวมกับการแสดงเพศสถานะและเพศวิถีที่ไม่สอดคล้องกับเพศสรีระในฐานะสิ่งทำให้เกิดความรู้สึก (phenomenon) ปรากฏจำนวน 77 ครั้ง ได้แก่ สับสน กลัว ไม่ชอบ ตกใจ หดหู่ รู้สึกแย่ และเครียด (2) การใช้กระบวนการสัมพันธ์แสดงภาวะ “ปกติ” ร่วมกับการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่สอดคล้องกับเพศสรีระในฐานะสาเหตุ (cause) ปรากฏจำนวน 13 ครั้ง และ (3) การใช้กระบวนการสัมพันธ์ “ผิดปกติ” ร่วมกับการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ไม่สอดคล้องกับเพศสรีระ ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง กลวิธีนี้ปรากฏเฉพาะฝั่งข้อความของผู้ขอคำปรึกษาเท่านั้น

แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิแสดงจำนวนการปรากฏของชนิดกระบวนการ

⁸ องค์ประกอบด้านสารัตถะเป็นส่วนหนึ่งของระบบภาษาตามแนวคิดไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ ทำหน้าที่แสดงเนื้อหาสาระของถ้อยคำเพื่อสื่อความให้ผู้รับสารเข้าใจว่า ในแต่ละเหตุการณ์มีใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร มีสิ่งใดเกิดขึ้น หรือสิ่ง ๆ หนึ่งมีสภาพอย่างไร เนื้อหาสาระของถ้อยคำจึงเป็นส่วนที่ผู้ส่งสารคัดเลือกเพื่อสื่อความหมายตามทิศทางที่ตนต้องการ (Halliday, 1973, p. 37-42, 142)

ตัวอย่างที่ 1

สวัสดีค่ะ เราเป็นผู้หญิงปกติที่ชอบผู้ชาย [...] แต่บางทีก็มีความรู้สึกอยากอยากหล่อ
อยากเท่แบบเขาจัง [...] แต่เวลาที่เรานึกถึงเหตุการณ์ในอดีต เราจะนึกว่า เราเป็น
ผู้ชายตลอดเลยคะ [...] คือเราเป็นอะไรกันแน่หรอคะ เป็นผู้หญิงปกติหรือว่า...

(สมาชิกหมายเลข 3418717 วันที่ 15 กรกฎาคม 2562 เวลา 20:16 น.)

ตัวอย่างที่ 2

[...] ปกติชอบผู้หญิง แต่พักหลังๆ พอเห็นผู้ชายก็จะเริ่มมีความรู้สึกแปลกๆ [...] คิด
แต่เรื่องเป็นเกย์ตลอด [...] รู้สึกแย่มากตลอดเวลาที่คิดแบบนี้ [...] พอหายจากอาการที่
คิดมากเรื่องเป็นเกย์ มาสองหญิง ก็ความรู้สึกดีมาก ๆ เลย แต่พอกลับไปคิดอีกนี่หดหู่
หนักเลยครับ [...]

(สมาชิกหมายเลข 3788936 วันที่ 3 เมษายน 2560 เวลา 19:48 น.)

ในตัวอย่างที่ 1 ผู้ขอคำปรึกษาใช้กระบวนการสัมพันธ์ “เป็น” เพื่อบ่งบอกผู้ร่วมการสนทนาที่ถูกนิยาม (token) “เรา” ให้มีนิยาม (identifier) แบบ “ผู้หญิงปกติ” เพราะดำรงอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ (cause) (ชอบผู้ชาย) ทั้งนี้ภาวะ “สับสนทางเพศ” ของผู้ขอคำปรึกษาเกิดจากกระบวนการทางจิตใจ-กระบวนการสัมพันธ์ “อยากหล่อ” “อยากเท่” และกระบวนการทางจิตใจ-กระบวนการสัมพันธ์ “นึกว่าเป็นผู้ชาย” ตามมุมมองของผู้ขอคำปรึกษาชนิดกระบวนการที่ปรากฏจัดอยู่ในหมวดหมู่ของ “ความเป็นชาย” ด้วยเหตุนี้ผู้ขอคำปรึกษาจึงตั้งคำถามว่า ตนยังคงเป็นผู้หญิง “ปกติ” อยู่หรือไม่ การตั้งคำถามของผู้ขอคำปรึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ภาวะ “สับสนทางเพศ” มีสาเหตุมาจากการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ไม่สอดคล้องกับเพศสรีระ หากผู้มีเพศสรีระหญิงพยายามแสดงพฤติกรรมในขอบเขตของความเป็นชาย จะถูกบ่งชี้ถึง “ความผิดปกติ” ขณะเดียวกันในตัวอย่างที่ 2 ผู้ขอคำปรึกษาใช้กระบวนการทางจิตใจเชิงลบ “รู้สึกแย่” “หดหู่” ร่วมกับสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึก ได้แก่ “คิดแต่เรื่องเป็นเกย์” “คิดมากเรื่องเป็นเกย์” แสดงให้เห็นว่าวิถีปฏิบัติทางเพศที่ “ปกติ” ตามมุมมองของผู้ขอคำปรึกษาหมายถึงการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีภายใต้ระบบรักต่างเพศที่สอดคล้องกับเพศสรีระเท่านั้น

1.2 การใช้อุปมาอุปไมย (metaphor)

อุปมาอุปไมยเป็นแนวคิดสำคัญในแขนงอรรถศาสตร์ปริชาน Wongthai (2019, p. 108-118) อธิบายว่า อุปมาอุปไมยเป็นปรากฏทางภาษาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ลักษณะการใช้ภาษาแบบ อุปมาอุปไมยจะแสดงให้เห็นถึงระบบโน้ตทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคม-วัฒนธรรม ทั้งนี้ Fairclough (2003, p. 130-132) เสนอว่า กระบวนการอุปมาอุปไมยไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเอกเทศ แต่อุปมาอุปไมยยังนำมาใช้ถ่ายทอดความคิดของผู้ผลิตตัวบทในฐานะผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ความคิดที่ผ่านกระบวนการอุปมาอุปไมยจะช่วยชักนำให้ผู้รับสารมองโลกตามการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของผู้ส่งสาร

หลักฐานทางภาษาบ่งชี้ว่า การสื่อสารถึงเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ปรากฏกระบวนการ อุปมาอุปไมยจำนวน 1 มโนทัศน์ คือมโนอุปมาอุปไมย [ภาวะสับสนทางเพศคือโรค] ผู้ร่วมสื่อสารพยายามอธิบายเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” โดยใช้รูปภาษาในหมวดหมู่ของโรคภัยไข้เจ็บซึ่งเป็นภาวะ “ผิดปกติ” ของร่างกายผู้ขอคำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาร่วมกันสร้างแนวความคิดว่า ภาวะสับสนทางเพศคืออาการของโรคชนิดหนึ่งที่มีลักษณะ “เปื้อนเบ็น” ไปจากภาวะ “ปกติ” ของการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่สอดคล้องกับเพศสรีระ บุคคลที่

ปรากฏอาการสับสนทางเพศจำเป็นต้องหาวิธีการรักษา หรือพยายามเข้าไปแก้ไขเพื่อให้กลับมาดำรงพฤติกรรมทางเพศภายใต้ระบบชาย-หญิงอีกครั้ง การเชื่อมโยงมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นจึงสอดคล้องกับอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติที่ผู้ร่วมสื่อสารในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคมยึดถืออยู่ในระบบปริชาณ (จะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม)

มโนอุปลักษณ์ [ภาวะสับสนทางเพศคือโรค]

วงมโนทัศน์ต้นทาง: โรค (Source Domain)		วงมโนทัศน์ปลายทาง: ภาวะสับสนทางเพศ (Target Domain)
อาการของโรค	—————>	รักเพศเดียวกันหรือรักทั้งสองเพศ
อาการกำเริบ	—————>	กลับมารักเพศเดียวกันหรือรักทั้งสองเพศอีกครั้ง
โรคกลายพันธุ์	—————>	มีเพศวิถี “เบี่ยงเบน” ไปจากรักต่างเพศ
ผู้ป่วย	—————>	ผู้ขอคำปรึกษา
การรักษา	—————>	ปรับเปลี่ยนเพศสถานะและเพศวิถีที่ “เบี่ยงเบน”
ผลการรักษา	—————>	กลับมาแสดงเพศวิถีแบบรักต่างเพศ

มโนอุปลักษณ์แสดงการถ่ายโยงคุณสมบัติจากวงมโนทัศน์ต้นทางคือ [โรค] เข้าสู่มโนทัศน์ปลายทางคือ [ภาวะสับสนทางเพศ] ผู้ร่วมสื่อสารเปรียบ “ภาวะสับสนทางเพศ” ให้เหมือนโรคที่ต้องรักษา กลวิธีนี้อธิบายว่า โดยธรรมชาติแล้วการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีจะต้องสอดคล้องกับเพศสรีระภายใต้ระบบรักต่างเพศ ขณะเดียวกันการแสดงออกหรือพฤติกรรมทางเพศที่ “เบี่ยงเบน” จะถูกจัดให้เป็น “ความผิดปกติ” ที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของมนุษย์ ทั้งนี้อาการสับสนทางเพศสามารถเกิดซ้ำ และยังสามารถกลายพันธุ์ได้ เช่นเดียวกับโรค ผู้ขอคำปรึกษาจึงต้องการคำแนะนำจากผู้ให้คำปรึกษาเพื่อหาหนทางให้ตนกลับมาแสดงออกและดำรงพฤติกรรมภายใต้ระบบรักต่างเพศแบบเดิมอีกครั้ง ขณะที่ฝ่ายของผู้ให้คำปรึกษาเลือกแนะนำให้ผู้ขอคำปรึกษาเข้ารับการรักษาตามกระบวนการทางการแพทย์เพื่อให้กลับมาดำรงพฤติกรรมทางเพศที่สอดคล้องกับเพศสรีระอีกครั้ง กระบวนการเชื่อมโยงมโนทัศน์นี้สร้างขึ้นผ่านการใช้คำศัพท์และวลีในแวดวงความหมายที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ ได้แก่ หามือ อาการเป็นๆ หายๆ อาการรุนแรง หายจากอาการ วิธีแก้ กลายพันธุ์ อาการกลับมา อาการลดลง และ อาการหายไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

สับสนทางเพศ มีวิธีแก้ไขไหม [...] เวลาเห็นผู้หญิง น่ารักๆ ก็จะมีรู้สึกวูบวาบ และจะแอบมองเธอคนนั้น ยิ่งเวลาผ่านไปอาการมันยิ่งหนักขึ้นเรื่อยๆ [...] เราพยายามบอกตัวเองว่า เราชอบผู้ชาย เราชอบผู้ชาย [...] นี่เราเป็นอะไรไป เรากำลังจะกลายพันธุ์หรือเปล่า [...] เราเครียดมากจนเก็บไปฝันว่า เพื่อนๆ และคนรอบตัวรังเกียจเรา เราเป็นตัวประหลาดผิดเพศ [...]

(สมาชิกหมายเลข 3663665 วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2560 เวลา 18:36 น.)

ตัวอย่างที่ 4

หามือครับ

(สมาชิกหมายเลข 4574949 วันที่ 14 เมษายน 2562 เวลา 16:48 น.)

ตัวอย่างที่ 5

[...] เรากลัวว่า เราจะเป็นเลสเบี้ยนเต็มตัว เราสับสนมากๆ ค่ะ ยิ่งเราคิดมาก [...] มันทำให้อาการต่างๆ ที่เราพยายามให้มันหายไปเริ่มกลับมาค่ะ [...] เราควรทำอย่างไรให้อาการสับสนลดลง หรือหายไปคะ

(สมาชิกหมายเลข 4782141 วันที่ 9 เมษายน 2562 เวลา 12:28 น.)

1.3 การสื่อมูลบท (presupposition)

Fairclough (2003, p. 17, 58) นำเอาแนวคิดมูลบทในทางวาทปฏิบัติศาสตร์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ “สหบท”⁹ มูลบท หมายถึง สภาวะเกิดก่อนรูปภาษา อยู่ในรูปแบบเหตุการณ์ ชุดความคิด ความเชื่อ หรือความรู้เบื้องหลังที่มีมาก่อน มูลบทจึงเป็นข้อสันนิษฐาน (assumption) ที่เอื้อให้ผู้ร่วมสื่อสารเชื่อมโยงถึงข้อมูลเก่าโดยผ่านตัวบทวาทกรรมในปัจจุบัน Fairclough ยืนยันว่า ชุดความคิดหรือความรู้เบื้องหลังที่มีอยู่ก่อนมักยึดโยงกับฐานคิดของอุดมการณ์ชุดใดชุดหนึ่งอยู่เสมอ

หลักฐานทางภาษาเกี่ยวโยงถึงมูลบทด้านบรรทัดฐานทางเพศภายใต้ระบบเพศชาย-หญิง มูลบทในประเด็นนี้สืบค้นให้เห็นว่า สถาบันครอบครัวแห่งหนึ่งในสังคมไทยกำกับวิถีปฏิบัติให้สมาชิกปฏิบัติตามด้วยการสร้าง “ระเบียบทางเพศ” ที่ยึดโยงอยู่กับเพศสรีระ ฉะนั้นการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ไม่ใช่ “ชาย” ไม่ใช่ “หญิง” จึงกลายเป็นข้อห้ามที่ถูกผูกมัดอยู่กับความเบี่ยงเบน

ตัวอย่างที่ 6

[...] เราคิดว่า ที่เรากำลังเป็นอยู่คือไบเซ็กชวล แต่ [...] ทุกคนเอาแต่พูดไบเซ็กชวล มันก็แค่พวกสับสนเพศของตัวเองอะ [...] พ่อเราไม่ได้กีดกันทางเพศที่ 2 3 นะคะ แต่เขาไม่อยากให้คนในครอบครัวเป็นมากกว่า [...] เราเคยคุยกับพ่อว่า เราอยากเป็นทอม เราชอบผู้หญิง พ่อเราเจิบไปพักหนึ่ง แล้วก็พูดว่า เกิดมาเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้นแหละ [...] พ่อเราเขาไม่ชอบ เขายัดเยียดให้ใส่กระโปรง ทั้งพ่อ ย่า ป้า เอาแต่ว่าเรา [...] เราอึดอัดมากๆ [...]

(สมาชิกหมายเลข 4782141 วันที่ 9 เมษายน 2562 เวลา 12:28 น.)

ในตัวอย่างที่ 6 เกี่ยวโยงให้เห็นมูลบทด้านบรรทัดฐานทางเพศภายใต้ระบบเพศชาย-หญิงของสถาบันครอบครัวหนึ่งในสังคมไทย แม้ว่าพ่อของผู้ขอคำปรึกษาจะไม่ได้กีดกักรุ่นบุคคลเพศหลากหลาย แต่กลับไม่ประสงค์ให้สมาชิกภายในครอบครัว “เบี่ยงเบน” ไปจากภาวะของความเป็น “ชายจริง” “หญิงแท้” โดยเฉพาะคำกล่าวของพ่อที่ว่า “เกิดมาเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นแหละ” ยิ่งย้ำให้เห็นข้อกำหนดของการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ต้องยึดโยงอยู่กับเพศสรีระ อีกทั้งยังเป็นชุดความคิดที่พ่อของผู้ขอคำปรึกษายึดเป็นแบบแผนสำหรับสมาชิกในครอบครัว อนึ่งข้อความในตอนต้นยังแนะให้เห็นว่า ปัจจุบันบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยพยายามตีตราบุคคลรักทั้งสองเพศให้อยู่ในกลุ่ม “สับสนทางเพศ” เพราะมองว่าบุคคลกลุ่มนี้ไม่สามารถระบุหมวดหมู่ความปรารถนาทางเพศของตนได้อย่างชัดเจน

⁹ การใช้สหบท (intertextuality) หมายถึงการรวมกันของตัวบทในลักษณะที่ตัวบทหนึ่งมีตัวบทอื่น ๆ ปรากฏอยู่ภายใน หรือ การเคลื่อนย้ายตัวบทหนึ่งไปยังอีกตัวบทหนึ่งซึ่งเป็นบริบทใหม่ (recontextualized) และเอื้อให้เกิดการสื่อความหมายใหม่ หากตัวบทเดิมแฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ บริบทใหม่ที่ตัวบทนั้นไปปรากฏก็จะเชื่อมโยงเข้ากับอุดมการณ์เหล่านั้นด้วย (มูลบทและ ความหมายซึ่งบังเป็นนัยยังถือเป็นรูปแบบหนึ่งของสหบท) (Fairclough, 2003, p. 39-51)

1.4 การสื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย (implicature)

ความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยคือความหมายที่ผู้รับสารต้องตีความเพิ่มเติมจากถ้อยคำของ ผู้พูด (speaker) (Grice, 1989 as cited in Mey, 2009, p. 365) Fairclough (2003, p. 55-60) พิจารณาให้ความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยเป็นความหมายเชิงอุดมการณ์ที่สมาชิกภายในกลุ่มสังคมรับรู้และแบ่งปันร่วมกัน

หลักฐานทางภาษาเอื้อให้ผู้รับสารซึมซับ **ความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยถึงกาหนดหมวดหมู่ทางเพศตามเพศสรีระ** ความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยชุดนี้คลี่คลายให้เข้าใจว่า ผู้ให้คำปรึกษาตั้งวางหมวดหมู่ทางเพศที่ “ปกติ” ตามระบบเพศชาย-หญิง ในกรณีที่ปัจเจกบุคคลแสดงออกหรือดำรงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับเพศสรีระ ปัจเจกบุคคลกลุ่มดังกล่าวย่อมถูกวินิจฉัยให้เป็นผู้มี “ความผิดปกติ” ทางจิตใจ เนื่องจากการแสดงออกและพฤติกรรมทางเพศ “เบี่ยงเบน” จากหมวดหมู่เพศชาย-หญิง

ตัวอย่างที่ 7

น้องก้มลงไปถลอกกระโปรงหรือถลอกเลยก็ได้ (ถ้าใส่กางเกงก็ถลอกกางเกงออก)

จากนั้นตามด้วยถลอกกางเกงใน แล้วมองดูตรงนั้นของน้องครับว่า มีกะเจี๊ยบโผล่มา

ไหม ถ้าไม่มีแล้วทางเดินตรงนั้นยังแยกออกเป็น 2 ทาง น้องเป็นผู้หญิงครับ ไปละ

(Ponding วันที่ 2 มีนาคม 2560 เวลา 11:04 น.)

ในตัวอย่างที่ 7 ผู้ให้คำปรึกษาใช้วจนกรรมสั่ง โดยให้ผู้ขอคำปรึกษาตรวจสอบเพศสรีระของตนเองว่า เพศสรีระเป็นชาย (มีกะเจี๊ยบ) หรือเพศสรีระเป็นหญิง (ทางเดินตรงนั้นยังแยกออกเป็น 2 ทาง) เพื่อกำหนดต่อไปว่า ผู้ขอคำปรึกษานั้นดำรงอยู่ในหมวดหมู่ทางเพศแบบ “ผู้ชาย” หรือ “ผู้หญิง” ข้อความที่ปรากฏเอื้อให้ตีความหมายในขั้นที่สองได้ว่า ผู้ให้คำปรึกษากำหนดหมวดหมู่ทางเพศตามเพศสรีระ ดังนั้น การจัดหมวดหมู่ทางเพศตามบรรทัดฐานของผู้ให้คำปรึกษาจึงปรากฏเพียงหมวดหมู่ของความ เป็น “ผู้ชาย” และความเป็น “ผู้หญิง” ภายใต้ความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศเท่านั้น ส่วนพฤติกรรมทางเพศรูปแบบอื่นจะถูกเบียดขับให้อยู่ในหมวดหมู่ของกลุ่มเพศชายขอบ อีกทั้งยังถูกยึดโยงอยู่กับภาวะ “ผิดปกติ” ทางร่างกายจิตใจ

2. อุดมการณ์สาระัตถะทางเพศ

อุดมการณ์สาระัตถะทางเพศเป็นชุดความคิดที่พยายามก่อรูปตัวตนทางเพศของปัจเจกบุคคลให้มี ลักษณะ “แก่นแท้” โดยทำให้เรื่องเพศกลายเป็นนิยามที่นำเสนอภาพร่างแห่งตัวตน หมายความว่าอุดมการณ์นี้ช่วยสร้างอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายให้ปรากฏขึ้นในสังคมไทย ทั้งยังพยายามส่ง “เสียง” ให้ อัตลักษณ์ทางเพศ “นอก” หมวดหมู่ชาย-หญิงได้มีพื้นที่ทางสังคมอย่างเท่าเทียม แต่อีกมิติหนึ่งอุดมการณ์สาระัตถะทางเพศกลับเข้าไปสร้างความจริงที่แน่นอนให้เพศสถานะและเพศวิถีอย่างตายตัว โดยอธิบายอย่างเหมารวมว่า ปัจเจกบุคคลผู้ สวมทับนิยามแบบ “ผู้ชาย” “ผู้หญิง” “เกย์” “ทอม” “ไบเซ็กชวล” ฯลฯ จะปรากฏวิถีปฏิบัติทางเพศไปในทิศทางเดียวกันกับสมาชิกภายในกลุ่ม หากนิยามของ “ผู้ชาย” ในสังคมกระแสหลักคือบุคคลผู้มีเพศสรีระชาย แสดงออกถึงความเป็นชายที่สุ่ม “มาดแมน” และดำรงพฤติกรรมแบบรักต่างเพศ นิยามเหล่านี้จะถูกนำมาใช้จัดวางกลุ่มปัจเจกบุคคลอย่างเหมารวมว่า การเป็น “ผู้ชาย” จะต้องเป็นไปตามนิยามกระแสหลักของสังคม-วัฒนธรรมเหล่านี้ ขณะเดียวกันหากบุคคลดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่ไม่ชัดเจนตามนิยาม ก็จำเป็นจะต้องค้นหาหมวดหมู่ทางเพศในรูปแบบอื่นให้ชัดเจน ในกรณีที่ไม่สามารถจัดวางหมวดหมู่ทางเพศของตนได้จะถูกพิจารณาให้อยู่ในภาวะ “สับสนทางเพศ” Butler (1999 as cited in Parker, 2014, p. 186-190) ชี้ให้เห็นว่า เรื่องเพศแบบ “สาระัตถะนิยม” (essentialism) ยังคงอยู่ภายใต้ฐานคิดของอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ ความเป็นเพศถูกทำให้

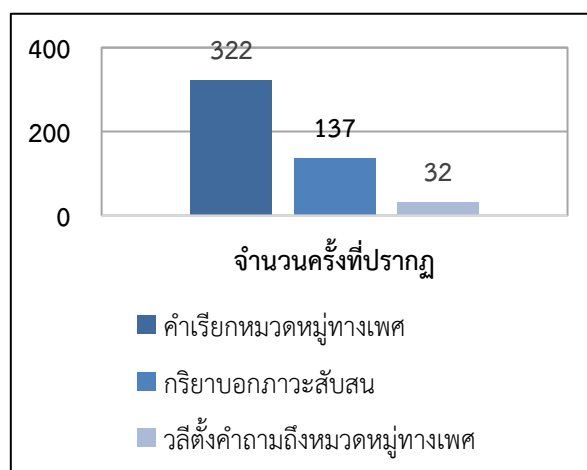
เป็น “แก่นแท้” ที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด อีกทั้งยังถูกผูกโยงอ้างอิงตามบทบาททางเพศแบบคู่ตรงข้ามระหว่างชาย-หญิง

ผู้ขอคำปรึกษาที่ยึดถืออุดมการณ์นี้สร้างคำอธิบายว่า ภาวะ “สับสนทางเพศ” หมายถึงภาวะ “ไม่นิ่ง” ของการดำรงเพศสถานะและเพศวิถี ภาวะนี้ส่งผลให้ปัจเจกบุคคลไม่สามารถกำหนดจุดยืนทางเพศได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหมวดหมู่ทางเพศที่ปรากฏในสังคมไทย ผู้ขอคำปรึกษากลุ่มนี้จึงตั้งคำถามถึง การดำรงเพศสถานะและเพศวิถีของตน โดยมุ่งสืบค้นตำแหน่งแห่งที่และตัวตนทางเพศตามหมวดหมู่ พร้อมกันนี้ยังเลือกปฏิเสธภาวะ “ลื่นไหล” ทางเพศทุกกรณี ขณะเดียวกันกลุ่มของ**ผู้ให้คำปรึกษา**ที่ยึดถืออุดมการณ์สารัตถะทางเพศยังพยายามค้นหาตัวตนและหมวดหมู่ทางเพศให้ผู้ขอคำปรึกษาเนื่องจากผู้ให้คำปรึกษากลุ่มนี้เชื่อว่าการยืนยันจุดยืนทางเพศจะนำไปสู่ทางออกของปัญหาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” งานวิจัยนี้พบว่า อุดมการณ์สารัตถะทางเพศสื่อให้เห็นผ่านกลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี ได้แก่ (1) การใช้คำศัพท์และวลี (2) การสื่อมูลบท และ (3) การสื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การใช้คำศัพท์และวลี (lexical choice)

ความหมายประจำรูปของคำศัพท์ (lexical meaning) จะร่วมกันเกี่ยวโยงความหมายโดยรวมให้เกิดขึ้นภายในตัวบท วาทกรรมแต่ละชุดในสังคมอาจเลือกใช้คำศัพท์หรือวลีต่างกัน แต่สื่อถึงเหตุการณ์หรือสรรพสิ่งชุดเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ทิศทางความหมายของเหตุการณ์ทางสังคมชุดหนึ่งจึงสื่อความและให้มุมมองที่ต่างกันออกไป แม้จะกล่าวถึงเหตุการณ์ชุดเดียวกันก็ตาม (Fairclough, 2003, p. 94, 129)

หลักฐานทางภาษาเปิดเผยว่า การสื่อสารถึงประเด็นภาวะ “สับสนทางเพศ” มักปรากฏคำศัพท์และวลีที่ใช้แสดงสารัตถะของหมวดหมู่ทางเพศ ผู้ร่วมสื่อสารพยายามก่อรูปคำอธิบายว่า การดำรงเพศสถานะและเพศวิถีของปัจเจกบุคคลสามารถจัดหมวดหมู่ได้ตามนิยามกระแสหลัก คำศัพท์และวลีที่ปรากฏซ้ำๆ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) **คำเรียกหมวดหมู่ทางเพศ** ปรากฏจำนวน 322 ครั้ง ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง เกย์ เกย์สาว ทอม ผู้หญิงเท่ๆ ไบเซ็กชวล ดี๊ ตู๊ด เลสเบี้ยน กะเทย/สาวประเภทสอง ชายข้ามเพศ/ทรานส์แมน ทรานส์แมนเกย์ และกลุ่มคนเพศที่สาม (2) **กริยาบอกภาวะ “สับสน”** ปรากฏจำนวน 137 ครั้ง ได้แก่ สับสน งง และไม่เข้าใจ และ (3) **วลีตั้งคำถามถึงหมวดหมู่ทางเพศ** ปรากฏจำนวน 32 ครั้ง ได้แก่ เป็นอะไร เป็นอะไรกันแน่ เพศไหน เพศอะไร และเรียกว่าอะไร จำนวนการใช้คำศัพท์และวลีเหล่านี้ช่วยสนับสนุนว่า ความหมายและเนื้อหาสาระในเรื่องเพศของปัจเจกบุคคลกลายเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการจัดหมวดหมู่ นอกจากนี้ ปัจเจกบุคคลยังต้องแสดงจุดยืน หรือสืบค้นคำอธิบายหมวดหมู่ทางเพศของตนให้ได้ชัดเจนเพื่อนำเสนอตัวตนในพื้นที่สาธารณะ มิฉะนั้นอาจถูกพิจารณาให้อยู่ในภาวะ “สับสนทางเพศ”

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงจำนวนการปรากฏของคำศัพท์และวลี

ตัวอย่างที่ 8

น่าจะเข้าข่าย**ไบเซ็กชวล (bisexual)** ค่ะ คนพวกนี้สามารถมีความรู้สึกกับทั้งเพศหญิงและชาย
(สมาชิก Indivara วันที่ 31 พฤษภาคม 2562 เวลา 22:10 น.)

ตัวอย่างที่ 9

เป็นเกย์

(สมาชิกหมายเลข 4617531 วันที่ 26 มิถุนายน 2561 เวลา 11:01 น.)

ตัวอย่างที่ 10

สรุปคุณคือ**ทอม** 100 เปอร์เซ็น

(สมาชิกหมายเลข 4409498 วันที่ 18 มีนาคม 2561 เวลา 11:50 น.)

ตัวอย่างที่ 11

[...] คือเราเองก็ไม่รู้ เรา**ผู้หญิง**นะ แต่เราชอบ**ผู้หญิง**ซึ่งเขาเรียกว่า **เลสเบี้ยน** เราเคยคบกับ**ผู้หญิง** แต่ดันไปชอบ**เกย์**คนหนึ่ง ซึ่งกำลังถามตัวเองว่า เราเป็น**เพศอะไรกันแน่** ทั้งๆ ที่เราเองชอบพร้อมๆ กันเลย **หญิง ชาย เกย์** เรากำลังงงกับตัวเองว่าตกลงเรา**เพศอะไรกัน**

(สมาชิกหมายเลข 4884450 วันที่ 19 ตุลาคม 2561 เวลา 21:20 น.)

ในตัวอย่างที่ 8-10 ผู้ให้คำปรึกษาใช้คำเรียกหมวดหมู่ทางเพศ (ไบเซ็กชวล เกย์ ทอม) เข้ามาก่อรูปคำอธิบายการแสดงออกและพฤติกรรมทางเพศของผู้ขอคำปรึกษาให้ลงตาม “กล่อง” ขณะเดียวกันในตัวอย่างที่ 11 ผู้ขอคำปรึกษาได้อ้างถึงหมวดหมู่ทางเพศแบบ “เลสเบี้ยน” ตามนิยามที่สังคมกระแสหลักกำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้ขอคำปรึกษาใช้คำกริยาบอภาวะสับสน “งง” และใช้วลี “เป็นเพศอะไรกันแน่” “เพศอะไร” ตั้งคำถามถึงหมวดหมู่ทางเพศของตนเนื่องจากผู้ขอคำปรึกษาเกิดความปรารถนาทางเพศต่อผู้ชายและเกย์ซึ่งเพศวิถีในลักษณะนี้ไม่ได้จัดให้อยู่ในหมวดหมู่แบบ “เลสเบี้ยน” ตามนิยามของสังคม-วัฒนธรรมที่ผู้ขอคำปรึกษารับรู้ การตั้งคำถาม (เราเป็นเพศอะไรกันแน่) ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะกำหนดหมวดหมู่

ทางเพศของตนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนิยามกระแสหลัก เมื่อกำหนดไม่ได้ จึงพิจารณาให้ตนอยู่ในภาวะ “สับสนทางเพศ”

2.2 การสื่อมูลบท

หลักฐานทางภาษาค้นพบมูลบทด้านนิยามของหมวดหมู่ทางเพศที่สังคมกระแสหลักกำหนดไว้ มูลบทในประเด็นนี้เกี่ยวโยงให้เห็นว่า บุคคลในสังคมไทยจำเป็นต้องแสดงจุดยืนในเรื่องเพศให้ชัดเจนตามหมวดหมู่ที่มีอยู่ก่อน ทั้งยังสนับสนุนให้เชื่ออีกว่า อัตลักษณ์ทางเพศเป็นความจริงแท้ เป็นวิถีแห่งการนำเสนอตัวตนทางสังคม และเป็นสาระสำคัญที่ต้องนำมากำกับบนเนื้อตัวร่างกายของปัจเจกบุคคลให้มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 12

ผู้ชายกับผู้ชายคือเกย์ ผู้หญิงกับผู้หญิงคือเลสเบี้ยน ผู้หญิงทำตัวเหมือนชายคือทอม ผู้ชายทำตัวเหมือนหญิงคือกะเทย ผู้หญิงกับทอมคือดี ผู้หญิงก็ได้ผู้ชายก็ดีนี้ น่าจะเรียกว่า ไบเซ็กชวล [...]

(สมาชิกหมายเลข 4193160 วันที่ 8 พฤศจิกายน 2560 เวลา 20:18 น.)

ตัวอย่างที่ 13

สับสนทางเพศค่ะ คือว่า เราเป็นผู้หญิงที่อยากเป็นผู้ชาย (ไม่ใช่แบบทอมหน้าหวาน แต่แบบแมนๆ เลย) แล้วเราก็ไม่ได้ชอบผู้หญิง ทอม เลสเบี้ยน หรือผู้ชายแมนๆ เราชอบเกย์ (รับ) [...] สับสนแบบนี้ท่ายังไงดี คือเกย์ก็ไม่ได้ชอบผู้หญิงอยู่แล้ว

(สมาชิกหมายเลข 4426980 วันที่ 18 มีนาคม 2561 เวลา 08:57 น.)

ในตัวอย่างที่ 12 ภาษามูลบทด้านนิยามของหมวดหมู่ทางเพศที่สังคมกระแสหลักกำหนดไว้โดยคลี่คลายให้เห็นจากข้อความที่ปรากฏหน้ากริยา/กริยาวิลี “คือ” และ “เรียกว่า” ผู้ให้คำปรึกษาพยายามแสดงนิยามของหมวดหมู่ทางเพศเพื่อให้ผู้ขอคำปรึกษานำไปใช้ยืนยันอัตบุคคล เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 13 ผู้ขอคำปรึกษาเลือกนิยามอัตบุคคลของตนให้เป็นผู้หญิงที่ต้องการสวมทับบทบาทความเป็นผู้ชายแบบ “แมนๆ” ทั้งยังปรารถนาทางเพศต่อบุคคลที่เป็นเกย์รับ เหตุนี้ส่งผลให้ผู้ขอคำปรึกษาพิจารณาให้ตนอยู่ในภาวะ “สับสนทางเพศ” เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวไม่สอดคล้องกับนิยามของหมวดหมู่ทางเพศโดยปรากฏเป็นข้อความหลังคำกริยา “คือ” (เกย์ก็ไม่ได้ชอบผู้หญิงอยู่แล้ว) หมายความว่า ตามการรับรู้ของผู้ขอคำปรึกษา กลุ่มบุคคลที่ดำรงอยู่ในหมวดหมู่ของเกย์จะไม่ปรารถนาต่อบุคคลที่มีเพศสรีระหญิง (ระเบียบของหมวดหมู่ทางเพศ) ผู้ขอคำปรึกษาจึงรู้สึก “สับสน” กับจุดยืนทางเพศของตนเพราะการดำรงเพศสถานะและเพศวิถีที่เกิดขึ้นไม่ได้มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับนิยามของหมวดหมู่ทางเพศที่สังคมกระแสหลักได้กำหนดไว้ (ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง-เกย์รับ)

2.3 การสื่อความหมายขั้วเป็นนัย

หลักฐานทางภาษาเอื้อให้เข้าถึงความหมายขั้วเป็นนัย 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความหมายขั้วเป็นนัยถึงการค้นหามหาหมู่ทางเพศ (2) ความหมายขั้วเป็นนัยถึงนิยามของหมวดหมู่ทางเพศที่ตายตัว และ (3) ความหมายขั้วเป็นนัยถึงการจัดหมวดหมู่บุคคลตามเพศวิถี ความหมายขั้วเป็นนัยทั้ง 3 ประเด็นยืนยันว่า ผู้ขอคำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคมไทยรับรู้ความหมายและเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหมวดหมู่ทางเพศโดยเชื่อว่า ความหมายเหล่านี้เป็นสาระแห่งตัวตน ทั้งยังสนับสนุนอีกว่า นิยามของหมวดหมู่ทางเพศได้กลายเป็นสาระสำคัญจนสามารถก่อรูปคำอธิบายได้ตามการแสดงออกหรือพฤติกรรมทางเพศที่ปรากฏ

ตัวอย่างที่ 14

สวัสดีครับ [...] ก่อนหน้านั้นผมเป็นตุ๊ดครับ [...] ช่วงนี้ผมมีอาการแปลกๆ จากที่เคยเป็นรักสวยรักงาม เคยเดินหลีด แต่งหญิงงานโรงเรียน พุด “คะ” แทน “ครับ” กระตะ ตุงตุง วิดว้ายโววาย กลับเป็นคนอารมณ์ร้อน หัวว [...] เริ่มมีความรู้สึกอยากหล่อ ขี้เกียจนอนขนิกรแล้ว อยากมีกล้ามเนื้อ อยากมีซิกแพค และเลิกกับแฟนที่เป็นผู้ชาย เพราะเรารู้สึกจะชอบ ตุ๊ด เก้ง กวาง ซะมากกว่า เริ่มมองกันผู้ชาย 555 ผมเลยคิดว่า ผมจะเป็นเกย์รูกหรือเปล่า บางครั้งอารมณ์ทั้งสองมันก็มาปนกัน [...] สรุปผมจะเป็นอะไรกันแน่ [...]

(สมาชิกหมายเลข 3484208 วันที่ 29 มีนาคม 2560 เวลา 20:42 น.)

ในตัวอย่างที่ 14 ความหมายตามรูปภาพสื่อความว่า ผู้ขอคำปรึกษาไม่สามารถสรุป ความชัดเจนเรื่องหมวดหมู่ทางเพศของตนได้ แรกเริ่มผู้ขอคำปรึกษาดำรงเพศสถานะและเพศวิถีตามนิยาม ความเป็น “ตุ๊ด” ดังรูปภาพที่ปรากฏหลังส่วนเชื่อมแสดงแหล่งเดิม “จากที่” ต่อมาผู้ขอคำปรึกษาพยายามตั้งข้อสังเกตว่า ตนได้ปฏิบัติตัว “ผิดแผก” ไปจากความเป็น “ตุ๊ด” โดยเริ่มแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงลักษณะ ความเป็นชายมากขึ้น อาทิ อยากหล่อ อยากมีกล้ามเนื้อ อยากรับบทเป็นฝ่ายรุก ฯลฯ เหตุนี้ทำให้ผู้ขอคำปรึกษาเริ่มพิจารณาให้ตนอยู่ในกลุ่มของ “เกย์รูก” ในกรณีนี้ เอื้อให้ตีความว่า ตามการรับรู้ของผู้ขอคำปรึกษานิยาม ความเป็น “ตุ๊ด” และนิยามความเป็น “เกย์รูก” มีรูปแบบการแสดงออกและอารมณ์ปรารถนาต่างกันจึงถูกแบ่งออกเป็นหมวดหมู่โดยอิงกับฐานคิดทางเพศแบบคู่ตรงข้ามชาย-หญิง อย่างไรก็ตาม ผู้ขอคำปรึกษายังไม่สามารถปฏิบัติตามนิยามของความเป็น “ตุ๊ด” หรือ “เกย์รูก” ได้อย่างชัดเจนเนื่องจากพฤติกรรมทางเพศและการแสดงออกของตนยังคง “คลุมเครือ” จนยากที่จะกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางเพศได้อย่างชัดเจน รูปภาพเหล่านั้นนอกจากจะสื่อให้เห็นนิยามของหมวดหมู่ทางเพศที่ตายตัวแล้ว ยังร่วมกันสื่อความให้เข้าใจว่า ปัจจุบันบุคคลจำเป็นต้องค้นหาหมวดหมู่ทางเพศ และต้องดำรงวิถีปฏิบัติตามข้อกำหนดของหมวดหมู่ทางเพศที่ตนสวมทับ เมื่อเกิดความคลุมเครือ อาจถูกบ่งชี้ถึงภาวะ “สับสนทางเพศ”

3. อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศ

อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศเป็นชุดความคิดที่พยายามเข้าไปถอดรื้อสารัตถะของหมวดหมู่ทางเพศทุกประการเพื่อนำไปสู่คำอธิบายว่า สารัตถะทางเพศไม่ใช่ความจริงแท้และหมวดหมู่ทางเพศอย่างผู้หญิงผู้ชาย เกย์ ทอม เลสเบี้ยน ไบเซ็กชวล ฯลฯ ก็ไม่ใช่สิ่งคงที่ถาวร ผู้ให้คำปรึกษาที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์นี้พยายามเข้าไปปฏิเสธภาวะ “สับสนทางเพศ” ที่ผู้ขอคำปรึกษาในชุมชนเสมือนจริงกำลังตั้งคำถามถึง ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มนี้มองว่า ภาวะ “สับสนทางเพศ” มีสาเหตุมาจากการยึดเอาวิถีปฏิบัติทางเพศในสังคมกระแสหลักเป็น “แม่แบบ” การยึดมั่นในตัวตนทางเพศเหล่านี้กำลังส่งผลให้ผู้ขอคำปรึกษาตกอยู่ภายใต้หลุมพรางของวาทกรรม “สับสนทางเพศ” ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มนี้เลือกแนะนำให้ผู้ขอคำปรึกษาถอดรื้อหมวดหมู่ทางเพศออกจากเนื้อตัวร่างกายเพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ผู้ “เปลือยเปล่า” ทั้งยังเสนอให้ผู้ขอคำปรึกษาพิจารณาความสัมพันธ์ซึ่งระหว่างปัจเจกบุคคลบนพื้นฐานของความรักและจิตวิญญาณที่ปราศจากเงื่อนไขทางเพศ UNICEF Regional Office for South Asia (2017, p. 3-4) ระบุว่า “ความเป็นกลางทางเพศ” (gender neutrality) คือหนึ่งในนโยบายที่พัฒนาขึ้นในช่วงหลังสมัยใหม่ แนวคิดนี้เปิดเผยว่า สารัตถะทางเพศเป็นระบบที่ยังรากลึกในโครงสร้างทางสังคม-วัฒนธรรม เป็นบ่อเกิดของความลำเอียงและการแบ่งแยกทางเพศ แนวคิด

ความเป็นกลางทางเพศจึงมุ่งหมายเข้าไปถอดรื้อวิถีปฏิบัติทางเพศทุกประการ งานวิจัยนี้ค้นพบว่า อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศแฝงอยู่ในตัวบททางกรรมทางฝั่งของผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศสื่อให้เห็นผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งหมด 2 กลวิธี ได้แก่ (1) การสื่อมูลบท และ (2) การสื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การสื่อมูลบท

หลักฐานทางภาษาช่วยสืบโยงถึงมูลบทอยู่ 2 ประเด็น ได้แก่ (1) **นิยามของหมวดหมู่ทางเพศที่มีอยู่ก่อน** และ (2) **ความรักที่ถูกกำหนดขอบเขต** ข้อสำคัญคือมูลบททั้งสองประเด็นล้วนถูกปฏิเสธทั้งสิ้น หมายความว่า นอกจากข้อความของผู้ให้คำปรึกษาจะแนะให้เห็นมูลบททั้งสองประเด็นแล้ว ภาษายังเข้าไปปฏิเสธมูลบททั้งสองชุดเพื่อนำไปสู่กระบวนการถอดรื้อสภาวะของหมวดหมู่ทางเพศในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 15

มันจำเป็นด้วยหรือที่คุณต้องรู้ให้ได้ว่า **คุณเป็นเพศใดตาม Classification ขององค์การอนามัยโลกมันเป็นสาระสำคัญของชีวิตของคุณหรือ** ดำเนินชีวิตไปตามปกติ อย่าเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่นก็ น่าจะเพียงพอแล้วไม่ใช่หรือ [...]

(สมาชิกหมายเลข 714791 วันที่ 9 เมษายน 2562 เวลา 13:29 น.)

ในตัวอย่างที่ 15 ข้อความที่ปรากฏหลังตัวนำอนุภาค “ว่า” (คุณเป็นเพศใดตาม Classification ขององค์การอนามัยโลก) สื่อมูลบทว่า ในสังคมมีการจัดแบ่งกลุ่มของปัจเจกบุคคลตาม “กล่อง” หมวดหมู่ทางเพศ ทั้งนี้ปัจเจกบุคคลจะถูกกำหนดให้ดำรงเพศสถานะและเพศวิถีตามข้อกำหนดอย่างเป็นเอกภาพ เช่น เลสเบี้ยนต้องดำรงความสัมพันธ์ทางเพศต่างจากกลุ่มทอม-ดี้ ผู้ชายต้องดำรงพฤติกรรมทางเพศต่างจากเกย์ เป็นต้น ในกรณีนี้ ผู้ให้คำปรึกษาได้ตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ (มันจำเป็นด้วยหรือ มันเป็นสาระสำคัญของชีวิตของคุณหรือ) เพื่อชี้ให้เห็นว่า เรื่องเพศไม่ได้เป็นสาระสำคัญของชีวิต ปัจเจกบุคคลไม่จำเป็นต้องตีกรอบการแสดงออก หรือดำรงพฤติกรรมทางเพศตามหมวดหมู่อย่างเป็นเอกภาพ การตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบของผู้ให้คำปรึกษาจึงแสดงให้เห็นถึงการเข้าไปปฏิเสธนิยามหมวดหมู่ทางเพศที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมไทย

3.2 การสื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย

หลักฐานทางภาษาเอื้อให้ผู้รับสารซึมซับความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยถึงความรักที่ไม่ถูกกำหนด **หมวดหมู่ทางเพศ** ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มนี้พยายามส่งต่อความหมายชุดดังกล่าวให้ผู้ขอคำปรึกษา โดยโน้มนำให้ผู้ขอคำปรึกษาพิจารณาความรักและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ขึ้นตรงต่อจิตวิญญาณที่ปราศจากเงื่อนไขทางเพศทุกกรณี การสื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยถึงความรักที่ไม่มีขอบเขตยังกลับไปตอบคำถามของผู้ขอคำปรึกษาว่า ผู้ขอคำปรึกษาไม่ได้ “สับสนทางเพศ” แต่การตั้งข้อสงสัยถึงภาวะดังกล่าวเป็นผลมาจากการหลงผิดยึดติดในสภาวะทางเพศ ฉะนั้นกระบวนการก่อรูปความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลย่อมไม่มีความสมบูรณ์เบ็ดเสร็จอย่างเป็นเอกภาพ มนุษย์แต่ละคนล้วนดำรงความรักและความสัมพันธ์ตามวิถีทางของตัวเอง

ตัวอย่างที่ 16

เป็นมนุษย์คนหนึ่งนี่แหละ อย่าไปตีกรอบกับคำว่า เพศเลนนะ ขนาดว่า เดิมคุณ
เป็นเด็กผู้หญิงโตมาคุณยังเปลี่ยนเป็นทอมได้เลย แล้วทำไมคุณจะเปลี่ยนไปอีก
ไม่ได้หละ สรุปว่า มนุษย์สามารถรักกันได้ทุกเพศทุกวัย รักใครชอบใครก็คบคนนั้น
ไม่ต้องไปคิดให้ปวดหัวว่า ตัวเราเป็นอะไร

(สมาชิกหมายเลข 3726449 วันที่ 28 พฤษภาคม 2560 เวลา 00:51 น.)

ในตัวอย่างที่ 16 ผู้ให้คำปรึกษาดำเนินคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบต่อผู้ขอคำปรึกษาว่า “แล้วทำไมคุณ
จะเปลี่ยนไปอีกไม่ได้หละ” การตั้งคำถามในลักษณะนี้สื่อความว่า การดำรงเพศสถานะและเพศวิถีย่อม
เปลี่ยนแปลงได้เสมอ วิธีปฏิบัติทางเพศเป็นกระบวนการกลายเป็นที่ไม่หยุดนิ่ง มนุษย์ย่อมปะทะประสานกับ
บริบทรอบตัวเพื่อปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังเห็นได้จากกรณีของผู้ขอคำปรึกษาที่เดิมแสดงออก และดำรง
พฤติกรรมทางเพศตามหมวดหมู่ “ผู้หญิง” แต่ต่อมากลับแสดงออก และดำรงพฤติกรรมทางเพศตามหมวดหมู่
“ทอม” กรณีนี้จึงถูกหยิบใช้เป็นตัวบ่งชี้ความจริงแท้แน่นอนของหมวดหมู่ทางเพศ โดยมุ่งชี้ให้เห็นถึง
ภาวะ “ไม่นิ่ง” ของการดำรงเพศสถานะและเพศวิถี นอกจากนี้ การใช้กริยาวิเศษณ์ “เป็นมนุษย์คนหนึ่ง” ยังเอื้อให้
เห็นการนำเสนอภาพร่างความเป็นมนุษย์ที่ “เปลี่ยนเปล่า” จากสารัตถะทางเพศทุกกรณี

วิภาษวิธีระหว่างตัวบทวาทกรรมการปรึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” และอุดมการณ์ทางเพศในบริบท สังคม-วัฒนธรรมไทย

เหตุการณ์สื่อสารภายใต้ประเด็นภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริงถือเป็นภาพร่างของ
เหตุการณ์ชุดหนึ่งในสังคมไทย ภาพร่างเหล่านี้เกี่ยวโยงให้เห็นว่า ผู้ร่วมสื่อสารทำหน้าที่ผลิตสร้างองค์ความรู้ใน
มิติทางเพศผ่านกระบวนการผลิตและการกระจายตัวบทวาทกรรมไปยังผู้รับสาร กระบวนการดังกล่าวได้
กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมในฐานะวิถีปฏิบัติชุดหนึ่งที่ปรากฏท่ามกลางข้อมูลอันหลากหลายใน
โลกเสมือนจริง กระบวนการกระจายตัวบท (text distribution) เกิดขึ้นภายใต้เหตุการณ์สื่อสารเรื่องภาวะ
“สับสนทางเพศ” ในเว็บไซต์พันทิป ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2562 ผู้ผลิตตัวบทแบ่ง
ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ขอคำปรึกษาซึ่งเป็นผู้สร้างกระดานสนทนา และผู้เข้ามาให้คำปรึกษา บริบทใน
สถานการณ์สื่อสารปราศจากข้อจำกัดหลายด้านเนื่องจากผู้ร่วมสนทนาสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันได้โดยไม่
มีข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ ประกอบกับการใช้ตัวตนนิรนามหรือนามแฝง เหตุนี้ทำให้ผู้ร่วมสนทนาได้ตอบสื่อสาร
กันโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงการคุกคามหน้า (face-threatening)

ในมิติของการตีความตัวบท (text consumption) ผู้วิจัยไม่พบหลักฐานทางภาษาที่ระบุถึงผลลัพธ์ด้านการ
ตีความของผู้ขอคำปรึกษา ในขณะเดียวกัน มิติด้านการตีความตัวบททางฝั่งของผู้ให้คำปรึกษา ผู้วิจัยพบว่ากลุ่ม
ของผู้ให้คำปรึกษาตีความตัวบทของผู้ขอคำปรึกษาตามอุดมการณ์เบื้องหลัง 3 ชุดดังที่ได้นำเสนอไว้ในส่วน
ผลการวิจัย กระบวนการตีความตัวบทได้ยืนยันว่า สมาชิกในชุมชนเสมือนจริงถือเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ทั้งยัง
รับรู้ชุดความคิดต่างๆ ที่ไหลเวียนอยู่โดยรอบ สมาชิกในชุมชนจึงร่วมกันก่อรูปคำอธิบายของภาวะ
“สับสนทางเพศ” ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ชุดต่างๆ ที่ไหลเวียนอยู่ในบริบทสังคมไทย

อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติตกทอดมาตั้งแต่ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วิถีปฏิบัติในสังคมไทยให้
ความสำคัญกับบทบาทชาย-หญิงในพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะการสวมทับความเป็นชาย-ความเป็นหญิงใน
ฐานะตัวแทนของความมีอารยธรรม จากนั้นสังคมไทยได้กำหนดการใช้คำนำหน้าชื่อแยกชาย-หญิงตามเพศ
สรีระเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายการแต่งงานและกฎหมายครอบครัว รวมถึงคำสอนแบบพุทธเถรวาทยังสอด

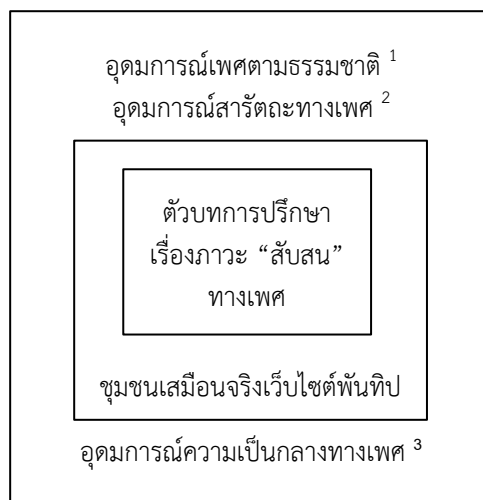
รับกับบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศโดยแยกบทบาทของผู้ชาย-ผู้หญิงภายใต้กิจกรรมทางศาสนาอย่างชัดเจน ส่งผลให้พฤติกรรมทางเพศที่สอดคล้องกับการสืบเผ่าพันธุ์ได้รับการสถาปนาคุณค่า และกลายเป็นเพศวิถีที่สังคมไทยยอมรับ ดังนั้นพฤติกรรมทางเพศ “นอก” ระบบชาย-หญิงจึงถูกเบียดขับให้ออกจากความเป็นศูนย์กลางโดยมีองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เข้ามาสร้างความชอบธรรมให้ชุดความคิดเหล่านี้ น่าเชื่อถือ และดูมีเหตุผล (Duangwiset, 2013, p. 145-149) อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติยังคงแทรกตัวอยู่ในวิถีปฏิบัติ และถูกส่งต่อผ่านสถาบันสำคัญทางสังคม อาทิ โรงเรียน ศาสนา วรรณกรรม ฯลฯ ให้ไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยจวบจนปัจจุบัน

ขณะเดียวกัน อุดมการณ์สารัตถะทางเพศปรากฏตัวขึ้นพร้อมกับการประกอบสร้างชุดความหมายแก่เพศ สรีระ เพศสถานะ และเพศวิถี เจื่อนไขทางเพศกลายเป็นเครื่องมือที่รัฐหยิบยื่นให้คนในสังคมกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ บทบาท และตำแหน่งแห่งที่ เรื่องเพศถูกผลิตสร้างให้เป็นรูปธรรมและใช้กำกับลงบนเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ โดยมีองค์ความรู้ (ที่ยอมรับได้ในแต่ละยุค) ชุดต่างๆ รองรับ ช่วงเวลาต่อมาฐานคิดของระบบชาย-หญิงถูกท้าทายด้วยวาทกรรมความหลากหลายทางเพศ ส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวหยิบใช้วาทกรรมความหลากหลายทางเพศซึ่งมักนำเข้าจากตะวันตกนำเสนอตัวตนของเกย์ กะเทย ทอม ดี ไบ เช็กชวล เลสเบี้ยน คนข้ามเพศ ฯลฯ ในสังคมไทยให้มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในวงวิชาการส่วนหนึ่งยังพยายามค้นหาประวัติศาสตร์ความหลากหลายทางเพศเพื่อใช้แสดงหลักฐานการดำรงอยู่และตัวตนของผู้มีความหลากหลายทางเพศผ่านคัมภีร์ทางศาสนา กฎหมาย จิตกรรม วรรณกรรม บันทึก และเอกสารทางประวัติศาสตร์ (The National Discovery Museum Institute 2019, p. 40-141) วิถีปฏิบัติในสังคมไทยเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ด้านหนึ่งช่วยก่อรูปอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย แต่อีกด้านหนึ่งวิถีปฏิบัติเหล่านี้กลับเข้าไปสถาปนาสารัตถะทางเพศให้เป็นรูปธรรมบนเนื้อตัวร่างกายของปัจเจกบุคคลในสังคม

ในด้านอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศก่อตัวขึ้นในสังคมตะวันตกผ่านวิถีปฏิบัติที่พลเมืองในสังคมปฏิเสธความหมาย เจื่อนไข และคุณค่าทางเพศ อาทิ ภาษา การแสดงออก บทบาทหน้าที่ อาชีพ สถานที่ ฯลฯ ความเป็นกลางทางเพศเป็นหนึ่งในมุมมองเชิงวิพากษ์ที่นักสตรีนิยมสายหลังโครงสร้างนิยมนำไปรื้อถอนหมวดหมู่ทางเพศเพราะเชื่อว่า สารัตถะเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งอคติ ความเหลื่อมล้ำ และบรรทัดฐานทางเพศแบบคู่ตรงข้าม (ปกติ-ผิดปกติ/สูง-ต่ำ) (Odrowaz Coates, 2015, p. 117-119, 121) ทั้งนี้ในบริบทของสังคม-วัฒนธรรมไทย อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศปรากฏในวิถีปฏิบัติไม่มากนัก เนื่องจากบรรยากาศโดยรวมยังคงเต็มไปด้วยการแบ่งแยกบทบาททางเพศ การต่อสู้ และการช่วงชิงพื้นที่ทางเพศ อาทิ การใช้รูปภาษาบ่งชี้เพศ การใช้เครื่องแต่งกายตามเพศสถานะ ห้องน้ำสาธารณะแยกเพศ ที่จอดรถสำหรับสตรี สถาบันทางเฉพาะกลุ่มรสนิยมทางเพศ การเรียกร้องสิทธิทางเพศในด้านกฎหมาย ฯลฯ วิถีปฏิบัติเหล่านี้ล้วนตอกย้ำให้เห็นว่า มิติทางเพศยังคงมีสารัตถะบนเนื้อตัวร่างกายของปัจเจกบุคคลในสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์เรื่องความเป็นกลางทางเพศอาจพอปรากฏให้เห็นบ้างอย่างงานวิจัยของ Chonwilai (2013, p. 195, 204-209) พบว่า ปัจเจกบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยปฏิเสธนิยามของหมวดหมู่ทางเพศ โดยเลือกให้ความสำคัญกับความรักและความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนมากกว่าการจัดแบ่งหมวดหมู่ปัจเจกบุคคลกลุ่มนี้ยืนยันว่า คำเรียกอัตลักษณ์ทางเพศกำลังทำให้บุคคลยึดติดในสารัตถะแห่งเพศ เช่นเดียวกับบทความของWongchusap (2019) ได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มผู้ผลิตเสื้อผ้าในวงการแฟชั่นของไทยส่วนหนึ่งเริ่มหันมาผลิตเสื้อผ้าแบบ Unisex ขึ้นเพื่อแสดงจุดยืนในมิติของการเมืองเรื่องเพศพร้อมเข้าไปรื้อถอนข้อจำกัดในเรื่องเพศบนเสื้อผ้าที่มีลักษณะตายตัว โดยพยายามส่ง “เสียง” ว่า เสื้อผ้าไม่ควรปรากฏข้อจำกัดทางเพศทุกกรณี

กล่าวได้ว่า อุดมการณ์ทางเพศทั้ง 3 ชุดต่างไหลเวียนอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคม-วัฒนธรรมไทย ผู้ร่วมสื่อสารในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคมจึงก่อรูปคำอธิบายภาวะ “สับสนทางเพศ” ตามฐานคิดของอุดมการณ์ที่ตนยึดถือดังแสดงให้เห็นในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวิภาษดังนี้

แผนผังที่ 1 แผนผังแสดงความสัมพันธ์แบบวิภาษของวาทกรรมการศึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ”

แผนผังแสดงความสัมพันธ์แบบวิภาษคลี่คลายให้เห็นอุดมการณ์ทางเพศทั้งหมด 3 ชุด ได้แก่ **อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ อุดมการณ์สัณตถะทางเพศ และอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศ** ผู้ร่วมสนทนาก่อรูปคำอธิบายภาวะ “สับสนทางเพศ” ตามฐานคิดของอุดมการณ์ที่ตนยึดถือ กลุ่มของผู้ขอคำปรึกษาผลิตสร้างคำอธิบายภาวะ “สับสนทางเพศ” 2 ชุด ความหมายแรกเป็นไปตามอุดมการณ์เพศธรรมชาติ และความหมายที่สองตั้งอยู่บนฐานคิดของอุดมการณ์สัณตถะทางเพศ ขณะเดียวกัน กลุ่มของผู้ให้คำปรึกษากลับตีความตัวบทวาทกรรม “สับสนทางเพศ” ต่างกันถึง 3 กลุ่ม **ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มแรก** เชื่อเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ตามอุดมการณ์เพศธรรมชาติ **ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มที่สอง** พยายามให้คำอธิบายหมวดหมู่ทางเพศแก่ผู้ขอคำปรึกษาตามอุดมการณ์สัณตถะทางเพศ ส่วน**ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มสุดท้าย** เลือกปฏิเสธภาวะ “สับสนทางเพศ” โดยอ้างอิงฐานคิดจากอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศ หลักฐานทางภาษาเหล่านี้จึงโยงกลับไปชี้ให้เห็น “ภาพร่าง” ว่า ในสังคม-วัฒนธรรมไทยปรากฏอุดมการณ์ทางเพศอย่างน้อย 3 ชุด อุดมการณ์เหล่านี้ยังถูกใช้เป็น “ระเบียบ” หรือ “บรรทัดฐาน” ชุดหนึ่งที่คอยกำกับวิถีปฏิบัติทางเพศของปัจเจกบุคคล หลักฐานเหล่านี้ช่วยตอบคำถามได้ว่า เพราะเหตุใดสมาชิกในชุมชนเสมือนจริงจึงตีความ และแสดงมุมมองต่อประเด็นภาวะ “สับสนทางเพศ” ต่างกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

วาทกรรมการศึกษาเรื่องภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริงปรากฏอุดมการณ์เบื้องหลังทั้งหมด 3 ชุด ได้แก่ อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ อุดมการณ์สัณตถะทางเพศ และอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศ อุดมการณ์ที่ปรากฏนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งหมด 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์และวลี การใช้ชนิดกระบวนการ การใช้อุปลักษณ์ การสื่อมูลบท และการสื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย แม้ว่าองค์ความรู้ของโลกหลังสมัยใหม่จะพยายามสร้างวิถีปฏิบัติทางเพศสู่ความเป็นมนุษย์ที่ “เปื่อยเปลือย” โดยปราศจากความหมายและเงื่อนไขทางเพศทุกประการ แต่ปัจเจกบุคคลในสังคมไทยก็ไม่ได้เชื่อ และปฏิบัติตามอุดมการณ์ชุดใดชุดหนึ่งอย่างเป็นเอกภาพ หมายความว่า ปัจเจกบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยยังคงเชื่อว่า การดำรงเพศสถานะและเพศ

วิถีที่ “ปกติ” ต้องสอดคล้องกับเพศสรีระในระบบรักต่างเพศเท่านั้น ขณะที่บางกลุ่มเลือกยึดมั่นใน ความหลากหลายทางเพศพร้อมสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลนำเสนอตัวตนทางเพศในพื้นที่สาธารณะอย่างเสรี

ประเด็นสำคัญจากผลการวิจัยครั้งนี้เผยให้เห็นความไม่เป็นเอกภาพขององค์ความรู้เรื่องเพศในสังคมไทย โดยปรากฏให้เห็นผ่านการสื่อสารถึงประเด็นภาวะ “สับสนทางเพศ” ในชุมชนเสมือนจริง องค์ความรู้แต่ละ ส่วนต่างมีอุดมการณ์ชุดใดชุดหนึ่งรองรับ ประเด็นนี้สอดคล้องกับคำอธิบายของ Fairclough (2003, p. 24-25) ที่กล่าวว่า ภาษาเป็นเครื่องมืออธิบายโครงสร้างทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยชี้ให้เห็นวิถีปฏิบัติรูปแบบ หนึ่งในสังคม ทั้งนี้วาทกรรมชุดเดียวกัน แต่แฝงอุดมการณ์เบื้องหลังคนละชุดยังส่งผลให้ผู้คนในสังคมเดียวกัน มองโลกภายนอกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเสนอข้อโต้แย้งว่า อุดมการณ์ทุกชุดไม่จำเป็นต้อง สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม หรือชุดรีดผลประโยชน์จากผู้อยู่ภายใต้การครอบงำเสมอไป ดังเห็น ได้จากอุดมการณ์สารัตถะทางเพศและอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ หมายความว่า อุดมการณ์สามารถปรากฏได้ทั้งในมิติเชิงบวกและเชิงลบ ข้อค้นพบดังกล่าวสนับสนุนคำอธิบายของ Van Dijk (1998, as cited in Nattaporn, 2013, p. 15-16) ที่เสนอว่า “อุดมการณ์คือระบบความคิดความเชื่อที่ สอดคล้องกับผลประโยชน์ของคนกลุ่มนั้นๆ” ไม่จำเป็นต้องจำกัดขอบเขตว่า อุดมการณ์คือเครื่องมือที่ผู้มี อำนาจนำใช้กดขี่ หรือเอาเปรียบผู้อยู่ใต้การครอบงำเท่านั้น

อุดมการณ์ในแต่ละชุดต่างเข้าไปช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้ดำรงอยู่ในฐานะวาทกรรมกระแสหลัก (dominant discourse) พร้อมเบียดขับอุดมการณ์ชุดอื่นให้ดำรงอยู่ในฐานะวาทกรรมกระแสรอง (alternative discourse) ดังปรากฏให้เห็นจากผลการวิจัยครั้งนี้ อุดมการณ์เพศตามธรรมชาติสถาปนาบรรทัด ฐานทางเพศภายใต้ระบบคู่ตรงข้ามชาย-หญิง พร้อมตีตราวิถีปฏิบัติทางเพศรูปแบบอื่นให้อยู่ในขอบข่ายที่ “ผิดปกติ” “เบี่ยงเบน” ขณะที่อุดมการณ์สารัตถะทางเพศยืนยันว่า ฐานคิดของอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติ “ล้าหลัง” และเป็นต้นเหตุแห่งการกดขี่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งยังตั้งข้อสังเกตอีกว่า อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศกำลังบ่อนเซาะตัวตนทางเพศที่หลากหลายของปัจเจกบุคคลให้เลือนหายไป เนื่องจากฐานคิดของอุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศอาจทำให้ปัจเจกบุคคลมองไม่เห็นปัญหาของความไม่ เท่าเทียมและอคติทางเพศในสังคมไทย ในทางตรงกันข้าม อุดมการณ์ความเป็นกลางทางเพศกลับทำทนายว่า หมวดยุทธศาสตร์ทางเพศที่หลากหลายภายใต้ฐานคิดของอุดมการณ์สารัตถะทางเพศถือเป็นส่วนหนึ่งที่เกิด การ แบ่งแยกทางเพศ รวมถึงส่งผลให้เกิดการปะปายปัจเจกบุคคลให้ลงตาม “กล่อง” นอกจากองค์ความรู้เรื่องเพศ ในสังคมไทยจะไร้ความเป็นเอกภาพแล้ว ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นอีกว่า องค์ความรู้แต่ละชุดต่างพยายามโต้แย้ง และช่วงชิงพื้นที่เชิงอุดมการณ์ซึ่งกันและกันเพื่อสถาปนาให้เป็นองค์ความรู้ที่ยอมรับได้ (เป็นชุดความคิดที่ น่าเชื่อถือในยุคใดยุคหนึ่ง) จนกลายาวาทกรรมกระแสหลักพร้อมเอื้อประโยชน์ให้ผู้อยู่เบื้องหลังหยิบใช้ในบริบท ไต่บริบทหนึ่งต่อไป

ในท้ายที่สุด งานวิจัยนี้ยืนยันข้อเสนอว่า ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า ภาวะ “สับสนทางเพศ” แต่การประกอบสร้างภาวะ ดังกล่าวก่อกำเนิดขึ้นมาจากการแทรกแซงของอุดมการณ์เพศตามธรรมชาติและอุดมการณ์สารัตถะทางเพศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้ถอนทำลายการผูกติดภาวะ “สับสนทางเพศ” บนเนื้อตัวร่างกาย เพราะชุดความคิดนี้ถูก ก่อรูปขึ้นเพื่อสร้างความแปลกแยกภายในตัวบุคคล อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ ความหลากหลายและ ความเสมอภาคทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

- Chairerk, W. (2015). *Phasa lae udomkan khwampenchai thi prakot nai nittayasan chi-em: kansuksa wathakam wikhro choeng wiphak* [Language and masculine ideology in GM magazine: a critical discourse analysis]. (Doctoral's thesis, Naresuan university).
- Chonwilai, S. (2013). rak song phet khong phuying thang luak khong khwampratthana lae kan khonha niyam attalak [Love of bisexual women: choice, desire, and sexual identity]. In N. Duangwiset, P. A. Jackson (eds.), *phet lak chet si: phahu watthanatham thang phet nai sangkhom Thai* [Cultural Pluralism and Sex/Gender Diversity in Thailand] (pp. 176-216). Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Duangwiset, N. (2013). *phet laklai nai sangkhom Thai kap kanmuang khong 7attalak* [Sex/Gender Pluralism in Thailand and the Politics of Identity]. *Journal of Social Sciences Faculty of Social Sciences Chiang Mai University*, 25(2). 137-168.
- _____. (2015) *thopthuan withikan sang khwamru khwamching ruang phet* [Review: construction of knowledge about sex, gender, and sexuality]. Retrieved from <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/articles/2>
- _____. (2017). chai num pen watthu thang phet lae kan prap khabuan phet withi nai lakhon chai rak chai [Male sexual objectification and adjustment of the sexual orientation in male homosexual dramas]. In N. Duangwiset (eds.), *mua rang klai pen phet: amnat seriniyom mai khong phet withi nai sangkhom Thai* [The Sexualized body: neoliberal power, new media trends and transnational East Asian influences on sexuality in Thailand] (pp. 188-233). Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- _____. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language* (2nd ed.). London: Longman.
- Halliday, M. A. K. (1973). *Explorations in the functions of language*. London: Edward Arnold.
- Kang, M., Lessard, D., Heston, L., & Nordmaken, S. (2017). *Introduction to Women, Gender, Sexuality Studies*. MA: University of Massachusetts Amherst Libraries.
- Kavilanan, K. (2018). *konlawithi thang phasa phua prakop sang khwamrak khongke nai botphleng prakop lakhon sirike: kansuksa tam naeo wathakam wikhro choeng wiphak* [Linguistic Strategies for Gay's Love Construction in Thai Gay Series Songs: A Critical Discourse Analysis Study]. *Mekong salvin civilization journal*, 9(2). 95-114.
- Klinsuwan, K. (2013). *khwamtaektang rawang chai-ying nai kanhaikhamnaenam panha chiwit rak nai hong Sala prachakhom wepsai phanthip dot khom: kansuksa wathakam wikhro choeng wiphak* [Difference between men and women in relationship advisory discourse on salaprachakhom web board on www.pantip.com: a critical discourse analysis] (Master's thesis, Chulalongkorn University).

- Phanichtrakul, K. (2013). *khwamsamphan rawang phasa kap udomkan waduai chai rak chai nai nangsui phim rai wan phasa Thai pi phoso 2555* [The relationship between language and ideology of male homosexuality in Thai daily newspaper in 2012: a critical discourse analysis] (Master's thesis, Chulalongkorn University).
- Mahittivanicha, N. (2019). *khomun phuchai ngan su dichiton khong prathet Thai Makarakhom songphansipkao* [Thailand digital usage 2019]. Retrieved from <https://www.twfdigital.com/blog/2019/02/thailand-digital-usage-stats-2019>
- Mey, J. L. (2009). *Concise encyclopedia of Pragmatics* (2nd ed.). Oxford: Elsevier Science.
- Nippanon, P. (2016). *kansang phap tuathaen thom khong nittayasan @ tom actz rawang Pho So 2550-2559* [The construction of female transgender “tom” stereotype in @tom actz magazine during 2007-2016] (Master's thesis, Thammasat University).
- Odrowaz Coates, A. (2015). Is gender neutrality a post-human phenomenon? The concept of gender neutral in Swedish education. *Journal of Gender and Power*, 3(1). 113-133.
- Pakdeepasuk, P. (2010). *wathakam khwampen phuying nai nittayasan sukkhaphap lae khwam ngam phasa Thai* [Discourse of Femininity in Advertisements in Thai Health and Beauty Magazines]. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Panpothong, N. (2013). *wathakam wikhro chaeng wiphak tam naeo phasasat: naeokhit lae kannam masuksa watthakam nai phasa Thai* [Critical Discourse Analysis: concept and usage in Thai discourse]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Parker, R. D. (2014). *How to Interpret Literature: Critical Theory for Literary and Cultural Studies* (3 ed). New York: Oxford University Press.
- The National Discovery Museum Institute. (2019). *phet haeng Sayam prawattisat hwamlaklai thang phet* [Gender of Siam: history of sexual diversity]. Bangkok: The National Discovery Museum Institute.
- UNICEF Regional Office for South Asia. (2017). *gender equality: glossary term and concept*. Leknath Marg: Kathmandu.
- Wattanachaisriskul, N. & Lerlertyuttitham, P. (2017). *phap thaen kanyomrap kan rak phet diaokan khong wairun chak raikan khlap fraide* [Representation “Acceptance of Homosexual” of teenager in Thai Society from Club Friday Radio Program]. *Liberal arts review*, 12(23), 75-83.
- Wongchusap, S. (2019). *Unisex mua faechan songsaem khwam thaothiam thang phet Unisex* [Unisex fashion trends encourage gender equality]. Retrieved from <http://www.thaifranchisecenter.com/document/show.php?doculD=5272>
- Wongthai, N. (2019). *atthasatparichanbuangton* [cognitive semantic]. Bangkok: world of print.

การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์

พินนภา หมวกยอด¹

เสาวรีย์ ชัยวรรณ²

ศนิ ไทรหอมพล³

หลี่ ยิง⁴

ธัญญลักษณ์ บุญลือ⁵

(Received: April 1, 2020; Revised: September 23, 2020; Accepted: November 18, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงคุณภาพนี้เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย ข้อมูลเชิงประจักษ์ถูกรวบรวมโดยการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงและใช้เทคนิคลูกโซ่ (Snowball technique) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นชาวต่างชาติจากกลุ่มประเทศอาเซียน เอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และแอฟริกา ที่ทำงานกับคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่มาไม่ต่ำกว่า 10 เดือน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย แบ่งได้เป็น 2 ช่วง ช่วงแรกเป็นช่วงการปรับตัวนอกประเทศก่อนเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย ประกอบด้วย แรงจูงใจ ได้แก่ ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด ปัจจัยส่วนบุคคล และการปรับตัวล่วงหน้า ได้แก่ การอบรม ประสบการณ์ต่างประเทศก่อนเดินทาง การวัดความพร้อมจากองค์กรต้นสังกัด ช่วงที่สองเป็นการปรับตัวในช่วงเวลาการปฏิบัติงานในประเทศไทย ได้แก่ ทักษะของชาวต่างชาติต่อประเทศเจ้าบ้าน ทักษะด้านการรับรู้ บุคลิกภาพของชาวต่างชาติ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน แรงจูงใจข้ามวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสนับสนุนทางสังคม การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กร ลักษณะงาน ข้อค้นพบนี้สามารถนำไปใช้ในองค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการให้การสนับสนุนทางสังคม การเตรียมความพร้อม การปฐมนิเทศ และการจัดการพนักงานข้ามชาติ

คำสำคัญ: การปรับตัวข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย การทำงานกับคนไทย

¹ อาจารย์ ดร. ประจำกลุ่มวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อีเมล: pinnapa_my@mju.ac.th

² อาจารย์ ประจำกลุ่มวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

³ อาจารย์ (ภาษาญี่ปุ่น) ประจำกลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

⁴ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญภาษาจีน กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

⁵ อาจารย์ ดร. ประจำคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Cross-Cultural Adjustment of Expatriates Working with Thais in Chiang Mai: A Qualitative Study in Behavioral Sciences

Pinnapa Muakyod⁶

Saowaree Chiwan⁷

Sani Saihomhual⁸

Li Ying⁹

Thanyalak Boonlue¹⁰

Abstract

This qualitative study was to analyze the factors influencing an adjustment process of expatriates working with Thais. Empirical data was collected through qualitative research, consisting of in-depth interviews, in which the data were analyzed by using a content analysis method. Data collection was from 30 key informants selected by using the purposive sampling method and using a snowball technique. They were ASEAN expatriates, also Asians, Europeans, Americans, Australians, and Africans, who have been working with the Thais in Chiang Mai for at least 10 months. Finding from the analyzes reflected several factors influencing the cross-cultural adjustment of expatriates working with Thais. They were categorized into 2 phases. The first phase was Out-Country Adjustment, which is before traveling into Thailand to work. This phase consisted of motivations including push factors, pull factors, individual factors, and anticipatory adjustment, which includes training, previous experience, selection mechanisms and criteria. The second phase was In-Country Adjustment, which includes attitude, perceptual skill, personality, self-efficacy, cross-cultural motivation, cross-cultural communication, social support, organizational support, and job. The findings of this research can be used in organizations with international employees as the guidelines to provide social support, preparation, orientation, and expatriate management.

Keywords: cross-cultural adjustment, expatriate adjustment, working with Thais

⁶ Lecturer Ph.D. at Interdisciplinary Studies of Social Science Section, Faculty of Liberal Art, Maejo University.
email: pinnapa_my@mju.ac.th

⁷ Lecturer at Interdisciplinary Studies of Social Science Section, Faculty of Liberal Arts, Maejo University

⁸ Lecturer (Japanese Language) at Thai and Eastern Languages Section, Faculty of Liberal Art, Maejo University.

⁹ Chinese Expert Lecturer at Thai and Eastern Languages Section, Faculty of Liberal Art, Maejo University.

¹⁰ Lecturer Ph.D. at Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

บทนำ

พฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวต่างชาติที่มีความสนใจเดินทางทำงานในประเทศไทยมากขึ้น จากสถิติชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยและทำงานในประเทศไทยตามรายงานการย้ายถิ่นของประเทศไทย (Harkins, 2019) พบว่าจำนวนพนักงานชาวต่างชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมายทั้งที่เป็นแรงงานที่มีทักษะสูงและต่ำ พ.ศ. 2561 มีถึง 4,010,432 คน เมื่อดูเฉพาะชาวต่างชาติที่เป็นแรงงานที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น ญี่ปุ่น จีน อเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ฯ ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากปี พ.ศ.2557 จำนวน 127,928 คน เป็น 136,542 คน ในปี พ.ศ. 2560 แต่การเดินทางเพื่อทำงานในต่างประเทศย่อมทำให้บุคคลต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมที่อาจแตกต่างกันไม่คุ้นเคยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การทำงานของชาวต่างชาติมีอัตราความล้มเหลวสูงขึ้น (Downling, Festing, & Engles, 2008; Malek & Budhwar, 2013) แม้กระทั่งผู้ที่ทำงานได้ดีในประเทศของตน เมื่อต้องอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมในประเทศเจ้าบ้าน พวกเขาอาจจะทำได้ไม่ดีหากขาดการปรับตัวทางวัฒนธรรม จากสถิติพบว่า 51% ของชาวต่างชาติประสบปัญหาแรงงานในระหว่างการมอบหมายงานระหว่างประเทศ เนื่องจากขาดความสามารถในการปรับตัวในสภาพแวดล้อมใหม่ของประเทศเจ้าบ้าน (Matsumoto, 2000; Tekeuchi, 2010) ผลการปฏิบัติงานของชาวต่างชาติจึงขึ้นอยู่กับสังคมวัฒนธรรม (Socio-culture) มากกว่าปัจจัยด้านทักษะในการทำงานอย่างมืออาชีพและสมรรถนะในการทำงาน (Black, Mendenhall, & Oddou, 1991) ด้วยเหตุนี้ นักวิจัยหลายประเทศจึงสนใจศึกษาเรื่องดังกล่าวเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวของบุคคลที่ต้องไปทำงานต่างประเทศทั้งด้วยความจำเป็นและด้วยความสมัครใจ

Black, Mendenhall, & Oddou (1991) กล่าวถึงภาพรวมของการปรับตัวในสภาพแวดล้อมต่างประเทศว่าการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมประกอบไปด้วย การปรับตัวที่เกี่ยวข้องกับงาน และไม่เกี่ยวข้องกับการงาน เมื่อพนักงานสามารถผ่านระยะการปรับตัวไปได้ด้วยดีไม่ว่าจะเป็นทางด้านจิตใจ อารมณ์ หรือทางกาย พนักงานก็จะมีอารมณ์ที่มั่นคงและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างกลมกลืนในสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมใหม่ พนักงานจะมีความรู้สึกละดวกสบายในการดำรงชีวิต มีผลการศึกษาชี้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล (ภูมิหลัง บุคลิกนิสัย ความคาดหวัง ระดับการเตรียมตัว และทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษา) สภาพแวดล้อมของสังคมของประเทศเจ้าบ้าน และบทบาทของสื่อมวลชน เหล่านี้ล้วนมีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วย (Boon-arch, 2015) การศึกษาข้ามวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะพนักงานจะต้องพบปะและทำงานร่วมกับบุคคลต่างวัฒนธรรม การวิจัยเรื่องข้ามวัฒนธรรมจะทำให้สามารถตรวจสอบพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อปฏิกิริยาของบุคคลต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความเข้าใจในปัญหา อุปสรรค และวิธีการจัดการในบริบทสังคมที่แตกต่างกัน (Chotiban & Yolao, 1998) นำไปสู่การตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ว่ามีอิทธิพลส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการปรับตัวอย่างไรบ้างในการทำงานกับคนไทยในบริบทของวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย

บทความวิจัยชิ้นนี้เสนอเพียงข้อค้นพบด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยเท่านั้น ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ค้นหาข้อมูลจากการศึกษาพฤติกรรมอันมีลักษณะหลากหลายอันเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ทางพฤติกรรมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมโดยตรงของกลุ่มบุคคลจนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วจึงเห็นแนวทางในการป้องกันได้อย่างมีทิศทาง (Suwannatat, 1994) การวิจัยครั้งนี้ยังอาศัยแนวคิดของ Black, Mendenhall, & Oddou (1991) ที่ได้ศึกษาการปรับตัวของพนักงานเมื่อปฏิบัติงานในต่างประเทศมาเป็นกรอบการศึกษาเชิงลึก

ถึงปัจจัยทั้งระดับบุคคลหรือเชิงจิตวิทยาและระดับองค์กร ที่มีผลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติในประเทศไทย เป็นการขยายองค์ความรู้ในด้านการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติเมื่อต้องทำงานกับคนไทย องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดปัจจัยสนับสนุนให้กับพนักงานข้ามชาติ ช่วยเพิ่มความสามารถในการปรับตัวในการทำงาน เพราะหากชาวต่างชาติสามารถปรับตัวในการทำงานกับคนไทยได้ดีแล้วก็จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มสมรรถนะ นับเป็นปัจจัยรองรับที่จะก่อเกิดประโยชน์ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศอย่างไร้พรมแดน สอดคล้องกับนโยบายทุกภาคส่วนที่มุ่งสู่ความเป็นนานาชาติ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

Black, Mendenhall, & Oddou (1991) พัฒนารอบแนวคิดพื้นฐานเรื่องการปรับตัวของพนักงานเมื่อต้องปฏิบัติงานในต่างประเทศ ได้ข้อสรุปที่ว่า ระดับการปรับตัวของพนักงานข้ามชาติ (Expatriates) มีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านบุคคล (Individual) ลักษณะงาน (Job) ปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน (Non-work) วัฒนธรรมองค์กร (Organization culture) และการขัดเกลาทางสังคมภายในองค์กร (Organization socialization) กรอบแนวคิดดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลาคือ การปรับตัวล่วงหน้าก่อนเดินทาง (Anticipatory adjustment) และการปรับตัวระหว่างที่อยู่ในต่างประเทศ (In-country adjustment) ดังนี้

1. การปรับตัวล่วงหน้าก่อนเดินทาง คือการเตรียมตัวของบุคคลให้มีความพร้อมก่อนเดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ปัจจัยที่สำคัญ คือ (1.1) การเตรียมตนเองเพื่อให้เป็นไปตามคาดหวัง โดยทั่วไปองค์กรจะสนับสนุนการฝึกอบรมความรู้ (Training) ในการทำงานหรือการฝึกทักษะการปฏิบัติงานให้พนักงาน หัวข้อการอบรมที่สำคัญคือการอบรมเกี่ยวกับเรื่องข้ามวัฒนธรรมในประเทศที่จะเดินทางไปปฏิบัติงาน และอีกปัจจัยหนึ่งที่จะพัฒนาความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ต่างกันได้ดียิ่งขึ้นคือ การมีประสบการณ์ต่างประเทศ (Previous experiences) แบ่งเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงาน และประสบการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน (Takeuchi, Marinova, Lepak, & Liu, 2005; Kim & Slocum, 2008) (1.2) การวัดความพร้อมจากองค์กรต้นสังกัด เป็นการใช้เกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกพนักงานชาวต่างชาติที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

2. การปรับตัวระหว่างที่อยู่ในต่างประเทศ มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของพนักงานชาวต่างชาติ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ (2.1) ปัจจัยส่วนบุคคล (Individual factors) เป็นปัจจัยระดับที่เกี่ยวข้องกับบุคคลแต่ละคน ซึ่งสามารถเข้าใจและอธิบายได้โดยใช้องค์ความรู้ของศาสตร์จิตวิทยา จากแนวคิดของ Black, Mendenhall, & Oddou (1991) มี 3 ประเด็นคือ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการรับรู้ (2.2) ปัจจัยเรื่องงาน (Job factors) เมื่อพนักงานชาวต่างชาติเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน (Role clarity) หรือการที่พนักงานมีโอกาสได้ปรับบทบาทการทำงานของตนตามหน้าที่ที่ได้รับการแบ่งแยกงานอย่างชัดเจน (Role discretion) บทบาทเหล่านี้จะทำให้การปรับตัวด้านการงานดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากพนักงานได้รับมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบที่หลากหลายจนทำให้พนักงานเกิดความสับสนในบทบาทที่ตนเองต้องแสดงออก (Role conflict) หรือลักษณะของงานที่ได้รับทำให้พนักงานต้องแสดงบทบาทใหม่ที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน (Role novelty) อาจทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกไม่แน่นอน ซึ่งจะมีผลทางลบต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของพนักงานในด้านการงาน (2.3) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร (Organizational culture factors) แต่ละองค์กรจะมีลักษณะเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม วิถีธรรมเนียมการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรนั้น หากพนักงานชาวต่างชาติ

ที่มาปฏิบัติงานต้องเผชิญกับวัฒนธรรมองค์กรที่มีความแปลกใหม่หรือมีความแตกต่างจากเดิมที่คุ้นเคยมากเท่าใด อาจก่อให้เกิดความรู้สึกไม่แน่นอนมากขึ้น แต่หากได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์และยอมรับได้จากเพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชา รวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรในการลงหลักปักฐาน (Logistic supports) จะเป็นปัจจัยที่ทำให้พนักงานมีกระบวนการปรับตัวได้ดีมากขึ้น (Church, 1982; Johnson, 2007)

สำหรับแนวคิดในการนิยามความหมายของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมนั้น มีผู้เสนอแนวคิดและให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกันทั้งในและต่างประเทศ เช่น นิภา นิธยาณ (Nithayayon, 2006) Ramsay, Jones, & Barke (2007) Ward & Kennedy (1993) จากการศึกษาานิยามเหล่านั้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ว่าหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนความคิด และการดำเนินชีวิตของตนเองเมื่อต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ซึ่งเป็นสภาพสังคมที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมเดิม ให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถจัดการปัญหาและดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่นและมีความสุข

ทั้งนี้ บุคคลจะมีกระบวนการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตนเป็นที่ยอมรับและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ต่างวัฒนธรรม Lysgaard (1995) ศึกษากระบวนการปรับตัวของผู้เดินทางไปปฏิบัติงานต่างประเทศ พบว่ากระบวนการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม แบ่งเป็น 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นน้ำผึ้งพระจันทร์ (0-2 เดือน) ขั้นตระหนกทางวัฒนธรรม (3-9 เดือน) ขั้นการปรับตัว (9-48 เดือน) และขั้นเป็นเจ้านายตัวเอง (มากกว่า 48 เดือน) กระบวนการนี้มีลักษณะกราฟคล้ายรูปตัวยู จึงเรียกว่า U-Curve Model Theory จากโมเดลนี้จะเห็นว่าชาวต่างชาติจะเข้าสู่ขั้นปรับตัวในวัฒนธรรมใหม่อย่างจริงจังต้องใช้เวลาในการอาศัยอยู่ในวัฒนธรรมใหม่นานถึง 9 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในชาวต่างชาติที่ทำงานอยู่ในประเทศไทยพบว่า จะใช้เวลาประมาณ 6 เดือนถึง 3 ปี โดยเริ่มจากการปรับตัวด้านกายภาพก่อน (เป็นการปรับตัวทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตทั่วไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่พัก สถานที่ซื้อของกินของใช้ การเดินทาง การสื่อสารกับคนไทยฯ) แล้วจึงปรับตัวในด้านจิตใจ (เป็นการปรับตัวทางจิตวิทยาหรือกระบวนการภายใน เช่น ความคิด ความรู้สึก การรับรู้ การยอมรับ การเข้าใจฯ) แต่พบข้อน่าสังเกตว่าการปรับตัวในลักษณะหลอมรวมเป็นหนึ่งกับความเป็นไทยนั้นเกิดขึ้นได้ยาก ต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนานหรืออาจเป็นไปไม่ได้เลย (Muakyod, Boonlue, Chiwan, Saihomhual, & Ying, 2019)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ให้ความสำคัญกับบริบทของสิ่งที่ศึกษา ในที่นี้คือวัฒนธรรมย่อยล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อค้นหาปัจจัยแล้วทำความเข้าใจปัจจัยต่างๆ เหล่านั้นว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการปรับตัวในการทำงานกับคนไทยอย่างไรบ้าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) เป็นชาวต่างชาติที่ทำงานร่วมกับคนไทยและอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน จากกลุ่มประเทศอาเซียน เอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และแอฟริกา และกระจายในหน่วยงานและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดไว้คือ ต้องทำงานอยู่ในประเทศไทยมาไม่ต่ำกว่า 10 เดือน (ซึ่งเป็นระยะเวลาที่บุคคลเข้าสู่ขั้นการปรับตัว ตามทฤษฎี U-Curve Model Theory) สามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทยอย่างน้อย 1 ภาษา และได้รับทราบการชี้แจงพร้อมลงนามแสดงความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัย

ผู้วิจัยใช้เทคนิคลูกโซ่ (Snowball technique) ในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเริ่มจากชาวต่างชาติที่เคยทำงานร่วมกับคณะผู้วิจัยเมื่อ 10 ปีก่อน และยังคงอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และขอให้แต่ละคนแนะนำรายชื่อคนอื่น ๆ ที่มีลักษณะตามเกณฑ์เป็นขั้นที่สอง ขั้นที่สาม ผู้วิจัยทำเช่นนี้เรื่อย ๆ เริ่มเก็บข้อมูลเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2561 จนข้อมูลมีความอิ่มตัวและสิ้นสุดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) ผู้วิจัย เป็นเครื่องมือหลักสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเตรียมพร้อมทั้งเรื่องการทำความเข้าใจกระบวนการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย และหลักเลียงอคติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกประเด็นที่ศึกษา แม่นยำและน่าเชื่อถือ (2) แบบสอบถามลักษณะภูมิหลัง เป็นคำถามลักษณะเติมคำและเลือกตอบ เกี่ยวกับสัญชาติ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย ระยะเวลาที่ทำงานในประเทศไทย หน่วยงานที่ทำงาน ตำแหน่งงาน เป็นต้น (3) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง กำหนดแนวคำถามตามกรอบแนวคิด ด้วยคำถามปลายเปิดโดยเปิดโอกาสให้ตอบได้อย่างกว้างขวาง และผู้สัมภาษณ์ถามเพิ่มในประเด็นที่ต้องการความลึกซึ้งเพื่อทำความเข้าใจ ใช้เวลาประมาณ 60-90 นาที ประเด็นคำถามแบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับองค์กร และแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาคือ (1) ช่วงก่อนการเดินทาง ตัวอย่างคำถามเช่น เพราะเหตุใดท่านจึงตัดสินใจมาทำงานในประเทศไทย (2) ช่วงเวลาที่อยู่ในประเทศไทย ตัวอย่างคำถามเช่น เมื่อมาถึงที่ทำงาน มีการอธิบายถึงแนวทางการทำงานจากบริษัทหรือเพื่อนร่วมงานอย่างไร ประเด็นข้อคำถามเหล่านี้คณะผู้วิจัยให้นักวิจัยที่เลียงเป็นผู้ตรวจสอบความสมบูรณ์และครอบคลุมในประเด็นที่ศึกษา และมีการแปลออกเป็น 3 ภาษาตามความเชี่ยวชาญของคณะผู้วิจัย ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษ แล้วให้เจ้าของภาษา (Native speaker) ตรวจสอบซ้ำอีกครั้งเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ ครบถ้วน จากนั้นทดลองใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์กับผู้ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์ ความอ่อนไหวของภาษาและความถูกต้องด้านความเข้าใจในภาษาที่ใช้ แล้วปรับแนวคำถามให้เหมาะสมก่อนที่จะนำไปใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาความถี่และค่าร้อยละเพื่อแสดงลักษณะภูมิหลัง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลักด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาหลังจากรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ทำการถอดเสียงสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim) แล้วแปลเป็นภาษาไทยโดยคณะผู้วิจัยที่มีความเชี่ยวชาญในภาษาต่าง ๆ แล้วให้เจ้าของภาษา (Native speaker) แปลกลับเพื่อตรวจสอบซ้ำอีกครั้ง จากนั้นผู้วิจัยนำความคิดเห็น ข้อค้นพบจากการถอดเสียงสัมภาษณ์มาตีความหรือให้ความหมาย (Coding) เพื่อจัดระบบข้อมูลตามกรอบแนวคิดโดยจับกลุ่มความหมายแยกออกเป็นประเด็นโดยจัดกลุ่มข้อมูลที่มีลักษณะร่วมหรือมีความหมายเหมือนกันไว้ด้วยกัน (Categorize) จากนั้นจำแนกประเด็นสำคัญตามกรอบการวิจัย (Theme) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) กับนักวิจัยที่เลียงและคืนข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Member check) ตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาภายใต้ความยินยอมของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ได้เมื่อต้องการในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลหลักรู้สึกไม่สบายใจหรือรู้สึกไม่ปลอดภัยจากการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะหยุดการสัมภาษณ์ทันทีและเปิดโอกาสให้ตัดสินใจว่าจะสมัครใจให้ข้อมูลต่อหรือไม่โดยผู้วิจัยเคารพการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลที่ได้จะถูกนำไปอภิปรายเผยแพร่ในภาพรวม และจะถูกเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนตัวและสำรองข้อมูลบน iCloud โดยกำหนดรหัสผ่านทั้ง 2 แห่ง เพื่อจำกัดการเข้าถึงข้อมูล และจะลบข้อมูลหลังเผยแพร่ผลการวิจัยไปแล้ว 1 ปี

ผลการวิจัย

ลักษณะภูมิหลังของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้เป็นชาวต่างชาติที่ทำงานร่วมกับคนไทยและกำลังทำงานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติที่มาจากเอเชีย ร้อยละ 43.33 แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มประเทศในอาเซียนและประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย คิดเป็นร้อยละ 16.67 และ 26.66 ตามลำดับ รองลงมาคือมาจากทวีปยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และแอฟริกา คิดเป็นร้อยละ 23.33 16.67 13.33 3.33 ตามลำดับ ร้อยละ 83.33 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.67 สำหรับสถานภาพสมรสนั้น ยังโสดเกินครึ่งคือร้อยละ 63.33 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลา 11-15 ปี น้อยที่สุดคือ 16-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.67 และ 10.00 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ทำงานในประเทศไทยมาแล้ว 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.00 ทำงานอยู่ในหน่วยงานราชการมากที่สุด รองลงมาประกอบธุรกิจ หน่วยงานเอกชน รับจ้างอิสระ และองค์กรนานาชาติ คิดเป็นร้อยละ 33.33 26.67 20.00 16.67 3.33 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ รองลงมาเป็นเจ้าของกิจการ และผู้จัดการทั่วไปเท่ากับรับจ้างอิสระ และผู้จัดการสวนผลไม้กับนักบัญชีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 33.33 26.67 16.67 16.67 3.33 3.33 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.33 เคยมีประสบการณ์มาเยือนประเทศไทยก่อนมาทำงาน และร้อยละ 90.00 ตัดสินใจมาทำงานในประเทศไทยด้วยตนเอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์พบว่า ชาวต่างชาติเกือบทั้งหมดพึงพอใจในการทำงานและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้อย่างสะดวก ร่าเริง มีความสุข ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวแคนาดาที่ว่า “พอใจมาก ใช้ ทุกงานที่ฉันได้รับที่นี่ น่าสนใจและสนุกสนาน” (expat16Ca) และคำกล่าวของชาวฟิลิปปินส์ที่ว่า “พอใจและมีความสุขมาก ฉันไม่รังเกียจที่จะอยู่ต่อนะ (หัวเราะ)” (expat08Ph) มีเพียงบางเรื่องหรือบางสถานการณ์ที่บางคนยังคงรู้สึกหงุดหงิด ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวฝรั่งเศสที่ว่า “บางครั้งฉันรู้สึกว่าคุณมีพิธีการ อย่างเช่นที่คณะ... เรามีโครงการ... ปีละครั้ง คุณบดจะไปที่นั่นและอุทิศส่วนกุศลให้กระดูกเหล่านั้น ฉันไม่รู้ว่าจะทำไม... ฉันไม่รู้สักนิด แต่ฉันแค้น” (expat20Fr) อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมนับว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย แบ่งได้เป็นการปรับตัวนอกประเทศก่อนเดินทางและในประเทศระหว่างปฏิบัติงาน ดังนี้

1. การปรับตัวนอกประเทศก่อนเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย (Out-Country Adjustment) มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวก่อนเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทยอยู่ 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย เป็นแรงจูงใจ (Motivations) ที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจเดินทางมาทำงานในประเทศไทย ประกอบด้วย

1.1.1 ปัจจัยผลักดัน เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติตัดสินใจย้ายถิ่นออกจากพื้นที่ต้นทาง เพื่อตอบสนองความต้องการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พบเหตุผลสำคัญ ดังนี้

1) ปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจ มักมีเหตุผลในแง่ของค่าครองชีพ ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “...ฉันรู้สึกกังวลเมื่ออยู่ที่อเมริกา ฉันรู้สึกราวกับว่า ฉันไม่สามารถหาเงินได้มากพอที่จะจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ...วิถีชีวิตปกติ และฉันทำงานหนักมาก ...ฉันทำงานทุกวัน ...” (expat07Us) การประสบปัญหาการทำมาหากินที่ไม่พอเพียง มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากเป็นอีกเหตุผล ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวพม่าที่ว่า “อยู่พม่าหาเงินยาก อยากกินอะไรก็ไม่ได้กิน อยากซื้อเสื้อผ้าก็ไม่ได้ซื้อ งานมี แต่ได้เงินน้อย” (expat01Mm)

2) ปัจจัยผลักดันด้านสภาพสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ที่มีพื้นฐานเดียวกันกับวัฒนธรรมไทยมีความง่ายต่อการปรับตัว ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “บ้านเกิดอยู่ทางตอนใต้ของจีน เรื่องอาหาร

อากาศ คล้ายๆ กับไทย...ทำให้รู้สึกไม่ต้องปรับตัวเยอะ” (expat05Cn) และจากคำกล่าวของชาวพม่าที่ว่า “วัฒนธรรมก็เหมือนกัน อยู่ได้อย่างมีความสุข ไม่ได้มีอะไรแตกต่าง” (expat02Mm) เป็นต้น

3) ปัจจัยผลักดันด้านสถานะทางธรรมชาติ มักเป็นเหตุผลของชาวต่างชาติที่มาจากประเทศที่มีความหนาวเย็น ดังเช่นคำกล่าวของชาวแคนาดาที่ว่า “ฉันเกลียดความหนาวของแคนาดา” (expat15Ca) และชาวนิวซีแลนด์ที่ว่า “ฉันอยู่ในที่ที่มีสภาพที่อากาศหนาวเย็นแบบนั้นไม่ได้ เพราะสุขภาพของฉัน” (expat25Nz)

4) ปัจจัยผลักดันด้านลักษณะการทำงาน ในประเทศต้นทางมักต้องทำงานหนัก มีความกดดัน มีการแข่งขันสูง และงานหายาก ดังเช่นคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “ที่ประเทศจีน หางานยาก ความกดดันในการทำงานในประเทศไทยน้อยกว่า...ประเทศไทยการแข่งขันไม่เยอะเหมือนจีน...” (expat04Cn) และชาวพม่าที่ว่า “อยู่บ้านก็ปลูกข้าวกินเหมือนกัน แต่ที่ดินมีน้อย ต้องทำเป็นปีถึงจะได้เงิน มันรอนาน...” (expat01Mm)

1.1.2 ปัจจัยดึงดูด เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาประเทศไทย จากการพิจารณาด้านความพร้อมเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งมีปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ปัจจัยดึงดูดด้านเศรษฐกิจ ด้วยเห็นว่ามีความครองชีพและมีรายได้ที่เหมาะสมทำให้เหลือเงินเก็บ ชาวต่างชาติที่มาจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วจะมีเหตุจูงใจในเรื่องของค่าครองชีพ ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “ฉันคิดว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่ฉันสามารถอยู่ได้ มันไม่แพงเกินไป” (expat06Us) ส่วนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจะมีเหตุจูงใจในเรื่องรายได้เป็นสำคัญ ดังคำกล่าวของชาวพม่าที่ว่า “อยากมาทำงานเก็บเงินที่ไทย ค่าแรงได้เยอะ เขาขึ้นเงินเดือนให้ด้วยเหมือนพนักงานคนไทย...” (expat02Mm)

2) ปัจจัยดึงดูดด้านสถานะทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มักมีเหตุผลในด้านความชื่นชอบภูมิทัศน์ของประเทศไทย รวมถึงอาหารและอากาศ ดังเช่นคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “...อากาศดี ฉันไม่รู้สึกร้อนมากตอนอยู่ที่นี้ ฉันรักอาหารที่นี่ ฉันคิดว่า มันเป็นอาหารที่ดีที่สุดในโลก...” (expat12Us) อีกทั้งความสะดวกสบายในการอยู่อาศัย ดังเช่นคำกล่าวของชาวฟิลิปปินส์ที่ว่า “...สถานที่น่าอัศจรรย์ คนไทยชอบท่องเที่ยว มันทำให้ง่ายขึ้น ...การเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยสะดวกสบายจริง ๆ ...อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยน่าทึ่งมาก ...คุณมีสัญญาณโทรศัพท์บนภูเขา (หัวเราะ) ...คุณสามารถใช้กูเกิลแมพ (Google map) ได้ทุกที่ในประเทศไทย นั่นช่วยได้มากจริง ๆ” (expat08Ph)

3) ปัจจัยดึงดูดด้านสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการเมืองและความปลอดภัย ดังเช่นคำกล่าวของชาวออสเตรเลียที่ว่า “ฉันรักวัฒนธรรมไทยเสมอ” (expat23Au) และชาวอังกฤษที่ว่า “...เป็นประเทศที่ดีที่ได้มาอาศัยอยู่ ทำงาน มันมีความปลอดภัย” (expat22Uk) และชาวจีนที่ว่า “...ก่อนมาเมืองไทยก็มีการพิจารณาอีกครั้งในเรื่องสังคม วัฒนธรรม และการเมืองว่าเหมาะสมกับเราไหม...ประเทศไทยเป็นประเทศที่สงบ” (expat11Cn)

4) ปัจจัยดึงดูดด้านผู้คนในสังคมปลายทาง ชาวต่างชาติมักมีความชื่นชอบคนไทยเพราะเป็นมิตร โอบอ้อมอารี สนุกสนาน ร่าเริง และยอมรับชาวต่างชาติ เช่นคำกล่าวของชาวออสเตรเลียที่ว่า “...ผู้คนเป็นมิตรมาก ทุกคนในจังหวัดเชียงใหม่ยิ้มแย้ม...และดังนั้น ฉันหวังว่าจะได้มาทำงานที่ประเทศไทย” (expat23Au) และชาวญี่ปุ่นที่ว่า “คนไทยเข้าใจต่างชาติ และประเทศไทยก็ยอมรับคนต่างชาติเยอะ” (expat14Jp) เป็นต้น

1.1.3 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นลักษณะส่วนบุคคลของชาวต่างชาติที่จะเป็นผู้กำหนดคุณค่าของปัจจัยต่าง ๆ และเลือกตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล เช่น ความต้องการรักษาความสัมพันธ์ของคู่ครอง ความต้องการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ หรือการแสวงหาประสบการณ์ในการทำงานต่างประเทศ การแสวงหาโอกาสในการใช้และเพิ่มพูนความสามารถทางภาษา ความก้าวหน้าในงานและความจำเป็นในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้มีทั้งที่เป็นแรงขับภายในตนเอง (Intrinsic motivation) และแรงขับภายนอกตนที่บังคับให้ต้องกระทำ (Extrinsic motivation) ดังเช่นคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “ฉันต้องกับสามีคนไทย ฉันจึงตามสามีกลับมาสร้างครอบครัวและหางานทำในประเทศไทย” (expat13Jp) และชาวจีนที่ว่า “อยากมีประสบการณ์การทำงานต่างประเทศ ... เรียนการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติมา พอมีโครงการส่งอาจารย์มาทำงานต่างประเทศ ครั้นนั้นโครงการส่งมาเมืองไทยก็เลยมา... พอมาแล้วประเทศไทยสิ่งแวดล้อมดีก็เลยทำงานที่ไทยต่อ” (expat05Cn) และคำกล่าวของชาวฝรั่งเศสที่ว่า “...ถ้าไปทำงานที่อื่นแล้วมีความก้าวหน้ามากกว่าที่นี่ ฉันก็จะไปทันที ฉันไม่ต้องกังวลมากเกี่ยวกับประเทศ มันเป็นเรื่องเกี่ยวกับโอกาสในการทำงาน” (expat21Fr)

ชาวต่างชาติจะมีกระบวนการตัดสินใจย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยจากการเปรียบเทียบไม่เฉพาะระหว่างประเทศต้นทางของตนกับประเทศปลายทางคือประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างประเทศปลายทางอื่น ๆ ก่อนตัดสินใจด้วย เช่นตัวอย่างคำกล่าวของชาวฝรั่งเศสที่ว่า “ตอนที่พวกเขาขอให้ฉันมาทำงานที่เมืองไทย พวกเขาให้ฉันเลือกระหว่างทำงานที่ประเทศไทยกับเคนยา ฉันเลือกประเทศไทยเพราะความคาดหวังและโอกาสในประเทศไทยที่ดีกว่า ดังนั้นทั้งหมดเกี่ยวข้องกับอาชีพการงาน” (expat21Fr)

1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวล่วงหน้า (Anticipatory adjustment) มีอยู่ 2 มิติ คือ

1.2.1 การเตรียมตัวเองให้เป็นไปตามความคาดหวัง (Accurate expectations)

1) ด้านการฝึกอบรมความรู้ (Training) เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานและการอยู่อาศัยในต่างประเทศ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การฝึกอบรมอย่างเป็นทางการและการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยด้วยตนเอง

การฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ (Training) ส่วนใหญ่จะเป็นการอบรมวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะเจาะจงแค่ประเทศไทย เพราะประเทศที่อยู่ในเอเชียอาคเนย์มีลักษณะวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันทั้งอาหาร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงสภาพอากาศ บางส่วนได้รับการอบรมเรื่องภาษาไทยด้วย เช่นคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “...ที่มูลนิธิจะมีครูสอนวัฒนธรรมทั่วไป เช่น ฟิสิกส์ ปีนัส ไทย มาเลเซีย ที่ใกล้เคียงกัน อากาศแบบนี้ะ กินข้าวแบบนี้ะ และก็เรื่องเสื้อผ้าแบบนี้ ภาษาแตกต่างกัน ทำการเกษตรเยอะ ต้องถื่นกับเมืองก็จะแตกต่าง เขาก็จะแนะนำภาพรวม ก็อุ่นใจนิดหน่อย.. ส่วนมารยาทก็เรียนมานิดหน่อย...” (expat28Jp)

การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยด้วยตนเอง (Self-learning in Thai cultures) เป็นการเตรียมตัวในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยด้วยตนเองจากหลายแหล่ง เช่น คู่มือสสที่เป็นชาวไทย เพื่อน ญาติพี่น้องที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวหรือทำงานในประเทศไทย หนังสือแนะนำเที่ยว (Guide book) พจนานุกรม ดุทีวี ดุละคร ดุหนัง ฟังเพลงไทย การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตและศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่นคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “ฉันเรียนรู้อะไรมากมายจากภรรยาและจากการสังเกต ...ดังนั้นฉันอยู่กับคนไทย ดังนั้นจึงมีบางอย่างที่ฉันปรับตัวเองทุกวันในชีวิต...” (expat07Us) และชาวญี่ปุ่นที่ว่า “ศึกษามาว่าอาหารไทยน่าจะเผ็ดแน่ ๆ เรื่องกินสำคัญ เพื่อนบอกว่าอาจจะท้องเสียได้นะ... ส่วนภาษาก็อ่านหนังสือของญี่ปุ่นนิดหน่อย ใช้แบบเปิดพจนานุกรมเอา มีไคด์บุ๊ก...” (expat14Jp) เป็นต้น

2) ด้านประสบการณ์ต่างประเทศที่เคยมีมาก่อน (Previous experience) แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ประสบการณ์ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงาน (Work experience) เป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในประเทศไทยแม้เพียงระยะเวลาสั้นๆ เช่น การดูงาน การฝึกงาน รวมถึงการเคยไปดูงานหรือทำงานในต่างประเทศซึ่งไม่ใช่ประเทศไทย ก็ย่อมมีส่วนช่วยเสริมความพร้อมในการปรับตัวเช่นกัน เช่นตัวอย่างคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “ฉันทำงานที่สายการบิน ฉันทำงานที่ต่างประเทศหลายประเทศ ดังนั้น ฉันเดินทางไปทั่วโลกในช่วงสิบห้าปีที่ผ่านมา...ฉันทำงานกับคนจำนวนมากที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น มันจึงเป็นสิ่งที่มียประโยชน์ มันเป็นสิ่งที่ช่วยเตรียมฉันให้พร้อมสำหรับการทำงานที่นี่” (expat07Us)

ประสบการณ์ต่างประเทศที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Non-work experience) เช่น การมีประสบการณ์ท่องเที่ยวในประเทศไทย ทำให้มีโอกาสได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อม ผู้คน และวัฒนธรรมไทย จึงเกิดความรู้สึกชื่นชอบ ประทับใจ เช่นคำกล่าวของชาวแคนาดาที่ว่า “...ฉันมาประเทศไทยหลายครั้งในฐานะนักท่องเที่ยว...ฉันคิดว่า มันช่วยสนับสนุน ฉันคิดว่า มันง่าย ...การใช้เวลาเดินทางไปทั่วภูมิภาคเอเชีย ฉันคิดว่า มันมีประโยชน์ ฉันคิดว่า คงยากกว่านี้ ถ้าฉันไม่มีประสบการณ์ และเดินทางมาประเทศไทยครั้งแรก...” (expat15Ca) อีกทั้งการมีประสบการณ์ในต่างประเทศอื่น ๆ ก็ล้วนมีประโยชน์ทั้งในด้านการเรียนรู้ที่จะเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ช่วยให้สามารถปรับตัวได้ภายในสิ่งแวดล้อมใหม่ และการเรียนรู้วิธีการปรับตัวในการใช้ชีวิตและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมการปรับตัวที่ดีเมื่อมาอาศัยและทำงานอยู่ในประเทศไทย ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวอังกฤษที่ว่า “เพราะเมื่อคุณอยู่ในประเทศอื่นคุณอยู่นอกเขตพื้นที่ปลอดภัยของคุณ และคุณต้องจัดการกับสถานที่ที่คุณไม่รู้จักรักและชาวต่างชาติ ฉันคิดว่า...คุณเหมือนว่าจะเปิดใจรับสิ่งใหม่มากขึ้น” (expat22Uk)

1.2.2 การวัดความพร้อมจากองค์กรต้นสังกัด (Selection mechanisms and criteria) ไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกพนักงานไปทำงานต่างประเทศ และเกณฑ์ในการรับชาวต่างชาติเข้าทำงานในประเทศไทย พบว่าต่างมีเกณฑ์เดียวกันคือ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ ที่สำคัญคือทักษะภาษาต่างประเทศ ประสบการณ์การทำงานในต่างประเทศ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ การผ่านการทดลองงานและการฝึกงานในประเทศไทย นิสัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น ความขยัน อดทน โดยความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่และความสามารถในการปรับตัวนั้นอาจให้มาเรียนรู้ในงาน (On the job training) เช่นตัวอย่างคำกล่าวของชาวฝรั่งเศสที่ว่า “เกี่ยวกับภาษา เพราะจริง ๆ แล้ว พวกเขามีความจำเป็นที่ต้องการคนพูด อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน...พวกเรามีแขกเยอรมันและฝรั่งเศสจำนวนมาก และพวกเขาขอให้ฉันไปทำงานที่นั่น เพราะฉันพูดภาษาเยอรมันได้ดี” (expat21Fr) เช่นเดียวกับชาวจีนที่ว่า “เงื่อนไขของบริษัทที่กำหนดมาจะต้องมีทักษะในเรื่องของภาษาไทยและภาษาจีน ส่วนทักษะอย่างอื่นค่อยมาฝึกกันทีหลัง และมีสิ่งสำคัญก็คือต้องมีความอดทน ขยัน และมีการสัมภาษณ์งานเข้ามาทำงานและทดลองงาน 3 เดือน” (expat11Cn)

2. การปรับตัวในช่วงเวลาการปฏิบัติงานในประเทศไทย (In-Country Adjustment) เป็นช่วงเวลาที่จำเป็นต้องปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ ในวัฒนธรรมใหม่ พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย ดังนี้

2.1 ทศนคติของชาวต่างชาติต่อประเทศเจ้าบ้าน (Attitude) การมีทัศนคติในเชิงบวกบ่งบอกถึงความพร้อมในการปรับตัวซึ่งมีแนวโน้มว่าจะสามารถปรับตัวได้ดีกับคนในพื้นที่และสามารถทำงานร่วมกับคนในประเทศนั้นได้ พบว่าส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อประเทศไทยคือ มีความชอบ ประทับใจในความเป็นไทยทั้งด้านวัฒนธรรม ภูมิทัศน์ อาหาร อากาศ ผู้คน และการปฏิบัติงานร่วมกับคนไทย เช่นตัวอย่างคำกล่าวของชาวสเปนที่ว่า “ฉันรักทุกสิ่ง คุณมีสถานที่ที่สวยงามมากมายที่ควรไป ...มันเป็นเพียงประเทศเล็ก ๆ และสวยงาม”

(expat17Es) และคำกล่าวของชาวอเมริกันที่ว่า “ฉันชอบทำงานกับคนไทย พวกเขาไม่ตระหนงตัว บางครั้งพวกเขาไม่ได้ทำอะไรจริงจังจนเกินไป พวกเขายินดีที่จะรับฟัง หัวใจของพวกเขาบริสุทธิ์ ฉันสนุกกับการทำงานกับคนไทย” (expat12Us)

2.2 ทักษะด้านการรับรู้ (Perceptual skill) ทักษะนี้สำคัญมากเพราะหากมีการตีความหมายผิดไปจากความเป็นจริงตามบริบทของวัฒนธรรมไทย อาจส่งผลต่ออารมณ์และพฤติกรรมการตอบสนองที่ผิดไปจากที่ควรจะเป็นและจะกระทบต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม พบว่าส่วนใหญ่ชาวต่างชาติสามารถรับรู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและค่านิยม ให้ความสำคัญในการเรียนรู้และใช้ความพยายามที่จะทำความเข้าใจวัฒนธรรมและค่านิยมไทยที่แตกต่างอย่างอดทนและใช้ความระมัดระวังในการทำ ความเข้าใจ ทำทางและพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งต้องอาศัยการตีความบนฐานวัฒนธรรมไทยเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง เช่น ตัวอย่างคำกล่าวของชาวเยอรมันที่ว่า “...เพื่อให้เข้าใจว่าสิ่งต่าง ๆ ทำงานอย่างไร และเพื่อให้เข้าใจรหัสทั้งหมด ระบบทั้งหมดในสถานที่ต่าง ๆ คุณต้องเรียนรู้ด้วยวิธีของคุณเอง เพราะในตอนแรก มันเป็นโลกที่คุณไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร และค้นหาเส้นทางของคุณได้อย่างไร มันมีกฎและข้อบังคับมากมายที่ต้องปฏิบัติตาม...บางครั้งก็ยากที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม ภาษา การสื่อสารต้องใช้เวลา... บางครั้งเราคิดว่า เรารู้ แต่จริงๆ แล้วเราไม่รู้ เราต้องเรียนรู้และอดทน” (expat19De)

ประเด็นที่ชาวต่างชาติต่างรับรู้ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่คือ คนไทยมักไม่แสดงความคิดเห็น อีกทั้งยังรับรู้วัฒนธรรมในเรื่องการไม่พูดตรงไปตรงมา ซึ่งชาวต่างชาติรับรู้ว่าจะอาจมีสาเหตุมาจากความเกรงใจ และอาจเป็นการทำให้คนฟังรู้สึกเสียหน้า ส่งผลให้คนพูดถูกมองในด้านลบและส่งผลเสียในภายหลังได้ ดังเช่นตัวอย่างคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “...ถ้าคนไทยสมมติพูดขัดแย้งในที่ประชุม ก็จะมีรู้สึกเสียหน้า คิดว่าคนนี้คบไม่ได้ ผมก็เลยไม่กล้าพูดตรง ๆ เพราะจะเสียมากกว่าได้...” (expat14Jp)

การรับรู้วัฒนธรรมการทำงานของคนไทยที่ชาวต่างชาติรับรู้ว่า คนไทยทำงานหนัก ทำงานทั้งในและนอกเวลา และทุ่มเทให้กับงาน ขยัน รับผิดชอบงาน ทำงานแบบสบายๆ ยืดหยุ่น ไม่เครียด ทำงานช้า ใจเย็น ทำงานไม่ตรงเวลา และไม่เน้นประสิทธิภาพ ดังเช่นตัวอย่างคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “คนจีนต้องการทำงานให้เร็วและมีประสิทธิภาพ แต่คนไทยเห็นว่ามันไม่จำเป็น คนไทยไม่ค่อยเน้นประสิทธิภาพ คนไทยจะปล่อยวางได้...” (expat05Cn) คนไทยมักทำงานโดยไม่วางแผนงานล่วงหน้า อีกทั้งยังอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในภายหลัง ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “...แล้วก็ตามคนไทยจะไม่มีแผน วันนี้จะทำอะไรไม่รู้ ไปก่อนเลย ตอนแรกว่าจะไปนี่นะ พอคุยกับอีกคนหนึ่งก็เปลี่ยนเลย อยู่ดี ๆ ก็เปลี่ยนเลย...” (expat14Jp) ใช้อารมณ์ในการทำงานและการตัดสินใจในงาน ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “...คนไทยที่ไม่มีการศึกษาจะใช้อารมณ์มากกว่า เช่น คนงานคนไทย เวลาโดนเจ้านายดุตอนเช้า ก็จะไปโกรธไปทั้งวัน ไม่ฟัง ไม่มีเหตุผล และก็ทิ้งงานไปเลย น่าจะเหมือนกับว่าใช้อารมณ์ตัดสินใจ คือบางอย่าง ลองพิจารณาลักษณะหน่อยดีไหม... โดนตำหนิก็จะโกรธเรา...” (expat28Jp) แต่มีข้อค้นพบที่มีความย้อนแย้งคือ คนไทยต้องสั่งถึงจะทำแต่กลับไม่ชอบให้ผู้อื่นออกคำสั่ง ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “คนไทยไม่ชอบคำสั่ง... แต่ถ้าไม่สั่งก็ไม่ทำ...ก็เห็นอยู่ว่างานไม่เสร็จ คนที่เป็นคนงานหรือรับจ้างจะไม่ค่อยสนใจ ถึงเวลาก็ไปละ ไม่เกี่ยวก็ไม่อยู่ ไปละ ไม่ช่วยกัน...” (expat28Jp) อีกทั้งยังรับรู้ว่าคนไทยเป็นพวกอนุรักษนิยมอีกด้วย ดังตัวอย่างจากคำกล่าวของชาวฝรั่งเศสที่ว่า “ฉันรู้สึกประหลาดใจเกี่ยวกับวิถีทัศน์ของพวกเขา.... ฉันคิดว่า ค่อนข้างจะเป็นคนหัวโบราณ.... ผู้คนจำนวนมากที่ทำงานในมหาวิทยาลัยมีความคิดเชิงอนุรักษนิยม ฉันไม่แปลกใจ” (expat20Fr)

การรับรู้ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมองค์กร เช่น ความแตกต่างทางอำนาจในองค์กร ลำดับชั้นของตำแหน่งในองค์กร และการสื่อสารภายในองค์กร รูปแบบการทำงานบางส่วนเป็นอุปสรรคในการทำงาน

ดังตัวอย่างจากคำกล่าวของชาวนิวซีแลนด์ที่ว่า “ฉันมักจะตัดสินใจด้วยตัวเองเพราะขาดการสื่อสาร นี่คือความซุ่มซ่อนใจอย่างมาของฉัน.... เนื่องจากการขาดการสื่อสารซึ่งฉันเองก็ตระหนักดี ฉันพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติมถ้าฉันมีเวลา ไม่มีใครรู้เรื่องจนกว่าจะถึงนาทีสุดท้าย...คือ พวกเขาดูเหมือนจะทำงานในช่วงนาทีสุดท้าย” (expat25Nz)

2.3 บุคลิกภาพของชาวต่างชาติ (Personality) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างเบื้องต้นในการปรับตัว บุคลิกภาพเป็นลักษณะส่วนบุคคลที่พบได้โดยภาพรวมของชาวต่างชาติที่ทำงานในประเทศไทยที่มีการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้ดีมักมีลักษณะเหล่านี้คล้ายคลึงกัน ได้แก่ มีความยืดหยุ่นหรือความสามารถในการปรับตัว (Flexible or Adaptability) ดังคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “ฉันคิดว่ามันสำคัญมากที่จะต้องมีความยืดหยุ่น ...ใช้ฉันคิดว่ามันเป็นความสามารถในการปรับตัว” (expat06Us) เปิดใจ (Open mind) ดังคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “เปิดใจรับวัฒนธรรมใหม่ สิ่งแวดล้อมใหม่ ...แบบนี้จะทำให้สะดวกในการทำงาน” (expat11Cn) เคารพให้เกียรติ และถ่อมตน (Respect and Humble) เช่นคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “อย่างกับหัวหน้าคนไทย ผมก็ถ่อมตัว ให้เกียรติเขา ไม่ตำหนิเขา กับเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ก็เหมือนกัน ก็จะเคารพทุกคน... ยอมรับ เคารพกับถือประเทศที่อาศัยอยู่” (expat14Jp) มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relation) เช่นคำกล่าวของชาวนิวซีแลนด์ที่ว่า “...แสดงตนว่าเป็นมิตรเท่าที่จะทำได้...ฉันเป็นมิตรกับทุกคน...ถ้าคุณเป็นมิตรกับทุกคน พวกเขาจะเป็นมิตรกับคุณเช่นกัน แม้ว่าพวกเขาจะไม่รู้จักกัน...” (expat30Ng) มีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional quotient) เช่นคำกล่าวของชาวออสเตรเลียที่ว่า “...อย่าโกรธเร็ว ...ฉันคิดว่ามันอาจเป็นอุปสรรคหากคุณเริ่มตะโกนและขึ้นเสียง” (expat24Au) อดทน (Patience) เช่นคำกล่าวของชาวพม่าที่ว่า “มีความอดทน ไม่ว่าจะเจออะไรหนักเท่าใดก็ต้องอดทนไว้” (expat03Mm) มองโลกในแง่ดี (Optimistic) เช่นคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “การมองโลกในแง่ดีจะช่วยให้ปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้” (expat13Jp) และไม่ตัดสินผู้อื่น (Non-judging) เช่นคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “ไม่ตัดสินคนอื่นว่าแต่ละคนต้องเป็นแบบนี้แบบนั้น เคารพในวัฒนธรรมของคนอื่นพยายามทำความเข้าใจ” (expat04Cn)

2.4 ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน (Self-efficacy) เป็นการตัดสินใจความสามารถของตนเองในการจัดการและแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวแคนาดาที่ว่า “...ฉันค่อนข้างมั่นใจว่าฉันสามารถปรับตัวได้ ...จากสิ่งที่ฉันรู้จากการมาที่นี่เป็นเวลาหลายปี” (expat15Ca)

2.5 แรงจูงใจข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural motivation) เป็นเหตุผลและความต้องการที่เลือกออกจากประเทศต้นทางของตนมาทำงานในประเทศไทย เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมทั้งก่อนเดินทางและยังคงมีผลต่อเนื่องในการปรับตัวเมื่อเดินทางมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “เมื่อฉันต้องการมาทำงานที่นี้เอง ฉันเลือกแล้ว เมื่อมาทำงานมันก็ต้องเจอปัญหาเป็นธรรมดา ฉันก็แค่ต้องปรับตัวและทำให้ดีที่สุด ฉันไม่อยากแพ้และต้องกลับจีนไป” (expat11Cn)

2.6 การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural communication) เกี่ยวข้องกับความสามารถทางภาษาของผู้ส่งสารและผู้รับสาร พบว่า ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติต่างเป็นอุปสรรคของการสื่อสารซึ่งกันและกันเนื่องจากคนไทยโดยทั่วไปมักมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ดังคำกล่าวของชาวนิวซีแลนด์ที่ว่า “...ฉันเคยคิดว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่พูดภาษาอังกฤษ... จากนั้นเมื่อฉันเดินทางมาถึงประเทศไทย ไม่ใช่ทุกคนพูดภาษาอังกฤษ สำหรับคุณ ในการสื่อสาร คุณต้องมีทักษะการสื่อสารกับผู้คน” (expat30Ng) ทักษะการใช้ภาษาไทยของชาวต่างชาติ จึงเป็นสิ่งสำคัญลำดับต้นๆ ที่ชาวต่างชาติที่ทำงานกับ

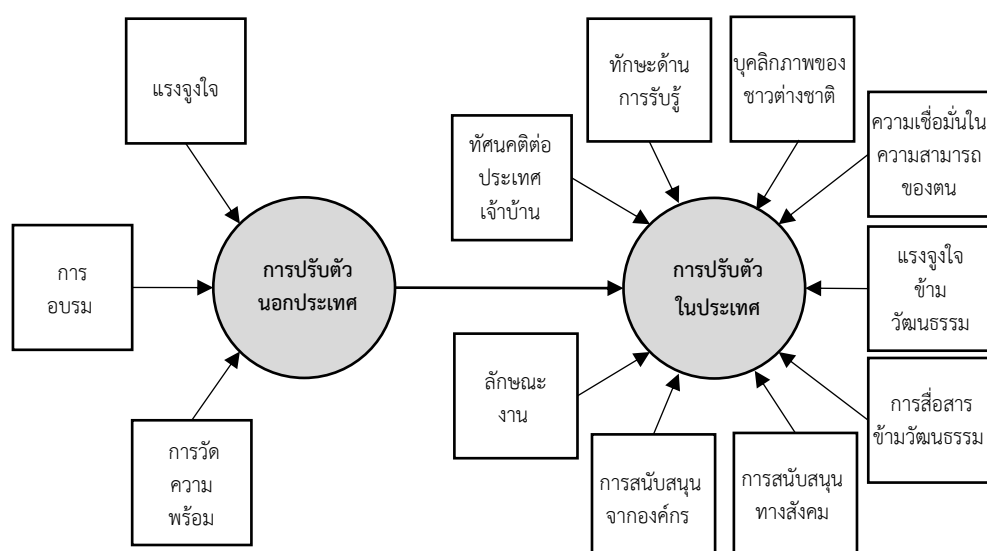
คนไทยต้องปรับตัวเรียนรู้ แม้ว่าส่วนใหญ่จะไม่พบอุปสรรคมากมายในเรื่องของการทำงานเพราะเพื่อนร่วมงานมักมีความสามารถทางภาษาต่างประเทศหรือภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ดังเช่นคำกล่าวของชาวอังกฤษที่ว่า “ฉันสอนภาษาอังกฤษและเพื่อนร่วมงานส่วนใหญ่เป็นคนพูดภาษาอังกฤษ”(expat26Uk) แต่การสื่อสารภาษาไทยได้แม้เพียงเล็กน้อยก็ย่อมเป็นผลดีในการสร้างปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ลดความกังวลของเพื่อนร่วมงานที่ยังมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาต่างประเทศไปได้บ้าง ทั้งยังจะช่วยให้เกิดความเข้าใจคนไทยและวัฒนธรรมไทยลึกซึ้งขึ้น ดังคำกล่าวสั้นๆ แต่ทำให้เห็นภาพได้ดียิ่งของชาวอังกฤษที่ว่า “สำหรับฉัน การเรียนรู้ภาษาไทยได้เปิดประตูอย่างมากมาย” (expat29Uk) ซึ่งช่วยให้ปรับตัวได้ง่ายขึ้นด้วย เหตุผลดังกล่าวทำให้ชาวต่างชาติต้องการเรียนรู้ภาษาไทย โดยบางส่วนที่วางแผนว่าจะทำงานในประเทศไทยจะเป็นกลุ่มที่เตรียมตัวเรียนภาษาไทยมาก่อนจากประเทศของตน ดังคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “เลือกภาษาไทยเพราะต้องการความแตกต่างและโอกาสในการทำงานในประเทศไทย” (expat11Cn) ส่วนชาวต่างชาติที่ไม่ได้วางแผนหรือตั้งใจเข้ามาทำงานตั้งแต่ต้นจะมีการเรียนรู้ภาษาไทยเมื่อมาถึงประเทศไทยแล้ว โดยมีทั้งเรียนอย่างเป็นทางการ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “ก่อนมาไทย ไม่เคยเรียนภาษาไทยมาก่อน แต่พอมาทำงานที่ไทย และคิดว่าจะอยู่ต่อไป จึงตัดสินใจไปเรียนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่...” (expat14Jp)

2.7 การสนับสนุนทางสังคม (Social support) พบว่า เพื่อนร่วมงานเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของชาวต่างชาติค่อนข้างมาก ทั้งเรื่องการทำงานรวมถึงให้คำแนะนำเรื่องทั่วไปด้วย เช่น เรื่องอาหาร การเดินทาง เป็นต้น ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวเยอรมันที่ว่า “พวกเขาช่วยฉันในการปรับตัว... พวกเขาช่วยให้ฉันได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับภาษาและงาน อย่างเพื่อนร่วมงาน พวกเขาดีกับฉัน โดยเฉพาะเมื่อย้อนกลับไป... ฉันทำงานที่หัวหิน ผู้คนจำนวนมากพูดภาษาอังกฤษ... ดังนั้น ฉันเรียนรู้เร็วมาก มันดีนะ ฉันต้องการความช่วยเหลือ” (expat19De) การสนับสนุนทางสังคมอีกส่วนหนึ่งคือ คู่สมรส ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและเพื่อนของคู่สมรส ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวอเมริกาที่ว่า “ฉันคิดว่าภรรยาของฉันมีผลต่อการปรับตัวของฉัน ฉันคุยกับเธอมากมาย ตั้งแต่ฉันมาเมืองไทยเราพูดถึงสิ่งต่าง ๆ มากมาย ...เธอเห็นด้วยกับฉัน หรืออธิบายบางอย่างให้ฉันฟัง” (expat07Us) และจากคำกล่าวของชาวฝรั่งเศสเมื่อถูกถามว่าครอบครัวมีส่วนช่วยในการปรับตัวเพื่อทำงานที่นี่หรือไม่ “แน่นอน...ภรรยาของฉันเป็นคนไทยเมื่อฉันไปเยี่ยมครอบครัวของเธอ หรือเพื่อนของเธอก็ช่วยฉันด้วย” (expat21Fr)

2.8 การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กร (Organizational support) การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กร โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่อาศัยนับเป็นปัจจัยสำคัญเริ่มต้นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิต การสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อตั้งหลักปักฐาน รวมไปถึงการดำเนินการด้านเอกสารราชการ เช่น การขอวีซ่าทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรในการปฐมนิเทศและการอบรมทักษะที่จำเป็นในการทำงาน เป็นการอบรมเพื่อให้ข้อมูลทั้งในเรื่องงาน สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงเรื่องทั่วไปขององค์กร เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับพนักงานใหม่ บางองค์กรจัดปฐมนิเทศอย่างเป็นทางการ บางองค์กรให้คณะหรือกลุ่มงานที่ชาวต่างชาติเข้าทำงานจัดปฐมนิเทศอย่างไม่เป็นทางการ และบางองค์กรไม่มีการจัดปฐมนิเทศให้กับชาวต่างชาติเลย ดังตัวอย่างคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า “ไม่มีการอบรมให้ พอมาถึงก็เริ่มทำงานเลย ทางบริษัทไม่ได้จัดบัดดี้ (Buddy) ให้ ไม่มีคนแนะนำงานให้ ถ้าสงสัยอะไร จะเป็นเพื่อนร่วมงานคนไทยเข้ามาช่วยเหลือแต่ถ้าไม่สามารถแก้ไขได้จริง ๆ ก็ต้องไปหาฝ่ายประสานงาน” (expat11Cn) ส่วนการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรในด้านนโยบายความเป็นสากล ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในองค์กรขนาดใหญ่ หรือเป็นบริษัทในเครือบริษัทต่างชาติ การปรับตัวในการทำงานกับองค์กรเช่นนี้ค่อนข้างง่าย ดังเช่นคำกล่าวของชาวเยอรมันที่ว่า “ฉันทำงานในบริษัทใหญ่ ดังนั้นฉันไม่ต้องกังวลอะไรเลย เพราะเรามีกลุ่มใหญ่

บริษัทใหญ่ พนักงานหลายคน เรามีฝ่ายทรัพยากรบุคคลและทุกอย่าง ...การเข้าเมือง แรงงาน และทุกอย่าง สำหรับฉัน ฉันไม่ต้องกังวลเรื่องนี้” (expat19De)

2.9 ลักษณะงาน (Job) ลักษณะของงานที่ชาวต่างชาติรับผิดชอบนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมในการทำงานเช่นกัน หากพิจารณาในด้านของบทบาททางอำนาจการตัดสินใจในงาน ชาวต่างชาติมักได้รับอำนาจเพียงพอในการจัดการงาน เช่นคำกล่าวของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “ทางบริษัทจะให้อำนาจในการจัดการงานชัดเจน เพียงพอ ทำให้ทำงานได้ง่าย” (expat28Jp) ส่วนในด้านของการได้รับมอบหมายให้ทำงานใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อนนั้น มักถูกมองว่าเป็นสิ่งท้าทาย ปัจจัยที่ขัดขวางการปรับตัวในการทำงานปัจจัยหนึ่งคือ บทบาทที่ขัดแย้งในการทำงาน แต่กลับเป็นแรงผลักดันให้เกิดความพยายามในการทำงานกับคนไทยอย่างเข้าใจ นอกจากนี้ยังพบว่า การทำงานในองค์กรที่มีนโยบายความเป็นสากลนั้นจะมีระบบและลักษณะงานที่ชัดเจน เช่นคำกล่าวของชาวเยอรมันที่ว่า “องค์กรมีนโยบายสากล ดังนั้นมันจึงมีมาตรฐาน...” (expat19De) ทำให้การปรับตัวในการทำงานกับบริษัทเช่นนี้ทำได้ง่ายกว่าในองค์กรที่ไม่มียุทธศาสตร์ความเป็นสากลที่ชัดเจน ผลการศึกษาค้างนี้ สรุปได้เป็นแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย แบ่งออกเป็นช่วงก่อนเดินทางและช่วงเวลาการปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย ซึ่งอภิปรายได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวนอกประเทศ ก่อนเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย (Out-Country Adjustment) จากข้อค้นพบประกอบด้วย 2 กลุ่มปัจจัย คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย ได้แก่ ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด และปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นว่าแนวโน้มของการเดินทางเคลื่อนที่ข้ามไปมาระหว่างรัฐที่เข้มข้นเพิ่มมากขึ้น อันมีเหตุเนื่องมาจากความสะดวกในเรื่องการเดินทางคมนาคม ความยืดหยุ่นของกฎหมายหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาทำงานของชาวต่างชาติในประเทศไทยที่มีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้น ประกอบกับการตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลตามผลการศึกษาในครั้งนี้โดยเฉพาะเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาพบปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นแรงจูงใจในการเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทยที่แตกต่างกันไป

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Selmer & Lauring (2010) ที่ศึกษาในกลุ่มอาจารย์ชาวต่างชาติในทวีปยุโรป พบว่าความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ คือ อายุและเพศ มีเหตุผลในการเดินทางมาปฏิบัติงานต่างประเทศแตกต่างกัน เช่น เพศชายที่อายุน้อยจะถูกจ้างด้วยความต้องการผจญภัยและท่องเที่ยวต่างประเทศ อาชีพ และ ผลตอบแทน เป็นต้น

ส่วนอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวนอกประเทศ คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวก่อนเดินทาง มาปฏิบัติงานในประเทศไทย ที่สำคัญคือ การเตรียมตัวเองให้เป็นไปตามความคาดหวัง ได้แก่ การฝึกอบรมความรู้ที่เป็นการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการและการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยด้วยตนเอง สำหรับการปฏิบัติงานในประเทศไทยที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการสื่อสาร นอกจากการเตรียมตัวอบรมเกี่ยวกับการข้ามวัฒนธรรมแล้ว ยังมีเรื่องของทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมหรือทักษะการสื่อสารภาษาไทยที่ต้องเตรียมความพร้อม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปรับตัวเมื่อเข้ามาทำงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Soininen & Mannebratt (2018) Okpara (2016) และ Caligiuri, Phillips, Lazarova, Tarique, & Burgi (2001) ที่บ่งชี้ว่าการอบรมด้านวัฒนธรรมและภาษา จะทำให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามความคาดหวังของพนักงานและจะส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมด้วย ส่วนด้านประสบการณ์ต่างประเทศที่เคยมีมาก่อนทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานและไม่เกี่ยวข้องกับงาน ล้วนมีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมเช่นกัน ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ให้ผลเช่นเดียวกับการศึกษาของ Okpara (2016) และ Moon, Choi, & Jung (2012)

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวในช่วงเวลาการปฏิบัติงานในประเทศไทย (In-Country Adjustment) จากข้อค้นพบในการศึกษาค้นคว้า พบว่ามีหลายปัจจัย ได้แก่

ทัศนคติของชาวต่างชาติต่อประเทศเจ้าบ้าน เป็นความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ประกอบไปด้วยความรู้ ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และความพร้อมที่จะกระทำ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและลบ หากเป็นไปในทิศทางใดแล้ว ย่อมแสดงถึงความพร้อมที่บุคคลนั้นจะกระทำหรือตอบสนองต่อสิ่งนั้นในทิศทางเดียวกันเมื่อมีโอกาส ดังนั้น การที่ชาวต่างชาติมีทัศนคติในเชิงบวกต่อประเทศเจ้าบ้าน จึงบ่งบอกถึงความพร้อมในการปรับตัว ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะสามารถปรับตัวได้ดีในการใช้ชีวิต การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในพื้นที่ และสามารถทำงานร่วมกับคนในประเทศนั้นได้ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ยืนยันในเรื่องนี้ นั่นคือ ชาวต่างชาติที่มีการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมที่ดีก็มีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทยและคนไทยเป็นพื้นฐาน

ทักษะด้านการรับรู้ เช่น วัฒนธรรมและค่านิยมที่มักไม่พูดแสดงความคิดเห็น พูดไม่ตรงไปตรงมา การรับรู้ด้านวัฒนธรรมองค์กรที่มีความแตกต่างทางอำนาจในองค์กร ลำดับชั้นของตำแหน่งในองค์กร และการสื่อสารภายในองค์กร เป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติสามารถรับรู้ได้ทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาจากเรื่องค่านิยมไทย 9 ประการ (Komin, 1990) จะพบว่ารูปแบบพฤติกรรมเหล่านี้ถูกพัฒนามาจากค่านิยมของคนไทยที่ยึดถือตัวตน (Ego orientation) จึงมีกลไกที่ใช้ป้องกันตนเองในลักษณะที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าจนพัฒนาไปเป็นรูปแบบนิสัยที่ไม่พูดตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นผลเชิงลบในการปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตก เนื่องจากชาวตะวันตกจะให้ความสำคัญกับความตรงไปตรงมา สอดคล้องกับ Hall (1976) ที่อธิบายไว้ใน Hall's Cultural Factors ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่อิงอยู่กับบริบทมาก (High context) กล่าวคือ คนไทยจะมีการสื่อสารที่ซับซ้อน คำพูดในการสนทนาจะต้องตีความหมาย อีกทั้งลักษณะวัฒนธรรมไทยที่มีระยะความห่างของอำนาจสูงจึงเป็นสังคมที่มีลำดับความอาวุโส การสื่อสารของบุคคลที่อยู่ต่างระดับจึงต้องมีความระมัดระวังค่อนข้างมาก ประเด็นเหล่านี้ถูกรับรู้ว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการปรับตัว ในขณะที่เจลีว บุรีภักดีและคณะ (Buripakdeen et al., 1988-1989) ได้ศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของคนไทย พบข้อดีที่คนไทยยึดถือในการ

ทำงานคือ “ขยัน” และ “รับผิดชอบ” อีกทั้งคนไทยไม่ยึดมั่นกับเป้าหมายหรือจุดประสงค์อย่างเคร่งครัดปรับเปลี่ยนได้ เป็นลักษณะการทำงานของคนไทยที่ชาวต่างชาติรับรู้ได้เช่นเดียวกับผลการศึกษาของปิยะรัตน์ จันทระยกุล (Chantarayukol, 2015)

บุคลิกภาพของชาวต่างชาติ ที่พบในชาวต่างชาติที่ทำงานในประเทศไทยมาไม่ต่ำกว่า 10 เดือน ได้แก่ ความยืดหยุ่นหรือความสามารถในการปรับตัว เปิดใจ เคารพให้เกียรติและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ อวดทุน มองโลกในแง่ดี ไม่ตัดสินผู้อื่น ล้วนส่งผลเชิงบวกที่ช่วยให้สามารถปรับตัวได้ดีซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยหลายชิ้น (Huff, Song, & Gresch, 2013; Jyoti & Kour, 2017; Sambasivan, Sadoughi, & Esmaeilzadeh, 2017) โดย Kim (2017) อธิบายว่า “บุคลิกภาพเชิงการปรับตัว” (Adaptive personality) ของแต่ละคนมีบทบาทต่อการปรับตัว ลักษณะบุคลิกภาพเป็นพื้นฐานในการแสวงหาและตอบสนองต่อประสบการณ์ใหม่ที่มีอิทธิพลต่อระดับความสำเร็จที่แตกต่างกันไป สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ บุคลิกภาพเหล่านั้นทำให้แต่ละคนทนต่อความท้าทายและเพิ่มการเรียนรู้ใหม่ได้สูงสุดซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมในการปรับตัว หนึ่งในคุณลักษณะของบุคลิกภาพเชิงการปรับตัว คือ “การเปิดกว้าง” (Openness) (หรือรวมถึงคำอื่น ๆ เช่น ความยืดหยุ่น การเปิดใจ และความอดทนต่อความคลุมเครือ) เป็นแนวโน้มทางจิตวิทยาที่จะเปิดกว้างต่อข้อมูลใหม่ และเพื่อลดการต่อต้านสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง นอกจากความเปิดกว้างแล้วยังมี “ความแข็งแกร่งของบุคลิกภาพ” (Strength) ที่ถูกกำหนดให้เป็นความสามารถภายในในการดูดซับแรงกระทบกระเทือนจากสภาพแวดล้อมและย้อนกลับโดยไม่ได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง ความแข็งแกร่งของบุคลิกภาพนั้นเกี่ยวข้องกับลักษณะบุคลิกภาพอื่น เช่น ความยืดหยุ่น ความเสี่ยง ความแข็งแกร่ง ความเพียร และความเชื่ออำนาจในตน ทั้งการเปิดกว้างและความแข็งแกร่งของบุคลิกภาพมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณลักษณะบุคลิกภาพเชิงการปรับตัวอีกหนึ่งคุณลักษณะคือ “การมองโลกในแง่ดี” (Positivity) บุคคลที่มีบุคลิกภาพดังกล่าวจะสามารถทนต่อความเครียดได้ดีขึ้น ด้วยความเชื่อที่ว่าสิ่งต่าง ๆ จะเกิดขึ้นอย่างที่เราจะเป็น มีความเชื่อในความเป็นไปได้ และความเชื่อมั่นในความดีงามของชีวิตและผู้คนทั่วไป ด้วยความเชื่อเช่นนี้จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการยอมรับผู้อื่นแม้จะมีความแตกต่าง และสะท้อนให้เห็นในความนับถือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง หรือการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติดังกล่าวแล้วในบุคลิกภาพข้างต้น ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนจะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ใหม่ วัฒนธรรมใหม่ และยังผลักดันให้บุคคลมุ่งไปสู่การแสวงหาสิ่งใหม่ที่ทำลายการใช้ความสามารถของตน เอาชนะอุปสรรค และแม้เกิดความผิดพลาดก็ไม่ย่อท้อ แต่จะมีการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการกิจกรรมในชีวิต ซึ่งส่งผลดีต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม (Kim, 2017)

แรงจูงใจข้ามวัฒนธรรม อันประกอบด้วย ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด และปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งเป็นทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมทั้งก่อนเดินทางมาปฏิบัติงาน และยังคงมีผลต่อเนื่องในการปรับตัวเมื่อเดินทางมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว แรงจูงใจข้ามวัฒนธรรมจึงเป็นอีกปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dickmann, Doherty, Millsa, & Brewster (2008) พบว่าพนักงานชาวต่างชาติที่ยอมรับข้อเสนอด้วยแรงจูงใจภายในหรือมีความเต็มใจที่จะไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ จะมีการปรับตัวที่แตกต่างจากผู้ที่ไม่มีความจูงใจภายใน สอดคล้องกับผลการวิจัยที่สนับสนุนอีกจำนวนหนึ่งเช่น Chen, Kirkman, Kim, Farh, & Tangirala (2017) และ Victor, Haines, Tania, & Evelynne, (2008)

การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญลำดับต้นๆ ที่ชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยต้องปรับตัวเรียนรู้ แม้ว่าส่วนใหญ่จะไม่พบอุปสรรคมากมายในเรื่องของการทำงานเพราะใช้ภาษาอังกฤษหรือใช้ภาษาของตนเองเป็นหลักในการทำงาน และเพื่อนร่วมงานมีความสามารถทางภาษาต่างประเทศหรืออังกฤษเป็นอย่างดี แต่การสื่อสารภาษาไทยได้แม้เพียงเล็กน้อยก็ย่อมเป็นผลดีในการสร้างปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ลดความกังวลของเพื่อนร่วมงานที่ยังมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาต่างประเทศไปได้บ้าง ทำให้กล้าที่จะเข้าหาคนไทย ผลการวิจัยจำนวนมากต่างชี้ว่า การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมหรือการที่ทักษะภาษาประเทศเจ้าบ้านมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปรับตัวในวัฒนธรรมใหม่ไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม (Froese, Peltokorpi, & Ko, 2012; Fukuda, 2015; Hobgood, Riviello, Jouriles, & Hamilton, 2002; Peltokorpi, 2008)

การสนับสนุนทางสังคม พบว่า เพื่อนร่วมงาน พี่เลี้ยง คู่สมรส และรวมไปถึงการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและเพื่อนของคู่สมรส มีส่วนช่วยเหลืออย่างมากในการปรับตัวของชาวต่างชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาหลายชิ้น เช่น Grelecka (2016) และ Sambasivan, Sadoughi, & Esmailzadeh (2017) มีข้อน่าสังเกตว่า แม้ผลการศึกษาของ พลเทพ พูลพล (Poonpol, 2016) พบว่า การได้รับทุนทางสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการปรับตัวของนักศึกษาจากประเทศกลุ่มอาเซียนในยุคของการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ แต่ผลการวิจัยครั้งนี้กลับไม่พบว่ามีผลสำคัญมากนัก ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ชาวต่างชาติให้เหตุผลว่า ในช่วงแรกที่เข้ามาทำงานในเมืองไทย สังคมออนไลน์ในสมัยนั้นยังไม่เป็นที่นิยม และบางส่วนให้เหตุผลว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยน่าเชื่อถือและเต็มไปด้วยอคติส่วนบุคคล จึงไม่สามารถใช้เป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมได้อย่างแท้จริง

การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อตั้งหลักปักฐาน การปฐมนิเทศและการอบรมทักษะที่จำเป็นในการทำงาน การกำหนดนโยบายความเป็นสากล ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติคาดหวังและต้องการให้มีในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาปรับตัวในการทำงานได้ง่ายขึ้น โดยมีผลการวิจัยยืนยันจาก Wu & Ang (2011) พบว่า การสนับสนุนจากองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของพนักงาน

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยมาไม่ต่ำกว่า 10 เดือนและสามารถทำงานกับคนไทยได้อย่างราบรื่น มีความสุข มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตอยู่ในประเทศไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสามารถปรับตัวได้ดีนั้น เผยให้เห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของตนเองแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาคือ

1. ช่วงก่อนเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย ประกอบด้วย 2 กลุ่มปัจจัย คือ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย ได้แก่ ปัจจัยหลัก ปัจจัยดึงดูด ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวก่อนเดินทางมาปฏิบัติงานในประเทศไทย ประกอบด้วย การเตรียมตัวให้เป็นไปตามความคาดหวังด้านการฝึกอบรมความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมไทยทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้านประสบการณ์ต่างประเทศที่เคยมีมาก่อนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับงาน และการวัดความพร้อมจากองค์กรต้นสังกัด ซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์ด้านทักษะภาษาต่างประเทศ ประสบการณ์การทำงานในต่างประเทศ ความสามารถที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ การผ่านการทดลองงานและฝึกงานในประเทศไทย นิสัยที่เกี่ยวกับการทำงาน

2. ช่วงเวลาการปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย พบว่ามีหลายปัจจัย ได้แก่ ทักษะคติของชาวต่างชาติต่อประเทศเจ้าบ้าน (ประเทศไทย) (Attitude) ทักษะด้านการรับรู้ (Perceptual skill) เช่น การรับรู้ด้านวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย เป็นต้น บุคลิกภาพของชาวต่างชาติ (Personality) เช่น ยืดหยุ่น เปิดใจ ให้เกียรติ

และถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการจัดการอารมณ์ อดทน มองโลกในแง่ดี ไม่ตัดสินผู้อื่น ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน (Self-efficacy) แรงจูงใจข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural motivation) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural communication) การสนับสนุนทางสังคม (Social support) การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กร (Organizational support) และลักษณะงาน (Job)

การนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

นอกจากสังคมไทยได้ทราบถึงปัจจัยและมีความเข้าใจว่าปัจจัยเหล่านั้นมีส่วนช่วยให้ชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้อย่างไรแล้ว ข้อค้นพบนี้ยังก่อให้เกิดความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลต่างวัฒนธรรม อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา บริษัท เชียงใหม่โปรเซสฟูดส์ จำกัด (มหาชน) สามารถนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนการบริหารจัดการเพื่อคัดเลือก เตรียมความพร้อม สนับสนุน ช่วยเหลือพนักงานชาวต่างชาติ เช่น การออกแบบเครื่องมือวัดเพื่อใช้คัดเลือกชาวต่างชาติเข้าทำงานในองค์กร การออกแบบหลักสูตรปฐมนิเทศให้พนักงานชาวต่างชาติ การใช้ระบบพี่เลี้ยงหรือคู่หู (Buddy) ชาวไทยเพื่อช่วยเหลือพนักงานชาวต่างชาติ จัดทำคู่มือสร้างความเข้าใจการทำงานบนความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้ทั้งพนักงานชาวไทยและชาวต่างชาติที่ต้องทำงานร่วมกัน อันจะช่วยให้ต่างฝ่ายสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกันได้อย่างเต็มสมรรถนะของตนเอง

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งค้นหาความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการปรับตัวซึ่งปรากฏขึ้นในบริบทของวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ของเชียงใหม่ว่าเป็นอย่างไรบ้าง โดยมีการตั้งสมมติฐานจากข้อมูลอยู่บ้างแล้วเพราะเป็นประเด็นที่ทั่วโลกให้ความสนใจและมีการศึกษาต่อเนื่อง จึงอาจติดกรอบในการค้นหาปัจจัยต่าง ๆ ทำให้ผลการศึกษามีการตีความเพื่อสร้างประเด็นหลัก (Theme) ไม่โดดเด่นนัก อย่างไรก็ตามก็ดี คณะผู้วิจัยเน้นการวิเคราะห์ผลไปที่การทำความเข้าใจว่าปัจจัยเหล่านั้นมีผลต่อการปรับตัวอย่างไร และปัจจัยที่พบเป็นเพียงปัจจัยที่ปรากฏขึ้นในบริบทวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น อาจไม่สามารถนำไปอ้างอิงเพื่อสรุปเป็นความเข้าใจการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติได้ในทุกภาคของไทยซึ่งต่างมีวัฒนธรรมย่อยแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันในประเด็นย่อยทางวัฒนธรรม (Subculture) ทั้งด้านการงานและเรื่องทั่วไป จึงควรมีการเก็บข้อมูลเป็นภาคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. งานวิจัยในอนาคตควรมีการทำวิจัยเชิงปริมาณเพิ่มเติมซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าขนาดของอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยมากน้อยเพียงใด และมีปัจจัยใดบ้างที่สามารถร่วมกันทำนายการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย

เอกสารอ้างอิง

- Black, J. S., Mendenhall, M., & Oddou, G. (1991). Toward a comprehensive model of international adjustment: An integration of multiple theoretical perspectives. *The Academy of Management Review*, 16(2). 291-317.
- Boon-arch, S. (2015). krabuankan prap tua thang watthanatham khong naksuksa chao Lao læ chao Kamphucha nai mahawitthayalai Ubon ratchathani [Intercultural Adaptation Process of Laos and Cambodian Students in Ubon Ratchathani University]. *The Journal of communication art*, 33(2). 91-105.
- Buripakdeen, C. (1988-1989). *watthanatham kanthamngan khong Khon Thai* [Work cultural in Thai] (Research report). Bangkok: Office of the National Culture Commission.
- Caligiuri, P. M., Jacobs, R. R., & Farr, J. L. (2000). The Attitudinal and Behavioral Openness Scale: Scale development and construct validation. *International Journal of Intercultural Relations*, 24(1). 27-46.
- Caligiuri, P.M., Phillips, J., Lazarova, M., Tarique, I., & Burgi, P. (2001). The theory of metexpectations applied to expatriate adjustment: the role of cross cultural training. *The International Journal of Human Resource Management*, 12(May 2001). 357-372.
- Chantarayukol, P. (2015). kan prap tua kham watthanatham khong achan chao tang chat nai boribot kitchakan dan kansuksa nai prathet Thai [The Cross-cultural adjustment of international expatriate academic members to Thai educational business context] (Doctoral dissertation, Rangsit University).
- Chen, G., Kirkman, B.L., Kim, K., Farh, C.I.C., & Tangirala, S., (2017). When Does Cross-Cultural Motivation Enhance Expatriate Effectiveness? A Multilevel Investigation of the Moderating Roles of Subsidiary Support and Cultural Distance. *Academy of Management Journal*, 53(5). Retrieved from <https://doi.org/10.5465/amj.2010.54533217>
- Chotiban, N & Yolao, D. (1998). thammai chung tham wichai kham watthanatham [Why Cross-culteral?]. *Journal of Behavioral Science*, 4(1). 29-45.
- Church, A. (1982). Sojourner Adjustment. *Psychological Bulletin*, 91. 540-572. Retrieved from <https://doi.org/10.1037/0033-2909.91.3.540>
- Dickmann, M., Doherty, N., Millsa, T., & Brewster, C. (2008). Why do they go? Individual and corporate perspectives on the factors influencing the decision to accept an international assignment. *The International Journal of Human Resource Management*, 19(April 2008). 731-751.
- Dowling, P. J., Festing, M., & Engle, A. D. (2008). *International human resource Management* (5th ed.). UK: Cengage Learning.

- Froese, F. J., Peltokorpi, V., & Ko, K. A., (2012). The influence of intercultural communication on cross-cultural adjustment and work attitudes: Foreign workers in South Korea. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(3). 331-342.
- Fukuda, M. (2015). Language Life of Japanese Expatriates in Non-English Speaking Countries: The Cases of Barcelofona and Madrid. *Social and Behavioral Sciences*, 212. 85-92.
- Grelecka, J. D., (2016). *What factors affect expatriate adjustment? Study of differences between self-initiated and assigned expatriates in Poland*. (Master's dissertation, Instituto Universitario de Lisboa).
- Hall, E. T. (1976). *Beyond culture*. NY: Doubleday.
- Harkins, B. (2019). *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand.
- Hobgood, C. D., Riviello, R. J., Jouriles, N., & Hamilton, G. (2002). Assessment of Communication and Interpersonal Skills Competencies. *Academic Emerg Med*, 9(11). 1257-1269.
- Huff, K. C., Song, P., & Gresch, E. B. (2013). Cultural intelligence, personality, and cross-cultural adjustment: A study of expatriates in Japan. *International Journal of Intercultural Relations*, 38. 151-157.
- Johnson, V. (2007). What is organizational imprinting? Cultural entrepreneurship in the founding of the Paris opera. *American Journal of Sociology*, 113(2007). 97-127.
- Jyoti, J., & Kour, S. (2017). Factors affecting cultural intelligence and its impact on job performance: Role of cross-cultural adjustment, experience, and perceived social support. *Personal Review*, 46(4). 767-791.
- Kim, K., & Slocum Jr., John W., (2008). Individual differences and expatriate assignment effectiveness: The case of U.S.-based Korean expatriates. *Journal of World Business, Elsevier*, 43(1). 109-126.
- Kim, Y. Y. (2017). Cross-cultural Adaptation. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. Retrieved from doi: 10.1093/acrefore/9780190228613.013.21.
- Komin, S. (1990, January). Culture and Work-Related Values in Thai Organizations. *International Journal of Psychology*, 25. 681-704.
- Lysgaard, S. (1955). Adjustment in a foreign society: Norwegian Fulbright grantees visiting the United States. *International Social Science Bulletin*, 7. 45-50.
- Malek, M. A., & Budhwar, P. (2010). Cultural intelligence as a predictor of expatriate adjustment and performance in Malaysia. *Journal of World Business*, 48(2). 222-231.
- Matsumoto, D. (2000). *Culture and psychology: People around the world* (2nd ed.). Wadsworth: Thomson Learning.

- Moon, H. K., Choi, B. K., & Jung, J. S. (2012). Previous international experience, cross-cultural training, and expatriates' cross-cultural adjustment: Effects of cultural intelligence and goal orientation. *Human Resource Development Quarterly*, 23(3). 285–330.
- Muakyod, P., Boonlue, T., Chiwan, S., Saihomhual, S., & Ying, L. (2019). *kan prap tua kham watthanatham khong chaotangchat thi tham ngan kap Khon Thai* [Cross-Cultural Adjustment of Expatriates Working with Thais]. Chiang Mai, Maejo University.
- Nitthayayon, N. (2006). *kan prap tua læ bukkhalikkaphap* [Adaptation and Personality]. Bangkok: San suksa kanphim.
- Okpara, J.O. (2016). Cross-cultural adjustment of expatriates: Exploring factors influencing adjustment of expatriates in Nigeria. *International Journal of Cross Cultural Management*, 16(3). Retrieved from doi: 10.1177/1470595816671149
- Peltokorpi, V. (2008). Cross Cultural adjustment of expatriates in Japan. *The International Journal of Human Resource Management*, 19(9). 1588-1606.
- Poonpol, P. (2016). patchai dan bukkhon sangkhom læ watthanatham thi mi itthiphon to kan prap tua khong naksuksa chak klum prathet Asian thi dai rap thun thang sangkhom phan su sangkhom onlanai [The Influence of Personal, Social and Cultural Factors on Cross-Cultural Adjustment among International Students in Thailand and the Mediating Impact of Online Social Capital]. *Journal of Behavioral Science*, 23(1). 105-121.
- Ramsay, S., Jones, E., & Barker M. (2007). Relationships between adjustment and support types: Young and mature-aged local and international first year university students. *Higher Education*, 54(2). 247-265.
- Sambasivan, M., Sadoughi, M., & Esmaeilzadeh, P. (2017). Investigating the factors influencing cultural adjustment and expatriate performance: The case of Malaysia. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 66(8). 1002-1019.
- Selmer, J., & Luring, J. (2010). Self-initiated academic expatriates: Inherent demographics and reasons to expatriate. *European Management Review*, 7(3). 169-179.
- Soininen, V., & Mannebratt, M.R. (2018). *Factors Influencing Cross-Cultural Adjustment: Swedish Expatriates in East Asia Pacific*. Retrieved from <http://hj.diva-portal.org>
- Suwannatat, J., (1994). næokhit lang thang phruttikam sat: thritsadi kanwichai læ kanprayukchai [Principles of behavioral sciences: Theory, research, and application]. *Journal of Behavioral Science*, 1(1). 17-21.
- Takeuchi, R., Marinova, S. V., Lepak, D. P., & Liu, W. (2005). A model of expatriate withdrawal-related outcomes; Decision making from a dualistic adjustment perspective. *Human Resource Management Review*, 15(2). 119-138.
- Tekeuchi. R. (2010). A critical review of expatriate adjustment research through a multiplestakeholder view: Progress, emerging trends, and prospects. *Journal of Management*, 36(4). 1040-1064.

- Victor, Y., Haines III, Tania, S., & Evelyne, C. (2008). Intrinsic motivation for an international assignment. *International Journal of Manpower*, 29(5). 443-461.
- Ward, C. & Kennedy, A. (1993). Psychological and Socio-Cultural Adjustment During Cross-Cultural Transitions: A Comparison of Secondary Students Overseas and at Home. *International Journal of Psychology*, 28(2). 129-147.
- Wu, P., & Ang, S. H. (2011). The impact of expatriate supporting practices and cultural intelligence on cross-cultural adjustment and performance of expatriates in Singapore. *The International Human Resources Management*, 22(13). 2683-2702.

วจนลีลาด้านบุคลลสัมพันธและกลวิธีทางภาษา ในบทความของวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี

วิไลตา ศรีอุฬารพงศ์¹

(Received: May 12, 2020; Revised: October 5, 2020; Accepted: November 18, 2020)

บทคัดย่อ

บทความในวารสารวิชาการเป็นงานเขียนเชิงวิชาการประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญในบริบทของการสื่อสารทางวิชาการระหว่างนักวิชาการในแวดวงเดียวกัน รูปแบบและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในบทความมักเป็นผลมาจากลักษณะทางบุคลลสัมพันธหรือบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์การสื่อสารดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงบุคลลสัมพันธและกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี วิธีการศึกษาที่ใช้เป็นการวิเคราะห์ลักษณะบุคลลสัมพันธตามแนวทางของ Kresta (1995) ซึ่งพัฒนาจากมุมมองของภาษาศาสตร์เชิงระบบหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ด้านบุคลลสัมพันธของภาษา ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันผู้เขียนบทความในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยนิยมกล่าวถึงตนเองเหมือนกัน โดยผู้เขียนชาวเยอรมันมักใช้บุรุษสรรพนามเอกพจน์ บุรุษที่ 1 ich ซึ่งต่างจากขนบนิยมดั้งเดิมในวงวิชาการเยอรมัน ส่วนผู้เขียนชาวไทยจะใช้คำ 'ผู้เขียน' หรือ 'ผู้วิจัย' แทนตนเอง แม้จะมีการกล่าวถึงตนเองอย่างชัดเจน แต่ผู้เขียนบทความทั้งสองภาษาก็มีกลวิธีทางภาษาที่นิยมใช้มากที่สุดเหมือนกัน เพื่อแสดงทัศนะอย่างระมัดระวังตน นั่นคือ การใช้กริยาช่วยแสดงทัศนะเป็น hedges

คำสำคัญ: ปริจเฉททางวิชาการ การสื่อสารทางวิชาการ วจนลีลาด้านบุคลลสัมพันธ

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: wilita.s@chula.ac.th

Interpersonal Styles and Linguistic Strategies in Articles in German and Thai Academic Journals of Language and Literature

Wilita Sriuranpong²

Abstract

Articles in academic journals are a genre of academic writing significant for the communication among scholars of the same discipline. The language forms and linguistic strategies used in academic articles usually derive from interpersonal features or roles of participants in the scholarly communication. The objective of this research is therefore to analyze comparatively the interpersonal styles and linguistic strategies employed in articles in German and Thai academic journals of language and literature. The methodology used in this study is the analysis of the interpersonal features based on the concepts of Kresta (1995) which were developed from the perspective of Systemic-functional linguistics regarding the interpersonal metafunction of language. The research findings reveal that nowadays both German and Thai writers tend to refer to themselves in the articles. In contrast to the conventional style of German academic writing, the first-person singular pronoun *ich* has been increasingly favored among German writers. On the other hand, *phûukhǎn* or *phûuwícaj* is the word commonly used by Thai writers when they refer to themselves. Despite the explicit self-reference in the papers, writers of both languages use the same popular hedging device to express their opinion carefully, namely the modal auxiliary verbs.

Keywords: Academic discourse, Scholarly Communication, Interpersonal Styles

² Assoc. Prof., Department of Western Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University email: wilita.s@chula.ac.th

บทนำ

บทความทางวิชาการและบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการนับเป็นแหล่งข้อมูลหลักทางวิชาการของนักวิชาการในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นแหล่งเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวิชาความรู้ เป็นเวทีสำหรับการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย การนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีใหม่ของนักวิจัยและนักวิชาการต่อผู้ที่อยู่ในชุมชนวิชาการเดียวกัน ซึ่งรวมทั้งอาจารย์และนักศึกษาในแวดวงวิชาการนั้นๆ

ในแวดวงวิชาภาษาศาสตร์มีงานวิจัยเกี่ยวกับปริเฉททางวิชาการ (academic discourse) หรือที่เรียกในภาษาเยอรมันว่า “Wissenschaftliche Texte” โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะบทความในวารสารวิชาการในแง่มุมต่างๆ อยู่จำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเชิงเปรียบเทียบในลักษณะข้ามภาษาและข้ามวัฒนธรรมโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และภาษายุโรปอื่นๆ รวมทั้งภาษาเยอรมัน แต่ในประเทศไทยยังมีการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับปริเฉททางวิชาการอยู่น้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นปริเฉทการเขียนหรือปริเฉทการพูด นอกจากนั้น ในขณะนี้ยังมีการศึกษาเปรียบเทียบปริเฉททางวิชาการภาษาไทยกับภาษาอื่นน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย โดยเฉพาะลักษณะของบทความทางวิชาการภาษาไทยและภาษาเยอรมัน ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษาวิจัยมาก่อน

จากการศึกษาบทคัดย่อในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี (Sriuranpong, 2015) ผู้วิจัยพบว่ามีความแตกต่างและความเหมือนที่น่าสนใจในเรื่องของลีลาการใช้ภาษาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอบทคัดย่อในวารสารวิชาการของทั้งสองภาษา ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะความเป็นสากลของตัวบทประเพณีและความแตกต่างทางวัฒนธรรมการสื่อสารในวงวิชาการของประเทศที่ใช้ภาษาทั้งสอง ดังกล่าวแล้วในการศึกษาวิจัยเรื่องบทคัดย่อของทั้งสองภาษา (Sriuranpong, 2015, p. 49) เนื่องจากบทคัดย่อเป็นเพียงตัวบทขนาดเล็ก ซึ่งเป็นส่วนเสริมของบทความทางวิชาการและวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบวาทลีลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์และกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอตัวบทหลัก คือบทความทางวิชาการและวิจัยในวารสารวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีกับตัวบทชนิดเดียวกันในภาษาไทย เพราะการศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าวจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในเรื่องลักษณะทางวาทลีลาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอตัวบทชนิดดังกล่าวซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมันชาวไทย นอกจากนี้ ยังเป็นการขยายองค์ความรู้ด้านการศึกษาปริเฉททางวิชาการภาษาไทย และเป็นแนวทางสำหรับการเขียนและการสอนเทคนิควิธีการเขียนบทความในวารสารวิชาการภาษาเยอรมันและภาษาไทย เพื่อก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสารในวงวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงบุคคลสัมพันธ์และกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี
2. เพื่อค้นหาลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะทางวาทลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์และกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี

สมมติฐานของการวิจัย

1. ในบทความทางวิชาการและวิจัยเยอรมันและไทยมีการกล่าวถึงผู้เขียนโดยตรงน้อย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเมื่อมีการกล่าวถึงตนเอง ผู้เขียนบทความเยอรมันนิยมกล่าวถึงตนเองโดยตรง ด้วยการใช้บุรุษสรรพนาม เอกพจน์ บุรุษที่ 1 ich ส่วนผู้เขียนชาวไทยนิยมใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แทนตนเอง

2. ลักษณะร่วมทางวจนลีลาและกลวิธีทางภาษาอย่างหนึ่งที่สำคัญของบทความวิชาการเยอรมันและไทย ด้านภาษาและวรรณคดีคือ การนิยมใช้กริยาช่วยแสดงทัศนะเป็น hedges

ขอบเขตของการวิจัย

บทความที่ศึกษาในงานวิจัยนี้เป็นทั้งบทความวิชาการและบทความวิจัย และเป็นบทความที่ผู้เขียนชาวเยอรมันและชาวไทยเผยแพร่ในวารสารวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมันและไทย โดยเขียนเป็นภาษาสองภาษาดังกล่าว ไม่ใช่ภาษาอื่น ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ชนบนิยมนหรือแบบแผนการเขียนบทความทางวิชาการและวิจัยในภาษาอื่นมามีส่วนในการกำหนดรูปแบบและกลวิธีทางภาษาในบทความ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะสำคัญทางวจนลีลาและกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนนิยมใช้ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี ซึ่งครอบคลุมประเด็น 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. วจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ (Interpersonalität) ศึกษารูปแบบภาษาที่ใช้ในการกล่าวถึงผู้เขียน ผู้อ่าน ผู้วิจัย/ผู้เขียน/งานวิจัยอื่น รวมทั้งการใช้หน่วยสร้างที่ไม่ระบุตัวบุคคล
2. การใช้ hedge / hedging เช่น การใช้กริยาช่วยแสดงทัศนะ การใช้ส่วนขยายบ่งเจตคติและความมั่นใจของผู้เขียน การใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยประธานที่หมายถึงผู้เขียนหรือตัวบทความควบคู่กับกริยาปริชานเพื่อบ่งบอกความคิดเห็นของผู้เขียน เป็นต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูล

บทความในวารสารวิชาการภาษาเยอรมันซึ่งจะใช้เป็นชุดข้อมูล (Korpus) สำหรับนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย เก็บรวบรวมมาจากวารสารวิชาการด้านภาษาเยอรมันที่มีชื่อเสียงและอยู่ในฐานข้อมูล SCOPUS จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

- (1) วารสาร Deutsche Sprache (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: DS 1 – DS 5)
- (2) วารสาร Sprachwissenschaft (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: SW 1 – SW 5)

และวารสารวิชาการด้านวรรณคดีเยอรมันจำนวน 2 ฉบับ ซึ่งอยู่ในฐานข้อมูล SCOPUS เช่นเดียวกัน ได้แก่

- (1) วารสาร Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: DV 1 – DV 5)
- (2) วารสาร Zeitschrift für Deutsche Philologie (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: ZP 1- ZP 5)

บทความที่ใช้เป็นชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 20 บทความ โดยเป็นบทความที่เก็บรวบรวมจากวารสารทั้ง 4 ฉบับดังกล่าว จำนวนวารสารละ 5 บทความ ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2554

ส่วนชุดข้อมูลภาษาไทยประกอบด้วยบทความจำนวนเท่ากัน คือ 20 บทความ โดยเป็นบทความจากวารสารวิชาการไทยด้านภาษาและวรรณคดีที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ บทความภาษาไทยที่รวบรวมมาตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงเดียวกันกับบทความในวารสารวิชาการเยอรมันดังกล่าว คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2552–2554 แต่เนื่องจากวารสารวิชาการไทยด้านภาษาและวรรณคดีส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทั้งด้านภาษาและวรรณคดีรวมอยู่ในวารสารเดียวกัน ผู้วิจัยจึงจะเก็บรวบรวมบทความซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาจำนวน 10 บทความ และบทความซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดีจำนวน 10 บทความ จากวารสารวิชาการจำนวน 4 ฉบับ ดังนี้คือ

- (1) วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: AC1- AC 6)
- (2) วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: AS 1- AS 4)
- (3) วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: LT 1- LT4)
- (4) วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (ชื่อย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้: SN1- SN 6)

การเก็บข้อมูลจากชุดข้อมูลดังกล่าวมีจุดประสงค์หลักเพื่อการศึกษารูปแบบและกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏและใช้จริงในบทความทั้งสองภาษา และเพื่อใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนสิ่งที่นำเสนอในงานวิจัย โดยไม่เน้นความสามารถในการเป็นตัวแทนของชุดข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาวิเคราะห์วัจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ โดยนำแนวทางและวิธีการศึกษาของ Kresta (1995) มาปรับใช้กับชุดข้อมูลที่ศึกษา เนื่องจากแนวทางของ Kresta เน้นการพิจารณารูปแบบภาษาโดยคำนึงถึงหน้าที่และประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นหลัก จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ บุคคลสัมพันธ์ตามนิยามของ Kresta (1995, 59) หมายถึง บทบาทของบุคคลผู้มีส่วนร่วมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์การสื่อสารหนึ่ง ได้แก่ ผู้พูด หรือผู้เขียน และผู้ฟังหรือผู้อ่านรวมทั้งกลุ่มบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์การสื่อสารนั้น ในงานวิจัยนี้ สถานการณ์ของการสื่อสารคือการสื่อสารในวงวิชาการในรูปแบบของการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการ บุคคลผู้มีส่วนร่วม/ส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์การสื่อสาร คือ ผู้เขียนบทความ ผู้อ่านและผู้วิจัยคนอื่น การศึกษาวิเคราะห์วัจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ในงานวิจัยนี้จึงเป็นการค้นหาจัดประเภท และวิเคราะห์หาความถี่ในการปรากฏของลักษณะการใช้ภาษารูปแบบต่างๆ ในการกล่าวถึงผู้เขียน ผู้อ่าน และการกล่าวถึงผู้เขียน / ผู้วิจัย/งานเขียน หรืองานวิจัยอื่น

2. ศึกษาการใช้ hedge / hedging โดยค้นหา จัดประเภท และวิเคราะห์หาความถี่ในการปรากฏของลักษณะภาษารูปแบบต่างๆ ที่ใช้เป็น hedges ตามแนวทางและวิธีการศึกษาของ Clemen (1998) และ Breitkopf (2006) เช่น การใช้กริยาช่วยแสดงทัศนะ การใช้ส่วนขยายบ่งเจตคติและความมั่นใจของผู้เขียน การใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยประธานที่หมายถึงผู้เขียนหรือตัวบทความควบคู่กับกริยาปริธาน เพื่อแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน เป็นต้น

ลักษณะทางวัจนลีลาของบทความในวารสารวิชาการ

วัจนลีลา (Stil/Style) ตามคำนิยามของพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (Ratchabanthittayasathan, 2010, p. 4) หมายถึง วิธภาษาหรือรูปแบบของภาษาที่แปรตามสถานการณ์หรือบริบท อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Prasithrathsint, 1989, p. 91) ได้ให้นิยามของคำ 'วัจนลีลา' ในคำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม ไว้คล้ายคลึงกันว่า หมายถึง รูปแบบการใช้ภาษาแบบใดแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการใช้แบบอื่นโดยบริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษา

บริบทของวารสารวิชาการ คือ การสื่อสารในวงวิชาการระหว่างนักวิชาการด้วยกันผู้รับสารหรือผู้อ่านเป็นผู้ที่อยู่ในวงวิชาการเดียวกัน ซึ่งเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ในศาสตร์สาขานั้น ๆ อยู่แล้ว (Oldenburg, 1997, p. 62) ปัจจัยที่มีผลต่อเนื้อหาและรูปแบบของบทความในวารสารวิชาการ คือ ความรับผิดชอบของผู้เขียน ในส่วนของเนื้อหา ผู้เขียนมีหน้าที่รับผิดชอบต่อข้อเท็จจริงหรือความรู้ที่นำเสนอ ต้องมีความระมัดระวังไม่ให้นำเสนอนั้นมีข้อผิดพลาด ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพของบทความ ด้วยความรับผิดชอบในด้านเนื้อหาที่มี

ผลต่อรูปแบบการใช้ภาษา ผู้เขียนต้องเขียนหรือแสดงความคิดเห็นอย่างระมัดระวังจนทำให้เกิดการใช้ hedges นอกจากนี้ การที่ผู้เขียนต้องนำเสนอเนื้อหาบทความด้วยความกระชับ ชัดเจน กระชับ เข้าใจง่าย ก็มีผลต่อรูปแบบของบทความ ผู้เขียนต้องจัดวางประเด็นหรือแบ่งเนื้อหาในย่อหน้าอย่างเป็นระบบ (Textorganisation und Textgliederung) และต้องมีกระบวนการการสื่อสารกับผู้อ่านโดยการใช้ข้อความแสดงอภิภาษา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อหาของย่อหน้าบทความได้ง่ายขึ้น หรือให้ผู้อ่านเห็นโครงสร้างของย่อหน้าได้ชัดเจน (Breitkopf, 2006, p. 24; Graefen, 1997, pp. 96-98)

ในส่วนของงานลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ หนังสือคู่มือการเขียนบทความวิชาการในประเทศไทยมักไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ ส่วนใหญ่จะมีเพียงข้อแนะนำให้ใช้ภาษาทางการหรืองานลีลาทางการ (Formal Style) ไม่ใช้ภาษาพูด (Terasorn, 2012, p. 156; Suwanthada, 2005, p. 32; Somprayoon & Somprayoon, 2007, p. 153) ด้านนักวิจัยชาวเยอรมันที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานเขียนทางวิชาการ เช่น Graefen/Thielmann, (2007, pp. 95-96) มีความเห็นว่า ในระดับสากลแล้ว งานลีลาแบบไม่เน้นการระบุตัวบุคคล ยังคงเป็นวิธีการเขียนที่เหมาะสม สำหรับการเขียนบทความในวารสารวิชาการ แต่ในปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะเบี่ยงเบนออกไปจากขอบที่เคร่งครัด

งานวิจัยศึกษาเปรียบเทียบปริเฉททางวิชาการข้ามภาษาและวัฒนธรรม

งานเขียนเชิงวิชาการในภาษาต่างๆ มักมีลักษณะร่วมที่ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้แก่ ความกระชับชัด ตรงประเด็น ความถูกต้องและสมบูรณ์ของเนื้อหา การใช้ถ้อยคำกะทัดรัด ไม่ซ้ำซ้อน ความเป็นกลางหรือความเป็นปรีชาญาณ/วัตถุวิสัย (objektiv) ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้ที่มีความเห็นว่างานลีลาของงานเขียนเชิงวิชาการเป็นไปตามหลักสากล ไม่ขึ้นอยู่กับขนบนิยมหรือวัฒนธรรมการสื่อสารในวงวิชาการแต่ละประเทศหรือความแตกต่างของภาษาที่ใช้ เช่น Widdowson (1979 as cited in Trumpp, 1998, p. 15) อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการหลายคนที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวที่เรียกว่า สมมติฐานของความเป็นสากล (Universalitätshypothese) ผลการศึกษาวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง (Graefen, 1997, p. 68) ตัวอย่างเช่น Galtung (1985, p. 156) ที่บรรยายและเปรียบเทียบลักษณะความเป็นวิชาการแบบอังกฤษ-อเมริกัน เยอรมัน ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น กล่าวโดยสรุปได้ว่า แบบเยอรมันและฝรั่งเศสนิยมการสร้างทฤษฎีโดยใช้วิธีการนิรนัย (deduktiv) ในขณะที่แบบอังกฤษ-อเมริกันและญี่ปุ่นนิยมการตั้งสมมติฐานและเน้นวิธีการอุปนัย (induktiv) หรืองานวิจัยของ Clyne (1991, pp. 378-380) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลงานวิชาการด้วยภาษาศาสตร์และสังคมวิทยาที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมัน และพบว่างานเขียนสองภาษาดังกล่าวมีโครงสร้างตัวบทต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นขนบนิยมที่แตกต่างกันในวงวิชาการภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมัน งานเขียนเชิงวิชาการภาษาเยอรมันจะให้ความสำคัญกับเนื้อหา การถ่ายทอดความรู้ทฤษฎี และกระตุ้นให้ผู้อ่านคิด และเป็นหน้าที่ของผู้อ่าน (reader responsibility) ที่ต้องพยายามทำความเข้าใจตัวบท จึงมีการใช้ advance organizers น้อยกว่า ส่วนงานเขียนเชิงวิชาการภาษาอังกฤษมีโครงสร้างแบบเส้นตรงและมีการใช้ advance organizers มากกว่า เนื่องจากเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน (writer responsibility) ที่ต้องพยายามให้งานเขียนของตนมีความชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย

งานวิจัยของ Trumpp (1998) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบงานเขียนเชิงวิชาการด้านการกีฬาในภาษาเยอรมัน อังกฤษและฝรั่งเศส พบว่าในงานเขียนภาษาอังกฤษมีการสนทนากับผู้อ่านเป็นเรื่องปกติ ถือว่าเป็นมิตรกับผู้อ่าน (leserfreundlich) และใช้ hedges จำนวนมาก ส่วนงานเขียนภาษาเยอรมันหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงผู้อ่านและนิยมการใช้หน่วยสร้างแบบไม่ระบุตัวบุคคล งานเขียนภาษาฝรั่งเศสนิยมกล่าวถึงสิ่งที่ผู้เขียนกระทำ

ในบทความ และมีการใช้กริยาแสดงอภิสัมพันธ์สารจำนวนมาก (Metadiskursverben) นอกจากนั้น ผู้เขียนมักกล่าวถึงตนเองโดยใช้สรรพนามรูปพหูพจน์บุรุษที่ 1 มากกว่ารูปเอกพจน์

Busch-Lauer (2001) ได้ศึกษาวิจัยตัวบทประเภทต่างๆ ในวารสารวิชาการด้านการแพทย์และภาษาศาสตร์ที่เขียนโดยเจ้าของภาษาชาวอังกฤษและเยอรมัน ผลการวิจัยของ Busch-Lauer พบว่าในสาขาแพทยศาสตร์มักมีความร่วมมือกันในการทำวิจัย จึงพบผู้เขียนเป็นหมู่คณะมากกว่า ขณะที่ในสาขาภาษาศาสตร์จะมีผู้เขียนเดี่ยวๆ มากกว่าเป็นหมู่คณะ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นวัจนลีลาของผู้เขียนได้เด่นชัดกว่าในงานเขียนด้านแพทยศาสตร์ ส่วนเรื่องของวัจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ งานเขียนภาษาอังกฤษทั้งในสาขาการแพทย์และภาษาศาสตร์ จะเน้นตัวบุคคลและมีการกล่าวถึงผู้อ่าน ซึ่งต่างจากงานเขียนภาษาเยอรมันที่ไม่เน้นตัวบุคคล แต่เน้นเนื้อหาหรือสิ่งที่ศึกษา (Busch-Lauer, 2001, p. 473)

งานวิจัยร่วมสมัยอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นวัจนลีลาที่แตกต่างกันของงานเขียนเชิงวิชาการที่เขียนโดยผู้เขียนเยอรมันและเผยแพร่ในประเทศเยอรมนี กับที่เขียนโดยผู้เขียนชาวรูเมเนียและเผยแพร่ในประเทศรูเมเนียคืองานของ Schlömer (2012) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบการกล่าวถึงผู้เขียนของนักวิชาการทั้งสองประเทศในบทความวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าในบทความของนักวิชาการเยอรมันมีการกล่าวถึงผู้เขียนมากกว่าทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแตกต่างจากบทความของนักวิชาการรูเมเนีย ที่มีหน่วยสร้างประกอบด้วยประธานที่ไม่ใช่บุคคลมากกว่า (Schlömer, 2012, pp. 60-62)

วัจนลีลาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอบทความด้านภาษาและวรรณคดี

วัจนลีลาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมัน

วัจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์

การศึกษาวิเคราะห์วัจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นการนำแนวทางและวิธีการศึกษาของ Kresta (1995) และ Trumpp (1998) มาปรับใช้กับชุดข้อมูลที่ศึกษา เนื่องจากวิธีการศึกษาของ Kresta เน้นการพิจารณาแบบภาษาโดยคำนึงถึงหน้าที่และประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นหลัก จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าวแล้วข้างต้น

Kresta (1995) ศึกษาเปรียบเทียบแบบภาษาที่แสดงบุคคลสัมพันธ์ (Interpersonalität) ในผลงานวิชาการภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษด้านภาษาศาสตร์ 4 ชนิด ได้แก่ บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ บทความโต้ตอบความเห็นทางวิชาการ (Entgegnung/reply) และตำราพื้นฐานด้านภาษาศาสตร์ และได้พัฒนารูปแบบการอธิบายลักษณะบุคคลสัมพันธ์ โดยใช้มุมมองของภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมหรือทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบหน้าที่ (Systemorientierter Funktionalismus) ของนักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษ Firth, Malinowsky และ Halliday เป็นแนวคิดพื้นฐาน ฮัลลidayมองว่าภาษามีหน้าที่หลัก 3 ประการ ซึ่งเปรียบได้กับหน้าที่ของภาษาในโมเดลการสื่อสารของ Karl Bühler หน้าที่หนึ่งของภาษาคือการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้ส่งสารจะแสดงบทบาททางสังคมในสถานการณ์การสื่อสารหนึ่ง หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ของภาษานี้เป็นหน้าที่ของภาษาที่ใช้แสดงปฏิสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารหรือผู้พูดกับผู้ฟัง (Kresta, 1995, pp. 30-31) หรือเป็นการใช้ภาษาเพื่อสร้าง รักษา และแสดงสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (Ratchabanthittayasathan, 2010, p. 199) ตามนิยามของ Kresta (1995, p. 36, p. 59) บุคคลสัมพันธ์เป็นลักษณะบทบาทในการสื่อสารของผู้ส่งสารที่พบในข้อความต่างๆ ในภาษา ได้แก่ การแสดงหรือไม่แสดงตนของผู้ส่งสาร รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นของผู้ส่งสาร และการปฏิบัติของผู้ส่งสารต่อผู้รับสาร เช่น การทักทายหรือถามคำถาม เป็นต้น ลักษณะบุคคลสัมพันธ์เป็นบทบาทของบุคคลผู้มีส่วนร่วม

หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์การสื่อสารหนึ่ง ที่สำคัญที่สุดคือ ผู้เขียนหรือผู้พูด และผู้อ่านหรือผู้ฟัง บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์การสื่อสาร หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมแต่ละคน หรือผู้มีส่วนร่วมหลายคน รวมกัน Kresta (1995, p. 59) แบ่งบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วมหลายคนรวมกัน ออกเป็น 4 ลักษณะได้แก่

- (1) ผู้เขียน (ฉัน) + ผู้เขียนร่วม (คนเดียวหรือหลายคน) (Autor + ein oder mehrere Mitverfasser)
- (2) ผู้เขียน+ ผู้อ่าน (Autor + Leser)
- (3) ผู้เขียน+ ผู้อ่าน+ วงวิชาการสาขาหนึ่ง (Autor + Leser + der jeweilige Fachkreis/ Fachkreis- relation)
- (4) ผู้เขียน + ผู้อ่าน + วงวิชาการสาขาหนึ่ง + กลุ่มคนนอกเหนือวงวิชาการ (Autor + Leser + Fach- kreis + außerfachliche Gruppe/Gemeinschaftsrelation)

งานวิจัยนี้จะศึกษารูปแบบภาษาที่สำคัญที่ใช้แสดงลักษณะบุคคลสัมพันธ์ดังกล่าวในประเด็นต่อไปนี้

การกล่าวถึงผู้เขียน

- การกล่าวถึงผู้เขียนเพียงคนเดียว

การที่ผู้เขียนหรือผู้วิจัยจะกล่าวถึงตนเองในงานเขียนทางวิชาการหรือไม่ อย่างไรนั้น เป็นลักษณะทาง วจนลีลา ซึ่งขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมการเขียนหรือการสื่อสารในวงวิชาการแต่ละภาษาว่า มีขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนอย่างไร ตามแบบแผนดั้งเดิมในวงวิชาการเยอรมัน ผู้เขียนมักไม่นิยมกล่าวถึงตนเองหรือไม่นิยมใช้สรรพนามเอกพจน์บุรุษที่ 1 ich (=I) แทนตนเองในงานเขียนทางวิชาการ กล่าวได้ว่าเคยมี “การห้ามใช้ Ich” (Ich-Verbot/ Ich-Tabu) ในการเขียนงานวิชาการของเยอรมัน ดังกล่าวแล้วในงานวิจัยเรื่อง “บทคัดย่อในวารสารวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดี” (Sriuranpong, 2014, p. 31; 2015, p. 34) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในปัจจุบัน เช่น Graefen/Thielmann (2007, pp. 95-96) พบว่ามีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ich แทนผู้เขียนมากขึ้นกว่าในอดีต ในงานวิจัยนี้พบว่า มีรูปแบบภาษา 2 รูปแบบที่ผู้เขียนใช้กล่าวถึงตนเองโดยตรง ได้แก่ การใช้บุรุษสรรพนามเอกพจน์ บุรุษที่ 1 ich รวมทั้งการใช้สรรพนาม mein ซึ่งเป็นสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของของ ich และการใช้สำนวน meines Erachtens ซึ่งหมายถึง ตามความเห็นของข้าพเจ้า/ผม/ดิฉัน รวมทั้งสำนวน meines Wissens ซึ่งหมายถึง เท่าที่ข้าพเจ้า/ผม/ดิฉันทราบ ตัวอย่างการกล่าวถึงตนเองของผู้เขียนโดยใช้สรรพนามทั้ง 2 รูป และการใช้สำนวน meines Erachtens ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้คือ

(1) Mit dem zweiten Beispiel möchte ich auf dem Gerichtshof des Theaters zurückkehren. (DU2, 188)

(2) Sie betrifft aber meines Erachtens erst die Formen mit Verbzweitstellung. (SW2, 138)

นอกจากนี้ ยังพบรูปแบบภาษาอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้เขียนใช้แทนตนเองเพียงผู้เดียว แต่เป็นการกล่าวถึงตนเองทางอ้อมมากกว่าการใช้สรรพนาม ich นั่นคือ การใช้บุรุษสรรพนามพหูพจน์บุรุษที่ 1 wir (= we) รวมทั้งการใช้สรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ unser การใช้ wir ในกรณีนี้เรียกว่า Autorenplural หรือ Pluralis majestatis Kresta (1995, p. 74) เรียกการใช้สรรพนาม wir ในลักษณะนี้ว่า **Autoren-wir** นักวิจัยที่ศึกษารูปแบบภาษาในงานเขียนทางวิชาการสันนิษฐานว่า เหตุผลหนึ่งของการใช้สรรพนามพหูพจน์บุรุษที่ 1 แทนผู้เขียนเพียงคนเดียว น่าจะเป็นเพราะความต้องการหลีกเลี่ยงการใช้ ich ที่อาจมีนัยยะหรือมุมมองแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางมากกว่าการใช้ wir ที่ผู้พูดหรือผู้เขียนกล่าวในนามของผู้อื่น จึงมีคำเรียกการใช้ wir ในลักษณะแทนผู้เขียนหรือผู้พูดเพียงคนเดียวว่า Bescheidenheitsplural หรือ Pluaralis

Modestiae ซึ่งหมายถึง “รูปพหูพจน์แบบถ่อมตน” (Dudenredaktion, 2005, p. 272; Graefen, 1997, p. 209; Kresta, 1995, p. 24) ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้พบรูปแบบการใช้ Autoren-wir รวมทั้งสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของของ wir คือ unser เฉพาะในบทความด้านภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(3) Deshalb wollen wir zuerst auf die morphologische Natur des Verbs eingehen, bevor wir dessen Rolle im Satz untersuchen. (SW5, 450)

(4) Tabelle 1 verdeutlicht dies anhand unseres lateinischen Beispiels. (DS4, 100)

ในตัวอย่าง 3-4 มีการใช้สรรพนาม wir และ unser แทนผู้เขียนเพียงคนเดียว และกริยาที่ใช้ในตัวอย่างดังกล่าวคือ eingehen (ศึกษาอย่างละเอียด) untersuchen (สำรวจตรวจสอบ) ก็เป็นกริยาที่ผู้เขียนกระทำเพียงคนเดียว ไม่สามารถหมายความว่ารวมถึงผู้อ่านด้วย นอกจากนี้ สิ่งที่ใช้คู่กับคำสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ unser ในตัวอย่าง 4 unseres Beispiels (ตัวอย่างของเรา) ก็เป็นของผู้เขียนหรือผู้วิจัยเพียงคนเดียว

นอกเหนือจากการใช้สรรพนามเอกพจน์และพหูพจน์บุรุษที่ 1 แทนตนเองเพียงคนเดียวแล้ว ผู้เขียนหรือผู้วิจัยชาวเยอรมันสามารถใช้คำ der Verfasser/Autor/die Verfasserin/Autorin (= ผู้เขียน) แทนตนเองในรูปเอกพจน์บุรุษที่ 3 แต่การใช้คำดังกล่าวพบน้อยมากในปัจจุบัน และไม่พบตัวอย่างที่ผู้เขียนใช้คำนี้อย่างเด่นชัดในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้

- การกล่าวถึงผู้เขียนและบุคคลอื่น

รูปแบบภาษาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้เขียนใช้แทนตนเองเพียงคนเดียวในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมันด้านภาษาและวรรณคดี ยังมีคำสรรพนามรูปอื่น ได้แก่ คำสรรพนามพหูพจน์ บุรุษที่ 1 wir (= we ในภาษาอังกฤษ) และคำอนิยมนสรรพนาม man (= one ในภาษาอังกฤษ) คำสรรพนามสองคำนี้เป็นคำสรรพนามที่ผู้เขียนนิยมใช้กันโดยทั่วไปในการกล่าวถึงตนเองในทางอ้อม เนื่องจากเป็นคำสรรพนามที่ไม่ได้หมายความว่าผู้เขียนเพียงคนเดียว แต่หมายความว่าผู้อื่นด้วย คำสรรพนามทั้งสองคำสามารถใช้สื่อความหมายต่างๆ ได้ดังนี้

- การใช้สรรพนาม wir แทนผู้เขียนมากกว่าหนึ่งคน

การใช้สรรพนาม wir ซึ่งเป็นคำสรรพนามพหูพจน์ บุรุษที่ 1 แทนผู้เขียนมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป เป็นการใช้สรรพนามตามความหมายปกติของคำจริง ๆ แต่ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้ ไม่มีบทความใดที่มีผู้เขียนมากกว่าหนึ่งคน จึงไม่ปรากฏว่ามีการใช้สรรพนาม wir แทนผู้เขียนมากกว่าหนึ่งคนตามความหมายของคำจริง ๆ

- การใช้สรรพนาม wir แทนผู้เขียนและผู้อ่าน

ในการนำเสนอบทความภาษาเยอรมันมีความนิยมใช้สรรพนาม wir แทนตัวผู้เขียนเองและหมายความว่ารวมถึงผู้อ่านด้วย การใช้สรรพนาม wir ในกรณีนี้เป็นการเรียกร้องจากผู้เขียนให้ผู้อ่านร่วมมือทำงานกับตนในลักษณะเป็นทีมเวิร์ค Kresta (1995, pp. 132-135) จึงเรียกการใช้สรรพนามในลักษณะนี้ว่า **Teamwork-we/wir** การใช้สรรพนาม wir แบบ Teamwork-wir นี้มักพบในข้อความแสดงอภิภาษาที่บ่งบอกโครงสร้างลำดับความคิดหรือสิ่งที่ผู้เขียนสามารถกระทำร่วมกับผู้อ่าน เช่น ในข้อความที่มีคำกริยา ansehen (พิจารณา) sehen (เห็น) bemerken (สังเกต) เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเรียกร้องให้ผู้อ่านพยายามทำความเข้าใจประเด็นหรือสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอหรือเฝ้าติดตามกระบวนการเรียบเรียงความคิดของผู้เขียน ตัวอย่างการใช้สรรพนาม wir แทนผู้เขียนและผู้อ่านในลักษณะ Teamwork-wir ที่พบในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้คือ:

(5) Adjektive als der Typ einer morphologischen Konnexion zwischen den nominalen Begriffswörtern sind besonders prominent vertreten, wie wir sehen werden. (DS4, 101)

(6) Nehmen wir das Beispiel des Verbs. (SW5, 457)

ตัวอย่างที่ 5 เป็นการใช้คำสรรพนาม wir แบบ Teamwork-wir ในข้อความแสดงอภิภาษา โดยใช้กับกริยา sehen ในข้อความ “wie wir sehen werden” (= “ซึ่งเราจะเห็นต่อไป”) ข้อความดังกล่าวบ่งบอกล่วงหน้าถึงสิ่งที่ผู้อ่านจะพบหรือเห็นต่อไป (ร่วมกับผู้เขียน) ส่วนตัวอย่างที่ 6 เป็นการใช้คำสรรพนาม wir คู่กับรูป Imperativ ของคำกริยาเพื่อเป็นการเชิญชวนผู้อ่านให้กระทำการหนึ่งร่วมกับผู้เขียน กล่าวคือ ให้พิจารณาตัวอย่างร่วมกัน

- การใช้สรรพนาม wir แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการสาขาหนึ่ง

ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการเยอรมันด้านภาษาและวรรณคดีพบว่า มีการใช้สรรพนามรูปพหูพจน์บุรุษที่ 1 wir แทนกลุ่มบุคคลผู้ที่อยู่ในวงวิชาการสาขาหนึ่ง ซึ่งมีความรวมถึงผู้เขียนและผู้อ่าน (ถ้าเป็นนักวิชาการในสาขานั้น) ด้วย Kresta (1995, pp. 135-137) เรียกการใช้สรรพนาม wir ในลักษณะนี้ว่า **Fachkreis-wir** (Fachkreis = ‘วงวิชาการ’) ตัวอย่างการใช้สรรพนาม wir แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการเดียวกันกับผู้เขียนที่พบในชุดข้อมูลภาษาเยอรมัน คือ

(7) Was wir dann im Althochdeutschen und auch später als Verbalsatz betrachten, ist in der Tat ein Nominalsatz. (SW5, 454)

(8) Wir kennen diesen moralischen Imperativ aus anderen didaktischen Texten des Mittelalters: ... (DV1, 85)

ตัวอย่างที่ 7 กล่าวว่า “สิ่งที่เราพิจารณาในภาษาเยอรมันโบราณและยุคต่อมาว่าเป็นประโยคที่ประกอบด้วยคำกริยา แท้ที่จริงแล้วเป็น ...” และตัวอย่างที่ 8 กล่าวว่า “เรารู้จักความจำเป็นทางศีลธรรมเช่นนี้จากต้วบทเชิงสั่งสอนอื่นๆในยุคกลาง” บริบทของตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า คำสรรพนาม wir ในประโยคตัวอย่างเหล่านี้ใช้แทนนักวิชาการในสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีเยอรมัน

- การใช้สรรพนาม wir แทนคนทั่วไป

คำสรรพนามรูปพหูพจน์บุรุษที่ 1 wir ที่ใช้ในบทความวิชาการ สามารถใช้แทนคนทั่วไปที่อยู่นอกวงวิชาการที่เกี่ยวข้อง Kresta (1995, pp. 140-141) เรียกการใช้สรรพนาม wir ในลักษณะนี้ว่า **Gemeinschafts-wir** (Gemeinschaft = ‘คนในสังคม’ สังคมในที่นี้ Kresta หมายถึง สังคมที่ใช้ภาษานั้นหรือมนุษยชาติโดยรวม) ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันพบการใช้สรรพนามแทนคนทั่วไปเพียงแห่งเดียว:

(9) *Das Wappen der Liebe* ist eine [...] überlieferte Minnerede, die leider unvollständig auf uns gekommen ist. (DV1, 73)

ตัวอย่าง (9) นี้กล่าวถึงกวีนิพนธ์เรื่องหนึ่งในยุคกลาง ผู้เขียนกล่าวว่า “น่าเสียดายที่กวีนิพนธ์นี้ตกทอดมาถึงเราไม่ครบถ้วนสมบูรณ์” คำ uns ซึ่งเป็นรูปกรรมของ wir ในที่นี้หมายถึงคนเยอรมันโดยทั่วไป

นอกเหนือจากการใช้คำบุรุษสรรพนามพหูพจน์บุรุษที่ 1 wir แทนผู้เขียนและบุคคลอื่น เพื่อเป็นการกล่าวถึงตนเองในทางอ้อมแล้ว ผู้เขียนบทความในวารสารวิชาการเยอรมันด้านภาษาและวรรณคดียังใช้ อนิยมสรรพนาม man (= one ในภาษาอังกฤษ) แทนตนเองและผู้อื่นในลักษณะเดียวกันกับการใช้ wir เพื่อสื่อความหมายดังนี้

- การใช้สรรพนาม man แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการสาขาหนึ่ง

ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันพบว่าการใช้สรรพนามไม่ชี้เฉพาะ man แทนกลุ่มบุคคลที่อยู่ในวงวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหมายความรวมถึงผู้เขียนและผู้อ่าน (ถ้าเป็นนักวิชาการในสาขานั้น) ด้วย Kresta (1995, pp. 137-138) เรียกการใช้สรรพนาม man ในลักษณะนี้ว่า **Fachkreis-man** ตัวอย่างการใช้สรรพนาม man แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการเดียวกันกับผู้เขียน คือ

(10) [...] Im ersten Fall spricht man von ‘athematischer Flexion’, ... (SW5, 451)

(11) Sucht man jedoch nach den mehr oder weniger verborgenen Gründen, warum denn die Instrumentalität in der Kunst der Moderne parallel zur Aufdeckung der technisch-medialen Dispositive in je spezifischer Weise aufgewertet wird, so kann man vielleicht erneut auf Nietzsche rekurrieren. (ZP5, 262)

การใช้ man ในตัวอย่าง (10)-(11) ข้างต้น เป็นการใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการในสาขาภาษาและวรรณคดีเยอรมัน ดังนี้ ตัวอย่าง (10) กล่าวว่า “กรณีแรกนี้เราเรียกว่า...” ตัวอย่าง (11) กล่าวว่า “ถ้าเราจะหาเหตุผลที่ซ่อนเร้นอยู่ไม่มากนักน้อยกว่าทำไม[...] เราคงต้องอ้างอิงนิทซ์เชอ” คำกริยาที่ใช้คู่กับคำ man ซึ่งมีความหมายเทียบได้กับคำว่า ‘เรา’ ในภาษาไทยในตัวอย่างทั้งสอง ต่างแสดงการกระทำของนักวิชาการที่ศึกษาหรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่กล่าวถึง ดังนั้น คำ man ในตัวอย่างจึงแทนนักวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้อง

- การใช้สรรพนาม man แทนคนทั่วไป

คำสรรพนาม man ที่ใช้ในบทความวิชาการ นอกจากจะใช้แทนนักวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังใช้แทนคนทั่วไปในสังคม ซึ่งเป็นความหมายปกติของสรรพนามคำนี้ในบริบททั่วไป Kresta (1995, pp. 142-143) เรียกการใช้คำสรรพนาม man ในลักษณะนี้ว่า **Gemeinschafts-man** (Gemeinschaft ในที่นี้ Kresta หมายถึง คนในสังคมที่ใช้ภาษานั้นหรือมนุษยชาติโดยรวม เช่นเดียวกับ Gemeinschafts-wir) ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมัน พบการใช้สรรพนาม man แทนคนทั่วไป ดังในตัวอย่างต่อไปนี้:

(12) Wenn man sich – nicht nur als Linguist – mit Todesanzeigen beschäftigt, gewinnt man schnell und unweigerlich den Eindruck, es mit einer sehr stark standardisierte Form von Texten zu tun zu haben. (SW4, 370)

(13) Ein Wappen kann man ebenso gut zeichnen wie mit Worten beschreiben; ... (DV1, 72)

การใช้ man ในตัวอย่าง (12)-(13) ข้างต้น เป็นการใช้ในบริบทของบุคคลทั่วไปในสังคมเยอรมัน ตัวอย่าง (12) กล่าวว่า “ถ้าเราศึกษา...ไม่ใช่แต่เพียงในฐานะนักภาษาศาสตร์ เราจะเกิดความรู้สึกที่ว่า...อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” ตัวอย่าง (13) กล่าวว่า “เราสามารถวาดรูปเครื่องอิสริยาภรณ์ของขุนนางหรือบรรยายลักษณะ โดยใช้คำพูดได้ดีเท่ากัน” คำกริยาที่ใช้คู่กับคำ man (=‘เรา’) สื่อถึงการกระทำของคนทั่วไปในสังคมเยอรมัน man ในตัวอย่างทั้งสองจึงหมายถึงคนเยอรมันโดยทั่วไป

- การใช้สรรพนาม man ที่ไม่สามารถระบุบุคคลที่อ้างถึงได้ชัดเจน

เนื่องจากคำสรรพนาม man เป็นอนิยมสรรพนาม ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมัน จึงมีหลายกรณีที่ไม่สามารถระบุบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สรรพนามอ้างถึงหรือใช้แทน ได้อย่างชัดเจน (unklare Referenz) ดังตัวอย่างต่อไปนี้:

(14) Man kann aus diesen Beispielen keine Begründung für diese unterschiedliche Anwendung schlussfolgern. (DS2, 73)

การใช้สรรพนาม man ในตัวอย่าง (14) ที่กล่าวว่า “เราไม่สามารถสรุปเหตุผลของการใช้ที่แตกต่างกันจากตัวอย่างนี้ได้” คำ man ในตัวอย่างนี้อาจหมายถึง ผู้เขียน ผู้อ่าน หรือ ผู้ที่อยู่ในวงวิชาการเดียวกันหรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องนี้ก็ได้

คำสรรพนาม man อาจใช้แทนทั้งตัวผู้เขียนและผู้อ่านในขณะเดียวกัน ในกรณีที่เป็นข้อความแสดง อภิภาษาเพื่อให้ผู้อ่านติดตามกระบวนการเรียงเรียงความคิดของผู้เขียน หรือเมื่อผู้เขียนเรียกร้องให้ผู้อ่านร่วมมือทำงานกับตนในลักษณะเป็นทีมเวิร์ค (Teamwork-man) ซึ่งเป็นการใช้สรรพนาม man ในลักษณะเดียวกับการใช้ Teamwork-we/wir ตัวอย่างเช่น:

(15) Wie man sieht, geht [...] davon aus, ... (SW2, 139)

man ในประโยคตัวอย่าง (15) ซึ่งกล่าวว่า “อย่างที่เราร่วมกัน...” สามารถหมายถึงผู้เขียน และผู้อ่านที่อาจอยู่ในวงวิชาการเดียวกันกับผู้เขียนก็ได้

การกล่าวถึงผู้อ่าน

ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้ไม่ปรากฏว่าผู้เขียนกล่าวถึงผู้อ่านโดยตรงโดยใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 Sie ที่แสดงความสุภาพ เนื่องจากงานเขียนทางวิชาการส่วนใหญ่มีวัจนลีลาที่ค่อนข้างเป็นทางการและไม่ค่อยมีการสนทนากับผู้อ่าน นอกจากนี้ การกล่าวถึงผู้รับสารโดยตรงน่าจะเหมาะกับบริบทการพูดมากกว่า เช่น การแสดงปาฐกถาหรือการบรรยายทางวิชาการ ซึ่งผู้พูดและผู้ฟังอยู่ในสถานที่เดียวกัน อย่างไรก็ตาม พบการกล่าวถึงผู้อ่านทางอ้อมด้วยการใช้สรรพนามพหูพจน์บุรุษที่ 1 wir แทนผู้เขียนและผู้อ่านในลักษณะ Teamwork-we/wir เพื่อเป็นการเรียกร้องให้ผู้อ่านร่วมมือทำงานกับตนในลักษณะเป็นทีมเวิร์ค โดยเฉพาะในข้อความอภิภาษาที่ บ่งบอกลำดับความคิด โครงสร้างของตัวบท หรือเพื่อเรียกร้องให้ผู้อ่านทำความเข้าใจประเด็นที่ผู้เขียนกำลังนำเสนอหรือให้คอยติดตามกระบวนการเรียงเรียงความคิดของผู้เขียนดังกล่าวแล้ว

นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงผู้อ่านหรือการสื่อสารกับผู้อ่านทางอ้อมในรูปแบบของการขอร้องทางอ้อมด้วยการใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยกริยากริยา Konjunktiv I คู่กับอนิยมสรรพนาม man Duden-Grammatik (2005, p. 543) เรียกการใช้กริยา Konjunktiv I ในลักษณะนี้ว่า auffordernder Konjunktiv ดังตัวอย่างต่อไปนี้จากชุดข้อมูล:

(16) Man verzeihe mir die umständliche und pedantische Darstellung. (DV3, 184)
(= “ขออภัยสำหรับการนำเสนอที่ยุ่งยากและลงรายละเอียดมาก”)

เป็นที่น่าสังเกตว่า หน่วยสร้างแสดงการขอร้องทางอ้อม ด้วยการใช้กริยารูป Konjunktiv I คู่กับ man นี้ จะใช้กับกริยาเพียงไม่กี่คำ เช่น คำ verzeihen (‘ให้อภัย’) ในตัวอย่างข้างต้น และคำ vergleichen (‘เปรียบเทียบ’) เป็นต้น

นอกจากการใช้หน่วยสร้างรูปแบบดังกล่าวแล้ว ในบทความด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมันยังมีการสื่อสารกับผู้อ่านในรูปแบบของหมายเหตุในวงเล็บ หรือเชิงอรรถอ้างอิง เพื่อให้แหล่งอ้างอิงเพิ่มเติม หรือการโยงเพื่อชี้ให้ผู้อ่านดูเปรียบเทียบกับส่วนอื่นของบทความ ซึ่งอาจอยู่ตรงส่วนเนื้อหาของบทความหรือในเชิงอรรถก็ได้

(17) (s. Abschnitt 3) (= “ดูหัวข้อ 3”) (DS3, 175)

(18) (vgl. dazu auch Stein 2008) (= “ดูเปรียบเทียบกับ Stein 2008”) (SW4, 389)

ตัวอักษร s. มาจากคำกริยา siehe (‘ดู’) และ vgl. มาจากคำกริยา vergleiche (‘ดูเปรียบเทียบ’) การสื่อสารกับผู้อ่านทางอ้อมในรูปแบบของการใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยกริยารูป Konjunktiv I คู่กับ man และในรูปแบบของหมายเหตุหรือเชิงอรรถนี้ พบในบทความภาษาเยอรมันมากกว่าการใช้คำสรรพนามชนิด Teamwork-we/wir

การกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่น

ในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันพบว่าการกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่น ผู้เขียนหรือผู้วิจัยอื่นโดยระบุชื่อมากกว่าการกล่าวถึงผลของงานวิจัยทั่วไปโดยไม่ระบุชื่อผู้เขียนหรือผู้วิจัย เนื่องจากเป็นหลักปฏิบัติสำคัญในการเขียนผลงานทางวิชาการ อีกทั้งเพื่อก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือทางวิชาการ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าต่อไป ทั้งนี้ สัดส่วนของการกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยระบุชื่อ เมื่อเปรียบเทียบกับ การกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยไม่ระบุชื่อนั้นคิดเป็นร้อยละ 95.96: 4.04 อนึ่ง พบการระบุชื่องานเขียนหรืองานวิจัยอื่นในบทความด้านวรรณคดีมากกว่าบทความด้านภาษาเล็กน้อย

การกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยไม่ระบุชื่อนั้นมักพบในตอนต้นของบทความ โดยเป็นการกล่าวถึงผลงานวิจัยที่มีมาก่อนหน้านี้ เพื่อเป็นการเกริ่นนำไปสู่เรื่องที่ศึกษาเช่นเดียวกับในบทความ³ หรือเป็นการกล่าวถึงในส่วนอื่นของบทความ เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นที่เคยมีการศึกษาในแวดวงวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น

(19) In der Forschung ist jüngst darauf hingewiesen werden, dass ... (DV4, 276)

- การใช้ hedges/hedging

ในการศึกษาวิจัยและกลวิธีการใช้ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์การใช้ hedge/hedging เนื่องจาก hedge หรือ hedging เป็นรูปแบบทางภาษาที่นิยมใช้ในปริจเฉททางวิชาการ hedge เป็นการประเมินหรือแสดงความคิดเห็นของผู้พูดหรือผู้เขียนเกี่ยวกับความจริงของสิ่งที่ตนพูดหรือเขียน และเป็นการแสดงความมั่นใจหรือไม่มั่นใจของผู้พูดหรือผู้เขียน จึงเป็นเครื่องมือทางภาษาที่ใช้ในการพูดหรือเขียนอย่างระมัดระวังตน อีกทั้งยังทำให้น้ำเสียงของคำพูดอ่อนลงและดูสุภาพมากขึ้น ยังผลให้ผู้พูดหรือผู้เขียนเป็นที่ยอมรับของผู้ฟังหรือผู้อ่าน (Sriuranpong, 2014, p. 36; 2015, p.

³ อย่างไรก็ตามบทความนี้จะแตกต่างจากบทความซึ่งเป็นตัวบทหลัก ตรงที่มีการกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยระบุชื่อน้อยมาก เนื่องจากความจำกัดของเนื้อที่ (Sriuranpong, 2015, p. 35)

35) การศึกษาการใช้ hedge/ hedging ในงานวิจัยนี้เป็นการค้นหา จัดประเภท และวิเคราะห์หาความถี่ในการปรากฏของลักษณะภาษารูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้เป็น hedge โดยใช้แนวทางและวิธีการศึกษาของ Clemen (1998) และ Breilkopf (2006) เป็นหลัก

รูปแบบภาษาชนิดสำคัญที่ใช้เป็น hedges หรือที่เรียกว่า Hecken ในภาษาเยอรมันที่พบในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันของงานวิจัยนี้ ได้แก่

- Modalverb เช่น können, dürfen, sollen, müssen ที่ใช้ในรูป Indikativ และ Konjunktiv II รวมทั้งกริยาที่มีลักษณะหน้าที่คล้าย Modalverb เช่น scheinen, erscheinen

- Modalwort และ Modalpartikel รวมทั้งคำวิเศษณ์ที่แสดงระดับความมั่นใจของผู้พูดหรือผู้เขียนเกี่ยวกับความจริงหรือความเป็นไปได้ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และตัวเน้นเสริมความต่าง ๆ ที่แสดงอารมณ์รุนแรง ตัวอย่างเช่น vermutlich, vielleicht, wahrscheinlich, natürlich, wirklich, bestimmt, mit Sicherheit, ohne Zweifel เป็นต้น

- รูป Konjunktiv II ของคำกริยาที่แสดงการสันนิษฐาน สมมติฐาน หรือเหตุผลที่เป็นไปได้ เช่น würden, er gäbe, wären เป็นต้น (Graefen/Moll, 2011, pp. 119-120)

- กริยาปริธานหรือศัพท์สำนวนที่ใช้แสดงความคิดเห็น ความเชื่อ และความเข้าใจของผู้เขียน (Verben des Glaubens und Meinens) รวมทั้งกริยาที่ใช้แสดงการสันนิษฐานหรือการคาดเดา เช่น denken, glauben, meinen, vermuten, annehmen, meines Wissens, aus meiner Sicht, meines Erachtens เป็นต้น (Martín-Martin, 2005, pp. 78-79)

- หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยคำ versuchen ที่สื่อความหมายว่า สิ่งที่น่าเสนอเป็นความพยายามของผู้เขียน เพื่อแสดงความสุภาพและการถ่อมตนของผู้เขียน ตัวอย่างเช่น Im Folgenden soll versucht werden, der folgende Beitrag versucht เป็นต้น (Breilkopf, 2006, p. 121)

- หน่วยสร้างกรรมวาจกหรือรูปแทนที่ใช้แทนตัวผู้เขียน เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงตนเองของผู้เขียน หรือเพื่อการเสนอความคิดเห็นอย่างระมัดระวังตนโดยนำตนเองไปอยู่เบื้องหลัง (Clemen, 1998, p. 46)

ตัวอย่างการใช้ hedges ในบทความเยอรมัน

การใช้ Modalverb รวมทั้งกริยาที่มีลักษณะหน้าที่คล้าย Modalverb

(20) Eine solche Hypothese müsste mit einem breiteren Korpus bewiesen werden. (DS2, 73)

การใช้ Modalwörter/Modalpartikeln และตัวเน้นเสริมความต่าง ๆ

(21) Vielleicht kann dieser Beobachtung die Vermutung stützen. (DV1, 86)

การใช้รูป Konjunktiv II ของคำกริยาที่แสดงการสันนิษฐาน สมมติฐาน หรือเหตุผลที่เป็นไปได้

(22) Das wäre eine viel zu weitgehende generelle Annahme. (SW2, 146)

การใช้กริยาปริธานหรือศัพท์สำนวนที่แสดงความคิดเห็น ความเชื่อ และความเข้าใจของผู้เขียน

(23) Sie betrifft aber meines Erachtens erst die Formen mit Verbzweitstellung. (SW2, 138)

การใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยคำ versuchen ที่สื่อถึงความพยายามของผู้เขียน

(24) Im vorliegenden Beitrag habe ich zu zeigen versucht, dass... (DS5, 152)

การใช้หน่วยสร้างกรรมวาจกหรือรูปแทนที่ใช้แทนตัวผู้เขียน

(25) Geht man von dem mittlerweile gut dokumentierten Sachverhalt aus [...], dann ist zu vermuten, dass ... (DV1, 72)

รูปแบบภาษาที่ใช้เป็น hedges ที่พบมากที่สุดในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันได้แก่ Modalverb โดยพบจำนวนร้อยละ 46.56 ของ hedges ที่ใช้ทั้งหมด รองลงมาคือหน่วยสร้างกรรมวาจกหรือรูปที่ใช้แทนตัวผู้เขียน โดยพบร้อยละ 25.83 และสิ่งที่ใช้เป็น hedges มากเป็นอันดับ 3 คือ Modalwörter/Modalpartikel และตัวเน้นเสริมความต่าง ๆ โดยพบร้อยละ 13.63 ทั้งนี้พบ hedges ในบทความด้านภาษามากกว่าด้านวรรณคดีในสัดส่วน 507: 337 แห่ง

วจนลีลาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอบทความในวารสารวิชาการไทย

วจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์

การกล่าวถึงผู้เขียน

- การกล่าวถึงผู้เขียนเพียงคนเดียว

จากการศึกษาวิเคราะห์ชุดข้อมูลภาษาไทยของงานวิจัยพบว่า ผู้เขียนบทความนิยมกล่าวถึงตนเองทางอ้อมในรูปบุรุษที่ 3 โดยการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แทนตนเอง ทั้งนี้ พบการกล่าวถึงตนเองของผู้เขียนในลักษณะนี้ในวารสารด้านภาษามากกว่าด้านวรรณคดี โดยพบในวารสารด้านภาษามากถึงร้อยละ 71.35 แต่พบในวารสารด้านวรรณคดีเพียงร้อยละ 24.61 ค่าเฉลี่ยของการใช้คำดังกล่าวโดยรวมในวารสารทั้งสองด้านคิดเป็น ร้อยละ 47.15 ตัวอย่างของการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ ‘ผู้วิจัย’ ในชุดข้อมูลภาษาไทยคือ

- (1) ผู้วิจัยจะอภิปรายความสัมพันธ์ของการกล่าวถึงกับการใช้ภาษาในมุมมองอื่น ๆ (LT2, 23)
- (2) ในสังคมไทยผู้เขียนเองได้ศึกษาพฤติกรรมและการพัฒนาภาษาของเด็กไทย (LT4, 121)

นอกเหนือจากการกล่าวถึงตนเองโดยการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แล้วยังมีกรณีที่ผู้เขียนใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ‘เรา’ ในประโยคต่อไป ซึ่งไม่สามารถตัดสินชี้ชัดได้ว่าเป็นการใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ แทนตัวผู้เขียนเองหรือแทนผู้เขียนผู้อ่าน หรือแทนนักวิชาการที่อยู่ในวงวิชาการเดียวกันกับผู้เขียน

- (3) เราอาจกล่าวได้เพียงว่าอดีตชาติของทศกัณฐ์ที่ปรากฏในรามเกียรติ์เป็นตัวบ่งชี้ประการหนึ่งที่อธิบายสาเหตุการมีพฤติกรรม “อธรรม” ของทศกัณฐ์ (AC2, 17)

คำสรรพนาม ‘เรา’ ในกรณีนี้อาจแสดงทัศนะส่วนตัวของผู้เขียน แต่เป็นการกล่าวอย่างระมัดระวังตนเนื่องจากการใช้สรรพนาม ‘เรา’ นี้ดูเป็นการกล่าวแทนหรือการกล่าวในนามคนหมู่มาก จึงเพิ่มความน่าเชื่อถือทางวิชาการแก่คำกล่าวนั้นของผู้เขียน กรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงจัดให้อยู่ในประเภทของการใช้สรรพนาม ‘เรา’ ที่ไม่สามารถระบุบุคคลที่อ้างถึงได้ชัดเจน

- การกล่าวถึงผู้เขียนและบุคคลอื่น

การใช้คำ ‘คณะผู้วิจัย’

ในชุดข้อมูลภาษาไทยของงานวิจัยนี้ แม้บทความจะประกอบด้วยคณะผู้เขียนหลายคน แต่ไม่พบการใช้คำ ‘คณะผู้เขียน’ หรือ ‘คณะผู้วิจัย’ ในบทความเหล่านั้น แต่กลับพบการใช้คำ ‘คณะผู้วิจัย’ และคำ ‘กลุ่มวิจัย’ ในบทความที่เขียนโดยผู้เขียนเพียงคนเดียว คำ 2 คำนี้เป็นคำที่ผู้เขียนเขียนถึงกลุ่มวิจัยของตนและเป็นการกล่าวถึงในลักษณะบุรุษที่ 3 จึงถือว่าเป็นการกล่าวถึงตัวผู้เขียนเองทางอ้อม ตัวอย่างเช่น

- (4) ความทุ่มเทในการงานของผู้สร้างศิลปินเป็นสิ่งท้าทายให้คณะผู้วิจัยต้องพยายามทำงานให้ลุล่วง (SN1, 16)

การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’

เช่นเดียวกับการใช้บุรุษสรรพนามบุรุษที่ 1 wir (= we) โดยผู้เขียนบทความภาษาเยอรมัน เพื่อแทนตัวผู้เขียนและบุคคลอื่น พบว่ามีการใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ เป็นจำนวนมากโดยผู้เขียนบทความในวารสารวิชาการไทยในชุดข้อมูลภาษาไทย เพื่อแทนตัวผู้เขียนผู้อ่านและบุคคลอื่น ซึ่งสามารถจำแนกประเภทได้ดังต่อไปนี้

การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ แทนผู้เขียนและผู้อ่าน

ในชุดข้อมูลภาษาไทยพบว่ามีการใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ หรือ ‘เราท่าน’ แทนตัวผู้เขียนเอง และผู้อ่านในลักษณะเชิญชวนหรือเรียกร้องให้ผู้อ่านร่วมทำงานกับตนเป็นทีมเวิร์ค ซึ่งเป็นความพยายามของผู้เขียนที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจหรือเห็นพ้องกับความคิดเห็นของผู้เขียน ตัวอย่างเช่น

(5) สิ่งที่เราสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนคือ... (AC4, 107)

(6) ครั้นอ่านจบเข้าใจแล้วเราท่านรู้สึกใหม่ว่าเป็นแง่คิดที่พิกลยังงไม่รู้ (LT 1, 183-184)

การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการสาขาหนึ่ง

คำบุรุษสรรพนาม ‘เรา’ นอกจากจะใช้แทนผู้เขียนและผู้อ่านแล้ว ยังนิยมใช้แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการ ซึ่งหมายความรวมถึงผู้เขียนหรือผู้อ่านที่เป็นนักวิชาการในสาขานั้น ๆ ด้วย การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการสาขาหนึ่งที่พบในชุดข้อมูลภาษาไทยมีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองลงมาจากการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ ตัวอย่างเช่น

(7) แต่สำหรับเราซึ่งเป็นนักวิชาการด้านวรรณคดีศึกษา ศาสตร์ดังกล่าวก็คือองค์ความรู้ที่ยังคงมีประโยชน์... (AS3, 112)

การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ แทนคนทั่วไป

คำบุรุษสรรพนาม ‘เรา’ ที่ปรากฏในบทความในวารสารวิชาการไทยอาจใช้เป็นคำสรรพนามแทนคนทั่วไปในสังคม ซึ่งหมายความรวมทั้งผู้เขียนและผู้อ่านด้วยเช่นกัน นอกเหนือจากการใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ ยังมีการใช้คำอื่นๆ ที่หมายถึงคนทั่วไปในสังคม ได้แก่ ‘คนเรา’ ‘ผู้คน’ ‘คนทั่วไปในสังคมไทย’ ตัวอย่างเช่น

(8) อุปสรรคในชีวิตของคนเรานั้นมีหลายประการ (LT2, 37)

(9) และสิ่งที่ผู้คนพูดกันก็คือตัววรรณคดีไม่ใช่ตัวบทที่จะต้องนำไปพิสูจน์ความเป็นจริง (AS3, 80)

การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ ที่ไม่สามารถระบุบุคคลที่อ้างถึงได้ชัดเจน

โดยทั่วไปบุรุษสรรพนาม ‘เรา’ อาจหมายถึงผู้พูดคนเดียว หรือผู้พูดกับผู้ฟัง หรือผู้พูดหลายคน ดังนั้น สรรพนามคำนี้จึงจัดเป็นสรรพนามคำหนึ่งในภาษาไทยที่มีความหมายกำกวม เพราะบอกบุรุษมากกว่า 1 อย่าง (Bhandhumedha, 2006, pp. 24-25) ด้วยเหตุนี้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ ที่พบในชุดข้อมูลภาษาไทยในบางกรณีจึงไม่อาจตัดสินชี้ชัดได้ว่าใช้แทนบุคคลใดดังกล่าวแล้วข้างต้น ตัวอย่างอื่นที่แสดงความหมายกำกวมของคำสรรพนามคำนี้คือ

(10) อย่างเช่นกรณีทัศนคติที่แม้จะมีรูปลักษณ์ “ไม่งาม” ทว่าเราไม่อาจตัดสินได้โดยทันทีว่าทัศนคติจะมีพฤติกรรมที่เลวร้ายตามมาด้วย (AC2, 23)

คำ‘เรา’ ในตัวอย่างที่ (10) นี้อาจใช้แทนนักวิชาการในสาขานั้น หรือคนไทยโดยทั่วไป เช่นเดียวกับคำ‘เรา’ ในตัวอย่าง (11)

(11) เราเข้าใจชาตินิยมไทยน้อยกว่าที่เราคิด (LT1, 192)

ผู้เขียนบทความนี้ใช้คำ‘เรา’หลายแห่งในบทความ ที่หมายถึงนักวิชาการและคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น ‘เรา’ในประโยค “เราพูดถึง“เชื้อชาตินิยม”จนเกร่อไปหมด” ซึ่งน่าจะใช้แทนคนทั่วไปในสังคม ส่วนคำ ‘เรา’ ในประโยค “เราจะอธิบายชาตินิยมแบบไทยๆ เช่นนี้ได้อย่างไร” น่าจะหมายถึงนักวิชาการ และ ‘เรา’ ในตัวอย่าง (11) ผู้เขียนน่าจะหมายถึงทั้งนักวิชาการและคนทั่วไปในสังคมไทย

การกล่าวถึงผู้อ่าน

ในการนำเสนอบทความวิชาการและวิจัยภาษาไทยด้านภาษาและวรรณคดี การสนทนากับผู้อ่าน โดยตรงนั้นไม่ค่อยเป็นที่นิยมเช่นเดียวกับที่พบในการนำเสนอบทความเยอรมัน ในชุดข้อมูลภาษาไทยพบว่าการสื่อสารกับผู้อ่านโดยตรงเพียงแห่งเดียว ด้วยการใช้คำว่า ‘ท่าน’ ในประโยคต่อไปนี้

(12) บางท่านอาจเข้าใจว่าการกล่าวเลียงคือการกล่าวอ้อม (LT2, 24)

นอกจากนี้ พบการกล่าวถึงผู้อ่านโดยทางอ้อมในรูปแบบของการใช้คำ ‘ผู้อ่าน’ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงในรูปแบบบุรุษที่ 3 เพียง 2 แห่ง ตัวอย่างเช่น

(13) ผู้อ่านจะเห็นได้จากบทราฟิงของอูเวซึ่งกล่าวว่า... (AC3, 129)

รูปแบบภาษาที่นิยมใช้ในบทความภาษาไทยเพื่อสื่อสารกับผู้อ่านทางอ้อม คือ การใช้บุรุษสรรพนาม ‘เรา’ แทนตัวผู้เขียนและผู้อ่านในลักษณะที่เฮอร์ค ดังอภิปรายแล้วในหัวข้อ การกล่าวถึงผู้เขียน

นอกจากการใช้คำต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนบทความภาษาไทยยังสื่อสารกับผู้อ่านทางอ้อม โดยใช้ประโยคคำสั่ง เชิญชวน หรือบอกแหล่งข้อมูลค้นคว้าเพิ่มเติมแบบละประธาน ประโยคลักษณะนี้พบทั้งในส่วนเนื้อหาของบทความและในเชิงอรรถ ตัวอย่างเช่น

(14) ดูรายละเอียดในภาคผนวก (LT2, 30)

(15) เรื่องราวเกี่ยวกับหิรัณยากระสามารถอ่านได้ในภาคสรุป (AC2, 12)

การกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่น

การกล่าวถึงงานเขียนงานวิจัยอื่นหรือผู้เขียน/ผู้วิจัยอื่นในชุดข้อมูลภาษาไทยพบว่าเป็นการกล่าวถึงโดยระบุชื่อผู้เขียนหรือผู้วิจัย มากกว่าการไม่ระบุชื่อเป็นสัดส่วนร้อยละ 93.75: 6.25 โดยพบการระบุชื่องานเขียนหรืองานวิจัยอื่นในบทความด้านภาษามากกว่าบทความด้านวรรณคดีเล็กน้อย ทั้งนี้ สัดส่วนที่สูงกว่าของการกล่าวถึงหรืออ้างถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นในบทความภาษาไทยโดยระบุชื่อ น่าจะสืบเนื่องมาจากเหตุผลเดียวกับในบทความภาษาเยอรมัน คือ การอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลความรู้ถือเป็นจรรยาบรรณทางวิชาการและจรรยาบรรณการวิจัย นอกจากนี้ การระบุแหล่งที่มายังเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้อ่านในการศึกษาหรือสืบค้นข้อมูลต่อไป

ส่วนการกล่าวถึงงานเขียน/งานวิจัยอื่นโดยไม่ระบุชื่อมักเป็นการกล่าวถึงผลการศึกษาวิจัยที่มีมาก่อนหน้านั้น หรือกล่าวถึงความเป็นไปของการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น

(16) จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาในตระกูลออสโตรนีเซียนที่ผ่านมา พบว่า... (AC5, 4)

การใช้ hedges/hedging

รูปแบบภาษาชนิดสำคัญที่ใช้เป็น hedges ที่พบในชุดข้อมูลภาษาไทยของงานวิจัยนี้มีดังนี้

- กริยาช่วยแสดงทัศนะ ตัวอย่างเช่น อาจ ได้ สามารถ รวมทั้งกริยาที่มีลักษณะหน้าที่คล้ายกัน เช่น ดูเหมือนว่า ดูเหมือนจะ
- ส่วนขยายบ่งเจตคติและบอกระดับความมั่นใจของผู้เขียน (disjunct) เช่น แท้ที่จริงแล้ว บางที อย่างชัดเจน แน่แน่นอน รวมทั้งตัวเน้นเสริมความที่แสดงอารมณ์รุนแรง เช่น เป็นอย่างยิ่ง
- หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยประธานที่หมายถึงตัวผู้เขียนหรือบทความ/สิ่งที่ศึกษา/ผลการศึกษาควบคู่กับกริยาปริชานที่แสดงความคิดเห็น ความเชื่อ และความเข้าใจของผู้เขียน เช่น คิด เชื่อ เข้าใจ รวมทั้งกริยาแสดงการสันนิษฐานหรือสมมติฐาน และข้อความที่แสดงหรือบ่งบอกถึงความคิดเห็นของผู้เขียน เช่น ตามความเห็นของผู้เขียน/ผู้วิจัย
- หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยประธานที่หมายถึงตัวผู้เขียนหรือตัวบทความควบคู่กับกริยาแสดงเจตนากรรมณ์เช่น ต้องการ พยายาม เป็นต้น หน่วยสร้างในกลุ่มนี้มีความหมายบอกวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย
- หน่วยสร้างกรรตุวาจกที่ไม่ระบุตัวบุคคล (Impersonal construction / Unpersönliche Konstruktion) หน่วยสร้างกริยาสาธก (Ergativkonstruktion) หรือหน่วยสร้างละประธานที่แสดงการกระทำของผู้เขียน

ตัวอย่างการใช้ hedges ในบทความภาษาไทย

การใช้กริยาช่วยแสดงทัศนะ

(17) การรับรู้เพื่อสร้างการรู้คิด [...] จึงไม่น่าจะด้อยกว่าเด็กวัยรุ่นในประเทศที่พัฒนาแล้ว (LT4, 141)

การใช้ส่วนขยายบ่งเจตคติและบอกระดับความมั่นใจของผู้เขียน

(18) แน่นอนว่าการอ่านมิได้มีเพียงแบบเดียว... (AS3, 97)

การใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยผู้เขียน/บทความควบคู่กับกริยาปริชานที่แสดงความคิดเห็น ความเชื่อและความเข้าใจของผู้เขียน

(19) ผู้เขียนเห็นว่าการกล่าวเลียงสามารถที่เพียงได้กับการกล่าวอ้อมมากที่สุด (LT4, 24)

การใช้หน่วยสร้างที่ประกอบด้วยผู้เขียน/บทความ/งานวิจัยควบคู่กับกริยาแสดงเจตนากรรมณ์

(20) บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเรื่องเจ้าชายน้อยโดยใช้หลักฐานชีวประวัติของนักประพันธ์ประกอบ (AS1, 117)

การใช้หน่วยสร้างกรรตุวาจกไม่ระบุตัวบุคคล หน่วยสร้างกริยาสาธก หน่วยสร้างละประธานที่แสดงการกระทำของผู้เขียน

(21) อาจสรุปได้ว่า นักเขียนได้... (AS3, 144)

รูปแบบภาษาที่นิยมใช้เป็น hedges มากที่สุด คือ กริยาช่วยแสดงทัศนะ โดยพบในชุดข้อมูลภาษาไทยจำนวนร้อยละ 61.47 ของ hedges ที่ใช้ทั้งหมด รองลงมาคือหน่วยสร้างกรรตุวาจกไม่ระบุตัวบุคคล หน่วย

สร้างกริยาสาธก และหน่วยสร้างละประธานที่แสดงการกระทำของผู้เขียน โดยพบร้อยละ 17.93 สิ่งที่ใช้เป็น hedges มากเป็นอันดับ 3 คือ ส่วนขยายบ่งเจตคติและบอกระดับความมั่นใจของผู้เขียน โดยพบร้อยละ 11.69 ของจำนวน hedges ที่ใช้ทั้งหมด ทั้งนี้ พบ hedges ในบทความด้านภาษามากกว่าวรรณคดีเล็กน้อยในสัดส่วน 454: 444 แห่ง

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

วจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์

การกล่าวถึงผู้เขียน

จากการศึกษาวจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์ในการนำเสนอบทความไทยและเยอรมันในส่วนที่เกี่ยวกับการกล่าวถึงผู้เขียน พบว่ามีลักษณะเหมือนกัน คือ มีการกล่าวถึงผู้เขียนเพียงคนเดียวมากที่สุด แม่ว่ารูปแบบภาษาที่ใช้จะแตกต่างกัน อันสืบเนื่องมาจากขนบนิยมหรือวัฒนธรรมการสื่อสารในวงวิชาการที่แตกต่างกันของประเทศเยอรมนีและประเทศไทย ในขณะที่ผู้เขียนบทความภาษาเยอรมันนิยมใช้คำบุรุษสรรพนามเอกพจน์ บุรุษที่ 1 ich แทนตนเองโดยตรง หรือใช้คำ meines Erachtens ‘ตามความเห็นของข้าพเจ้า/ผม/ดิฉัน’ มากกว่าการกล่าวถึงตนเองทางอ้อม โดยใช้บุรุษสรรพนามพหูพจน์ บุรุษที่ 1 wir คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 35.93: 8.04 และพบจำนวนร้อยละของการกล่าวถึงตนเองโดยตรงในบทความด้านภาษามากกว่าบทความด้านวรรณคดีเล็กน้อย (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 37.08: 33.83) แต่ผู้เขียนบทความภาษาไทยนิยมใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แทนตนเอง ทั้งนี้ การกล่าวถึงตนเองโดยใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ เป็นรูปแบบภาษาที่นิยมใช้ในการนำเสนอบทความด้านภาษามากกว่าด้านวรรณคดีอย่างเห็นได้ชัด (ร้อยละ 71.35: 24.61) ค่าเฉลี่ยโดยรวมของการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ ในบทความภาษาไทยคิดเป็นร้อยละ 47.28 ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของการใช้คำบุรุษสรรพนาม เอกพจน์บุรุษที่ 1 ich ในบทความภาษาเยอรมัน (ร้อยละ 35.93) ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แทนตนเองเป็นการกล่าวถึงตนเองในรูปบุรุษที่ 3 แม้จะเป็นการกล่าวถึงตนเอง แต่ก็เป็นการกล่าวทางอ้อมมากกว่าการใช้บุรุษสรรพนามเอกพจน์ บุรุษที่ 1 ในบทความภาษาเยอรมัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงย่อมมีความสะดวกใจมากกว่าการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตนเอง

นอกเหนือจากการกล่าวถึงผู้เขียนโดยตรงแล้ว ผู้เขียนบทความในทั้งสองภาษายังนิยมกล่าวถึงตนเองในทางอ้อม โดยมีกลวิธีทางภาษาที่สามารถเทียบเคียงกันได้ กล่าวคือ การใช้คำบุรุษสรรพนามพหูพจน์ บุรุษที่ 1 ‘เรา’ ในภาษาไทยและการใช้นิยมสรรพนาม man รวมทั้งบุรุษสรรพนามพหูพจน์ บุรุษที่ 1 wir ในภาษาเยอรมัน รูปแบบภาษาที่พบมากเป็นอันดับ 2 รองมาจากการใช้คำ ich ในภาษาเยอรมัน คือ การใช้คำ man แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการ ส่วนในบทความภาษาไทย รูปแบบภาษาที่พบมากเป็นอันดับ 2 คือ การใช้คำ ‘เรา’ แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการเช่นเดียวกัน โดยสัดส่วนการใช้สรรพนาม man และ ‘เรา’ คิดเป็นร้อยละ 27.88 : 21.47 คำ ‘เรา’ ในภาษาไทย สามารถเทียบเคียงได้ทั้งกับคำบุรุษสรรพนาม wir และคำนิยมสรรพนาม man ในภาษาเยอรมัน การนิยมใช้คำ ‘เรา’ และ man แทนผู้ที่อยู่ในวงวิชาการมากในบทความไทยและเยอรมัน แสดงให้เห็นความพยายามของผู้เขียนที่จะกล่าวในนามของนักวิชาการในศาสตร์นั้นๆ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะความต้องการที่จะก่อให้เกิดหรือเพิ่มน้ำหนักของความน่าเชื่อถือทางวิชาการ เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามสิ่งที่ตนนำเสนอ

ส่วนรูปแบบภาษาที่พบมากเป็นอันดับ 3 ในบทความภาษาไทย คือ การใช้คำ ‘เรา’ แทนคนทั่วไปในสังคมและการใช้ Teamwork-wir ในบทความภาษาเยอรมัน โดยพบในสัดส่วนร้อยละ 15.76 : 10.46 การใช้คำ ‘เรา’ แทนคนทั่วไปในสังคมแสดงให้เห็นความต้องการของผู้เขียนที่จะชี้ให้เห็นว่า ประเด็นที่กำลังอภิปรายนั้นเกี่ยวข้องกับคนทั่วไปในวงกว้าง ไม่จำกัดเพียงแค่วงวิชาการสาขานั้น (Kresta, 1995, p. 140) ด้วยเหตุนี้ การใช้คำ ‘เรา’ ซึ่งเป็นการกล่าวในนามคนหมู่มากนี้จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการให้เหตุผลสนับสนุนข้อคิดเห็นของ

ผู้เขียน หรือเป็นการแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่น่าเสนอนั้นเป็นความจริงโดยทั่วไป ส่วนความนิยมในการใช้ Teamwork-wir ในบทความภาษาเยอรมันบ่งชี้ว่า ผู้เขียนบทความเยอรมันให้ความสำคัญกับการทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามกระบวนการ เรียบเรียงความคิด และเข้าใจประเด็นที่ผู้เขียนนำเสนอ

การกล่าวถึงผู้อ่าน

กลวิธีทางภาษาที่ใช้มากที่สุดในการกล่าวถึงผู้อ่านในบทความทั้งสองภาษามีความเหมือนกัน ในแง่ที่เป็นกรกล่าวถึงผู้อ่านทางอ้อม ในบทความภาษาเยอรมันพบการใช้หน่วยสร้างแสดงการขอร้องเชิญชวน หรือการโยนเพื่อชี้ให้ผู้อ่านดูเปรียบเทียบกับส่วนอื่นในบทความ หรือการให้แหล่งอ้างอิงเพิ่มเติม ในการกล่าวถึงผู้อ่านทางอ้อมมากที่สุด โดยพบในบทความด้านวรรณคดีมากกว่าด้านภาษาในสัดส่วนร้อยละ 94.56: 87.43 และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมร้อยละ 91.55 แต่ในบทความภาษาไทยพบการใช้หน่วยสร้างชนิดเดียวกันมากเป็นอันดับ 2 รองลงมาจากการใช้คำ ‘เรา’ แทนตัวผู้อ่านและผู้เขียนในลักษณะทีมเวิร์ค โดยพบการใช้หน่วยสร้างดังกล่าวร้อยละ 45.05 และพบการใช้สรรพนาม ‘เรา’ ในลักษณะทีมเวิร์คร้อยละ 51.65 ทั้งนี้ พบในบทความด้านภาษาร้อยละ 55 และบทความด้านวรรณคดีร้อยละ 48.02 ขณะที่ในบทความภาษาเยอรมันพบการใช้ Teamwork-wir เพียงร้อยละ 8.45 เท่านั้น ความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งระหว่างบทความเยอรมันและไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการกล่าวถึงผู้อ่าน คือ ในบทความภาษาไทยพบการสนทนากับผู้อ่านในทางตรงโดยใช้คำ ‘ท่าน’ และในทางอ้อมโดยใช้คำ ‘ผู้อ่าน’ แม้ว่าจะพบเป็นจำนวนน้อยก็ตาม (ร้อยละ 3.30) แต่รูปแบบภาษาดังกล่าวไม่พบในบทความภาษา เยอรมันเลย

การกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่น

ในการกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่น ผู้เขียนหรือผู้วิจัยอื่น พบว่ามีความเหมือนกันอย่างเห็นได้ชัด ในบทความภาษาไทยและเยอรมัน ตรงที่ส่วนใหญ่จะมีการกล่าวถึงโดยระบุชื่อมากกว่าไม่ระบุชื่อ โดยพบการกล่าวถึงโดยระบุชื่อในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ พบในบทความภาษาเยอรมันร้อยละ 95.96 และพบในบทความภาษาไทย 93.75 ทั้งนี้ ในบทความภาษาเยอรมันพบการกล่าวถึงโดยระบุชื่อในบทความด้านวรรณคดีมากกว่าภาษา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 97.69: 94.67 ขณะที่ในบทความภาษาไทยพบการกล่าวถึงโดยระบุชื่อในบทความด้านภาษามากกว่าด้านวรรณคดีคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 94.64: 92.86 ความเหมือนกันของการกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยระบุชื่อในบทความทั้งสองภาษานั้น น่าจะเป็นเพราะการกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยระบุชื่อ ถือเป็นหลักปฏิบัติสากลในการเขียนผลงานทางวิชาการ อนึ่ง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hyland (Hyland 1993 as cited in Steinseifer, Feilke & Lehnen, 2019, p. 24) ที่แสดงว่า การกล่าวถึงงานเขียนหรืองานวิจัยอื่นโดยตรงมีบทบาทน้อยในรายงานการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ ขณะที่สิ่งนี้มีความสำคัญมากในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

การใช้ hedges/hedging

จากการศึกษาวิเคราะห์การใช้ hedges/hedging ในบทความด้านภาษาและวรรณคดีของทั้งสองภาษาพบว่า มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในเรื่องของรูปแบบภาษาที่ใช้เป็น hedges กล่าวคือ ทั้งสองภาษามีรูปแบบภาษาชนิดสำคัญที่ใช้เป็น hedges คล้ายคลึงกัน ได้แก่ Modalverb ในภาษาเยอรมันและกริยาช่วยแสดงทัศนคติในภาษาไทย คำวิเศษณ์หรือส่วนขยายบ่งเจตคติและระดับความมั่นใจของผู้เขียน กริยาปริชานแสดงความคิดเห็นความเชื่อและความเข้าใจ รวมทั้งกริยาแสดงเจตนารมณ์ที่สื่อความหมายว่าสิ่งที่น่าสนใจเป็น

ความพยายามของผู้เขียน ส่วนรูปแบบภาษาที่ใช้เป็น hedges ในภาษาหนึ่ง แต่ไม่มีที่ใช้ในอีกภาษาหนึ่งคือ รูป Konjunktiv II ของคำกริยาที่แสดงการสันนิษฐาน สมมติฐาน หรือเหตุผลที่เป็นไปได้ในภาษาเยอรมัน หรือหน่วยสร้างกริยาสาธกและหน่วยสร้างละประธานที่แสดงการกระทำของผู้เขียนในภาษาไทย ในขณะที่ผู้เขียนบทความเยอรมันใช้หน่วยสร้างกรรมจากแทนตัวผู้เขียน ผู้เขียนบทความไทยจะใช้หน่วยสร้างกรรมจากไม่ระบุตัวบุคคลเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงตนเอง ทั้งนี้ ลักษณะร่วมที่สำคัญของการใช้ hedges ในบทความทั้งสองภาษา คือ มีรูปแบบภาษาชนิดเดียวกันที่ใช้เป็น hedges มากที่สุดคือ Modalverb ในภาษาเยอรมัน และกริยาช่วยแสดงทัศนะในภาษาไทย โดยพบกริยาช่วยแสดงทัศนะในภาษาไทยมากกว่า Modalverb ในภาษาเยอรมัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 61.47: 46.56

นอกจากนี้ปริมาณการใช้ hedges ที่พบค่อนข้างมากในชุดข้อมูลของทั้งสองภาษายังบ่งชี้ว่า ผู้เขียนบทความภาษาเยอรมันและภาษาไทยให้ความสำคัญกับการแสดงทัศนะอย่างสุภาพและระมัดระวังตน โดยพบ hedges ในบทความภาษาไทยมากกว่าในบทความภาษาเยอรมัน กล่าวคือ พบในบทความภาษาไทย 898 แห่ง และพบในบทความภาษาเยอรมัน 844 แห่ง จำนวนดังกล่าวนี้ประกอบด้วย hedges ในบทความด้านภาษามากกว่าบทความด้านวรรณคดีของทั้งสองภาษา ในชุดข้อมูลภาษาไทยพบ hedges ในบทความด้านภาษามากกว่าบทความด้านวรรณคดีเล็กน้อย เป็นสัดส่วน 454: 444 แห่ง ส่วนในชุดข้อมูลภาษาเยอรมันพบ hedges ในบทความด้านภาษา 507 แห่ง และในบทความด้านวรรณคดี 337 แห่ง นั่นแสดงว่าผู้เขียนบทความด้านภาษาอาจให้ความสำคัญกับการแสดงความคิดเห็นหรือประเมินค่าอย่างระมัดระวังตนมากกว่า เพื่อลดการผูกมัดตนเองจากการกล่าวถ้อยคำนั้น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยด้านบุคคลสัมพันธ์ในบทความภาษาเยอรมันและภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะร่วมกันตรงที่ผู้เขียนบทความภาษาเยอรมันและภาษาไทยมักหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงตนเองเหมือนกัน (Sriuranpong, 2015, p. 80) แต่ผลการศึกษาวินิจฉัยด้านบุคคลสัมพันธ์ในงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างจากบทความในประเด็นเรื่องการกล่าวถึงตนเองของผู้เขียนอย่างเห็นได้ชัด ในบทความทั้งสองภาษาซึ่งเป็นตัวบทหลัก พบว่า ผู้เขียนนิยมกล่าวถึงตนเอง ในภาษาเยอรมันจะเป็นการกล่าวถึงตนเองโดยตรงด้วยการใช้สรรพนาม ich และในภาษาไทยจะเป็นการกล่าวถึงตนเองด้วยการใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ ซึ่งถึงแม้จะเป็นการกล่าวถึงตนเองในรูปบุรุษที่ 3 แต่ก็ถือว่าเป็นการอ้างถึงตนเองอย่างชัดเจนของผู้เขียนบทความ และการกล่าวถึงตนเองอย่างชัดเจนเช่นนี้พบมากกว่าการกล่าวถึงตนเองโดยใช้รูปแบบภาษาชนิดอื่น ดังนั้นสมมติฐานที่กล่าวว่าในบทความทางวิชาการและวิจัยเยอรมันและไทยมีการกล่าวถึงผู้เขียนโดยตรงน้อยจึงไม่เป็นจริง อย่างไรก็ตาม สมมติฐานบางส่วนถือว่ามีความถูกต้อง นั่นคือ คำกล่าวในสมมติฐานที่ว่า เมื่อมีการกล่าวถึงตนเอง ผู้เขียนบทความเยอรมันนิยมกล่าวถึงตนเองโดยใช้บุรุษสรรพนามเอกพจน์บุรุษที่ 1 ich ส่วนผู้เขียนชาวไทยนิยมใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แทนตนเอง จากผลการศึกษบทความภาษาไทยและภาษาเยอรมัน พบว่า มีการใช้สรรพนามและคำดังกล่าวจริง และปริมาณการใช้ที่พบก็มากกว่ารูปแบบภาษาชนิดอื่น อาทิ การใช้สรรพนาม wir หรือ ‘เรา’ ซึ่งสื่อความหมายได้หลายอย่าง ในส่วนที่เกี่ยวกับการกล่าวถึงผู้อ่านและการกล่าวถึงงานเขียน/งานวิจัยหรือผู้เขียน/ผู้วิจัยอื่น ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่ารูปแบบและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในบทความทั้งสองภาษา สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์การสื่อสารของตัวบทประเภทนี้ และเป็นไปตามหลักปฏิบัติสากลของการเขียนบทความในวารสารวิชาการ

นอกจากนั้น จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้ hedges แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนบทความทั้งสองภาษามีความนิยมใช้ hedges เหมือนกัน แต่พบการใช้ hedges ในบทความภาษาไทยมากกว่าในบทความภาษาอังกฤษ และพบในบทความด้านภาษามากกว่าด้านวรรณคดีของทั้งสองภาษา ส่วนรูปแบบภาษาที่ใช้เป็น hedges ในบทความของทั้งสองภาษามีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน สืบเนื่องจากความแตกต่างของโครงสร้างและระบบไวยากรณ์ภาษาอังกฤษและไทย อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนบทความของทั้งสองภาษานิยมใช้ hedges ชนิดเดียวกันมากที่สุด นั่นคือ Modalverb หรือกริยาช่วยแสดงทัศนะในภาษาไทย ผลการศึกษานี้จึงแสดงให้เห็นว่าสมมติฐานข้อ 2 ที่กล่าวว่า ลักษณะร่วมทางวจนลีลาและกลวิธีทางภาษาอย่างหนึ่งที่สำคัญในการนำเสนอบทความวิชาการเยอรมันและไทยด้านภาษาและวรรณคดีคือ การนิยมใช้กริยาช่วยแสดงทัศนะเป็น hedges ได้รับการพิสูจน์ว่า เป็นจริง

สรุปผลการวิจัย

ผลของงานวิจัยนี้ที่เกี่ยวกับวจนลีลาด้านบุคคลสัมพันธ์สอดคล้องกับผลของงานวิจัยหลายชิ้นในปัจจุบัน และเป็นเครื่องยืนยันว่า ‘การห้ามใช้ ich (Ich-Tabu)’ ซึ่งเคยเป็นชนบหรือแบบแผนดั้งเดิมในวงวิชาการเยอรมันไม่สอดคล้องกับลักษณะการใช้จริงในปัจจุบัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้สรรพนาม ich ในบทความวิชาการเยอรมันไม่น่าจะถือเป็นการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนจากขนบนิยมในวงวิชาการเยอรมันด้านภาษาและวรรณคดีอีกต่อไป ส่วนในการนำเสนอบทความวิชาการไทยด้านภาษาและวรรณคดี การใช้คำ ‘ผู้เขียน’ หรือ ‘ผู้วิจัย’ แทนตัวผู้เขียนหรือผู้วิจัยเองถือเป็นลักษณะเฉพาะทางด้านวจนลีลาของบทความภาษาไทย และยังคงเป็นที่นิยมอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การใช้คำแทนตัวผู้เขียนดังกล่าวจัดเป็นวัฒนธรรมการสื่อสารในวงวิชาการไทยที่แตกต่างจากวัฒนธรรมการสื่อสารในวงวิชาการเยอรมัน นอกจากการกล่าวถึงตนเองอย่างชัดเจนแล้ว ผู้เขียนบทความทั้งสองภาษายังนิยมใช้คำสรรพนาม man และคำสรรพนาม ‘เรา’ แทนตนเองทางอ้อมโดยหมายถึงผู้ที่อยู่ในวงวิชาการ ซึ่งรวมทั้งผู้เขียนด้วย ข้อค้นพบนี้บ่งชี้ว่าผู้เขียนพยายามกล่าวและแสดงความคิดเห็นในนามของนักวิชาการในศาสตร์ของตน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือทางวิชาการแก่สิ่งที่นำเสนอ

ด้านการใช้ hedges สรุปได้ว่า ผู้เขียนบทความทั้งสองภาษาเห็นความจำเป็นที่จะต้องแสดงทัศนะอย่างสุภาพและระมัดระวังตน จึงนิยมใช้ hedges เหมือนกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบในการศึกษาเรื่องบทคัดย่อ ซึ่งถึงแม้จะเป็นตัวบทขนาดสั้นและเป็นส่วนเสริมของบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ แต่ก็พบว่ามีความนิยมใช้ hedges เหมือนกัน อีกทั้งรูปแบบภาษาที่ใช้ก็เป็นชนิดเดียวกัน (Sriuranpong, 2014, p. 80; 2015, p. 47) ความสอดคล้องนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนบทความทั้งสองภาษาใช้ความระมัดระวังอย่างสม่ำเสมอในการเสนอข้อคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นในตัวบทหลักหรือในส่วนที่เป็นสาระสังเขปของบทความ นอกเหนือจากกลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อความระมัดระวังตนในการแสดงทัศนะ อันเป็นผลมาจากความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิ่งที่นำเสนอแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาต่อไปคือ กระบวนการสื่อสารของผู้เขียนบทความทั้งสองภาษากับผู้อ่าน ซึ่งเป็นประเด็นให้ขบคิดว่า กระบวนการสื่อสารนั้นสะท้อนให้เห็นความเป็นสากลในเชิงวิชาการหรือสะท้อนวัฒนธรรมการสื่อสารในวงวิชาการของแต่ละประเทศหรือแต่ละภาษา อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- Bhandhumedha, N. (2006). *Waiyakonthai* [Thai Grammar]. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Breitkopf, A. (2006). *Wissenschaftsstile im Vergleich: Subjektivität in deutschen und russischen Zeitschriftenartikeln der Soziologie*. Freiburg: Rombach.
- Busch-Lauer, I-A. (2001). *Fachtexte im Kontrast: eine linguistische Analyse zu den Kommunikationsbereichen Medizin und Linguistik*. Frankfurt: Peter Lang.
- Clemen, G. (1998). *Hecke in deutschen und englischen Texten der Wirtschaftskommunikation. Eine kontrastive Analyse*. (Doctoral thesis, University of Siegen).
- Clyne, M. (1991). Zu kulturellen Unterschieden in der Produktion und Wahrnehmung englischer und deutscher wissenschaftlicher Texte. *Info DaF*18, (4). 376-383.
- Dudenredaktion. (eds.). (2005). *Duden. Die Grammatik* (7th ed). Mannheim: Duden Verlag.
- Galtung, J. (1985). Struktur, Kultur und interkultureller Stil. Ein vergleichender Essay über saxonische, teutonische, gallische und nipponische Wissenschaft. In A. Wierlacher (eds.), *Das Fremde und das Eigene. Prolegomina zu einer interkulturellen Germanistik*. (pp. 151-193). München: iudicium.
- Graefen, G. (1997). *Der wissenschaftliche Artikel: Textart und Textorganisation*. Berlin: Peter Lang.
- Graefen, G., & Moll, M. (2011). *Wissenschaftssprache Deutsch: lesen – verstehen – schreiben. Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. Frankfurt: Peter Lang.
- Graefen, G., & Thielmann, W. (2007). Der wissenschaftliche Artikel. In P. Auer & H. Baßler (eds.), *Reden und Schreiben in der Wissenschaft*. (pp. 67-97). Frankfurt: Campus Verlag.
- Kresta, R. (1995). *Realisierungsformen der Interpersonalität in vier linguistischen Fachtextsorten des Englischen und des Deutschen*. Frankfurt: Peter Lang.
- Martin-Martin, P. (2005). *The Rhetoric of the Abstract in English and Spanish Scientific Discourse. A Cross-Cultural Genre-Analytic Approach*. Frankfurt a. M. et al.: Peter Lang.
- Oldenburg, A. (1997). Überlegungen zur interkulturellen Untersuchung von Wissenschaftsstilen. *Fachsprache*, 19. 9-16.
- Prasithrathsint, A. (1989). *Kham chamkatkhwa sap nai phasasatsangkhom* [Definitions of Terms in Sociolinguistics]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Ratchabanthittayasathan (2010). *Photchananukrom sap phasasat (phasasatprayuk) Chabap ratchabanthittayasathan* [Dictionary of Linguistic Terms. (Applied Linguistics) Royal Academy Edition]. Bangkok: Royal Institute of Thailand.
- Schlömer, A. (2012). Interkulturelle Aspekte der Wissenschaftskommunikation am Beispiel der Textsorte wissenschaftlicher Aufsatz. *Professional Communication and Translation Studies*, 5(1-2). 48-64.

- Somprayoon, S., & Somprayoon, W. (2007). *Kankhian nangsur rur tamra læ botkhwam* [Writing Books or Textbooks and Articles]. Bangkok: Institute of Academic Development.
- Sriuranpong, W. (2015). Botkhatyo nai warasanwichakan yoeraman læ thai dan phasa læ wannakhadi: Kansuksa priaptang choeng phasasat khoḁhwamtoṇuang [Abstracts in German and Thai Journals of Language and Literature: A Contrastive Text Linguistic Study]. *Journal of Language and Linguistics*, 33(2). 25-51.
- Sriuranpong, W. (2014). *Botkhatyo nai warasanwichakan yoeraman læ thai dan phasa læ wannakhadi: Kansuksa priaptang choeng phasasat khoḁhwamtoṇuang* [Abstracts in German and Thai Journals of Language and Literature: A Contrastive Text Linguistic Study]. Bangkok: Research Fund of the Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Steinseifer, M., Feilke, H., & Lehnen, K. (2019). *Eristische Literalität*. Heidelberg: Synchron.
- Suwanthada, N. (2005). *Kankhian phonnganwichakan læ botkhwam* [Writing Academic Works and Academic Papers]. Bangkok: Sukhothai Thammathirat University.
- Terasorn, S. (2012). *Chak nganwichai su botkhwamwichakan Phim krung thi song* [From Research to Academic Papers]. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Trumpp, E. K. (1998). *Fachtextsorten Kontrastiv: Englisch-Deutsch-Französisch*. Tübingen: Gunter Narr.

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษา และระดับมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ศยามล ศรสุวรรณศรี¹

(Received: May 28, 2020; Revised: October 12, 2020; Accepted: November 30, 2020)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสำรวจแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี สำรวจความคาดหวังของผู้เรียนภาษาเกาหลีหลังเรียนจบจากสถาบันการศึกษาของตน และศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมและนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเลือก วิชาโท หรือวิชาเอก จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีของกลุ่มตัวอย่างอันดับแรกคือ แรงจูงใจจากตนเอง 2) ความคาดหวังหลังเรียนจบจากสถาบันการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอันดับแรกคือ สามารถเข้าใจเพลง/ ซีรีส์/ รายการวาไรตี้เกาหลีได้เป็นอย่างดี 3) เพศมีผลต่อแรงจูงใจจากกระแสนิยมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีแตกต่างกัน 4) อายุมีผลต่อแรงจูงใจจากตนเองและแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีแตกต่างกัน 5) ระดับการศึกษามีผลต่อแรงจูงใจจากตนเอง แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม และแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีแตกต่างกัน

คำสำคัญ: แรงจูงใจ การเรียนภาษาเกาหลี มัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

¹ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเกาหลี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อีเมล: sayamon.sorn@elearning.cmu.ac.th

Motivation Factors Affecting Korean Language Learning in Secondary Schools and Universities in the Upper Northern Region of Thailand

Sayamon Sornsuwannasri²

Abstract

This research aims to study motivation factors affecting Korean language learning in secondary schools and universities in the upper northern region of Thailand. The questionnaire was used in getting the data on motivations which influence Korean language learning, on expectations after graduation from institutes, and on personal factors affecting motivations in learning Korean language. The 400 participants were students learning Korean as an elective, minor, and major subject. The results reveal that 1) the motivation affecting Korean language learning is self-motivation; 2) the most expectation after graduation from institutes is the ability to understand Korean songs/series/variety programs; 3) gender from the Korean-wave pop culture affects motivation to learn Korean language; 4) age affects self-motivation and social motivation to learn Korean language; and 5) the level of education affects self-motivation, social motivation, and motivation in choosing the institutes to study Korean language.

Keywords: Motivation, Korean Language Learning, Secondary Schools, Universities, Upper Northern Region of Thailand

² Ph.D., Lecturer, Korean Division, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Chiang Mai University
email: sayamon.sorn@elearning.cmu.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันภาษาเกาหลีเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในประเทศไทยมากขึ้น อันเนื่องมาจากทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดี เกิดความร่วมมือกันหลายด้าน เช่น ด้านการท่องเที่ยว การค้าการลงทุน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม สิ่งบันเทิงต่างๆ เป็นต้น ในด้านการศึกษาก็มีหน่วยงานของรัฐบาลเกาหลีใต้ เช่น Korean Education Center ที่ได้ให้ความช่วยเหลือหลากหลายด้านเพื่อส่งเสริมการศึกษาภาษาเกาหลี มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย หน่วยงาน Korea Foundation และ KOICA ก็ได้ให้การสนับสนุนเงินทุน รวมทั้งส่งอาจารย์อาสาสมัครมาประจำที่สถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งในระดับอุดมศึกษาและระดับมัธยมในประเทศไทยเพื่อเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมให้นักเรียนนักศึกษาชาวไทยอีกด้วย ความร่วมมืออันดีเหล่านี้ส่งผลให้คนเกาหลีเดินทางมาท่องเที่ยว ผ่านักอาศัย หรือเจรจาทางธุรกิจในประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2560 มีชาวเกาหลีใต้เดินทางเข้าประเทศไทยเป็นจำนวน 1,796,495 คน ปี พ.ศ. 2561 เป็นจำนวน 1,902,272 คน และปี พ.ศ. 2562 เป็นจำนวน 2,023,981 คน (Immigration Bureau, 2020) ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้เกิดความต้องการตำแหน่งงานที่จำเป็นต้องอาศัยผู้รู้ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีในระดับที่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักเรียนนักศึกษาในประเทศไทยจำนวนมากต่างก็ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีจากสื่อต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เห็นได้จากการทยอยเปิดหลักสูตรภาษาเกาหลีในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศไทย โรงเรียนระดับมัธยมหลายโรงเรียนก็มีการเปิดสอนภาษาเกาหลีตามมาเช่นกัน ในปี พ.ศ. 2559 มีโรงเรียนมัธยมศึกษาเปิดสอนภาษาเกาหลีจำนวน 70 แห่ง และมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายกว่า 25,000 คนที่เรียนภาษาเกาหลี (Orapan and Banlang, 2016) ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 มีมหาวิทยาลัยที่สอนภาษาเกาหลีรวม 40 แห่ง มีนักเรียนมัธยมศึกษาเรียนภาษาเกาหลีในประเทศไทย กว่า 30,000 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากถึงหนึ่งในสี่ของจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เรียนภาษาเกาหลีทั่วโลก (Dailynews, 2018) นอกจากนี้ ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยได้เห็นชอบให้มีการบรรจุวิชาภาษาเกาหลีเข้าสู่ระบบการสอบวัดความถนัดเฉพาะด้าน (PAT 7.7) เพื่อนำคะแนนยื่นเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยได้อีกด้วย (Matichon Online, 2016) และข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาเกาหลี 133 โรงเรียน จัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียน จำนวน 40,583 คน (OBEC public relations, 2019) จะเห็นได้ว่าจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่เรียนภาษาเกาหลีในระดับมัธยมและระดับมหาวิทยาลัย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปีอย่างเห็นได้ชัด

การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่หันมาสนใจเรียนภาษาเกาหลีนั้น อาจเกิดจากปัจจัยทางสังคมในแง่ต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีของนักเรียนนักศึกษาโดยตรงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาในเขตภาคเหนือ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่กำลังขยายตัวด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย ภาษาเกาหลีก็เริ่มเข้ามามีความสำคัญมากขึ้นในการติดต่อสื่อสารกับชาวเกาหลีที่หลั่งไหลเข้ามาในภูมิภาคนี้มากขึ้นทุกปี จากข้อมูลสถิติจำนวนชาวเกาหลีใต้ที่พำนักอาศัยในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 ระบุว่า มีจำนวน 20,200 คน โดยพำนักอาศัยในกรุงเทพมหานครมากที่สุด เป็นจำนวน 12,126 คน รองลงมาคือ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจำนวน 4,000 คน (Ministry of Foreign Affairs, 2020) นอกจากนี้ยังมีชาวเกาหลีใต้อาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นๆ ทางภาคเหนือ เช่น เชียงราย ลำปาง เป็นต้น ซึ่งเป็นที่ตั้งของบริษัทและโรงงานเกาหลีงานวิจัยชิ้นนี้จึงมีคุณประโยชน์ในแง่ของการศึกษาเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีของนักเรียนนักศึกษา และสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงในการเรียนการสอนภาษาเกาหลี ในเขต

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยต่อไป เพื่อให้การเรียนการสอนภาษาเกาหลีตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและตอบสนองความต้องการของสังคมมากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในสถาบันการศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
2. เพื่อสำรวจความคาดหวังของผู้เรียนภาษาเกาหลีหลังเรียนจบจากสถาบันการศึกษาของตน
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

คำว่า “แรงจูงใจ” (motive) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Movere” (Kidd, 1973, p. 101) มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” ซึ่งหมายถึง “เคลื่อนไหว” อาจกล่าวได้ว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักนำบุคคลให้กระทำหรือปฏิบัติการหรือเคลื่อนไหวไปยังทิศทางเป้าหมายที่ต้องการ

Lovell (1980, p. 109) ได้ให้คำจำกัดความของแรงจูงใจไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ชักนำหรือโน้มน้าวบุคคลให้เกิดมีความมานะพยายาม เพื่อสนองตอบความต้องการบางอย่างให้บรรลุผลสำเร็จ

Domjan (1996, p. 199) ได้อธิบายว่าการจูงใจเป็นภาวะของการเพิ่มพฤติกรรม หรือการกระทำกิจกรรมของบุคคล โดยบุคคลลงใจกระทำพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

Hanson (1996, p. 195) ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า “เป็นสภาพภายในที่กระตุ้นให้มีการกระทำหรือการเคลื่อนที่ โดยมีช่องทางและพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย”

จากคำจำกัดความและคำอธิบายข้างต้น สรุปได้ว่าแรงจูงใจเป็นแรงขับเคลื่อนหรือแรงกระตุ้นให้บุคคลกระทำหรือเกิดพฤติกรรมการดิ้นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่าง พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจเป็นพฤติกรรมที่เป็นไปอย่างมีทิศทาง มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้

Spaulding (1992) Gardner (1996) และ Moore (2009) กล่าวว่านักจิตวิทยาแบ่งประเภทของแรงจูงใจ (Motivation) ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ จำแนกตามลักษณะที่เกิด ได้แก่ แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน

1) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) คือสิ่งผลักดันที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล ที่มากระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรมที่ส่งเสริมหรือต่อต้านสิ่งนั้น เช่น การได้รับค่าชม การยกย่อง การเชิดชูเกียรติยศชื่อเสียง การตำหนิ การว่าร้าย เป็นต้น แรงจูงใจลักษณะนี้ถือว่าเป็นแรงจูงใจที่ไม่ถาวร เพราะบุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจ เฉพาะกรณีที่ต้องการสิ่งตอบแทนเท่านั้น

2) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคล เช่น ความคิด ความสนใจ ทัศนคติ ความพอใจ ความต้องการ เป็นต้น แรงจูงใจประเภทนี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่มีความต่อเนื่องและยาวนาน

สอดคล้องกับ Gardner and Lambert (1972) ที่กล่าวว่าแรงจูงใจในการเรียนภาษาที่สองมี 2 ลักษณะ คือ แรงจูงใจจากความชอบภายใน และแรงจูงใจเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือ

1) แรงจูงใจจากความชอบภายใน (Integrative Motivation) หมายถึง ความต้องการเรียนรู้ภาษาเพื่อนำไปใช้สื่อสารหรือใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น เรียนภาษาที่สองเพื่อใช้ในการพูดกับเจ้าของภาษาอย่างเข้าใจมากขึ้น หรือเพื่อให้รับชมสื่อบันเทิงต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ละคร รายการทีวี ให้ได้อรรถรสและเข้าถึงเนื้อหามากยิ่งขึ้น

2) แรงจูงใจเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือ (Instrumental Motivation) หมายถึง ความต้องการเรียนภาษาเพื่อนำเอาทักษะภาษานั้นๆ ไปต่อยอดด้านการทำงาน การเจรจาธุรกิจ หรือเพื่อให้ได้ผลสอบที่ดีขึ้น เป็นต้น

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ และนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการได้มากที่สุด แรงจูงใจจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนเป็นอย่างมาก Herzberg et al. (1959) กล่าวว่า แรงจูงใจประกอบไปด้วยปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายใน ได้แก่

1) ความสำเร็จ เมื่อผู้เรียนใช้ทักษะต่างๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้จนบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จลุล่วง จะเกิดความรู้สึกพึงพอใจและภูมิใจในผลสำเร็จนั้น

2) การได้รับการยอมรับ เช่น การได้รับการยอมรับจากเพื่อนฝูง พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือเพื่อนร่วมชั้น เป็นต้น เมื่อได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง จะทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และมีกำลังใจในการทำสิ่งต่างๆ ต่อไป

3) ความก้าวหน้า เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะของตนต่อไปเรื่อยๆ จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวังได้มากขึ้น และมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปในอนาคต

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและความคาดหวัง

Maslow ได้แบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Need Theory) ออกเป็น 5 ขั้นด้วยกัน (Morgan, 1981) ได้แก่

1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เช่น อากาศ อาหาร น้ำดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค การพักผ่อน เป็นต้น เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการอยู่รอดของมนุษย์

2) ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Needs) เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการในระดับที่สูงขึ้น หลังจากได้รับการตอบสนองความต้องการทางร่างกายแล้ว

3) ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) เช่น ความต้องการได้รับการยอมรับ หรือการชื่นชมจากผู้คนรอบข้าง เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางด้านความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว

4) ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นหรือชื่อเสียง (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะได้รับความเคารพนับถือจากคนรอบข้างในฐานะผู้มีความรู้ความสามารถ ต้องการความภาคภูมิใจในตนเอง และสถานะจากสังคม

5) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตนเองปรารถนา (Self-Actualization Needs) เช่น ความต้องการที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตนเองปรารถนา ความต้องการในลำดับขั้นนี้ เป็นความต้องการขั้นสูงสุด หลังจากความต้องการในด้านอื่นๆ ดังกล่าวมาข้างต้นได้รับการตอบสนองแล้ว

Alderfer (1966) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยความต้องการของมนุษย์ เรียกว่า ทฤษฎี อี อาร์ จี (ERG Theory) ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดของ Maslow แต่เขาได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ความต้องการเพื่อดำรงชีพ (Existence needs: E) เป็นความต้องการที่จำเป็นในการอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ความต้องการปัจจัยสี่ เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า สภาพแวดล้อมที่ดี ความต้องการผลตอบแทนและประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ เป็นต้น ความต้องการเพื่อดำรงชีพนี้เทียบได้กับความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการทางด้านความปลอดภัยของ Maslow นั่นเอง

2) ความต้องการด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Relatedness needs: R) เป็นความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับสังคมรอบด้าน เช่น เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า ผู้ใต้บังคับบัญชา ความต้องการได้รับการยอมรับหรือยกย่องจากผู้อื่น ความต้องการเป็นผู้นำ หรือความต้องการเป็นผู้ตาม ความต้องการด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ เทียบได้กับความต้องการที่ Maslow กำหนดไว้ นั่นคือ ความต้องการทางด้านสังคม

3) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth needs: G) เป็นความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป เช่น ความต้องการเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม บุกเบิก และใช้ศักยภาพของตนเต็มที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความต้องการประเภทนี้เป็นความต้องการขั้นสูงสุด เทียบได้กับความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตที่ Maslow ได้แบ่งประเภทไว้นั่นเอง

ทฤษฎี ERG ของ Alderfer นี้ มีข้อสมมติฐานที่คล้ายคลึงกับ ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Need Theory) ของ Maslow อยู่ 3 ประการ ได้แก่

1) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง กล่าวคือ หากความต้องการระดับใดได้รับการตอบสนองน้อย ความต้องการประเภทนั้นจะมีอยู่ในระดับสูง ตัวอย่างเช่น พนักงานที่ได้รับการตอบสนองด้านเงินเดือนน้อยเกินไป ความต้องการด้านเงินเดือนก็จะยังอยู่สูง

2) ขนาดของความต้องการ ถ้าหากความต้องการประเภทที่อยู่ต่ำกว่า (เช่น ความต้องการเพื่อดำรงชีพ หรือความต้องการทางด้านความปลอดภัย) ได้รับการตอบสนองมากพอแล้ว ก็จะทำให้ความต้องการประเภทที่อยู่สูงกว่า (เช่น ความต้องการความเจริญก้าวหน้า หรือความต้องการทางด้านสังคม) มีมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น หากพนักงานได้รับการตอบแทนด้านค่าจ้างและสวัสดิการอื่นๆ (ความต้องการเพื่อดำรงชีพ หรือความต้องการทางด้านความปลอดภัย) มากพอแล้ว พนักงานคนนั้นก็จะต้องการได้รับการยอมรับและนับถือจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน (ความต้องการทางด้านสังคม) เป็นเป้าหมายถัดไป

3) ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ถ้าหากความต้องการประเภทที่อยู่สูงมีอุปสรรคติดขัด หรือได้รับการตอบสนองน้อยก็จะทำให้ความต้องการประเภทที่อยู่ต่ำที่มีความสำคัญมากขึ้น ตัวอย่างเช่น พนักงานที่ไม่มีโอกาสได้เปลี่ยนไปทำงานใหม่ที่ท้าทายหรือรับตำแหน่งใหม่ (ความเจริญก้าวหน้า) เมื่อเป็นเช่นนั้นพนักงานคนนี้จะหันมาสนใจและต้องการที่จะได้รับความอบอุ่นสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเพื่อนร่วมงานหรือลูกน้องแทน (ความสัมพันธ์ทางสังคม)

Vroom (1964) ได้เสนอทฤษฎีความคาดหวังเพื่ออธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน โดยให้ความเห็นว่าคนที่จะทำงานเพิ่มมากขึ้นจากระดับปกติจะเกิดจากการคาดหวังว่าจะได้ผลลัพธ์บางสิ่งบางอย่างที่น่าพึงพอใจ เช่น ได้เลื่อนตำแหน่ง ได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น หรือได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ความรุนแรงของพฤติกรรมหรือระดับความพยายามที่จะทำงานนั้นจะขึ้นอยู่กับระดับการคาดหวังที่จะได้รับผลลัพธ์หรือระดับความน่าดึงดูดใจของผลลัพธ์ที่ตนเองคาดหวัง

Vroom ได้เสนอรูปแบบของความคาดหวังในการทำงาน เรียกว่า VIE Theory เพื่อนำมาอธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน ดังนี้

V มาจากคำว่า Valance หมายถึงระดับความรุนแรงของความต้องการผลลัพธ์หรือรางวัลที่เป็นเป้าหมาย หรือคุณค่าความสำคัญที่บุคคลรู้สึกต่อรางวัลที่จะได้รับ

I มาจากคำว่า Instrumentality หมายถึงความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ (Outcomes) ผลลัพธ์ที่ 1 จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ 2 หรือรางวัลที่เป็นเป้าหมายต่อไป กล่าวคือเป็นการรับรู้ในความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ที่ได้ เชื่อมโยงผลลัพธ์กับรางวัลที่เป็นเป้าหมาย

E มาจากคำว่า Expectancy ได้แก่ ความคาดหวังถึงความเป็นไปได้ของการได้มาซึ่งผลลัพธ์หรือเป้าหมายที่ต้องการเมื่อแสดงพฤติกรรมบางอย่าง เป็นการเชื่อมโยงระหว่างรางวัลที่เป็นเป้าหมายกับความพยายาม

รางวัลในทฤษฎีของ Vroom แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) รางวัลภายนอก (Extrinsic rewards) เป็นรางวัลที่นอกเหนือจากพฤติกรรมการทำงาน เช่น การได้ค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น การได้รับการเลื่อนตำแหน่ง หรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่นๆ

2) รางวัลภายใน (Intrinsic rewards) เป็นรางวัลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการทำงาน ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความท้าทาย เป็นต้น เป็นผลลัพธ์ที่มีคุณค่าเชิงบวกซึ่งบุคคลได้รับโดยตรงจากผลของการทำงาน เช่น ความรู้สึกถึงความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่มีความท้าทาย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Root (1999) ได้ศึกษาแรงจูงใจและกลวิธีการเรียนภาษาเกาหลีในบริบทต่างประเทศ (สหรัฐอเมริกา) โดยเก็บข้อมูลจากการเขียนบันทึกตลอดระยะเวลาที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นเวลา 10 สัปดาห์ และนำข้อมูลจากการเขียนบันทึกมาจัดประเภทแรงจูงใจตามทฤษฎีของ Dörnyei และจัดประเภทกลวิธีการเรียนภาษาตามทฤษฎีของ Oxford's taxonomy of strategies เช่น กลวิธีการเรียนด้านทักษะการเขียน กลวิธีการเรียนด้านโครงสร้างประโยค เป็นต้น จากนั้นจึงดูความสัมพันธ์ของผลการศึกษาทั้งสองแบบ ผลที่ได้ พบว่าลักษณะการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีเป็นอย่างมาก และแรงจูงใจในแต่ละด้านต่างก็มีผลทำให้ผู้เรียนมีกลวิธีการเรียนภาษาที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลจากการเขียนบันทึกของผู้วิจัย เป็นวิธีการที่คล้ายกับการสะท้อนความคิดของผู้วิจัยเป็นหลัก หากใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากนักเรียน นักศึกษาที่เรียนภาษาเกาหลีด้วย อาจทำให้งานวิจัยมีข้อมูลสนับสนุนที่รอบด้านมากขึ้น

Kimsuvan (2005) ได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในทุกระดับการศึกษา รวบรวมความพึงพอใจ ความต้องการ และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาต่างประเทศในภาคเหนือของประเทศไทย ข้อมูลพื้นฐานแสดงให้เห็นว่ามีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในภาคเหนือ 8 ภาษาด้วยกัน คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษาจีน ภาษาพม่า และภาษาเวียดนาม ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนและสถาบันการศึกษาขาดครูสอนภาษาต่างประเทศและไม่มียงบประมาณเพียงพอในการจ้างครูสอนภาษาต่างประเทศ ด้านผู้เรียนก็มีโอกาสใช้ภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวันน้อย มีความถนัดทักษะการอ่านมากกว่าทักษะการพูดและทักษะการฟัง ด้านนายจ้าง หัวหน้างานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในความสามารถทางภาษาต่างประเทศของลูกจ้างของตนในระดับน้อย ข้อเสนอแนะของคณะผู้วิจัยคือ การสอนภาษาต่างประเทศทุกภาษาควรเน้นทักษะการพูดและทักษะการฟัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรร่วมมือกันเพื่อจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน

Damron and Forsyth (2012) ได้ทำการสำรวจแรงจูงใจและเหตุผลในการเลิกเรียนภาษาเกาหลีกลางคันของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005-2010 พบว่า

ปัจจัยอันดับหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเลือกเรียนภาษาเกาหลีคือ นักศึกษาคิดว่าภาษาเกาหลีเป็นภาษาที่มีความสำคัญ ปัจจัยรองลงมาคือ เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต และเป็นภาษาที่ได้รับมาจากพ่อแม่ตามลำดับ นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการเรียนทักษะด้านคำศัพท์และประโยคพื้นฐานมากกว่าทักษะด้านอื่นๆ ส่วนปัจจัยอันดับหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเลือกเรียนภาษาเกาหลีกลางคันคือ ตารางเวลาไม่เอื้ออำนวย และเกิดความกังวลต่อการเรียนภาษา ตามลำดับ ผลจากการวิจัยนี้เพื่อนำไปปรับปรุงด้านการเรียนการสอน และเพื่อลดอัตราการเลิกเรียนภาษาเกาหลีกลางคันของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยดังกล่าว

Maharat (2012) ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจในการเลือกเรียนภาษาต่างประเทศในสถาบันสอนภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่านักศึกษาเพศหญิงเลือกเรียนภาษาต่างประเทศมากกว่าเพศชาย มาจากคณะสายสังคมศาสตร์มากกว่าสายวิทยาศาสตร์ ผู้ปกครองของนักศึกษามีอาชีพรับราชการมากที่สุด รายได้ของครอบครัวอยู่ที่ประมาณ 20,001 – 30,000 บาท และภาษาที่นักศึกษาเลือกเรียนมากที่สุดคือ ภาษาอังกฤษ รองลงมาคือภาษาจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ตามลำดับ นักศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจากใบปลิวหรือแผ่นพับมากที่สุด ทักษะที่นักศึกษา กำลังเรียนมากที่สุดคือ ทักษะด้านการพูด วันที่เรียนคือ วันเสาร์ อาทิตย์ ระยะเวลา 2 ชั่วโมงต่อวัน สื่อการเรียนการสอนที่นักศึกษาสนใจมากที่สุดคือ เรียนภาษาผ่านบทเพลง และค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อหลักสูตรคือ 2,000 – 3,000 บาท

Chinakun (2015) ศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลีในสถาบันสอนภาษาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 21-25 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา เงินเดือนต่ำกว่า 10,001 บาท แรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีมาจากตัวผู้เรียน สิ่งแวดล้อม (ครอบครัว/เพื่อน) กระแสนิยม และเนื้อหาหลักสูตรของสถาบันสอนภาษา และยังมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนหลังจากเรียนภาษาเกาหลี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าตนเองมีทักษะทางภาษาที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ และอาชีพ ยังส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลีในสถาบันสอนภาษา

Skulthongaram, Katawee, & Baitong. (2018) ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีของนักศึกษาวิชาเอกภาษาเกาหลีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ศึกษาโดยใช้วิธีเชิงปริมาณ โดยนำกรอบทฤษฎีมาจาก Gardner และใช้คำถามปรับมาจาก Gardner's Attitude Motivation Test Battery ซึ่งเนื้อหาคำถามแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ แรงจูงใจทางด้านความชอบภายใน (Integrative Motivation) และแรงจูงใจด้านการใช้เป็นเครื่องมือ (Instrumental Motivation) จากนั้นจึงให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 ดำเนินการตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจด้านการใช้เป็นเครื่องมือส่งผลต่อการเลือกเรียนวิชาภาษาเกาหลีมากกว่าแรงจูงใจทางด้านความชอบภายใน

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นทำให้ได้ทราบถึงความต้องการและแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาต่างประเทศ โดยแบ่งประเภทของแรงจูงใจได้หลากหลาย เช่น แรงจูงใจจากตัวผู้เรียน สิ่งแวดล้อมทางสังคม กระแสนิยม เนื้อหาหลักสูตร แรงจูงใจทางด้านความชอบภายใน และแรงจูงใจด้านการใช้เป็นเครื่องมือ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้ทราบถึงความคาดหวังของสังคมต่อแนวทางการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเหล่านั้น อีกทั้งยังได้ทราบว่าปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ อายุ และอาชีพ เป็นต้น สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมในการเลือกเรียนภาษาต่างประเทศได้ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยนั้น จึงน่าจะเป็นประโยชน์ในการสร้างแรงจูงใจในด้านการเรียนการสอนภาษาเกาหลี และเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในภูมิภาคเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียนมัธยมและนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเลือก วิชาโท หรือวิชาเอก โดยเก็บข้อมูลช่วงเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ. 2562

มหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรวิชาภาษาเกาหลีเป็นวิชาโทและวิชาเอกในเขตภาคเหนือตอนบน มี 3 แห่ง ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และ 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

โรงเรียนที่เปิดสอนภาษาเกาหลีในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มี 5 แห่ง³ ได้แก่ 1) โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จ.เชียงใหม่ 2) โรงเรียนดอยสะเก็ดวิทยาคม จ.เชียงใหม่ 3) โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จ.เชียงใหม่ 4) โรงเรียนสันป่าตอง จ.เชียงใหม่ และ 5) โรงเรียนลำปางกัลยาณี จ.ลำปาง

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบรายสะดวก (Convenience Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างในสถาบันการศึกษาทั้ง 8 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ซึ่งประชาสัมพันธ์ผ่านครูและอาจารย์ผู้สอนภาษาเกาหลีในสังกัดสถาบันดังกล่าว

2. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้นำสูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (Kaiwan, 2010, p. 189) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามจำนวนนักเรียน นักศึกษาที่เรียนภาษาเกาหลีในสถาบันการศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนจากอาจารย์ผู้สอนในสถาบันต่างๆ ดังกล่าว จึงได้ตัวเลขจำนวนประชากรโดยประมาณคือ 1,000 คน ผู้วิจัยต้องการระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนได้ 4% (0.04) ดังนั้น จึงแทนค่าลงในสูตรเพื่อหาค่าของขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ดังนี้

$$n = \frac{1,000}{1 + (0.04)^2 \cdot 1,000}$$

$$n = 384.62$$

$$= 385 \text{ คน}$$

ดังนั้น ขนาดตัวอย่างจากการคำนวณ เท่ากับ 385 คน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 400 คน เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาแรงงูใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีของนักเรียนนักศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในงานวิจัยชิ้นนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยสร้างขึ้นตั้งขั้นตอนต่อไป

1) ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ในส่วนของการศึกษาแรงงูใจในการเลือกเรียนภาษาต่างประเทศ อ้างอิงจากทฤษฎีแรงงูใจของ Gardner &

³ อ้างอิงจากเอกสารรายชื่อโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาเกาหลี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี 2559 สํารวจ ณ เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2559 (Office of the Basic Education Commission, 2016)

Lambert (1972) และปรับปรุงจากแบบสอบถามของ Chinakun (2015) ที่ได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจเป็น 4 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจจากผู้เรียน แรงจูงใจจากสิ่งแวดล้อม แรงจูงใจจากกระแสนิยม และแรงจูงใจจากเนื้อหาหลักสูตร/สถาบันสอนภาษา และในแบบสอบถามส่วนของการศึกษาความคาดหวังหลังเรียนจบนั้น อ้างอิงจากทฤษฎี ERG ของ Alderfer (1966) ที่ว่าด้วยความต้องการของมนุษย์

2) จัดลำดับหัวข้อคำถามในแบบสอบถาม เรียงเรียงภาษา และตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอนักวิจัยอาวุโส เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานศึกษา ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย รายได้ครอบครัว ซึ่งเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจจากตนเองที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจจากกระแสนิยมที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันการศึกษาของตน

แบบสอบถามตอนที่ 2 – ตอนที่ 6 นั้น เป็นคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert ซึ่งจัดแบ่งระดับของคำตอบเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ระดับมากที่สุด = 5

ระดับมาก = 4

ระดับปานกลาง = 3

ระดับน้อย = 2

ระดับน้อยที่สุด = 1

การแปลความหมายระดับคะแนน ใช้การหาค่าคะแนนเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted mean core) ซึ่งแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (Eadkhao, 2011, p. 35) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนภาษาเกาหลีในระดับน้อยที่สุด

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรม SPSS ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ที่ 0.833 ซึ่งมีค่าเป็นบวกและมีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ในทางสถิติว่ามีความน่าเชื่อถือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Google Forms เตรียมลิงค์ และ QR Code สำหรับให้ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามใช้เป็นช่องทางเพื่อเข้าไปตอบแบบสอบถามออนไลน์
- 2) ติดต่อครูและอาจารย์ในสถานศึกษาที่ต้องการเก็บข้อมูล อธิบายจุดประสงค์ และขอความร่วมมือจากครูอาจารย์ให้ช่วยประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนนักศึกษาเข้าไปตอบแบบสอบถามออนไลน์ ทั้งนี้ ในแบบสอบถาม ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามต้องเลือกคลิกช่อง “สมัครใจ” ในกรณีที่มีความสมัครใจจะให้ข้อมูล และผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามต้องเลือกคลิกช่อง “ไม่สมัครใจ” ในกรณีที่ไม่สมัครใจจะให้ข้อมูล
- 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด คัดเลือกแบบสอบถามที่ใช้ได้ซึ่งเป็นจำนวน 400 ชุด และดำเนินการประมวลผลข้อมูลตามขั้นตอนที่ได้วางแผน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) ซึ่งการวิเคราะห์ประกอบไปด้วย

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สังกัดสถาบันการศึกษา ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัวต่อเดือน โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และคำนวณร้อยละ (Percentage)
- 2) วิเคราะห์แรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทแรงจูงใจ ได้แก่ แรงจูงใจจากตนเอง แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม แรงจูงใจจากกระแสนิยม และแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์ความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันของตน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และระดับคะแนนเฉลี่ย
- 3) วิเคราะห์เพื่อการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ T-test เพื่อศึกษาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent samples) ส่วนกรณีที่ตัวแปรอิสระมี 3 กลุ่มขึ้นไป จะใช้ค่าสถิติ F-test (One-Way ANOVA) และกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานศึกษา ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย และรายได้ครอบครัว เมื่อนำมาวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	45	11.25
หญิง	355	88.75
รวม	400	100.00
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
12 – 14 ปี	37	9.25
15 – 17 ปี	159	39.75
18 – 20 ปี	90	22.50
21 – 26 ปี	114	28.50
รวม	400	100.00
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานศึกษา		
โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ	40	10.00
โรงเรียนดอยสะเก็ดวิทยาคม	13	3.25
โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย	67	16.75
โรงเรียนสันป่าตอง	28	7.00
โรงเรียนลำปางกัลยาณี	63	15.75
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	102	25.50
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	39	9.75
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	48	12.00
รวม	400	100.00
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
มัธยมต้น	38	9.50
มัธยมปลาย สายศิลป์-ภาษา	106	26.50
มัธยมปลาย สายศิลป์-คำนวณ	14	3.50
มัธยมปลาย สายคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์	59	14.75
ปริญญาตรี สายศิลปศาสตร์ / สังคมศาสตร์ / เศรษฐศาสตร์	153	38.25
ปริญญาตรี สายวิทยาศาสตร์ / วิศวกรรมศาสตร์ / เกษตรศาสตร์	30	7.50
รวม	400	100.00
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เกรดเฉลี่ยในภาคการศึกษาที่ผ่านมา		
0.01 – 2.50	34	8.50
2.51 – 3.00	99	24.75
3.01 – 3.50	139	34.75
3.51 – 4.00	128	32.00
รวม	400	100.00

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	70	17.50
10,001 – 20,000 บาท	137	34.25
20,001 – 30,000 บาท	75	18.75
30,001 – 40,000 บาท	48	12.00
40,001 – 50,000 บาท	28	7.00
50,001 – 60,000 บาท	15	3.75
มากกว่า 60,000 บาท	27	6.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานศึกษา ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย และรายได้ครอบครัว พบว่า

1) เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 355 คน คิดเป็นร้อยละ 88.75 เพศชาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25

2) อายุ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มอายุ 12 – 14 ปี กลุ่มอายุ 15 – 17 ปี กลุ่มอายุ 18 – 20 ปี และกลุ่มอายุ 21 – 26 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อายุ 15 – 17 ปี มีจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.75 รองลงมา อายุ 21 – 26 ปี มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 รองลงมา อายุ 18 – 20 ปี มีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.50 และน้อยที่สุด อายุ 12 – 14 ปี มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.25

3) สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50 รองลงมาคือนักเรียนโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 รองลงมาคือนักเรียนโรงเรียนลำปางกัลยาณี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75 รองลงมาคือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 รองลงมาคือนักเรียนโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 รองลงมาคือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.75 รองลงมาคือนักเรียนโรงเรียนสันป่าตอง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 และน้อยที่สุดคือนักเรียนโรงเรียนดอยสะเก็ดวิทยาคม จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.25

4) ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือนักศึกษาปริญญาตรี สายศิลปศาสตร์ / สังคมศาสตร์ / เศรษฐศาสตร์ จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.25 รองลงมาคือนักเรียนมัธยมปลาย สายศิลป์-ภาษา จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 รองลงมาคือนักเรียนมัธยมปลาย สายคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75 รองลงมาคือนักเรียนมัธยมต้น จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50 รองลงมาคือนักศึกษาปริญญาตรี สายวิทยาศาสตร์ / วิศวกรรมศาสตร์ / เกษตรศาสตร์ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 และน้อยที่สุดคือนักเรียนมัธยมปลาย สายศิลป์-คำนวณ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.50

5) เกรดเฉลี่ย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ย 3.01 – 3.50 จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.75 รองลงมาคือ มีเกรดเฉลี่ย 3.51 – 4.00 จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รองลงมาคือ มีเกรดเฉลี่ย 2.51 – 3.00 จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.75 และน้อยที่สุดคือ มีเกรดเฉลี่ย 0.01 – 2.50 จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50

6) รายได้ครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.25 รองลงมาคือ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 รองลงมาคือ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,001 บาท

จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 รองลงมาคือ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 รองลงมาคือ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 40,001 – 50,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 60,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 และน้อยที่สุดคือ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 50,001 – 60,000 บาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75

2. ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี ประกอบไปด้วย แรงจูงใจจากตนเอง แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม แรงจูงใจจากกระแสนิยม และแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษา โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางแสดงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และระดับคะแนนเฉลี่ยดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แรงจูงใจจากตนเองในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

(n=400)

แรงจูงใจจากตนเอง	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	Mean	S.D.	ระดับคะแนนเฉลี่ย
	จำนวน (ร้อยละ)							
ความสนใจในการเรียนภาษาเกาหลี	1 (0.25)	2 (0.50)	35 (8.75)	134 (33.50)	228 (57.0)	4.47	0.696	มากที่สุด
ความสุขในการเรียนภาษาเกาหลี	1 (0.25)	1 (0.25)	48 (12.00)	141 (35.25)	209 (52.25)	4.39	0.724	มากที่สุด
การเรียนภาษาเกาหลีจะเป็นประโยชน์ในอนาคต	0 (0.00)	7 (1.75)	59 (14.75)	144 (36.00)	190 (47.50)	4.29	0.780	มากที่สุด
เรียนภาษาเกาหลีเพื่อเพิ่มทักษะด้านภาษาต่างประเทศให้มากขึ้น	0 (0.00)	6 (1.50)	26 (6.50)	98 (24.50)	270 (67.50)	4.58	0.682	มากที่สุด
เรียนภาษาเกาหลีเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	11 (2.75)	32 (8.00)	82 (20.50)	113 (28.25)	162 (40.50)	3.96	1.086	มาก
เรียนภาษาเกาหลีเพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต	12 (3.00)	27 (6.75)	87 (21.75)	105 (26.25)	169 (42.25)	3.98	1.087	มาก
รวม						4.28	0.891	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แรงจูงใจจากตนเองในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพื่อเพิ่มทักษะด้านภาษาต่างประเทศให้มากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ ความสนใจในการเรียนภาษาเกาหลี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ความสุขในการเรียนภาษาเกาหลี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 การเรียนภาษาเกาหลีจะเป็นประโยชน์ในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 เรียนภาษาเกาหลีเพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และอันดับสุดท้ายคือ เรียนภาษาเกาหลีเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96

ตารางที่ 3 แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

(n=400)

แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	Mean	S.D.	ระดับ คะแนน เฉลี่ย
	จำนวน (ร้อยละ)							
ได้รับการสนับสนุนจากคนใน ครอบครัวในการเรียนภาษา เกาหลี	15 (3.75)	29 (7.25)	128 (32.00)	110 (27.50)	118 (29.50)	3.72	1.080	มาก
เรียนภาษาเกาหลีเพราะเพื่อน ชักชวน	198 (49.50)	73 (18.25)	63 (15.75)	45 (11.25)	21 (5.25)	2.05	1.256	น้อย
เรียนภาษาเกาหลีเพื่อทำ ความรู้จักกับผู้คนมากขึ้น	15 (3.75)	33 (8.25)	105 (26.25)	137 (34.25)	110 (27.50)	3.74	1.067	มาก
เรียนภาษาเกาหลีเพื่อให้ผู้คน ยอมรับนับถือ	110 (27.50)	84 (21.00)	119 (29.75)	56 (14.00)	31 (7.75)	2.54	1.244	น้อย
รู้จักคนเกาหลีและต้องการ เรียนภาษาเกาหลีเพื่อการ สื่อสารอย่างเข้าใจ	39 (9.75)	34 (8.50)	61 (15.25)	66 (16.50)	200 (50.00)	3.89	1.364	มาก
รวม						3.18	1.419	ปาน กลาง

จากตารางที่ 3 แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะรู้จักคนเกาหลีและต้องการเรียนภาษาเกาหลีเพื่อการสื่อสารอย่างเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 รองลงมาคือ เรียนภาษาเกาหลีเพื่อทำความรู้จักกับผู้คนมากขึ้น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัวในการเรียนภาษาเกาหลี อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 เรียนภาษาเกาหลีเพื่อให้ผู้คนยอมรับนับถือ อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 และอันดับสุดท้ายคือ เรียนภาษาเกาหลีเพราะเพื่อนชักชวน อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.05

ตารางที่ 4 แรงจูงใจจากกระแสนิยมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

(n=400)

แรงจูงใจจากกระแสนิยม	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	Mean	S.D.	ระดับคะแนนเฉลี่ย
	จำนวน (ร้อยละ)							
เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะเป็นภาษาที่กำลังได้รับความนิยม	54 (13.50)	59 (14.75)	134 (33.50)	106 (26.50)	47 (11.75)	3.08	1.191	ปานกลาง
เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะชื่นชอบนักร้อง/นักแสดงเกาหลี	15 (3.75)	14 (3.50)	52 (13.00)	72 (18.00)	247 (61.75)	4.31	1.065	มากที่สุด
เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะชื่นชอบเพลง/ซีรีส์ /รายการวาไรตี้เกาหลี	9 (2.25)	21 (5.25)	44 (11.00)	81 (20.25)	245 (61.25)	4.33	1.014	มากที่สุด
เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะต้องการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี	4 (1.00)	11 (2.75)	46 (11.50)	116 (29.00)	223 (55.75)	4.36	0.864	มากที่สุด
รวม						4.02	1.172	มาก

จากตารางที่ 4 แรงจูงใจจากกระแสนิยมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะต้องการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 รองลงมาคือ เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะชื่นชอบเพลง/ซีรีส์ /รายการวาไรตี้เกาหลี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะชื่นชอบนักร้อง/นักแสดงเกาหลี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และอันดับสุดท้ายคือ เลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะเป็นภาษาที่กำลังได้รับความนิยม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08

ตารางที่ 5 แรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

(n=400)

แรงจูงใจจากหลักสูตรและ สถาบันการศึกษา	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	Mean	S.D.	ระดับ คะแนน เฉลี่ย
	จำนวน (ร้อยละ)							
เนื้อหาหลักสูตรการเรียนภาษา เกาหลีมีความน่าสนใจ	1 (0.25)	7 (1.75)	58 (14.50)	173 (43.25)	161 (40.25)	4.22	0.772	มาก ที่สุด
เนื้อหาหลักสูตรการเรียนภาษา เกาหลีสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการ เรียนรู้	1 (0.25)	10 (2.50)	52 (13.00)	174 (43.50)	163 (40.75)	4.22	0.783	มาก ที่สุด
เนื้อหาหลักสูตรการเรียนภาษาเกาหลี ช่วยพัฒนาทักษะภาษาให้ดีขึ้น	1 (0.25)	8 (2.00)	38 (9.50)	144 (36.00)	209 (52.25)	4.38	0.760	มาก ที่สุด
มีสื่อการเรียนการสอนภาษา เกาหลีที่ทันสมัย	2 (0.50)	10 (2.50)	71 (17.75)	167 (41.75)	150 (37.50)	4.13	0.826	มาก
อาจารย์ผู้สอนภาษาเกาหลีมี เทคนิคการสอนที่สนุก เข้าใจง่าย	0 (0.00)	11 (2.75)	40 (10.00)	131 (32.75)	218 (54.50)	4.39	0.777	มาก ที่สุด
อาจารย์ผู้สอนภาษาเกาหลีมี ความเข้าใจ และใส่ใจ ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	0 (0.00)	4 (1.00)	39 (9.75)	121 (30.25)	236 (59.00)	4.47	0.711	มาก ที่สุด
มีการสอนโดยอาจารย์เจ้าของ ภาษา	28 (7.00)	22 (5.50)	54 (13.50)	59 (14.75)	237 (59.25)	4.14	1.250	มาก
ห้องเรียนมีสภาพแวดล้อมและ บรรยากาศที่ดี เอื้อประโยชน์ต่อ การเรียนรู้	6 (1.50)	13 (3.25)	76 (19.00)	164 (41.00)	141 (35.25)	4.05	0.898	มาก
มีกิจกรรมให้ความรู้เสริม นอกเหนือจากการเรียนใน ห้องเรียน	8 (2.00)	28 (7.00)	130 (32.50)	120 (30.00)	114 (28.50)	3.76	1.007	มาก
มีการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ ได้เรียนภาษาเกาหลีเพิ่มเติม ณ ประเทศเกาหลีใต้	46 (11.50)	42 (10.50)	89 (22.25)	104 (26.00)	119 (29.75)	3.52	1.322	มาก
รวม						4.13	0.973	มาก

จากตารางที่ 5 แรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก อาจารย์ผู้สอนภาษาเกาหลีมีความเข้าใจ และใส่ใจผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมาคือ อาจารย์ผู้สอนภาษาเกาหลีมีเทคนิคการสอนที่สนุก เข้าใจง่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เนื้อหาหลักสูตรการเรียนภาษาเกาหลีช่วยพัฒนาทักษะภาษาให้ดีขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 เนื้อหาหลักสูตรการเรียนภาษาเกาหลีมีความน่าสนใจ และเนื้อหาหลักสูตรการเรียนภาษาเกาหลีสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 เท่ากัน มีการสอนโดยอาจารย์เจ้าของภาษา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 มีสื่อการเรียนการสอนภาษาเกาหลีที่ทันสมัย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ห้องเรียนมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี เอื้อประโยชน์ต่อการเรียน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 มีกิจกรรมให้ความรู้เสริม

นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และอันดับสุดท้ายคือ มีการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ได้เรียนภาษาเกาหลีเพิ่มเติม ณ ประเทศเกาหลีใต้ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52

ตารางที่ 6 สรุปแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

(n=400)

แรงจูงใจจาก	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	Mean	S.D.	ระดับคะแนนเฉลี่ย
ตนเอง	-	-	-	-	✓	4.28	0.891	มากที่สุด
สังคมแวดล้อม	-	-	✓	-	-	3.18	1.419	ปานกลาง
กระแสนิยม	-	-	-	✓	-	4.02	1.172	มาก
หลักสูตรและสถาบันการศึกษา	-	-	-	✓	-	4.13	0.973	มาก

จากตารางที่ 6 สรุปแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี พบว่าแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีอันดับแรกคือ แรงจูงใจจากตนเอง อยู่ในระดับคะแนนมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 รองลงมาคือ แรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับคะแนนมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 รองลงมาคือ แรงจูงใจจากกระแสนิยม อยู่ในระดับคะแนนมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และอันดับสุดท้ายคือ แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม อยู่ในระดับคะแนนปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18

3. ความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันการศึกษา

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันการศึกษา โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางแสดงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และระดับคะแนนเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันการศึกษา

(n=400)

ความคาดหวังหลังเรียนภาษา เกาหลีจบจากสถาบันการศึกษา	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	Mean	S.D.	ระดับ คะแนน เฉลี่ย
	จำนวน (ร้อยละ)							
สามารถสนทนาภาษาเกาหลีกับ คนเกาหลีได้อย่างคล่องแคล่ว	3 (0.75)	10 (2.50)	42 (10.50)	93 (23.25)	252 (63.00)	4.45	0.836	มากที่สุด
สามารถเข้าใจเพลง/ ซีรีส์/ รายการวไรต์เกาหลีได้เป็นอย่างดี	1 (0.25)	3 (0.75)	29 (7.25)	70 (17.50)	297 (74.25)	4.65	0.670	มากที่สุด
เข้าใจสังคมและวัฒนธรรม เกาหลีเป็นอย่างดี	3 (0.75)	5 (1.25)	38 (9.50)	110 (27.50)	244 (61.00)	4.47	0.778	มากที่สุด
มีโอกาสได้ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศเกาหลีใต้	10 (2.50)	21 (5.25)	58 (14.50)	88 (22.00)	223 (55.75)	4.23	1.042	มากที่สุด
สามารถนำความรู้ภาษาเกาหลี ไปใช้ประกอบอาชีพได้	10 (2.50)	13 (3.25)	48 (12.00)	97 (24.25)	232 (58.00)	4.32	0.977	มากที่สุด
รวม						4.42	0.861	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 ความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันการศึกษา พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คาดหวังว่าจะสามารถเข้าใจเพลง/ ซีรีส์/ รายการวาไรตี้เกาหลีได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 รองลงมาคือ คาดหวังว่าจะเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 คาดหวังว่าจะสามารถสนทนาภาษาเกาหลีกับคนเกาหลีได้อย่างคล่องแคล่ว อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 คาดหวังว่าจะสามารถนำความรู้ภาษาเกาหลีไปใช้ประกอบอาชีพได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และอันดับสุดท้ายคือ คาดหวังว่าจะมีโอกาสได้ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศเกาหลีได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 กล่าวโดยสรุปคือ ความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจบจากสถาบันการศึกษาในทุกข้อดังกล่าวมา มีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

4. การทดสอบสมมติฐาน

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลการทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยแบ่งสมมติฐานออกเป็น 5 ข้อ ดังนี้ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) เกรดเฉลี่ย 5) รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อระดับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีแต่ละประเภทแตกต่างกัน วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติ t-test และ F-test (One-Way ANOVA) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

(n=400)

ปัจจัยส่วนบุคคล	แรงจูงใจจาก (ค่าเฉลี่ย)				
	n	ตนเอง	สังคมแวดล้อม	กระแสนิยม	หลักสูตรและสถาบันการศึกษา
1. เพศ					
ชาย	45	4.13	3.08	3.49	4.15
หญิง	355	4.30	3.20	4.09	4.13
t-test		0.185	0.321	0.000*	0.788
2. อายุ					
12 – 14 ปี	37	4.40	3.43	4.21	4.25
15 – 17 ปี	159	4.13	3.08	4.07	4.03
18 – 20 ปี	90	4.41	3.29	4.01	4.19
21 – 26 ปี	114	4.34	3.17	3.89	4.17
F-test		0.002*	0.015*	0.110	0.072
3. ระดับการศึกษา					
มัธยมต้น	38	4.41	3.44	4.21	4.24
มัธยมปลาย	179	4.12	3.09	4.00	4.22
ปริญญาตรี	183	4.40	3.22	4.28	4.23

F-test		0.000*	0.014*	0.143	0.025*
4. เกรดเฉลี่ย					
0.01 – 2.50	34	4.17	3.28	3.92	4.10
2.51 – 3.00	99	4.34	3.15	3.94	4.08
3.01 – 3.50	139	4.21	3.09	3.98	4.16
3.51 – 4.00	128	4.33	3.28	4.15	4.14
F-test		0.249	0.138	0.137	0.751
5. รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน					
ต่ำกว่า 10,000 บาท	70	4.25	3.14	3.98	4.15
10,001 – 20,000 บาท	137	4.21	3.13	3.97	4.08
20,001 – 30,000 บาท	75	4.25	3.10	4.04	4.09
มากกว่า 30,000	118	4.38	3.33	4.08	4.19
F-test		0.198	0.077	0.641	0.430

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 8 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ด้วยค่าสถิติ t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สรุปได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจจากกระแสนิยมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ด้วยค่าสถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สรุปได้ว่า อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจจากตนเอง และแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม ในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ด้วยค่าสถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สรุปได้ว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจจากตนเอง แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม และแรงจูงใจจากหลักสูตร และสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 ด้วยค่าสถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สรุปได้ว่า เกรดเฉลี่ยที่แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจทั้ง 4 ประเภทในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี ไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 ด้วยค่าสถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สรุปได้ว่า รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจทั้ง 4 ประเภทในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี ไม่แตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี สำนวจความคาดหวังของผู้เรียนภาษาเกาหลีหลังเรียนจบจากสถาบันการศึกษาของตน และศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบรายสะดวก (Convenience Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างในสถาบันการศึกษา 8 แห่ง จากนักเรียนโรงเรียนมัธยมและนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาเลือก วิชาโท หรือวิชาเอก จำนวน 400 คน เก็บข้อมูลช่วงเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ.2562 จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูล

จากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test และ F-test (One-Way ANOVA) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะเกิดจากความสนใจของตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด จากนั้นจึงให้ความสำคัญกับเนื้อหาหลักสูตรของสถาบันการศึกษาเป็นอันดับรองลงมา ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีคะแนนอยู่ในระดับมาก แรงจูงใจอันดับรองลงมาคือแรงจูงใจจากกระแสนิยม ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีคะแนนอยู่ในระดับมาก และแรงจูงใจอันดับสุดท้ายที่ทำให้เลือกเรียนภาษาเกาหลีก็คือ แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจจากตนเองนั้นสำคัญที่สุดในการที่ผู้เรียนจะเลือกเรียนภาษาใดๆ ก็ตาม ในบรรดาเหตุผลที่อยู่ในประเภทของแรงจูงใจจากตนเองนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามข้อที่ระบุว่าต้องการเรียนภาษาเกาหลีเพื่อเพิ่มทักษะด้านภาษาต่างประเทศให้มากขึ้นและมีความสุขกับการเรียนภาษาเกาหลี เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในส่วนของความคาดหวังหลังเรียนจบร่วมด้วย จะพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดหวังว่าจะสามารถเข้าใจเพลง/ ซีรีส์/ รายการวาไรตี้เกาหลีได้เป็นอย่างดี สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนได้ชัดเจนว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกเรียนภาษาเกาหลีเพราะความสนใจส่วนบุคคล และเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาของตนเองเพื่อนำไปใช้กับสิ่งที่ตรงกับความสนใจส่วนบุคคลเช่นกัน สอดคล้องกับทฤษฎีของ Spaulding (1992) Gardner (1996) และ Moore (2009) ที่กล่าวถึง แรงจูงใจภายใน ว่าหมายถึงความต้องการเรียนรู้ภาษาเพื่อนำไปใช้สื่อสารหรือใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคล เช่น ความคิด ความสนใจ ทักษะ ความพอใจ ความต้องการ เป็นต้น

แรงจูงใจที่มีความสำคัญรองลงมาคือแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษา ผลการวิเคราะห์นี้น่าจะส่งผลให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบหลักสูตรให้มีความน่าสนใจและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นไป เพื่อดึงดูดให้ผู้เรียนเลือกเรียนกับสถาบันของตน ดังผลการวิจัยของ Root (1999) ที่พบว่าลักษณะการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาเกาหลีเป็นอย่างมาก และแรงจูงใจในแต่ละด้านต่างก็มีผลทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนภาษาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ Kimsuvan (2005) ยังได้เสนอแนะว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรร่วมมือกันเพื่อจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองความคาดหวังของผู้เรียน และขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานด้วย จึงเป็นแนวทางที่น่าจะเป็นประโยชน์แก่การออกแบบหลักสูตรได้

แรงจูงใจอันดับรองลงมาคือแรงจูงใจจากกระแสนิยม ซึ่งกระแสนิยมด้าน K-pop นี้ สามารถสร้างความชื่นชอบและทัศนคติที่ดีต่อภาษาเกาหลีจนเกิดเป็นแรงจูงใจให้เลือกเรียนภาษาเกาหลีได้ ถือเป็นแรงผลักดันที่ค่อนข้างมีพลังและมองข้ามไปไม่ได้เช่นกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Phannan, 2008) ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับสื่อบันเทิงเกาหลีกับค่านิยมในวัฒนธรรมเกาหลีของวัยรุ่นไทย พบว่าวัยรุ่นไทยมีค่านิยมในวัฒนธรรมเกาหลีภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก และสื่อบันเทิงเกาหลีมีความสัมพันธ์กับค่านิยมในวัฒนธรรมเกาหลีของวัยรุ่นไทย

2. ความคาดหวังหลังเรียนภาษาเกาหลีจากสถาบันการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างคาดหวังผลลัพธ์หลังเรียนจบในระดับคะแนนมากที่สุดในทุกข้อ ได้แก่ คาดหวังว่าจะสามารถเข้าใจเพลง/ ซีรีส์/ รายการวาไรตี้เกาหลีได้เป็นอย่างดี คาดหวังว่าจะเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีเป็นอย่างดี คาดหวังว่าจะสามารถสนทนาภาษาเกาหลีกับคนเกาหลีได้อย่างคล่องแคล่ว คาดหวังว่าจะสามารถนำความรู้ภาษาเกาหลีไปใช้ประกอบอาชีพได้ คาดหวังว่าจะมีโอกาสได้ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศเกาหลีได้ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้เรียนตัดสินใจที่จะเรียนภาษาเกาหลีแล้ว นั้นหมายความว่าผู้เรียนจะต้องทุ่มเททั้งทุนทรัพย์ เวลา และแรงกายแรงใจในการร่ำเรียน จึงเป็นธรรมดาที่ผู้เรียนจะคาดหวังผลลัพธ์ต่างๆ ให้ออกมาเป็นที่น่าพึงพอใจที่สุด นอกจากนี้ ความคาดหวังดังกล่าว ยังถือเป็นแรงจูงใจที่ดีที่จะทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อีกด้วย สอดคล้องกับ ทฤษฎี อี อาร์ จี (ERG Theory) ของ Alderfer (1966) ที่ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยความต้องการของมนุษย์ ประเภทที่ 3 ซึ่งกล่าวถึงความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth needs: G) และทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom (1964) ที่ได้เสนอเพื่ออธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน โดยให้ความเห็นว่าคนที่ทำงานเพิ่มมากขึ้นจากระดับปกติจะเกิดจากการคาดหวังว่าจะได้ผลลัพธ์บางสิ่งบางอย่างที่น่าพึงพอใจ ดังนั้นการที่ผู้เรียนมีความคาดหวังว่าจะประสบความสำเร็จในหลายๆ ด้านดังปรากฏในแบบสอบถาม ก็เป็นการสะท้อนถึงความตั้งใจและความพยายามที่จะไปให้ถึงจุดหมายที่ผู้เรียนตั้งเป้าหมายไว้ด้วยในขณะเดียวกัน

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

1) เพศ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจจากกระแสนิยมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เพศหญิง เลือกเรียนภาษาเกาหลีโดยมีแรงจูงใจจากกระแสนิยมมากกว่าเพศชาย

ผลการวิจัยนี้คล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ Maharat (2012) ที่ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจในการเลือกเรียนภาษาต่างประเทศในสถาบันสอนภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และพบว่านักศึกษาเพศหญิงเลือกเรียนภาษาต่างประเทศมากกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยดังกล่าว ไม่ได้ระบุถึงแรงจูงใจที่สัมพันธ์กับการเลือกเรียนภาษา งานวิจัยนี้จึงถือเป็นการต่อยอดด้านการศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้เพศหญิงเลือกเรียนภาษาเกาหลีมากกว่าเพศชาย โดยได้รับแรงจูงใจจากกระแสนิยม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกระแส Korean Wave ที่มีการส่งออกวัฒนธรรมเกาหลีผ่าน ละคร ภาพยนตร์ เพลง ฯลฯ สังเกตได้ว่ากลุ่มศิลปินเกาหลีชายที่ประสบความสำเร็จมีมากกว่ากลุ่มศิลปินเกาหลีหญิง นั่นเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่คือ เพศหญิง และละครต่างๆ ก็มีเนื้อหาที่ถูกใจเพศหญิงมากกว่า จึงเป็นเรื่องง่ายที่กลุ่มเป้าหมายเพศหญิงจะชื่นชอบสื่อบันเทิงเกาหลีมากจนส่งผลให้เกิดความสนใจที่จะเรียนภาษาเกาหลี และเป็นเหตุผลในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีมากกว่าเพศชาย

2) อายุ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจจากตนเอง และแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม ในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 12 – 14 ปี 18 – 20 ปี และ 21 – 26 ปี มีแรงจูงใจจากตนเองในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี มากกว่ากลุ่มอายุ 15 – 17 ปี ส่วนกลุ่มอายุ 12 – 14 ปี และกลุ่มอายุ 18 – 20 ปี เลือกเรียนภาษาเกาหลีด้วยแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอายุอื่น

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Chinakun (2015) ซึ่งศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลีในสถาบันสอนภาษาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่า อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลีในสถาบันสอนภาษา ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าตัวอย่างที่มีอายุ 12 – 14 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18 – 20 ปี เลือกเรียนภาษาเกาหลีจากแรงจูงใจของตนเองและแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม ประกอบกัน กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจภายในตามทฤษฎีของ Spaulding (1992) Gardner (1996) และ Moore (2009) ในขณะเดียวกันก็ต้องการปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายใน เช่น การได้รับการยอมรับจากเพื่อนฝูง พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือเพื่อนร่วมชั้น เป็นต้น เมื่อได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง จะทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และมีกำลังใจในการทำสิ่งต่างๆ ต่อไป สอดคล้องกับทฤษฎีของ Herzberg et al. (1959)

3) ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจจากตนเอง แรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม และแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับปริญญาตรี มีแรงจูงใจจากตนเองในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ผลการวิจัยนี้แตกต่างกับ Chinakun (2015) ที่พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาเกาหลีในสถาบันสอนภาษา อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยในข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในข้อ 2) อายุ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจจากตนเองและแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อม ในการเลือกเรียนภาษาเกาหลี แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เลือกเรียนภาษาเกาหลีจากแรงจูงใจของตนเองและแรงจูงใจจากสังคมแวดล้อมประกอบกัน โดยให้ความสำคัญกับแรงจูงใจภายในตามทฤษฎีของ Spaulding (1992) Gardner (1996) และ Moore (2009) ในขณะเดียวกันก็ต้องการปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายใน เช่น การได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างตามทฤษฎีของ Herzberg et al. (1959) ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกประการคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี นอกจากจะมีแรงจูงใจจากตนเองแล้ว ยังมีแรงจูงใจจากหลักสูตรและสถาบันการศึกษาในการเลือกเรียนภาษาเกาหลีประกอบด้วย แสดงให้เห็นถึงความต้องการพัฒนาทักษะความสามารถเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เด่นชัดมากกว่ากลุ่มตัวอย่างระดับมัธยมศึกษาและมัธยมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Skulthongaram et al. (2018) ที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 พบว่า แรงจูงใจด้านการใช้เป็นเครื่องมือส่งผลต่อการเลือกเรียนวิชาภาษาเกาหลี มากกว่าแรงจูงใจทางด้านความชอบภายใน

เอกสารอ้างอิง

- Alderfer, C. P. (1966). *Differential importance of human needs as a function of satisfaction obtained in the organization* (Unpublished doctoral dissertation, Yale University).
- Chinakun, M. (2015). *ræng chungchai thi mi itthiphon nai kantatsinchai luak rian phasa kaoli nai sathaban son phasa khong prachachon nai krung thep maha nakhon* [Motivation Affecting the Selection of Korean Language institutions of the people in Bangkok]. (Bachelor of Business Administration thesis, Silpakorn University).
- Dailynews. (2018). *Khon Thai tongkan rian phasa kaoli sung khun* [Thai people need a higher Korean education]. Retrieved from <https://www.dailynews.co.th/education/651765>
- Damron, J. and Forsyth, J. (2012). Korean Language Studies: Motivation and Attrition. *Journal of the National Council of Less Commonly Taught Languages*, 12. 161-188.
- Domjan, M. (1996). *The Principles of Learning and Behavior Belmont*. California: Thomson Wadsworth.
- Eadkhao, S. (2011). *patchai thi song phon to kantatsinchai luak rian phasa yipun thi rongrian son phasa yipun nai krung thep maha nakhon* [Factor Affecting the Selection of Japanese Language School in Bangkok]. (Master of Business Administration thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi).
- Gardner, R. C. (1996). Motivation and second language acquisition: perspectives. *Journal of the Canadian Association of Applied Linguistics*, 18. 19-42.
- Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, MA: Newbury House.
- Hanson, M. E. (1996). *Educational Administration and Organizational Behavior* (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The Motivation to Work* (2nd ed.). NY: John Wiley & Sons.
- Immigration Bureau. (2020). *sathiti sotomo* [Immigration Bureau's statistics]. Retrieved from https://www.immigration.go.th/en/?page_id=3632.
- Kaiwan, Y. (2010). *lak sathiti wichai læ kanchai prokræm SPSS (Phim khruang thi song)* [Principles of research statistics and using SPSS program (2nd ed.)]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kidd, J. R. (1973). *How Adults Learn*. NY: Association Press.
- Kimsuan, A. (2005). *khomun phunthan kanchatkan rian kanson phasa tangprathet læ kanchai phasa tangprathet nai phak nua (chabap phap ruam)* [The basic information of the learning and teaching management and the use of foreign languages in the Northern part of Thailand]. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Lovell, R. B. (1980). *Adult Learning*. NY: Halsted Press Wiley & Son.

- Maharat, J. (2012). *phruttkam læ khwamphungphochai nai kanluak rian phasa tangprathet nai sathaban son khong naksuksa radap parinya tri mahawitthayalai chiang mai* [Behavior and Satisfaction in choosing to study foreign languages in teaching institutions of undergraduate students of Chiang Mai University]. (Research Exercise in Economics, Chiang Mai University).
- Matichon Online. (2016). *aochai ting kim chi Tho Po O sop PAT Kaoli phaem phrom poet khosop - chalœi GAT / PAT lang æt mitchan set* [Kimchi fans pleased. CUPT added Korean language into PAT, and will publish GAT / PAT exam-answer after admission]. Retrieved from https://www.matichon.co.th/education/news_180209
- Ministry of Foreign Affairs. (2020). *Current state of Korean residents abroad*. Retrieved from http://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21507/contents.do.
- Moore, K. D. (2009). *Effective instructional strategies: from theory to practice*. United States of America: SAGE.
- Morgan, J. H. (1981). Maslow's Hierarchy of Needs. *International Journal on Personal Relationships*, 6(1). 75-93.
- Office of the Basic Education Commission. (2016). *rai chur rongrian thi poet son phasa Kaoli sangkat samnakngan khana kammakan suksakhan phunthan (sophotho)* [List of schools that offer Korean language instruction under the Office of the Basic Education Commission (OBEC)]. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- OBEC public relations. (2019). *sophotho pathomnithet læ song mop khru kaoli toyot kan son phasa kaoli nai prathed thai* [OBEC hosted an orientation and transferred Korean teachers to enhance Korean teaching in Thailand]. Retrieved from <https://www.moe.go.th/สพฐ-ปฐมนิเทศและส่งมอบครู>
- Orapan, R., & Banlang, R. (2016). *harue kap ekakhraratchathut satharanarat kaoli* [Conference with the Ambassador of the Republic of Korea]. Retrieved from <https://www.moe.go.th/websm/2016/mar/116.html>
- Phannan, P. (2008). *Korean Entertainment Media and The Appreciation of Korean Cultural Value among Thai Adolescents*. Retrieved from http://research.krirk.ac.th/images/researchs/2013_07/35/usrfile_945867_190705.pdf
- Root, E. (1999). Motivation and Learning Strategies in a Foreign Language Setting: A Look at a Learner of Korean. *Minneapolis: Center for Advanced Research on Language Acquisition*. University of Minnesota.
- Skulthongaram, T., Katawee A., & Baitong, W. (2018). Motivation in Learning Korean Language: The Case Study of Korean Language Major Students at University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand]. In L. Saothayanun (eds.), *Conference Papers on the 2nd UTCC Academy Day, University of the Thai Chamber of Commerce* (pp. 1599-1612). Bangkok: University of the Thai Chamber of Commerce
- Spaulding, C. L. (1992). *Motivation in the classroom*. NY: McGraw-Hill.
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. NY: John Wiley & Sons.

การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

คุณรรษตรา แสนาวา¹

(Received: March 11, 2020; Revised: October 5, 2020; Accepted: November 18, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกต กลุ่มเป้าหมายได้แก่ 10 จังหวัด ประกอบด้วย 1) กาฬสินธุ์ 2) นครราชสีมา 3) บึงกาฬ 4) บุรีรัมย์ 5) มหาสารคาม 6) มุกดาหาร 7) ยโสธร 8) ร้อยเอ็ด (9) ศรีสะเกษ และ 10) สุรินทร์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้รู้และชาวบ้านที่มีความชำนาญในการทำหัตถกรรมจักสาน จำนวน 20 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลจากการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานมี 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประเภทของหัตถกรรมจักสาน มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรม 2) ด้านรูปแบบของงานจักสาน มีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ 3) ด้านตลาดขาย มีการออกแบบให้สวยงามและเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย 4) ด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกวัสดุและวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น 5) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน มีความรู้และทักษะในการออกแบบและประดิษฐ์เครื่องมือสำหรับใช้ในการจักสานได้อย่างเหมาะสม 6) ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการจักสาน 7) ด้านวิธีจักสาน มีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนในการจักสานตั้งแต่เริ่มต้นจนงานสำเร็จเรียบร้อย และ 8) ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน มีความรู้ในการรักษารูปแบบของงานจักสานที่ได้เรียนรู้มาจากบรรพชน คงความเป็นเอกลักษณ์ในแบบเก่าไว้ และมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบเพิ่มเติมให้ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน ส่วนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญานั้น ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ต้องการถ่ายทอด 2) วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งมี 8 วิธี ได้แก่ 2.1) การสอบถามหรือการถาม-ตอบ 2.2) การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ 2.3) การสอนหรือการอบรม 2.4) การสังเกต 2.5) การฝึกปฏิบัติ 2.6) การสาธิต 2.7) การจัดทำหลักสูตรในโรงเรียน 2.8) การถ่ายทอดด้วยสื่อเทคโนโลยี และ 3) การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเก็บหรือบันทึกองค์ความรู้ลงในสื่อรูปแบบใด วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ใช้กันทั่วไป คือ การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการสอนทำด้วยการพูดแบบปากเปล่าและเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้กันในครอบครัว

คำสำคัญ: หัตถกรรมจักสาน การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

¹ ดร., อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: sumattra@g.swu.ac.th

Knowledge Transfer of Local Wisdom on Wickerwork Handicrafts in the Northeastern Region of Thailand

Sumattra Saenwa²

Abstract

The purpose of this research was to collect and study the methods of knowledge transfer of local wisdom on wickerwork handicrafts in the northeastern region of Thailand. This research was done using a qualitative research method. The data were collected from document analysis, in-depth interview and observation. The study samples came from 10 provinces: 1) Kalasin, 2) Nakhon Ratchasima, 3) Bueng Kan, 4) Buriram, 5) Maha Sarakham, 6) Mukdahan, 7) Yasothon, 8) Roi Et, 9) Sisaket, and 10) Surin. Through snowball sampling, in-depth interviews were conducted with 20 key informants consisting of local experts and villagers with extensive knowledge on wickerwork handicrafts. The research instruments were document analysis form, semi-structured interview form, and observation form. The collected data were analyzed by content analysis. The results of this research indicated that knowledge on wickerwork handicrafts comprised 8 aspects: 1) the type of wickerwork handicrafts – the products related to their way of life, traditions and rituals, 2) the design of wickerwork handicrafts – applying to meet the needs of users, 3) the pattern of wickerwork handicrafts - a beautiful pattern design and suitable for use, 4) materials used in wickerwork - knowledge about local materials and natural materials selection, 5) tool making and using in wickerwork - knowledge and skills in designing and devising suitable tools, 6) tool maintenance - knowledge about the maintenance of equipment and tools used, 7) wickerwork making method - knowledge about the whole process of weaving , and 8) wickerwork conservation and development - the conservation and development processes were done by conserving the old format, developing new design due to user's need, The methods of knowledge transfer consisted of 3 aspects: 1) identifying the type of wisdom for transferring; 2) the methods of transfer, which could be classified into 8 methods: 2.1) question and answer 2.2) storytelling 2.3) coaching or training 2.4) observation 2.5) practicing 2.6) demonstration 2.7) creating a school curriculum and 2.8) transfer by using media technology; 3) knowledge capture - mostly not store knowledge in any format. The method of knowledge transfer commonly used was telling within family.

Keywords: Wickerwork Handicrafts, Knowledge Transfer, Knowledge management, Local Wisdom

² Dr., Lecturer, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, email: sumattra@g.swu.ac.th

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถที่เป็นผลจากการใช้สติปัญญา และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน มีการแสดงออกในเรื่องราวเฉพาะด้าน แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม คนกับชุมชนและสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เพื่อใช้แก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านกระบวนการสั่งสมและสืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน อยู่ในรูปแบบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น เครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ ภาษาประจำชาติ ประจำท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรม ศิลปะการแสดงนั้น (Nathalang, 1997, p. 11; Eawsriwong, 2013, p. 3; Yakhotcharat, 2003, p. 37; Department of Cultural Promotion, 2012, online) ล้วนจัดเป็นความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) ของคนยุคเก่าที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนแล้ว ภูมิปัญญายังเป็นมรดกล้ำค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์และถ่ายทอด ไม่ให้สูญหายไป สูญ่สูญหายหรือสั่นคลอนอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ในส่วนของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานนั้นก็ประกอบด้วยภูมิปัญญาที่หลากหลายด้าน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ได้แก่ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านการละเล่นดนตรีพื้นบ้าน ด้านเกษตรกรรม และด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ภูมิปัญญาจึงนับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน ซึ่งระบบดังกล่าวประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ ความรู้และระบบความรู้ การสั่งสมและการเข้าถึงความรู้ การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้ รวมทั้งการสร้างสรรคและปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอด และยอมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม (Eawsriwong, 2013, p.3)

หัตถกรรมจักสาน จัดเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้เอาไว้เพื่อไม่ให้สูญหาย ซึ่งหัตถกรรมจักสานในที่นี้หมายถึงสิ่งประดิษฐ์หรือชิ้นงานที่ผู้คนในท้องถิ่นได้คิดได้สร้างขึ้น มา เป็นเครื่องมือหรือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันด้วยวิธีการสอดขัดและสานกันด้วยวัตถุดิบที่เป็นเส้น รัด โดยการสร้างรูปทรงของสิ่งประดิษฐ์ขึ้นนั้นตามความประสงค์ในการใช้สอยซึ่งคำว่า “เครื่องจักสาน” นั้น รวมไปถึงสิ่งที่ผลิตขึ้นด้วยมือโดยวิธีจัก สาน และถักทอ เป็นหลัก (Leesuwan, 2010, p.9) หัตถกรรมจักสานในภาคอีสานยังคงเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับความสนใจและมีการประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ตัวอย่างเช่นหัตถกรรมไม้ไผ่ที่มีการผลิตอยู่ทุกพื้นที่ในภาคอีสาน และมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ผลิตจำนวนมากในทุกจังหวัด นอกจากนั้นยังพบว่า มีการปลูกไม้เพื่อนำมาใช้งานหลายพื้นที่ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในระยะยาวไผ่ยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืนและในปัจจุบันพบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์โดยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 60 เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือน และใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งยังขาดการพัฒนาสู่ตลาดสากล ทั้งที่ตามความเป็นจริงแล้ว งานหัตถกรรมไม้ไผ่ยังเป็นที่ต้องการของคนในสังคมเมืองและตลาดต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ชุมชนของกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และมียอดขายต่อเนื่อง มีผู้ค้าลงทุนทำในระบบอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเพิ่มขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับผู้ผลิตชาวบ้านที่ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ยังประสบปัญหาการพัฒนาคุณภาพไม้ไผ่ ปัญหาความไม่เข้าใจในความต้องการของตลาด ทำให้ขาดความเข้าใจในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

(Sikka, Sikka, & Chiarakul, 2015, p.112) นอกจากนี้องค์ความรู้ด้านหัตถกรรมจักสานของชาวอีสานนั้นได้แสดงออกในด้านประเภทของงานจักสาน รูปแบบของงานจักสาน ลวดลาย วัสดุที่ใช้ในการจักสาน เครื่องมือ การบำรุงรักษาเครื่องมือ วิธีการจักสาน และการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน Somprajob, 2016, pp.8-22) ซึ่งปัจจุบันงานหัตถกรรมจักสานที่มีความละเอียดประณีตจะพบได้จากผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญมากฝีมือเป็นพิเศษ ดังนั้นจึงทำให้ผลงานหัตถกรรมเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ เนื่องจากเริ่มจะสูญหายและไม่มีผู้สืบทอด

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้หลายวิธี มีนักวิชาการได้เสนอวิธีการไว้ อาทิ Aksaeng (2009, p.23) อธิบายว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนมาจากสถาบันใดๆ และจะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมประกิต คือการเรียนการสอนที่เกิดจากการเลียนแบบและการจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัวด้วยวิธีการถ่ายทอด 2 รูปแบบ คือ 1) ใช้วิธีสาธิตคือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม และ 2) ใช้วิธีการปฏิบัติจริง คือฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริง และปฏิบัติซ้ำๆ กันจนเกิดเป็นความชำนาญ นอกจากนี้ Kunpluem (2016, pp.93-94) ได้เสนอกระบวนการถ่ายทอดความรู้มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ตั้งทีมงานที่มีผู้รู้ (key man) ของแต่ละท้องถิ่น 2) วิเคราะห์และกำหนดองค์ความรู้ที่ต้องการจะถ่ายทอด 3) พิจารณาเลือกวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมตามกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ วิธีสอบถาม วิธีสังเกต วิธีฝึกปฏิบัติ และใช้วิธีถอดชิ้นงาน และ 4) เมื่อได้องค์ความรู้แล้วก็นำมารวบรวมในรูปแบบดั้งเดิม เหมือนเป็นภาพประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ ขณะเดียวกันก็ควรร่วมกันวิเคราะห์ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นใดที่ควรประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับและพัฒนา จนเป็นอาชีพและเกิดการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดหรือสืบทอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมและหัตถกรรมจักสานพบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งได้กล่าวถึงวิธีการที่ชาวบ้านในชุมชนใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีองค์ประกอบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาประกอบด้วย แหล่งความรู้ในการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด และวิธีการถ่ายทอด ได้แก่ การเรียนรู้ขั้นตอนปฏิบัติงานจากรุ่นสู่รุ่นด้วยการสังเกตการเรียนรู้จากสมาชิกภายในชุมชน การเรียนรู้จากคำบอกเล่าจากรุ่นก่อนๆ การอบรม การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของปราชญ์ชาวบ้านผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ การค้นหาแนวคิดใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์งาน การประชุมด้านหัตถกรรมจักสาน การจัดให้มีระบบการสอนจักสาน มีแผนในการฝึกอบรมสำหรับสมาชิกกลุ่มและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาบูรณาการกับระบบงาน การอาศัยบุคคลเป็นแหล่งความรู้ในการสาธิตและฝึกอบรมระยะสั้นโดยมีโรงเรียนประถมศึกษาถือเป็นแหล่งถ่ายทอดที่สำคัญ การเรียนรู้แบบชุมชนโดยแหล่งความรู้ที่สำคัญ คือ ครอบครัว ใช้วิธีสอนด้วยการปฏิบัติจริง การสอนแบบตัวต่อตัว การบอกเล่าวิธีการทำ การรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเพื่อทำเครื่องจักสาน การแสวงหา และเก็บเกี่ยวความรู้ที่มาจากภายในกลุ่มและภายนอก (Wongpisanulux, 2015, pp.150-154; Sooksang, Panya, & Rittidet, 2014, pp.203-212; Chimplee 2012, p.226; Kaeopankan, 2009, p.165; Katusukhavadee, 2009, pp.90-98)

ดังนั้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงจัดเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและควรค่าแก่การหยิบยกมาศึกษา ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบแต่เพียงงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานในบางพื้นที่ และเป็นการศึกษาในหลากหลายประเด็น แต่ยังไม่

งานวิจัยชิ้นใดที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นภาพรวมทั้งหมด จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนวิธีการถ่ายทอดที่คนในท้องถิ่นใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหรืออนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาดังกล่าวให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสาน หมายถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสาน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านประเภทของหัตถกรรมจักสาน ด้านรูปแบบของงานจักสาน ด้านลวดลายงานจักสาน ด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน ด้านวิธีจักสาน และด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน
2. หัตถกรรมจักสาน หมายถึง สิ่งประดิษฐ์หรือชิ้นงานที่ผู้คนในท้องถิ่นได้คิด ได้สร้างขึ้นมา เป็นเครื่องมือหรือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันด้วยวิธีการสอดขัดและสานกันด้วยวัตถุดิบที่เป็นเส้น รัด โดยการสร้างรูปทรงของสิ่งประดิษฐ์ขึ้นนั้นตามความประสงค์ในการใช้สอย รวมไปถึงสิ่งที่ผลิตขึ้นด้วยมือโดยวิธีจักสาน และถักทอ เป็นหลัก และเป็นผลผลิตที่หายาก หรือเป็นผลผลิตที่ได้รับการประกาศให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ระดับ 4-5 ดาว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน และนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้ (Somprajob, 2016, pp.8-22; Leesuwan, 2010, p.9; Patcharametha, 2016, pp.70-71; Promshinnawong, 2007, pp.12-13; Department of Cultural Promotion, 2016, pp.112-114)

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน ประกอบด้วยองค์ความรู้ 8 ด้าน
 - 1.1. ด้านประเภทของหัตถกรรมจักสาน เกี่ยวข้องกับการสร้างงานหัตถกรรมจักสานขึ้นมาเพื่อตอบสนองการใช้งานในชีวิตประจำวัน เป็นงานจักสานที่ผลิตจากวัสดุที่มาจากธรรมชาติและวัสดุที่มีการประยุกต์ตามยุคสมัย แต่พัฒนาจากองค์ความรู้เดิม
 - 1.2 ด้านรูปแบบของงานจักสาน ภูมิปัญญาในการสร้างรูปแบบของงานจักสานตามความต้องการของผู้ใช้งาน ผสมผสานความสวยงาม ทันสมัย หลากหลายรูปทรงและลวดลาย
 - 1.3 ด้านลวดลายงานจักสาน เป็นการออกแบบลวดลายที่ใช้ในส่วนมากมีลายแม่บท

ลายขีดดอกพิกุล ลายรวงข้าว ลายขีด และลายมัดย้อม ส่วนมากลวดลายที่ใช้สายนั้น มีลาย แม่บท ลายขีด ซึ่งเป็นลายที่ใช้กับเครื่องจักสานทั่วไป ลายสองและลายสามใช้สำหรับงานที่ต้องการความแข็งแรงทนทาน

1.4 ด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเลือกวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน โดยเลือกวัสดุซึ่งหาได้ในพื้นที่ กำหนดอายุของวัสดุที่เหมาะสมกับการนำมาจักสาน และการเลือกผสมผสานวัสดุเพื่อนำมาจักสานได้อย่างลงตัว

1.5 ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสานได้อย่างเหมาะสมกับวัสดุที่จะนำมาจักสาน ได้แก่ การเลือกรูปทรง ลักษณะของเครื่องมือ ขนาดของเครื่องมือ และประเภทของเครื่องมือที่เหมาะสมกับงานจักสานแต่ละขั้นตอน

1.6 ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน คือเมื่อใช้เสร็จจะต้องทำความสะอาดและจัดเก็บ ดูแลให้มีความพร้อมต่อการใช้งานอยู่เสมอ

1.7 ด้านวิธีจักสาน เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการจักสานว่าจะต้องมีการเริ่มต้นจักสานอย่างไร และปฏิบัติขั้นตอนต่อไปอย่างไร เพื่อให้งานจักสานมีความสะดวกในการจัดทำและสำเร็จเรียบร้อย ประณีต

1.8 ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษารูปแบบผลงานเก่าๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ไว้ และพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน การส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือการใช้เศษวัสดุที่เหลือใช้มาสร้างงานและถ่ายทอดวิธีการงานจักสานให้กับลูกหลานและผู้สนใจ

2. การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน

2.1 กำหนดองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ต้องการถ่ายทอด ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เริ่มต้นจากการกำหนดองค์ความรู้ที่ต้องการไว้ก่อน เพื่อเป็นทิศทางในการเลือกวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับองค์ความรู้นั้นๆ

2.2 กำหนดวิธีการในการถ่ายทอด เลือกวิธีที่จะใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.2.1 การสอบถามหรือการถาม-ตอบ คือ การสอบถามจากผู้รู้ซึ่งใช้วิธีการถาม-

ตอบแบบเผชิญหน้ากัน เพื่อจะสามารถพูดคุยและอธิบายรายละเอียดในเชิงลึกได้

2.2.2 การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ คือ การบอกเล่าต่อๆ กันมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ หรือ

ปราชญ์ชาวบ้าน โดยการเล่าด้วยปากเปล่า ไม่มีการจดบันทึก หรือเป็นการเรียนรู้จากบรรพบุรุษถ่ายทอดกันมาอย่างต่อเนื่องและแหล่งความรู้ที่สำคัญ คือ ครอบครัว ใช้วิธีสอนด้วยการปฏิบัติจริง อธิบายวิธีการทำด้วยการบอกเล่า

2.2.3 การสอนหรือการอบรม คือ การให้ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยวิธีการสอนหรือจัดฝึกอบรม

2.2.4 การสังเกต คือ การให้ผู้รู้ที่เรียนรู้และรับการถ่ายทอดเป็นผู้สังเกต ซึ่งอาจจะเป็นการสังเกตแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

2.2.5 การฝึกปฏิบัติ คือ การให้ผู้รู้ที่เรียนรู้ลงมือปฏิบัติจริงตามขั้นตอน องค์ความรู้นั้นก็就会被ถ่ายทอดเข้าไปในตัวผู้ปฏิบัติ

2.2.6 การสาธิต คือ การให้ผู้รู้ ทำให้ผู้เรียนรู้ดูเป็นตัวอย่าง องค์ความรู้บางอย่าง ผู้ถ่ายทอดก็อธิบายหรือสอนใครไม่เป็น ก็อาจใช้วิธีการสังเกตกระบวนการในการผลิตองค์ความรู้นั้นตามขั้นตอน แล้วจดบันทึกหรือบันทึกโดยการถ่ายวิดีโอ

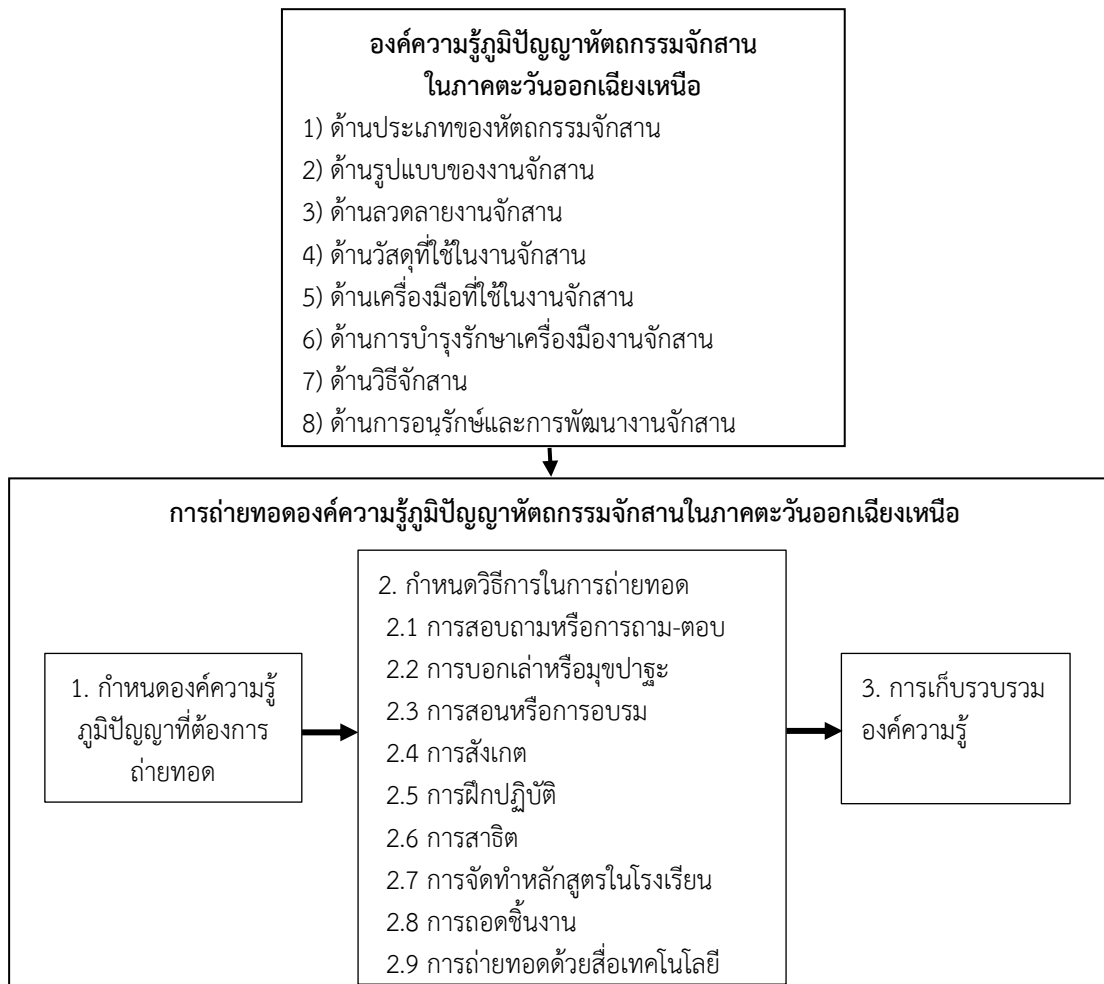
2.2.7 การจัดทำหลักสูตรในโรงเรียน คือ การจัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการกำหนดให้มีรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชนนั้นๆ

2.2.8 การถอดชิ้นงาน คือ การถ่ายทอดในกรณีที่ไม่มีความรู้ที่เป็นตัวบุคคลทำหน้าที่ถ่ายทอดเหลือเพียงชิ้นงานที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมาถอดชิ้นงานเพื่อศึกษากระบวนการผลิตวิธีการนี้อาจไม่ตรงกับกระบวนการจริง 100% แต่ก็ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

2.2.9 การถ่ายทอดด้วยสื่อเทคโนโลยี เช่น การบันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาไว้ในสื่อและนำไปเผยแพร่ให้กับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ผ่านช่องทางที่เป็นเทคโนโลยี เช่น ยูทูบ

2.3 การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ เมื่อมีการถ่ายทอดองค์ความรู้แล้ว ควรต้องมีการเก็บบันทึกองค์ความรู้ไว้ในสื่อที่สามารถนำไปเผยแพร่หรือให้ผู้ที่สนใจอยากเรียนรู้ได้เรียนรู้ต่อไป ป้องกันไม่ให้เกิดการสูญหาย

กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และการสังเกตดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนจากจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่มีหัตถกรรมจักสานซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือชิ้นงานที่ผู้คนในท้องถิ่นได้คิดได้สร้างขึ้นมา เป็นเครื่องมือหรือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันด้วยวิธีการสอดขัดและสานกันด้วยวัตถุดิบที่เป็นเส้นริ้ว โดยการสร้างรูปทรงของสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นนั้นตามความประสงค์ในการใช้สอย รวมไปถึงสิ่งที่ผลิตขึ้นด้วยมือโดยวิธีจัก สาน และถักทอเป็นหลัก เป็นผลผลิตที่หายาก หรือเป็นผลผลิตที่ได้รับการประกาศให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ระดับ 4-5 ดาว ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ไม่เน้นรวมชุมชนซึ่งมีการทำหัตถกรรมจักสานที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถหาได้ในชุมชนทั่วไป หรือเป็นองค์ความรู้ที่มีการสืบทอดกันเชิงประจักษ์ ยากแก่การสูญหาย ประกอบด้วย 10 จังหวัดได้แก่ 1) กาฬสินธุ์ (เครื่องจักสานไม้ไผ่และเสื่อกกกลายชนิด) 2) นครราชสีมา (เครื่องจักสานไม้ไผ่) 3) บึงกาฬ (ขันกระห้อย) 4) บุรีรัมย์ (แผ่นรองจานพื้นเกลียว รองเท้าผักตบชวา และพัดใบตาล) 5) มหาสารคาม (เครื่องหวายและจอลี้นงาไหม) 6) มุกดาหาร (ตะกร้าสานพลาสติก) 7) ยโสธร (กระติบข้าวลวดลายตัวอักษร) 8) ร้อยเอ็ด (มวนนึ่งข้าว) 9) ศรีสะเกษ (ครุ๋นน้อย) 10) สุรินทร์ (เข่งปลาทุ) โดยเป็นการศึกษาจากเอกสารทั้ง 10 จังหวัด จากนั้นได้เลือกสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตเพิ่มเติม 6 จังหวัด ซึ่งมีการทำหัตถกรรมจักสานซึ่งเป็นผลผลิตที่หายากและมีความเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ มหาสารคาม บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ยโสธร และร้อยเอ็ด จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วยผู้รู้ในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 8 คน ครูภูมิปัญญาจำนวน 3 คน และชาวบ้านที่ทำหัตถกรรมจักสานจำนวน 9 คน รวมจำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกต มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบบันทึกข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร สร้างแบบบันทึกข้อมูลตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารได้ครบถ้วนตรงประเด็น โดยมีแนวคำถาม 2 ประเด็นหลัก ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ คือ ประเด็นที่ 1 องค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ประเภทของหัตถกรรมจักสาน 2) ด้านรูปแบบของงานจักสาน 3) ด้านลวดลายงานจักสาน 4) ด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน 5) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน 6) ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน 7) ด้านวิธีจักสาน 8) ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน และประเด็นที่ 2 การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน 9 ด้าน ได้แก่ 1) การสอบถามหรือการถาม-ตอบ 2) การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ 3) การสอนหรือการอบรม 4) การสังเกต 5) การฝึกปฏิบัติ 6) การสาธิต 7) การจัดทำหลักสูตรในโรงเรียน 8) การถอดชิ้นงาน 9) การถ่ายทอดด้วยสื่อเทคโนโลยี

2.2 แบบสัมภาษณ์ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สร้างแนวคำถามครอบคลุมตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นที่ 1 องค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน และประเด็นที่ 2 การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน

2.3 แบบบันทึกการสังเกต สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต สร้างแบบบันทึกสำหรับการสังเกตครอบคลุมตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดในการวิจัย วิจัย ได้แก่ ประเด็นที่ 1 องค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน และประเด็นที่ 2 การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ดำเนินการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานจากแหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) รายงานวิจัย 2) บทความวิจัย 3) บทความวิชาการ และ 4) ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งเลือกเฉพาะเว็บไซต์ที่จัดทำโดยหน่วยงานและมีชื่อผู้เขียนหรือผู้รับผิดชอบเนื้อหาชัดเจน โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลที่สร้างขึ้น บันทึกข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ศึกษาครอบคลุมจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากนั้นคัดเลือกเฉพาะจังหวัดที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน 10 จังหวัด

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในพื้นที่ 6 จังหวัด จาก 10 จังหวัดที่เลือกในข้อ 3.1 ได้แก่ มหาสารคาม บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ยโสธร และร้อยเอ็ด มีขั้นตอนดังนี้

3.2.1) เดินทางไปยังพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

3.2.2) แนะนำตัวเองและแสดงเอกสารรับรองตัวบุคคลจากหน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัย

3.2.3) พูดคุยทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และขออนุญาตสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

3.2.4) จัดบันทึกคำให้สัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต และขออนุญาตบันทึกภาพและคลิปวิดีโอ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มา

4.2 จัดระเบียบข้อมูลโดยจัดกลุ่มเนื้อหาและทำการบันทึกแยกเป็นประเด็นตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

4.3 สรุปและตีความ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และตีความจากเนื้อหาที่ได้มา สรุปและนำเสนอด้วยการบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า องค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในแต่ละประเด็น มีดังนี้

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

1.1 ด้านประเภทของหัตถกรรมจักสาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีการทำหัตถกรรมจักสานขึ้นมาเพื่อใช้งานและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ประจำวัน ประเพณีหรือพิธีกรรม เป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพชนรุ่นก่อน ทั้งที่เป็นของสำหรับใช้สอยและเครื่องประดับ ตกแต่งเพื่อความสวยงาม แสดงให้

เห็นถึงภูมิปัญญาที่หลากหลายสอดคล้องกับกิจกรรมและการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชน จากองค์ความรู้ที่ปรากฏสามารถจำแนกเป็นประเภทได้แก่

- 1.1.1 เครื่องจักสานเกี่ยวกับการบริโภค เช่น กระติบใส่ข้าว แข่งปลาทุ มวยนึ่งข้าว เป็นต้น
- 1.1.2 เครื่องจักสานที่เกี่ยวกับการยังชีพ เช่น ข้องใส่ปลา จ่อเลี้ยงไหม เป็นต้น
- 1.1.3 เครื่องใช้สอยในครัวเรือน เช่น พัดใบตาล ตะกร้าสาน เครื่องหวาย เสื่อกก เป็นต้น
- 1.1.4 เครื่องจักสานที่เป็นเครื่องประดับตกแต่ง เช่น รองเท้าสาน ครุ๋นอย เป็นต้น
- 1.1.5 เครื่องจักสานเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เช่น ชันกระหย่อง ธรรมาสันหวาย เป็นต้น

ภาพที่ 2 ตัวอย่างเครื่องจักสานที่เกี่ยวกับการบริโภค “แข่งปลาทุ”

1.2 ด้านรูปแบบของงานจักสาน มีองค์ความรู้ในการสร้างและพัฒนา รูปแบบของงานจักสานให้สอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน มีการประยุกต์และผสมผสานความทันสมัย ซึ่งเป็นพัฒนาการจากการจักสานแบบดั้งเดิมได้อย่างลงตัว และในบางชุมชนสามารถพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนได้ เช่น เครื่องจักสานหวายที่ทำเป็นชุดรับแขก การประยุกต์การสานครุ๋นน้ำในอดีตกเป็นครุ๋นอย (มีขนาดเล็กลง) และทำเป็นเครื่องประดับตกแต่ง ซึ่งการจักสานครุ๋นอยมีปรากฏเพียงแห่งเดียว คือ ที่บ้านสะอาง อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 3 ตัวอย่างเครื่องหวายที่ทำเป็นชุดรับแขก

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการประยุกต์การสานครุฑน้อยและทำเป็นต่างหู

1.3 ด้านลวดลายงานจักสาน มีองค์ความรู้ในการออกแบบลวดลายงานจักสานตามความต้องการและเหมาะสมกับชิ้นงานนั้นๆ รวมถึงประโยชน์ที่จะใช้สอย และในบางชิ้นงานออกแบบเพื่อความสวยงาม แปลกตา ดังนี้

1.3.1 ลายขัด (ภาษาถิ่นเรียก “ลายกราว”) เป็นลายพื้นฐานเก่าแก่ ถือเป็นแม่แบบของลายจักสาน ลักษณะของลายขัด เป็นการสร้างแรงยึดระหว่างตอกด้วยการขัดกันเป็นรูปมุมฉาก ระหว่างแนวตั้งกับแนวนอน โดยใช้ตอกยืน หรือตอกแนวตั้งหรือตอกยืนสอดขัดกับตอกแนวนอน โดยยกขึ้นเส้นหนึ่ง ช่มหรือขัดลงเส้นหนึ่ง สลับกันไป หรือที่เรียกว่า ลายหนึ่ง และพัฒนาไปเป็นลายสองและลายสามใช้สำหรับงานที่ต้องการความแข็งแรงทนทาน

ลายขัด

ลายสอง

ลายสาม

ภาพที่ 5 ลวดลายจักสาน (ลายขัด)

ภาพที่ 6 ตัวอย่างมวนึงข้าวและกระติบข้าว (ลายขัด)

1.3.2 ลายทแยง ลักษณะการสานคล้ายการถัก ส่วนมากใช้ตอกเส้นแบนและบาง โครงสร้างของลายทแยงไม่มีเส้นตั้งหรือเส้นนอนเหมือนลายขัด เป็นลายสานที่ต้องการผิวเรียบบางสามารถสานต่อเชื่อมกันไปตามความโค้งของภาชนะที่ต้องการได้ เครื่องจักสานที่สานด้วยลายทแยงนี้ส่วนมากจะสามารถทรงรูปอยู่ได้ด้วยตัวเอง แต่ความแข็งแรงจะไม่ทนเท่าลายขัด มักใช้สานภาชนะโปร่ง เช่น ข่ง ชะลอม หรือใช้สานประกอบกับลายอื่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการใช้ลายลักษณะนี้ทำแข่งปลาทุ ซึ่งภาษาถิ่นเรียกว่า “ลายตาแหลว”

ภาพที่ 7 ตัวอย่างแข่งปลาทุ (ลายทแยง)

1.3.3 ลายขัดหรือถัก ลายสานแบบขดส่วนมากจะใช้สานภาชนะโดยสร้างรูปทรงขึ้นด้วยการขดของวัสดุซ้อนเป็นชั้น ๆ แล้วใช้ตัวกลางเชื่อมถักเข้าด้วยการเย็บ ถัก หรือมัด ลายสานแบบขด ซึ่งใช้กับวัสดุที่ไม่สามารถคงรูปอยู่ได้ด้วยตัวเอง เช่น หวาย ผักตบชวา ลายสานแบบขดจะรับน้ำหนักได้ดีเพราะโครงสร้างทุกส่วนจะรับน้ำหนักเฉลี่ยโดยทั่วถึงกัน

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการสานรองเท้าผักตบชวา (ลายถัก)

1.3.4 ลายประดิษฐ์หรือลายอิสระ เป็นลายที่ประยุกต์จากลายดั้งเดิม สานขึ้นตามความต้องการ เป็นลายที่เกิดจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ที่อิสระตามความต้องการใช้สอย ทำลวดลายให้เกิดความสวยงามแปลกตา มีการย้อมสีวัสดุที่นำมาสานเพื่อให้เกิดสีสันและเห็นความแตกต่างของลายอย่างชัดเจน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการสานกระติบข้าวเป็นลวดลายตัวอักษร

ภาพที่ 10 ตัวอย่างการสานแผ่นรองจานพื้นเกลียว

1.4 ด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน มุ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้วัสดุและวัตถุดิบที่มีในพื้นที่และได้มาจากของที่เป็นธรรมชาติ วัสดุที่ชาวอีสานนำมาใช้งานจักสาน ได้แก่ ไม้ไผ่ หวายน้ำ หวายหางหนู พืชตระกูลกก ต้นธูป ต้นคล้า ผักตบชวา เถาวัลย์ และใบเตยหนาม ซึ่งผู้จักสานมีความชำนาญในการเลือกอายุของวัสดุที่เหมาะสมสำหรับนำมาจักสาน เช่น การจักสานที่ใช้ไม้ไผ่ หวาย ผักตบชวา ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ในชุมชนนั้นๆ โดยไม่ต้องซื้อหาจากแหล่งอื่น น้ำมันยางและชันซึ่งได้จากต้นไม้นำมาทาเครื่องจักสานไม่ให้เกิดรอยร้าว เป็นต้น

1.5 ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน มุ่งองค์ความรู้และทักษะในการเลือกใช้เครื่องมือที่หาได้ในงานในท้องถิ่น การออกแบบและประดิษฐ์เครื่องมือขึ้นมาเอง การประยุกต์ต่อยอดจากเทคโนโลยีที่มีอยู่มาใช้ในการจัก

สานได้อย่างเหมาะสมและอำนวยความสะดวกในการทำงาน โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายและเหมาะกับการจักสานในแต่ละขั้นตอน เช่น กบจักตอก เลื่อยวงเดือน เครื่องขัดไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 11 ตัวอย่างกบจักตอกที่ประดิษฐ์เอง

ภาพที่ 12 เลื่อยวงเดือนที่ประดิษฐ์เอง

1.6 ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการจักสานให้มีความพร้อมในการใช้งานและยืดอายุการใช้งาน มีวิธีการจัดเก็บและเช็ดทำความสะอาด เช่น การลับมีดเหลาตอกที่ใช้ในการสานให้มีความคมด้วยหินลับมีด การใช้น้ำมันทาเครื่องมือเพื่อกันสนิม

1.7 ด้านวิธีจักสาน มีองค์ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนในการจักสานตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และลำดับการจักสานว่าจะต้องมีการเริ่มต้นอย่างไร และปฏิบัติขั้นตอนต่อไปอย่างไร เพื่อให้สะดวกในการจักสานจนสามารถทำให้สำเร็จเรียบร้อย และผลงานมีความประณีต

1.8 ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน มีองค์ความรู้ในการรักษารูปแบบของงานจักสานที่ได้เรียนรู้มาจากบรรพชน คงความเป็นเอกลักษณ์ในแบบเก่าไว้ และมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบเพิ่มเติมให้ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน พัฒนาจากการทำเพื่อใช้สอยในครัวเรือนเป็นสินค้าเพื่อขายเลี้ยงชีพได้ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อให้กับลูกหลานและผู้สนใจทั่วไป

2. การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2.1 กำหนดองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ต้องการถ่ายทอด การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมจักสานส่วนใหญ่นั้น แม้ไม่ได้มีการกำหนดองค์ความรู้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นทางการ แต่ผู้รู้หรือชาวบ้านก็มีความสามารถในการระบุงค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดเฉพาะในแต่ละเรื่องได้ เช่น องค์ความรู้ด้านประเภทของการจักสาน องค์ความรู้ด้านวัสดุที่ใช้ และขั้นตอนการจักสาน เพื่อเตรียมสำหรับสอนลูกหลานในการทำหัตถกรรมจักสาน

และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาถึงรุ่นลูกหลาน และมีบางพื้นที่ที่มีการกำหนดชัดเจนเป็นหลักสูตรหรือรายวิชาสำหรับสอนในโรงเรียน

2.2 กำหนดวิธีการในการถ่ายทอด จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นว่า ชาวบ้านในชุมชนมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ กันออกไป ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสะดวกของแต่ละชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ 8 วิธีการ ดังนี้

2.2.1 การสอบถามหรือการถาม-ตอบ การเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิธีการจักสาน มี

การใช้วิธีสอบถามหรือการถาม-ตอบจากผู้รู้หรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่ทำหัตถกรรมจักสานมาก่อน ซึ่งมีลักษณะเป็นการนั่งล้อมวงพูดคุยและสอนการทำจักสานเมื่อว่างจากฤดูกาลทำนาหรือทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก

2.2.2 การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ส่วนใหญ่ชาวบ้านใช้วิธีนี้เป็นหลัก เนื่องจากง่ายและสะดวกในการถ่ายทอดความรู้มากที่สุด สามารถถ่ายทอดกันได้ภายในครอบครัว การบอกเล่าหรือมุขปาฐะนี้เป็นการบอกเล่าต่อกันมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน โดยการเล่าด้วยปากเปล่า ไม่ได้เน้นการจดบันทึกหรือเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบใด เป็นการเรียนรู้จากบรรพบุรุษถ่ายทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยแหล่งที่มาขององค์ความรู้ที่สำคัญคือครอบครัว เช่น พ่อแม่สอนลูก พี่สอนน้อง ลุงป้าสอนหลาน รวมไปถึงเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันสอนกันเอง ใช้วิธีสอนด้วยการให้ลงมือปฏิบัติจริง อธิบายวิธีการทำด้วยการบอกเล่า

2.2.3 การสอนหรือการอบรม มีการใช้วิธีการสอนจากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยวิธีการสอนหรือจัดฝึกอบรมในหลายพื้นที่ รองลงมาจากวิธีการบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้เล่าว่า มีโรงเรียนในชุมชนเดียวกัน หรือบางครั้งจากหน่วยงานอื่นได้เชิญให้ผู้รู้ไปเป็นวิทยากรสอนและฝึกอบรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน หรือฝึกอบรมให้กับหน่วยงานที่สนใจ

2.2.4 การสังเกต มีการใช้การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยวิธีนี้ร่วมกับวิธีการถ่ายทอดอื่นๆ ได้แก่ การฝึกปฏิบัติ การสาธิต และการฝึกอบรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ โดยให้ผู้รู้ที่เรียนรู้และรับการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นผู้สังเกต

2.2.5 การฝึกปฏิบัติ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยวิธีนี้ มีการให้ผู้รู้ลงมือปฏิบัติจริงตามขั้นตอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกปฏิบัติกันเองในชุมชน โดยผู้รู้ช่วยแนะนำและสอนให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้ลงมือทำจริง และมีบางพื้นที่ที่โรงเรียนในชุมชนนั้นได้นำนักเรียนไปเรียนนอกสถานที่ โดยพาไปยังชุมชนที่มีการทำหัตถกรรมจักสานและให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในสถานที่จริง นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษานอกชุมชนนำนักศึกษาในระดับปริญญาตรีมาฝึกทำ เช่น นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยใกล้เคียง หรือมหาวิทยาลัยที่มีความสนใจหรือทำวิจัยเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานเรื่องนั้นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ

2.2.6 การสาธิต มีการใช้วิธีนี้บ้างในบางพื้นที่ ซึ่งการสาธิตจะใช้ในกรณีที่ผู้ถ่ายทอดหรือผู้รู้สอนหรืออธิบายไม่เป็น จึงใช้วิธีลงมือทำให้ผู้เรียนรู้ดูเป็นตัวอย่าง ส่วนผู้เรียนก็ต้องเรียนรู้ด้วยการดูและการสังเกตกระบวนการในการผลิตผลงานหรือองค์ความรู้ตามขั้นตอน แล้วอาจจะจดบันทึกหรือบันทึกวิดีโอไว้เพื่อเรียนรู้ซ้ำในภายหลัง

2.2.7 การจัดทำหลักสูตรในโรงเรียน ส่วนหนึ่งมีการใช้วิธีนี้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งวิธีนี้เป็นการจัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการกำหนดให้มีรายวิชาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชนนั้นๆ เพื่อให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้ มีผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งได้เล่าว่า โรงเรียนในชุมชนจัดสอนการทำหัตถกรรมบรรจุไว้ในรายวิชา และมีการเชิญผู้รู้ในชุมชนไปสอนในชั้นเรียน

2.2.8 การถ่ายทอดด้วยสื่อเทคโนโลยี วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีนี้มีการนำมาใช้บ้าง โดยการถ่ายทอดวิธีนี้มีลักษณะการบันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาไว้ในสื่อและนำไปเผยแพร่ให้กับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ผ่านช่องทางที่เป็นเทคโนโลยี ซึ่งผู้ที่จัดทำส่วนใหญ่มักจะเป็นสื่อมวลชน เช่น สำนักข่าวต่างๆ มาขอถ่ายทำวิดีโอเพื่อนำไปเผยแพร่ในยูทูบ (YouTube) หรือเว็บไซต์ต่างๆ สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยวิธีการถอดชิ้นงาน ยังไม่พบว่ามีชุมชนใดที่ใช้วิธีนี้ เนื่องจากในแต่ละชุมชนที่มีองค์ความรู้หัตถกรรมจักสานยังคงมีผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น โดยการถ่ายทอดด้วยวิธีนี้ใช้ในกรณีที่ไม่มีผู้รู้ที่เป็นตัวบุคคลทำหน้าที่ถ่ายทอด เหลือเพียงชิ้นงานที่ปรากฏเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมาถอดชิ้นงานเพื่อศึกษากระบวนการผลิต

อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดองค์ความรู้หัตถกรรมจักสานนั้น พบว่า ทุกชุมชนมีความพยายามที่จะถ่ายทอดมากกว่าหนึ่งวิธี ทั้งนี้ขึ้นกับความสะดวกและความเหมาะสมตามบริบทของแต่ละชุมชน นอกจากนี้พบประเด็นที่เป็นที่น่าสังเกตและเป็นข้อควรตระหนัก คือ พบว่าบางชิ้นงานซึ่งเป็นองค์ความรู้หายาก เช่น การสานกระติบข้าวเป็นลวดลายตัวอักษรนั้น เป็นงานที่ค่อนข้างยากสำหรับผู้เรียนรู้ และมีผู้รู้ซึ่งเป็นต้นฉบับคนแรกที่เกิดลวดลายและวิธีทำขึ้นมาเพียงคนเดียวที่สามารถทำได้สวยงามและประณีต แม้ว่าจะมีความพยายามในการถ่ายทอดไปยังบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่นในชุมชน ก็ยังไม่มีใครสามารถทำได้ใกล้เคียงหรือเหมือนกับต้นฉบับ โดยผู้ให้ข้อมูลได้เล่าว่าตนพยายามที่จะสอนลูกหลานให้ฝึกทำ รวมไปถึงสอนนักเรียนนักศึกษาที่มาดูงาน แต่ผู้เรียนก็ไม่สามารถทำได้ดั่งอย่างที่ตนทำ และคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในเรื่องภูมิปัญญาน้อยมาก

2.3 การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ ส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นการจัดเก็บหรือบันทึกองค์ความรู้ลงในสื่อรูปแบบใดนัก เนื่องจากวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ใช้กันส่วนใหญ่เป็นวิธีการบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการสอนทำด้วยการพูดแบบปากเปล่าและเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้กันในครอบครัว ที่จะพอมันบันทึกบ้างก็เป็นในรูปของคลิปวิดีโอโดยหน่วยงานอื่นมาขอบันทึกและนำไปเผยแพร่เท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนที่มีการทำหัตถกรรมจักสานมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานทั้ง 8 ด้าน ตามแนวคิดที่มีผู้ศึกษาไว้ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาด้านประเภทของหัตถกรรมจักสาน 2) ภูมิปัญญาด้านรูปแบบของงานจักสาน 3) ภูมิปัญญาด้านลวดลายงานจักสาน 4) ภูมิปัญญาด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน 5) ภูมิปัญญาด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน 6) ภูมิปัญญาด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานจักสาน 7) ภูมิปัญญาด้านวิธีจักสาน และ 8) ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน ซึ่งเครื่องจักสานเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาช้านาน สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนแต่ละภูมิภาค เช่น คนภาคอีสานนิยมบริโภคข้าวเหนียว จึงมีการประดิษฐ์กระติบข้าวไว้สำหรับใส่ข้าวเหนียวโดยเฉพาะ การทำเครื่องมือสำหรับการเกษตรและอาชีพพื้นบ้านที่ชุมชนทำ เช่น ข้องใส่ปลา จ่อเลี้ยงไหม การทำภาชนะสำหรับใส่ของถวายพระเช่น ชันกระหย่อง การออกแบบและสร้างเครื่องมือขึ้นมาใช้เพื่อช่วยให้การจักสานมีความสะดวกและทำได้ง่ายขึ้น รวมไปถึงภูมิปัญญาในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นเพื่ออนุรักษ์และพัฒนางานจักสานให้คงอยู่ (Somprajob, 2016, pp.8-22;

Leesuwan, 2010, p.9; Patcharametha, 2016, pp.70-71; Promshinnawong, 2007, pp.12-13; Department of Cultural Promotion, 2016, pp.112-114) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Wongpisanulux (2015, pp.161-163) พบว่า องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านหัตถกรรมจักสานสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการจักสานที่ชาวบ้านมักทำขึ้นมาใช้เอง เช่น มีด เหล็กหมาดปลายแหลม ซึ่งออกแบบมาเหมาะสมเฉพาะงานในแต่ละขั้นตอนของการจักสาน องค์ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนในการจักสาน และการเลือกวัสดุวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการจักสาน

นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ที่เป็นจุดเด่น คือ องค์ความรู้ด้านลวดลายของงานจักสานและวิธีการจักสานที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นภูมิปัญญาที่หายาก ซึ่งอาจเกิดจากความพยายามในการคิดออกแบบลวดลายให้ดึงดูดความสนใจของผู้ใช้งาน ประกอบกับการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ทำให้กลายเป็นภูมิปัญญาที่หายาก และถือเป็นความรู้แบบฝังลึกที่ยากแก่การถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น

2. การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่นั้นแม้ไม่ได้มีการกำหนดองค์ความรู้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นทางการ แต่ก็มีกระบวนการที่องค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดเฉพาะในแต่ละเรื่อง และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาถึงรุ่นลูกหลาน สำหรับวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญามี 8 วิธี ได้แก่ 1) การสอบถามหรือการถาม-ตอบ 2) การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ 3) การสอนหรือการอบรม 4) การสังเกต 5) การฝึกปฏิบัติ 6) การสาธิต 7) การจัดทำหลักสูตรในโรงเรียน และ 8) การถ่ายทอดด้วยสื่อเทคโนโลยี ซึ่งตรงกับแนวคิดในการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีผู้ศึกษาไว้ แต่ทั้งนี้ยังไม่รวมวิธีการถ่ายทอดด้วยการถอดชิ้นงาน เนื่องจากทุกชิ้นงานยังมีผู้รู้เป็นผู้คอยสอนและถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าวิธีการส่วนใหญ่ที่ทุกชุมชนใช้คือ การถ่ายทอดแบบบอกเล่าหรือมุขปาฐะ และเป็นวิธีที่ใช้สืบเนื่องต่อกันมา ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านทุกภูมิภาคจะนิยมการถ่ายทอดด้วยวาจาและการสาธิต (Bier, 2002, p.292) สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นในงานวิจัยของ Pootes (2017, p.185) และ Deecharoen, Mongkholaew, & Monthon (2014, p.73) พบว่า ครอบครัวเป็นแหล่งความรู้สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสาน ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันโดยได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ พ่อแม่ก็ได้รับการถ่ายทอดจากปู่ย่าตายายต่อๆ กันมา จะเห็นได้ว่าผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดจะมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นระบบเครือญาติและเพื่อนบ้าน และยังคงมีการถ่ายทอดการทำเครื่องจักสานโดยวิธีนี้อยู่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Katusukhavadee (2009, pp.97-101) ซึ่งศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาหัตถกรรมพื้นบ้าน พบว่า วิธีการถ่ายทอดมี 7 วิธี ได้แก่ แบบมุขปาฐะ แบบสาธิต แบบสอนตัวต่อตัว แบบการสังเกต แบบฝึกฝนด้วยตนเอง แบบฝึกฝนจากเพื่อนบ้าน และแบบฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการ และงานวิจัยอีกหลายชิ้นงานที่ศึกษาพบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาทิ การฝึกฝนจากบรรพบุรุษ ถ่ายทอดจากพ่อแม่ไปสู่ลูกและเครือญาติ การสังเกต การสาธิต และการสอน (Chimlee, 2012, p.226; Wongboonmak, 2014, p.121; Nilwan & Kritsunthorn, 2014, online)

นอกเหนือจากการถ่ายทอดด้วยวิธีบอกเล่าหรือมุขปาฐะแล้ว ยังพบว่ามีชุมชนส่วนหนึ่งที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษาในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้เคียงโดยจัดทำเป็นหลักสูตรหรือรายวิชา

สำหรับสอนในชั้นเรียน ซึ่งวิธีนี้จัดเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์ความรู้ไม่สูญหาย สอดคล้องกับการศึกษาของ Mukhlason, Muqtadiroh, Nisafani & Nurkhasanah (2012, online) และ Thawinkarn, Chapanya, & Wongbutleewathana (2015, p.15) เกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบว่า การมีส่วนร่วมของสถาบันหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โรงเรียนและมหาวิทยาลัย หน่วยงานด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในการช่วยสนับสนุนภารกิจนี้ จะช่วยป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมและองค์ความรู้ท้องถิ่นสูญหายไป

ในส่วนของการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นการจัดเก็บหรือบันทึกองค์ความรู้ลงในสื่อรูปแบบใดนัก เนื่องจากวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ใช้กันส่วนใหญ่เป็นวิธีการบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายและไม่เป็นทางการ ปฏิบัติสืบทอดกันมานาน ที่จะพอมิบันทึกบ้างก็เป็นในรูปของคลิปวิดีโอโดยหน่วยงานอื่นมาขอบันทึกและนำไปเผยแพร่เท่านั้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของ Satchawisai (2015, pp.86-94) และ Deecharoen, Mongkholkaw, & Monthon (2014, p.74) ที่พบว่า การจัดเก็บองค์ความรู้ไม่มีการจัดเก็บหรือจัดบันทึก จัดทำเป็นเอกสารไว้เป็นหลักฐาน เป็นแต่เพียงการบอกเล่าเนื้อหาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการสูญหาย

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ เห็นได้ว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีความตระหนักในการที่จะรักษาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสานเอาไว้ไม่ให้สูญหายด้วยการดำเนินการอย่างจริงจังในทุกชุมชน โดยอาศัยหน่วยงานของทางราชการหรือเอกชนที่มีภารกิจเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม อาจเลือกทำได้หลายวิธี เช่น สร้างเครือข่ายชุมชนจัดทำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา จัดทำหลักสูตรหรือเปิดสอนเป็นรายวิชาในสถานศึกษา โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยเป็นเครื่องมือในการบันทึกและเผยแพร่องค์ความรู้อย่างเป็นระบบและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในกระบวนการจัดการความรู้ประเภทแบบฝังลึก (tacit knowledge) นั้น การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้จะช่วยเปลี่ยนจากองค์ความรู้แบบฝังลึกที่อยู่ในตัวบุคคลไปเป็นความรู้แบบชัดแจ้ง (explicit knowledge) ซึ่งยากต่อการสูญหายและง่ายต่อการถ่ายทอดได้อย่างยั่งยืนต่อไป (NeerajChugh, Punia, & AlokAgarwal, 2013, p.689; Carvalho & Ferreira, 2001) ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ Chanme (2010, p.32) ซึ่งศึกษา การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการจักสานพบว่า แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีบุคลากรในการปฏิบัติงานในเรื่องของการส่งเสริมและอนุรักษ์การจักสาน มีเจ้าหน้าที่จากทางองค์การบริหารส่วนตำบลประสานงานร่วมกับชุมชนและจัดทำเป็นนโยบายในการสืบสานภูมิปัญญา งานวิจัยของ Boonsung (2016, p.415-416) และ Pedcharat, Pinijvarasin & Panin (2018, n. 210) ศึกษาพบว่าชุมชนมีศักยภาพที่จะดำเนินการร่วมกันในการสร้างเครือข่ายชุมชนหัตถกรรมจักสาน โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันเป็นหนึ่งในรูปแบบของเครือข่าย มีผู้รับผิดชอบบริหารจัดการเครือข่าย เพราะชุมชนหัตถกรรมจักสานมีฐานอยู่ที่ “ความรู้” จึงต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม ไปศึกษาดูงานร่วมกันหรือไปมาหาสู่เพื่อแลกเปลี่ยนกัน การเรียนรู้ต้องทำอย่างต่อเนื่อง หลากหลายรูปแบบและทำให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมเรียนรู้ด้วย ไม่ใช่เรียนรู้เฉพาะกลุ่มผู้นำ การเผยแพร่ความรู้และการทำงานประสานงานกับองค์กรภายนอกเพื่อเผยแพร่ความรู้โดยมีศูนย์ส่งเสริมฝีมือจักสานรับผิดชอบดำเนินการ เผยแพร่ความรู้และสอนกระบวนการผลิตให้กับผู้ที่สนใจ และจากงานวิจัยของ Ngiwetung (2017, p.67) ที่ได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อรวบรวมลายจักสาน พบว่า ผู้ใช้ระบบเห็นว่าการมีโปรแกรมแนะนำและสอนถักเครื่องจักสานช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญในหมู่บ้าน

ช่วยสอน และเป็นฐานข้อมูลในการจัดเก็บลายเครื่องจักสานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งถ้าปราศจากชาวบ้านหรือถ่ายทอดเสียชีวิตแล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเกิดการสูญหาย

สรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ช่วยให้ทราบถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของผู้นั้นในชุมชน และวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่จะรักษาองค์ความรู้เหล่านี้ให้ยังคงอยู่ไม่สูญหาย อย่างไรก็ตามจากข้อสังเกตบางประการที่พบในการวิจัยครั้งนี้ นำไปสู่ข้อเสนอแนะที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านองค์ความรู้ จากการวิจัยพบว่า มีองค์ความรู้ที่หายากและมีการทำเพียงแห่งเดียว ผู้ที่เป็นครูภูมิปัญญาเป็นผู้สูงอายุ และมีคนรุ่นลูกหลานจำนวนน้อยที่สนใจจะทำต่อ เช่น การจักสานกระติบข้าวเป็นลวดลายตัวอักษร การจักสานครุฑน้อย ซึ่งเสี่ยงต่อการที่องค์ความรู้ดังกล่าวนี้จะสูญหาย ดังนั้นจึงควรมีผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีสถานะเป็นหน่วยงานของทางภาครัฐ หรือสถาบันด้านศิลปวัฒนธรรม เข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ ถ่ายทอดองค์ความรู้ี้และส่งต่อไปให้กับคนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ จากผลการวิจัยที่พบว่า องค์ความรู้ที่ปรากฏในหัตถกรรมจักสานมีความครอบคลุมองค์ความรู้ 8 ด้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ควรแก่การอนุรักษ์หรือสืบทอดต่อไป แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าวิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในส่วนใหญ่นั้นเน้นที่วิธีการบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการบอกเล่าด้วยคำพูดปากต่อปาก ไม่มีการจดบันทึกเก็บไว้อย่างเป็นกิจจะลักษณะ ซึ่งเป็นการดำเนินการกันเองภายในครอบครัวหรือชุมชน มีหน่วยงานจากทางราชการเข้าไปเกี่ยวข้องกับค่อนข้างน้อย ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันหรือองค์กรด้านศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน หรือสถาบันการศึกษา ควรมีนโยบายหรือโครงการเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยจัดเก็บองค์ความรู้เป็นรูปธรรม และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนการดำเนินการดังกล่าวให้เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจว่าองค์ความรู้เหล่านี้จะไม่สูญหาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในประเด็นองค์ความรู้และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้หัตถกรรมจักสานเท่านั้น ซึ่งยังไม่ได้ครอบคลุมถึงกระบวนการจัดเก็บองค์ความรู้ไม่ให้สูญหาย ประกอบกับพบประเด็นปัญหาที่น่าสนใจคือ วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นมีลักษณะไม่เป็นทางการ และไม่ได้เน้นการบันทึกความรู้ มีความเสี่ยงต่อการสูญหายได้ในอนาคต จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ควรศึกษาหรือพัฒนาระบบการจัดเก็บและสืบค้นองค์ความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยสนับสนุน

2.2 ควรพัฒนาคลังหรือฐานข้อมูลความรู้ด้านหัตถกรรมจักสานโดยใช้เครื่องมือและแนวคิดทางเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย เช่น แนวคิดออนโทโลยี (ontology) แนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศ เป็นต้น

2.3 ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาในด้านอื่นและภูมิภาคอื่น

เอกสารอ้างอิง

- Aksaeng, D. (2009). *krabuankan chatkankhwamru phumpanya thongthin phamai matmi yomsi thammachat* [The Knowledge Management Process for Local Wisdom about Organically-Dyed Mudmee Thai Silk]. (Master's thesis, Khon Kaen University).
- Blier, H. M. (2002). *Like mining for precious stones the wisdom and work of exemplary teachers*. (Doctoral Dissertation, Emory University)
- Boonsung, A. (2016). kansuksa naeothang kansang khruakhai chumchon hatthakam chaksan changwat uttra dit. [A Study of Community Basketry Crafts Networking Communities in Uttaradit]. *Academic Journal Uttaradit Rajabhat University*, 11(2). 403-418.
- Carvalho, R. B.& Ferreira, M. A. (2001). Using information technology to support knowledge conversion processes. *Information Research*, 7(1). Retrieved from <http://InformationR.net/ir/7-1/paper118.html>
- Chanme, S. (2010). kan sup san phumpanya thongthin kan chaksan khong onghan borihansuan tambon pao amphoe trakan phut phon changwat Ubon ratchathani. [The wickerwork legacy of Pao Sub-District Administrative Organization, Trakan Puechphon District, Ubon Ratchathani Province]. (Master's thesis, Khon Kaen University).
- Chimplee, K. (2012). *rupbaep kanchatkankhwamru phumpanyathongthin dan Hatthakam khruangchaksan: kranisuksa wisahakitchumchon changwat Nakhonratchasima* [Knowledge Management Models for Local Wisdom in Wickerwork Handicrafts: A Case Study of Local Community Enterprises in Nakhon Ratchasima Province]. (Doctoral's thesis, National Institute of Development Administration).
- Deecharoen, M., Mongkhokaew, J., & Monthon, N. (2014). The usage of media for introducing local wisdom: bamboo woven handicraft products of Jandum Village, Non Sung district, Nakhon Ratchasima province. *Review of integrative business & economics research*, 3(NRRU). 71-77.
- Department of Cultural Promotion. (2012). *moradok phumpanya thang watthanatham* [Intangible Cultural Heritage]. Retrieved from <http://ich.culture.go.th/>
- Department of Cultural Promotion. (2016). *watthanatham withi chiwit lae phumpanya* [Cultural, Way of Living and Wisdom]. Bangkok: Department of Cultural Promotion.
- Eawsriwong, N. (2013). *kansuksa khong chat kap phumpanya thongthin* [National Education and Local Wisdom] Bangkok: Amarin.

- Kaeopankan, W. (2009). *naeothang anurak læ phatthana hatthakam khruangchaksan maiphai nai changwat nakhonratchasima* [Guidelines for Conservation and Development of Bamboo Basketwork Handicrafts in Changwat Nakhon Ratchasima]. (Master's thesis, Mahasarakham University).
- Katusukhavadee, S. (2009). *kan thaithot phumpanya thongthin sakha hatthakam phunban: kranisuksa khruang chaksan ban nongiang amphoe phanatnikhom changwat chonburi* [The Local Wisdom Transmission of Folk Handicraft: Case Study of Ban Nong-hiang, Phanut Nikhom District, Chonburi Province]. (Master's thesis, Dhonburi Rajabhat University).
- Kunpluem, P.(2016). *kanchatkan khwamru phumpanya thongthin* [Knowledge Management for Local Wisdom]. *Sripatum Chonburi Journal*, 12(6). 89-97.
- Leesuwan, V. (2010). *nama nu krom khruang chaksan*. [Directory of Wickerwork]. Bangkok: MuangBoran Press.
- Mukhlason, A., Muqtadiroh, F. A., Nisafani, A. S., & Nurkhasanah, I. (2012). *VirtualNUSANTARA: A knowledge management system framework for cultural heritage and local wisdom conservation in Indonesia*. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Ahmad_Mukhlason/publication/280820278_VirtualNUSANTARA_A_KNOWLEDGE_MANAGEMENT_SYSTEM_FRAMEWORK_FOR_CULTURAL_HERITAGE_AND_LOCAL_WISDOM_CONSERVATION_in_INDONESIA/links/57b0091f08ae0101f1776da1/VirtualNUSANTARA-A-KNOWLEDGE-MANAGEMENT-SYSTEM-FRAMEWORK-FOR-CULTURAL-HERITAGE-AND-LOCAL-WISDOM-CONSERVATION-in-INDONESIA.pdf
- Na thalang, E. (1997). *phumpanya chaoban si phumphak: withi chiwit læ krabuankan rianru khong chaoban thai* [Local Wisdom of 4 regions of Thailand: Way of Living and Learning Process of Thailand Local people]. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- NeerajChugh, M., Punia, D.K. & AlokAgarwal. (2013). The Role of Information Technology in Knowledge Management. In *Conference on Advances in Communication and Control Systems 2013*. (pp.688-692). Chennai: International Technology Innovation.
- Ngiwetung, P.(2017). *rabop sarasonthet ruapruam lai khruang chaksan* [Information system of the basketry pattern collection]. *NSRU Science and Technology Journal*, 9(10). 55-68.
- Nilwan, D. & Kritsunthorn, T. (2014). *krabuankan læ konlayut kan thaithot phumpanya thongthin kranisuksa thetban tambon faham, amphoe muang changwat chiangmai* [Process and Local Wisdom Transferring Strategy: A Case Study of the municipality of Faham Sub-district, Muang District, Chiang Mai Province] Retrieved from <http://www.research.cmru.ac.th/2014/ris/resout/.../375-57-MGT-NRCT>

- Patcharametha, T. (2016). *phalittaphan hatthakam kap kanphatthana su sinkha nung tambon nung phalittaphan* [Handicraft Products and the Development into the OTOP Products]. *Silpakorn University Journal*, 36(1). 67-80.
- Pedcharat, K., Pinijvarasin, W. & Panin, O. (2018). kan anurak lae sangsan hatthakam chaksan khong sun songsoem fimu chaksan duai mai phai nai amphoe phanat nikhom changwat Chon Buri. [The Wickerwork's Creative and Conservation of Traditional Bamboo Handicraft Centerin Phanat Nikhom, Chonburi Province]. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1). 198-212.
- Pootes, U. (2017). *krabaankan thaithot phumpanya thongthin khruangchaksan bandongchaphlu tambon bang mafo amphoe krokphra changwat nakornsawan* [Process of Transferring Local Wisdom wicker in Ban Dongchapu, Bang Maplor Sub-District, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province]. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(4). 180-188.
- Promshinnawong, S. (2007). *kanphalit læ kantalat sinkha hatthakam phunban phaitai khrongkan nung tambol nung phalittaphan: kranisuksa khruangchaksan muai ban nongkham nongkham atsamart changwat roi-et* [The Making and Marketing of Local Handicraft under the One tambol One Product Project (OTOP): Case study of Basketwork from Ban Kham, Tambol Nong Kham Ardsamat, Roi-Et]. (Master's thesis, Rajabhat Mahasarakham University)
- Satchawisai, N. (2015). *kanchatkan khwamru kiaokap phumpanya thongthin dan hatthakam khong thetban muang tonpla amphoe san kamphaeng changwat changmai*. [Knowledge Management of Handicraft Local Wisdoms of Ton Pao Town Municipality, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province]. (Master's thesis, Chiang Mai University)
- Sikka, Sakchai., Sikka, Pratabjai., & Chiarakul, Tanyamai. (2015). *Kanphatthana ngan hatthakam mai phai nai phak Isan*. [Development of bamboo handicraft in ISAAN].
- Sompajob, B. (2016). *hatthakam chaksan: kansuksa phumpanya phunban dan kanphalit doi kanmi suanruam chumchon* [Wicker work handicraft: A study of indigenous knowledge of production by community participation]. *Journal of fine arts research and applied arts*, 3(1). 1-23.
- Sooksang, R., Panya, P.& Rittidet, P.(2014). *kan thaithot phumpanya thongthin ngan hatthakam phunban: krani khuangchaksan maiphai laikhit ban nonghang tambon nonghang amphoe kuchinarai changwat kalasin* [The Transmission of Local Wisdom on Handicraft: A Case Study of Bamboo Wickerwork Woven Lai Kit Designs in Ban Nonghang, Nonghang Sub-district, Kuchinarai District, Kalasin Province]. *Rajabhat Mahasarakham University Journal (Humanities and Social Sciences)*, 8(1). 203-212.

- Thawinkarn, D., Chapanya, Y., & Wongbutleewathana, S. (2015). Local wisdom model in school education management. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 11(1). 11-19.
- Wongpisanulux, S. (2015). *rupbaep kanchatkan khwamru phumpanya chaoban dan hatkam chaksan phak tawan ok khong prathed thai* [A knowledge management model of local wisdom in wickerwork handicraft in the Eastern Region of Thailand]. (Doctoral's thesis, Ramkhamhaeng University)
- Yakhotcharat, K. (2003). *kan nam phumpanya thongthin khao su rongrian*. [An application of local wisdom at schools]. *SWU Educational Administration Journal*, 2(6). 37-40.
- Wongboonmak, S. (2014). *kanchatkan khwamru phumpanya thongthin hatthakam hinon phrankratai amphoe phrankratai changwat kamphaengpetch* [Knowledge Management of the Local Wisdom on Phrankratai Marble Handicraft, Prankratai District, Kamphaeng Phet Province]. Kamphaeng Phet: Kamphaeng Phet Rajabhat University.

กำเนิดและการพัฒนาการของตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน

สุวิทย์ อิศราศวัต¹
 บัวพันธ์ พรหมพักพิง²
 สมศรี ชัยวนิชยา³
 นิลวดี พรหมพักพิง⁴
 จักรพงษ์ เจอจันทร์⁵

(Received: June 8, 2020; Revised: October 30, 2020; Accepted: November 18, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากำเนิด พัฒนาการและการปรับตัวของตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน 2) ค้นหาข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยเพื่อเสนอต่อผู้เกี่ยวข้อง วิธีการศึกษาใช้ทั้งวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยสัมภาษณ์ผู้ค้ารายย่อยและผู้ที่เกี่ยวข้อง 163 คน การวิจัยเชิงปริมาณสัมภาษณ์ผู้ค้ารายย่อย 685 คน ผู้ซื้อ 480 คน จาก 12 ตลาดในจังหวัดนครพนม ขอนแก่น สุรินทร์ และอุบลราชธานี ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ตลาดนัดที่เก่าแก่ที่สุดของภาคอีสานคือตลาดนัดเทศบาลหัวพระธาตุพนมเดือน 3 การเกิดขึ้นของตลาดนัดเป็นจำนวนมากในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ ตลาดนัดที่ศึกษา 6 ตลาด เกิดขึ้นจากปัญหาวิกฤตฟองสบู่แตกใน พ.ศ. 2540 5 ตลาดนัด เกิดจากนโยบายภาครัฐ และอีก 1 ตลาดเกิดจากการท่องเที่ยว ผู้ค้าตลาดนัดปรับตัวโดยการนำสินค้ามาใกล้ผู้ซื้อในละแวกซึ่งห่างจากตลาดสด จึงขายได้กำไรถึง 40.69% ของยอดขาย และ 97.27% พอใจในอาชีพนี้ แม้ว่าช่วง 5 ปีที่ผ่านมายอดขายจะลดลงเพราะเศรษฐกิจไทยตกต่ำ ผู้ค้าเกือบครึ่งหนึ่งจึงทำเกษตรควบคู่ไปด้วยปัจจัยที่ผู้ซื้อมาซื้อของตลาดนัดเพราะ มีสินค้าหลากหลาย ใกล้บ้าน สินค้าราคาถูก ผู้วิจัยเสนอให้รัฐบาลประกวดตลาดนัดสะอาดน่าซื้อและให้รางวัลละ 1-3 ล้านบาท 3 รางวัล/จังหวัด

คำสำคัญ: ตลาดนัดอีสาน ผู้ค้ารายย่อย เศรษฐกิจอีสาน

¹ ศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล: suwit1948@gmail.com

² รองศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล: buapun@kku.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อีเมล: somsri.chaiwanicha@hotmail.com

⁴ อาจารย์พิเศษ และนักวิจัยกลุ่มวิจัยความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (WeSD) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล: npromphakping@gmail.com

⁵ อาจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อีเมล: kradandum@gmail.com

The Origin and Evolution of Periodic Markets and the Petty Traders in Isan

Suwit Theerasasawat¹

Buapun Promphakping²

Somsri Chaiwanichaya³

Ninlawadee Promphakping⁴

Jakrapong Juajun⁵

Abstract

The objectives of this research were to study the origin, evolution, and adaptation, of periodic markets and petty traders in Isan, and to create suggestions for the development of the periodic markets and petty traders to present to concerned persons. In-depth interviews on 163 petty traders and concerned persons were conducted with the method of qualitative data collection. Moreover, 685 petty traders, 480 buyers at the 12 periodic markets in Nakorn Panom, Khon Kaen, Surindr and Ubol Rajathani Provinces, were interviewed in quantitative data collection. In summary, the oldest periodic market in Isan is at the annual homage-paying to Pratat Panom Pagoda Festival in the 3rd lunar month. The existence of a large number of periodic markets during the past two decades arose mainly due to economic problems. Namely, there were six periodic markets in this study which came into being during the period of the so-called “The Burst of the Buddle Economy” in B.E. 2540, while five markets in the study were created under governmental policies, and another one market was a result of the tourism boom. The periodic market traders had adjusted their ways of doing business by bringing goods from distant places to be closer to their buyers and thereby reaped a profit of 40.69% out of their total sale. About 97.27% of the traders were happy with their occupation, albeit the drop in their total sale during the past five years caused by economic depression. Consequently, almost half of the traders engaged themselves in farming simultaneously. Factors that attracted buyers to the periodic markets include the wide availability of goods, the proximity of the markets to residences, and cheap prices. It is suggested by the authors that governments should sponsor a periodic market contest with a policy that stresses clean and purchasable goods, in which the winners would be awarded the prizes for 1 - 3 million baht for 3 prizes to a province.

Keyword: Isan periodic markets, Petty traders, Isan economic

¹ Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, email: suwit1948@gmail.com

² Assoc. Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, email: buapun@kku.ac.th

³ Asst. Prof., Faculty of Arts, Ubonratchathani University, email: somsri.chaiwanicha@hotmail.com

⁴ Instructor, Researcher, Research Group on Wellbeing and Sustainable Development (WeSD), Khon Kaen University, email: npromphakping@gmail.com

⁵ Instructor, Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University, email: kradandum@gmail.com

บทนำ

ตลาดในประเทศไทยเกิดขึ้นมานานแล้ว อย่างน้อยจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชด้านที่ 3 พ.ศ. 1826 ก็จารึกว่า “เบื้องตีนนอนแดนสุโขทัยนี้มีตลาดปสาน” (The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center, 2020 Online) หมายความว่าสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ.1822-1841) มีตลาดปสานอยู่ทางทิศเหนือของเมืองสุโขทัย ในจารึกมิได้บอกว่าเป็นตลาดสดหรือตลาดนัด แต่ในสมัยอยุธยา เฉพาะกรุงศรีอยุธยาทั้งในกำแพงและนอกกำแพงมีตลาดถึง 113 แห่ง เพราะเป็นเมืองท่า เมืองศูนย์กลางของเศรษฐกิจและเมืองหลวง (Theerasasawat, 2005, pp.171-173) ในสมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตลาดก็ยังคงมีความสำคัญยิ่งโดยเฉพาะตลาดสด จึงมีทุกเมืองใหญ่ แต่เกือบจะไม่พบตลาดนัดในเมืองใหญ่ในช่วงก่อนปี 2540 เพราะในเมืองใหญ่มีตลาดสด ตลาดห้องทอง และตลาดค้าปลีก ให้บริการอยู่แล้ว อาจจะมีตลาดนัดอยู่บ้างในอำเภอที่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของจังหวัด เพราะการคมนาคมข้างต้นไม่ดีนัก และหากจะมาซื้อสินค้าในตลาดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของจังหวัดก็จะเสียค่าใช้จ่ายสูง นาน ๆ ถ้ามีธุระจำเป็นในเมือง เช่น ไปหาหมอ ก็จะมักไปซื้อของในตลาดด้วย ตลาดนัดจึงมีให้บริการในอำเภอรอบนอก แต่หลังจากวิกฤตฟองสบู่แตกใน พ.ศ. 2540 ธุรกิจมากมายต้องปิดกิจการส่งผลให้คนตกงานเป็นจำนวนมาก จึงมีผู้ตกงานส่วนหนึ่งเอาทรัพย์สินของตนที่ยังมีสภาพดีไปเปิดขายของในจุดที่มีคนหนาแน่น ต่อมาเมื่อผู้เห็นโอกาสและได้ตั้งตลาดนัดขึ้น ธุรกิจตลาดนัดจึงขยายตัวตั้งแต่นั้นมา เช่น จังหวัดสุรินทร์ มีการสำรวจตลาดนัดในปี 2555 พบว่า ทั้งจังหวัดมีตลาดนัดถึง 62 แห่ง (Surin Public Health Office, 2512 p.4)

ตลาดนัดที่เกิดขึ้นทุกจังหวัดอย่างมากมาย และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนผู้ใน ตลาดนัดรู้สึกว่ายอดขายของเขาตกไปมาก ในช่วงก่อนปี 2540 เล็กน้อยมีการขยายตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่เกิดขึ้นเป็นอันมากทำให้ผู้ค้ารายย่อยต้องปิดกิจการประมาณ 125,000 ราย ในช่วงปี 2542-2545 (Poorpangsakorn, 2002, p. 135) ผู้ค้าในตลาดนัดก็เป็นผู้ค้ารายย่อยจะได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่หรือไม่ ทำให้ผู้วิจัยสนใจผู้ค้ารายย่อยเป็นใคร เคยประกอบอาชีพอะไรมาก่อน มีรายได้ กำไรเท่าไร มีการปรับตัวอย่างไร ทำให้ผู้ซื้อมาซื้อของที่ตลาดนัด ประเด็นปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจและทำวิจัยเรื่องนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการและการปรับตัวของตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยในตลาดนัดภาคอีสานที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม
2. เพื่อค้นหาข้อเสนอแนะในการพัฒนาตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อย เพื่อส่งต่อไปยังผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ใหม่ในเรื่องการกำเนิดและพัฒนาการของตลาดนัด ผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน
2. ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะเสนอต่อผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารตลาดนัด อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ค้ารายย่อย ผู้บริโภค ผู้บริหาร/เจ้าของตลาดนัดในภาคอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนาม จาก 12 ตลาดใน จ.นครพนม (ตัวแทนอีสานเหนือ) จ.ขอนแก่น (ตัวแทนอีสานกลาง) และ จ.สุรินทร์ จ.อุบลราชธานี (ตัวแทน

อีสานใต้) สัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ค้ารายย่อย ผู้ตั้งตลาดนัด ผู้จัดการตลาดนัด ผู้บริหารตลาดนัด และผู้รู้ประวัติตลาดนัด 163 คน สัมภาษณ์เชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเชิงปริมาณซึ่งผ่านการทดลองใช้นำไปสัมภาษณ์จากผู้ค้ารายย่อย จำนวน 685 คน ผู้ซื้อ จำนวน 480 คน นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ (ค่าเฉลี่ย ร้อยละ) แล้วนำมาสังเคราะห์กับรวมกับข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อติดตามหาข้อสรุป

ผลการวิจัย

1. กำเนิดและพัฒนาของตลาดนัด

1.1 ตลาดนัดที่เก่าแก่ที่สุดในภาคอีสาน และในประเทศเท่าที่มีหลักฐานขณะนี้คือ ตลาดนัดเทศกาลนมัสการพระธาตุพนม เดือน 3 ขึ้น 10 ค่ำถึงแรม 1 ค่ำ ซึ่งเป็นพระธาตุที่มีคนทั้งฝั่งอีสานและลาวนับถือศักดิ์สิทธิ์ที่สุด เทศกาลดังกล่าวมีมาตั้งแต่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 12-15 หรือประมาณ 1100-1400 ปี ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน ตลาดนัดดังกล่าวผู้ค้าได้เป็นผู้ค้าอาชีพแบบในปัจจุบัน แต่เป็นชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่อยู่ไม่ไกลจากพระธาตุพนม นำผลผลิตที่ตนทำมาค้าขายแลกเปลี่ยนในช่วงเทศกาล 7 วัน ซึ่งมีปีละครั้ง จึงมิได้มีรายได้มากพอจากการขายของ 7 วัน พอจะทำเป็นอาชีพได้

ส่วนตลาดนัดในกลุ่มตัวอย่าง 12 ตลาด 6 ประเภท พบว่า หากดูตั้งแต่ปีที่ตั้งตลาดอย่างไม่เป็นทางการ ตลาดนัดที่ตั้งมานานที่สุดมีอายุ 73 ปี (ตลาดนัดชายแดนไทย-ลาว ธาตุพนม) ตลาดส่วนใหญ่คือ 9 ใน 12 ตลาด (หรือ 75%) ตั้งตลาดนัดตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤติฟองสบู่แตก

ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิด 5 ตลาดนัด คือ นโยบายของรัฐหรือภาครัฐ ทำให้เกิดตลาดนัดชายแดน 2 ตลาด นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า นโยบายของรัฐและเทศบาลที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและลดมลพิษทางอากาศทำให้เกิดตลาดนัดถนนคนเดินขอนแก่น และสังขะ นโยบาย green university ทำให้เกิดตลาดกรีนมอ และมีอีก 6 ตลาด ที่เกิดจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ส่งผลให้เกิดตลาดเปิดท้ายขายของและกลายเป็นตลาดนัดคลองถม มีเพียงตลาดเดียวที่เอกชนตั้งตลาดนัดเพราะมีสถานที่ท่องเที่ยวเกิดขึ้นหลายแห่งใกล้ตำแหน่งที่ตั้งตลาดนัด

อายุเฉลี่ยของตลาดนัดไม่เป็นทางการ 20.42 ปี อายุมากที่สุด 73 ปี น้อยที่สุด 5 ปี แล้วอายุเฉลี่ยของตลาดนัดอย่างเป็นทางการ 15.92 ปี อายุมากที่สุด 23 ปี และน้อยที่สุด 5 ปี

กล่าวโดยสรุป ตลาดนัดส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นต้นมาทำให้แรงงานภาคบริการบางส่วนต้องหันมาค้าขายในตลาดนัดเพื่อความอยู่รอดยิ่งกว่านั้น ปัญหาเศรษฐกิจไทยที่ตกต่ำในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ทำให้ผู้ค้าตลาดนัดรายได้ลดลงจึงต้องทำการเกษตรไปด้วยเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ค้าทั้งหมด

1.2 จำนวนประชากรมีความสัมพันธ์กับตลาดนัดเป็นอย่างยิ่ง จังหวัดที่มีประชากรมากทำให้เกิดตลาดนัดเป็นจำนวนมากด้วย อำเภอเมืองมีตลาดนัดมากกว่าอำเภออื่น จำนวนของตลาดนัดในอำเภอเมืองโดยเฉลี่ย 16 ตลาด ในขณะที่อำเภอที่เหลือเฉลี่ยแล้วมีตลาดนัดเพียง 3.3 ตลาดต่ออำเภอ อำเภอเมืองมีตลาดนัดมากกว่าอำเภออื่นถึง 12.7 ตลาดหรือมากกว่าร้อยละ 385 จำนวนประชากรมากเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดตลาดนัดแต่มีปัจจัยเดียวต้องมีปัจจัยอื่นประกอบเช่นมีถนนใหญ่ผ่านมีที่จอดรถ ไม่มีตลาดนัดอื่นอยู่ใกล้ ๆ

ตารางที่ 1 ปีที่ตั้งตลาดนัด

ชื่อตลาดนัด	อำเภอ, จังหวัด ที่ตั้งตลาดนัด	ขนาด (ผู้ค้า)	ปีที่ตั้งตลาด (พ.ศ.)	
			ไม่เป็น ทางการ	เป็น ทางการ
1. ตลาดนัดชายแดนไทย-ลาว ราชบุรินทร์ (ท)	อ.ราชบุรินทร์ จ.นครพนม	610	2489	2542
2. ตลาดนัดชายแดนไทย-กัมพูชาช่อง อานม้า (อช)	อ.น้ำยืน จ.อุบลราชธานี	155	2518	2542
3. ตลาดนัดคลองถมท้ายเมือง (อ)	อ.เมือง จ.นครพนม	147	2542	2542
4. ตลาดนัดคลองถมปลาปาก (อ)	อ.ปลาปาก จ.นครพนม	134	2546	2546
5. ตลาดนัดคลองถมบ้านทุ่ม (อ)	อ.เมือง จ.ขอนแก่น	189	2552	2552
6. ตลาดนัดคลองถมอ่างศิลา (อ, ท)	อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี	185	2539	2539
7. ตลาดนัดคลองถมชุมพลบุรี (อ)	อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์	120	2557	2557
8. ตลาดนัดกรีนมอ มทร.สุรินทร์ (ม)	อ.เมือง จ.สุรินทร์	300	2556	2556
9. ตลาดนัดถนนคนเดินขอนแก่น (ท)	อ.เมือง จ.ขอนแก่น	362	2553	2553
10. ตลาดนัดถนนคนเดินสังขะ (ท)	อ.สังขะ จ.ขอนแก่น	115	2557	2557
11. ตลาดนัดคำหญ้าแดง (อ)	อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น	266	2549	2549
12. ตลาดนัดวัดแจ้ง (ว)	อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	200	2541	2541

ที่มา: จากการสำรวจ, ในวงเล็บคือเจ้าของตลาด ท = เทศบาล, อช = อุทยานแห่งชาติ, อ = เอกชน, ม = มหาวิทยาลัย, ว = วัด

2. ผู้ค้าตลาดนัดในเชิงสถิติ

2.1 ผู้ค้าตลาดนัดเป็นผู้หญิง 7 ใน 10 คน ที่เหลือเป็นผู้ชาย ส่วนใหญ่อายุ 41-60 ปีพักอยู่ห่างจากตลาดนัดโดยเฉลี่ย 20.53 กม.

2.2 พื้นที่ค้าจากการสุ่ม ผู้ค้า 36 ราย จาก 2 ตลาดนัด พบว่าไปค้าในตลาดนัดถึง 80 ตลาด กระจายอยู่ใน 6 จังหวัด

2.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของผู้ค้าเฉลี่ย 4.36 คน เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ค้า จ้างแรงงานมาช่วง 1-2 คน ครัวเรือนที่เหลือ ค้าขายคนเดียวหรือมีคนในครัวเรือนมาช่วยขาย

2.4 ผู้ค้า ร้อยละ 38 เคยเป็นเกษตรกรมาก่อน และในปัจจุบันร้อยละ 46.1 ทำเกษตรควบคู่ไปการค้าในตลาดนัด ร้อยละ 42.8 ค้ามานานกว่า 5 ปี 1 ใน 3 ค้ามา 5-15 ปี เฉลี่ยทุกคนค้ามา 10.60 ปี และค้าในตลาดนัด 5.39 ปี

2.5 ในรอบสัปดาห์ ผู้ค้า ค้าในตลาดนัดเฉลี่ย 3.43 วัน หรือ 14 วัน/เดือน กลุ่มที่ค้า 6-7 วัน ต่อสัปดาห์ เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด มีร้อยละ 28.9

2.6 วิธีสั่งซื้อสินค้า ร้อยละ 71.7 เดินทางไปซื้อสินค้าด้วยตนเอง เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพตรงความต้องการ มีเพียง ร้อยละ 12.4 ที่สั่งซื้อทางโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 84.2 จ่ายค่าสินค้าเป็นเงินสด มีเพียงร้อยละ 10.8 ที่จ่ายทางระบบออนไลน์ของระบบธนาคาร

2.7 ยอดขายเฉลี่ยต่อนัด 4087 บาท/ราย ตลาดนัดชายแดน มียอดขายต่อนัดสูงสุดคือเฉลี่ยต่อนัด 7742 บาท/ราย

2.8 กำไรเฉลี่ยต่อนัด 1522 บาท/ราย คิดเป็นร้อยละ 40.67 ของยอดขาย โดยตลาดนัดชายแดนมีกำไรเป็นตัวเงินเฉลี่ยต่อนัดสูงสุด 2665 บาท/ราย แต่ถ้าคิดกำไรเป็นร้อยละ เฉลี่ยสูงสุดคือ ตลาดนัดสี่แยกมีกำไรเฉลี่ยร้อยละ 48.95 ของยอดขาย

2.9 ผู้ค้าร้อยละ 97.2 ต้องการค้าขายไปเรื่อย ๆ ไม่คิดจะเลิก แสดงให้เห็นว่าผู้ค้าพอใจในอาชีพนี้ แม้ว่าการค้าในปัจจุบันช่วง 5 ปีที่ผ่านมาไม่ได้ แต่เมื่อถามว่าอยากให้ลูกค้าแบบผู้ค้าหรือไม่ รวบรวมหนึ่งไม่ต้องการให้ลูกค้าอาชีพนี้ เพราะลำบากกินนอนไม่เหมือนคนอาชีพอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป ผู้หญิงมีบทบาทมากที่สุดในตลาดนัดทั้งผู้ค้าและผู้ซื้อ (ดูข้อ 4) เพราะผู้หญิงรู้เรื่องในครัวเรือนดีกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะเรื่องอาหาร ของใช้ในครัวเรือน และเสื้อผ้า เมื่อมาค้าขายหรือมาเป็นผู้ซื้อก็เข้าใจดีว่าจะซื้อ จะขายอะไร เนื่องจากตลาดนัดมักจะตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งผู้ค้าผ่านไปมาเยอะ แต่คนก็ไม่มากพอที่จะขายทุกวันจึงต้องเดินทางไปค้าในตลาดนัดอื่น สัปดาห์หน้าจึงจะเวียนมาค้าในตลาดนัดเดิม ตลาดนัดของผู้ค้าแต่ละคนจึงมีมากถึง 3-5 ตลาดต่อสัปดาห์หรือต้องไปค้าเฉลี่ยราว 14 วันต่อเดือน การค้าตลาดนัดจึงมีกำไรสูงกว่าตลาดสดในเมืองและตลาดสดในชนบท ผู้ค้าเกือบทั้งหมดจึงพอใจในอาชีพนี้ไม่คิดจะเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น แม้ว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจไทยตกต่ำยอดขายตกลงมาอย่างต่อเนื่องผู้ค้าเกือบครึ่งหนึ่งจึงยังทำการเกษตรควบคู่กันไป

3. วิถีชีวิตผู้ค้าในตลาดนัด

ศึกษาวิถีชีวิตเชิงลึกจากผู้ค้า 113 ราย และผู้จัดการตลาดนัด 12 แห่ง พบว่า ทั้งสองฝ่ายต้องปรับตัวมาก เช่น ผู้ค้าอาหารทะเลมียอดขายและกำไรสูงสุด คือ กำไรเฉลี่ย/เดือน 135,000-300,000 บาท แต่จำนวนผู้ค้าอาหารทะเลแต่ละตลาดมีน้อยเพียง 1-2 ราย เพราะต้นทุนของสินค้าทะเลสูงมาก เช่น กุ้ง 200-300 บาท/กก. นอกจากนั้นผู้ค้าอาหารทะเลต้องมีห้องเย็นเพื่อเก็บสินค้าที่ขายไม่หมดเอาไว้ไม่ให้เสีย ซึ่งต้นทุนห้องเย็นขนาดปานกลาง 4-5 แสนบาท ต้นทุนที่สูงมากจึงจำกัดผู้ค้า อาชีพค้าเนื้อหมูก็ทำรายได้และกำไรสูง แต่ก็มีผู้ค้าน้อยรายเพราะ ต้องมีทุนมาก ต้องซื้อหมูมาเลี้ยงสำรองไว้ตลอดเวลา เพื่อรับประกันว่าเราจะมีหมูสดขายทุกวันที่มีตลาดนัด ซึ่งต้องฆ่าหมูอย่างน้อย 1 ตัว/นัด และต้องขายให้หมด มิฉะนั้นหมูที่เหลือต้องแช่เย็นไว้ ซึ่งจะไม่สด เท่าหมูที่ขายวันต่อวัน

จำนวนผู้ค้าในแต่ละสินค้าในแต่ละตลาด ผู้จัดการตลาดจะต้องไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป เพราะจะเกิดการแข่งขัน ด้านราคามากเกินไป จนอาจทำให้ผู้ค้าขาดทุนและต้องเลิกขาย ทำให้ผู้จัดการตลาดขาดรายได้จากค่าเช่าตลาด

สำหรับผู้ค้าที่ต้องการให้อาชีพของตนอยู่ได้นาน ๆ มีสินค้า 2 ประเภท คือประเภทอาหาร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น มนุษย์ต้องบริโภคทุกวัน ทุกตลาดนัดจึงมีผู้ค้าอาหารมากที่สุด อีกประเภทหนึ่งที่ขายได้เสมอ ราคาดี คือ เป็นสินค้าที่หายาก เช่น รังต่อ เป็นสินค้าที่ขายในตลาดนัดชายแดน ขายได้ราคาสูงกว่าในลาวถึง 4 เท่า เพราะในไทยหาได้ยาก อีกรายขายขนมไทยย้อนยุค ซึ่งมีผู้ขายน้อยรายมาก ผู้ค้าที่ค้าอยู่นาน 3 ปีขึ้นไปส่วนมากจะรู้จักแข็งในสินค้าของตน เช่น ผู้ค้าสินค้าทะเล รู้ว่าสินค้าของตนสดกว่า และถูกกว่าในห้างสรรพสินค้า อาหารจำพวกปิ้งย่าง ไม่มีขายในห้างสรรพสินค้าเพราะจะสร้างกลิ่นในห้าง ใกล้เคียง ๆ มีน้อย

มากในกัมพูชา และเวียดนาม เพราะระบบการควบคุมโรคสัตว์ใน 2 ประเทศยังไม่ทันสมัย ไก่จากไทยปลอดโรคจึงมีการนำเข้าจากตลาดนัดชายแดนไทย-กัมพูชา ช่องอานม้าเป็นจำนวนมากมาหลายปีแล้ว

4. พฤติกรรมผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) ในตลาดนัด

ตลาดนัดจะอยู่ได้หรือไม่ได้ขึ้นกับผู้ซื้อหรือผู้ขายมากกว่า ผู้ซื้อหรือลูกค้าของตลาดนัด 3 ใน 4 เป็นผู้หญิง อายุเฉลี่ย 40.7 ปี กลุ่มใหญ่ที่สุด อายุ 20-40 ปี โดยกลุ่มผู้มีอาชีพเกษตรกรเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในภาพรวม ในตลาดนัด 6 ประเภท ผู้ซื้อที่มีอายุน้อยที่สุด คือ ตลาดนัดถนนคนเดิน ส่วนอาชีพข้าราชการ ลูกจ้าง รัฐบาลกิจ เป็นผู้ซื้อกลุ่มใหญ่ที่สุดของตลาดนัดสีเขียว

ส่วนสินค้าที่ผู้ซื้อต้องการมากที่สุดทุกประเภทของตลาด (1) กับข้าวสำเร็จรูป (2) ผลไม้ (3) ผัก (4) เสื้อผ้า, รองเท้า (5) อาหารพื้นบ้าน ระยะทางเฉลี่ยจากที่พักของผู้ซื้อถึงตลาดสด 15.91 กม. แต่กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ 2 ใน 3 อยู่ห่างจากตลาดนัดไม่เกิน 10 กม. พาหนะที่ลูกค้าใช้ในการเดินทางมาตลาดนัดสูงสุด คือ รถจักรยานยนต์ เหตุผลสำคัญที่ผู้ซื้อมาซื้อของจากตลาดนัดคือ (1) ความหลากหลายของสินค้า (2) ใกล้บ้าน (3) สินค้าราคาถูก ตรงนี้คือส่วนที่ตลาดนัดต่างกับตลาดสดซึ่งแห่งผลที่ผู้ซื้อมาซื้อเพราะ (1) ใกล้บ้าน (2) สินค้าราคาถูก สิ่งที่ผู้ซื้อต้องการให้ปรับปรุงมากที่สุดคือ (1) ที่จอดรถ (2) ทางเดินในตลาด (3) ความสะอาด

อนึ่งในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มของผู้บริโภคในเมืองอีสาน จะหันไปสั่งอาหารสำเร็จรูปจากบริษัท Food delivery เช่น Grab, Food Panda ซึ่งอาจกระทบยอดขายของตลาดนัด แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่รักความสะดวกสบายของผู้บริโภค ซึ่งเป็นเช่นนี้มานานแล้ว ผู้ตั้งบริษัทเข้าใจ จึงคิดระบบ สร้าง App และตั้งบริษัทขึ้นมา ได้รับการตอบรับจากลูกค้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจจะทำให้ลูกค้าของตลาดนัดส่วนหนึ่งหายไปเพราะตลาดนัดขายอาหารสำเร็จรูปด้วย ซึ่งผู้ค้าตลาดนัดอาจต้องปรับตัวตามไปด้วย

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยที่ได้ข้อสรุปว่าตลาดนัดในอำเภอเมืองมีจำนวนมากที่สุด โดยเฉลี่ยแล้ว 1 อำเภอมี 16 ตลาด ในขณะที่อำเภออื่น 1 อำเภอมีเพียง 3.3 ตลาด สอดคล้องกับทฤษฎีย่านกลาง (Central Place) ของ Walter Christaller ซึ่งกล่าวว่า บริเวณย่านกลางมีหน้าที่จัดหาสินค้า (เช่น ตลาด ตลาดสด ตลาดนัด ศูนย์การค้า) และบริการ (เช่น ออกเอนด์ที่ดิน ตัดสินคดี สอนนักเรียน นักศึกษา รักษาพยาบาล ซ่อมเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ) ให้กับบริเวณบริการ (พื้นที่ตั้งชุมชนในรัศมีบริการ) และใช้เวลาเดินทางน้อยที่สุด (Christaller, 1966, pp.40-44) ผู้ที่อยู่ในอำเภอเมือง (ร้อยละ 52.5 ของผู้ซื้อตลาดนัดทั่วไปและตลาดนัดคลองถม ซึ่งอยู่ในอำเภอเมืองเกือบทั้งหมดเดินทางมาตลาดน้อยกว่า 5 กม.) ใกล้ศูนย์กลางของย่านกลางที่สุดจึงเดินทางน้อยที่สุด และเพราะย่านกลางมีสินค้าบริการมากที่สุดของจังหวัด เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนอยากอยู่ในพื้นที่ย่านกลางมากที่สุด ส่งผลให้อำเภอเมืองมีประชาชนมากกว่าอำเภออื่น (อำเภอเมืองมีประชากร และ 11.6-21.5 ของประชากรทั้งจังหวัด)

2. ตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่จะอยู่ในเมืองใหญ่ด้วย เช่น ตลาดนัดถนนคนเดินขอนแก่น (ผู้ค้า 362-1000 ราย) ซึ่งเป็นตลาดนัดที่ใหญ่ที่สุดของ จ.ขอนแก่น ตลาดนัดกรีนมอ (ผู้ค้า 300 ราย) เป็นตลาดนัดที่ใหญ่ที่สุดของ จ.สุรินทร์ ตลาดนัดวัดแจ้ง (ผู้ค้า 200-300 ราย) เป็นตลาดนัดที่ใหญ่ที่สุดของ จ.อุบลราชธานี ส่วนตลาด

นัดที่อยู่ในอำเภออื่น ส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กกว่า ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีย่านกลางที่กล่าวว่า ความเป็นย่านกลางมีความแตกต่างกันตามศักยภาพของเมือง เมืองในอำเภอเมือง มีศักยภาพสูงกว่า เมืองในชนบท มีเพียงตลาดนัดชายแดนไทย-ลาวธาตุพนม ที่ไม่เป็นไปตามทฤษฎีย่านกลาง เพราะมีได้ออยู่ในอำเภอเมือง อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดนครพนมถึง 55 กม. แต่กลับเป็นตลาดนัดที่ใหญ่ที่สุดของ จ.นครพนม (ผู้ค้า 614 ราย) เหตุที่มีผู้ค้าและผู้ซื้อมากที่สุด เพราะมีชาวลาวข้ามมาจากฝั่งลาวมาใช้บริการ รว 50-60% ของผู้ใช้บริการทั้งหมด ซึ่งข้อสรุปนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ หลีเจริญ ที่ได้ข้อสรุปว่า พื้นที่ซึ่งมีประชากรมีความหนาแน่นสูง ตลาดนัดก็มีขนาดใหญ่ด้วย (Leechareon, 1976, pp.70-75)

3. ทฤษฎีย่านกลางที่ว่า ย่านกลางที่มีศักยภาพสูงจะมีชนิดของสินค้า และจำนวนประชากรมากกว่า ย่านกลางที่มีศักยภาพต่ำกว่า ซึ่งงานวิจัยคณะของเราที่สอดคล้องกับทฤษฎีนี้ เพราะตลาดนัดใน อ.เมือง มีทั้งผู้ซื้อผู้ขายมากกว่า มีประชากรมากกว่า และมีสินค้าหลากหลายกว่า มีทั้งสินค้าที่จำเป็นมาก เช่น อาหาร เสื้อผ้า และสินค้าที่จำเป็นน้อย (สินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องประดับ เครื่องสำอาง ของเด็กเล่น) ในขณะที่ตลาดนัดในอำเภอรอบนอก นอกจากมีจำนวนผู้ซื้อผู้ขายน้อยเพราะมีประชากรน้อยกว่าแล้ว สินค้าก็หลากหลายน้อยกว่า และเป็นสินค้าที่จำเป็น ส่วนที่สินค้าไม่จำเป็นไม่มี หรือมีผู้ขายน้อยมาก เพราะเป็นสินค้าที่ขายได้น้อย นอกจากนี้ยังมีตลาดนัดอีกหลายแห่ง มีผู้ค้าเพียง 10-20 ราย มีสินค้าเฉพาะที่จำเป็น (แต่ตลาดเหล่านี้ คณะวิจัยของเราไม่ได้เลือกศึกษา) ที่จริงในอำเภอรอบนอกเกิดก่อนในอำเภอเมืองเพราะในอำเภอเมืองมีตลาดสดอยู่แล้วแต่อำเภอรอบนอกไม่มีทั้งตลาดสดและตลาดนัด ตลาดนัดจึงเกิดขึ้นก่อนเพราะชุมชนมีอำนาจซื้อน้อยไม่มากพอจะทำให้เกิดตลาดสด

4. J.H. Stine ได้วิจัยตลาดนัดในเกาหลี พบว่า ตลาดนัดเกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งชุมชนอยู่ห่างกัน แต่ละชุมชนมีประชากรไม่มากพอ ที่จะเปิดตลาดถาวร (Stine, citing in Leechareon, 1976, p.11) ซึ่งงานวิจัยคณะของเราที่พบตลาดนัดหลายตลาดนัดที่พยายามเปิดมากกว่า 1 วัน (นัด) ต่อสัปดาห์ เช่น ตลาดนัดคลองถมบ้านห่ม และตลาดนัดคำหย่าง ซึ่งพยายามเปิด 2 วัน/สัปดาห์ แต่ลูกค้าน้อยลงมาก จึงกลับไปเปิดวันเดียวเหมือนเดิม สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ วาณี เรืองดิolkokrat ที่พบว่า ตลาดนัดเปิดทุกวันไม่ได้ เพราะชุมชนใกล้ตลาดนัดมีขนาดเล็ก ประชากรน้อย ไม่มีอำนาจซื้อมากพอที่ตลาดนัดจะขายทุกวันได้ (Ruengdikokrat, 1988, pp.30-41)

5. คณะวิจัยของเราพบว่า ตลาดนัดทุกแห่งตอนแรกตั้ง มีขนาดเล็ก มีผู้ค้าและผู้ซื้อน้อย แต่เมื่อเวลาผ่านไป การคมนาคมที่ดีขึ้นมาก จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น และผู้คนครอบครองรถยนต์ และรถจักรยานยนต์มากขึ้น ทำให้ผู้ค้ามากขึ้นและผู้ซื้อก็เพิ่มขึ้นด้วย คือตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งคล้ายกันกับงานวิจัยของ Akin L. Mabogunge ซึ่งศึกษาตลาดนัดในเมือง Logos เมืองหลวงของไนจีเรีย พบว่า ตลาดนัดและตลาดในเมืองนี้มีจำนวนลดลง และตลาดที่เหลือมีขนาดใหญ่มากขึ้น (Mabogunge, 1964, pp.301-303) และวิทยานิพนธ์ของ กนกพร กระบวนศรี ที่วิจัยที่เชียงใหม่-ลำพูน ซึ่งได้ผลคล้ายกัน ส่วนจำนวนตลาดนัดของไทย ที่คณะวิจัยของเรา ก็พบว่า ผู้จัดตั้งตลาดนัดตั้งตลาดเป็นจำนวนมาก แต่จะมีตลาดนัดราว 10% ที่ยืนยงมาถึงปัจจุบัน อีก 90% ตั้งแล้ว ผู้ซื้อไม่ติด ผู้ค้าก็ต้องหาตลาดนัดใหม่ ตลาดนั้นก็เลิกไปหาตลาดนัดใหม่ ถ้าขายดีมีกำไรก็ขายไปเรื่อย ๆ ยิ่งตลาดใหญ่ยังมีผู้ค้าอยากจะทำมากขึ้นจนตลาดนั้นไม่พอให้ตั้งแผงขาย เช่น ตลาดนัดถนนคนเดิน

ขอนแก่น ตลาดนัดคลองถมบ้านทุ่ม ตลาดนัดคำหญ้าแดง ตลาดกรีนมอ เป็นต้น ตลาดนัดใหญ่ จึงมีแรงดึงดูดให้ผู้ค้าและผู้ซื้อเข้ามาใช้บริการ มากกว่าตลาดนัดเล็กเสมอ ตลาดนัดที่อยู่รอดจึงเป็นตลาดนัดที่ปรับตัว ทั้งผู้จัดการตลาด ผู้ค้า ผู้ซื้อ ให้มีความสมดุลกัน ตลาดนัดใหญ่มีผู้ขายมาก ยังมีสินค้าหลากหลายยังมีผู้ซื้อมาก ผู้ซื้อ 많ียังทำให้ผู้ซื้อเลือกสินค้าได้มาก ผู้ซื้อ มากยังทำให้ผู้ขายสินค้าได้มาก มีกำไรมาก ยังทำให้ผู้ค้าที่ตลาดนัดอื่นอยากมาขายมาก แต่ถ้าผู้ค้ามาก โดยเฉพาะสินค้าประเภทเดียวกันมีหลายราย ก็เกิดการแข่งขันด้านราคา มากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อผู้ซื้อ แต่ถ้าผู้ค้าลดราคามากกว่าผู้ค้าที่ขายสินค้าอย่างเดียวกันและมีแผงใกล้เคียงกัน เพื่อดึงดูดลูกค้า อาจจะเกิดการขัดแย้งกับผู้ค้าชนิดเดียวกัน และอาจจะทำให้ผู้ค้าบางรายขาดทุนได้ ถ้าขายในราคาต่ำเกินไป และบางที่อาจจะทำให้ผู้ค้าบางรายต้องเลิกขายในตลาดนัดนั้น เพื่อไปหาตลาดใหม่ที่มีผู้ค้าสินค้าชนิดนั้นน้อยรายกว่า (Theerasasawat, 2020, p.55)

6. จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า จุดเด่นหรือศักยภาพที่ทำให้ตลาดนัดอยู่ได้คือ

6.1 ความหลากหลายของสินค้าในตลาดนัดมีมากกว่าตลาดสด เพราะ จำนวนผู้ค้าในตลาดนัดมีมากกว่าตลาดสด ตลาดนัดเฉลี่ยมีผู้ค้า 232 ราย/ตลาด ในขณะที่ตลาดสดในอำเภอชนบทมีผู้ค้าเฉลี่ย 125 ราย/ตลาด (Theerasasawat, 2019, pp.163-164) ตลาดสดในเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ 184 ราย/ตลาด (Theerasasawat, 2018, pp.230-231)

6.2 ตลาดนัดอยู่ใกล้บ้าน (35.8% ของผู้ซื้อที่มีบ้านพักอยู่ห่างจากตลาดนัดน้อยกว่า 5 กม. 30% อยู่ห่าง 5-10 กม. 2 กลุ่มนี้รวมกันคือ 2 ใน 3 ของผู้ซื้อทั้งหมด)

6.3 สินค้าราคาถูกในความเห็นของผู้ซื้อ แต่เมื่อเก็บข้อมูลจริง โดยเปรียบเทียบกับราคาสินค้าในตลาดสดที่เรารู้ พบว่า ผัก 8 ชนิด ผลไม้ 2 ชนิดในตลาดสด บางลำภู ในเมืองขอนแก่น ราคาสูงกว่าตลาดนัดคำหญ้าแดง 8 ชนิด (80%) ถูกกว่า 2 ชนิด (20%) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ ตลาดนัดคลองถมบ้านทุ่ม พบว่า ราคาในตลาดสดบางลำภู สูงกว่าตลาดนัดคลองถม 5 ชนิด แต่ราคาต่ำกว่า 5 ชนิด แต่ลองไปเปรียบเทียบราคาในห้าง TOPS ในห้างเซ็นทรัลขอนแก่น ในช่วงเดียวกัน พบว่า ในห้างฯ แพงกว่ามาก เช่น กะหล่ำปลี 59 บาท/กก. (ในตลาดนัด 20 บาท/กก.) ฟักทอง 59 บาท/กก. (ในตลาดนัด 20 บาท/กก.) กลัวยี่น้ำว่า 49 บาท/หรีขนาดกลาง (ในตลาดนัด 30 บาท) สรุปว่า ราคาในตลาดนัดถูกกว่าหรือพอ ๆ กับตลาดสด แต่ถูกกว่าในห้างสรรพสินค้ามาก

6.4 ยอดขายและกำไร เมื่อเปรียบเทียบกับตลาดสด พบว่า ยอดขายต่อวันต่อรายของตลาดนัด ต่ำกว่าตลาดสดในเมืองและในชนบทไม่มากนัก ส่วนกำไรเป็นตัวเงินก็พบว่า ต่ำกว่า ตลาดสดในเมือง 385 บาท/วัน หรือ 25.3% แต่สูงกว่า ตลาดสดในชนบท 228 บาท/วัน หรือ 17.6% แต่เมื่อคิดกำไรร้อยละ ต่อยอดขายแล้วพบว่า ตลาดนัดมีกำไรเฉลี่ยสูงสุด คือ ร้อยละ 40.67 ในขณะที่ตลาดสดในเมืองมีกำไร ร้อยละ 36.84 ตลาดสดในชนบท ร้อยละ 31 ซึ่งกำไรต่อยอดขายที่สูงขนาดนี้จึงเป็นจุดแข็งของตลาดนัด ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนผู้ค้าและจำนวนตลาดนัดเพิ่มขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

ตาราง 2 เปรียบเทียบยอดขายและกำไรของตลาดนัดกับตลาดสด

ยอดขายและกำไร	ตลาดนัด (A)	ตลาดสดในเมือง (B)	ตลาดสดในชนบท (C)
1. ยอดขาย/วัน/ราย (บาท)	4087	5176	4117
2. กำไร/วัน/ราย (บาท)	1522	1907	1294
3. กำไร/วัน/ราย (% ต่อยอดขาย)	40.67	36.84	31.0

ที่มา : A จากการสำรวจ, B จาก (Theerasasawat, 2018, p.XII ; C จาก (Theerasasawat, 2019, p.VI)

สรุป

ตลาดนัดที่เก่าแก่ที่สุดในภาคอีสานคือ ตลาดนัดเทศบาลหัวพระธาตุพนม เดือน 3 ซึ่งมีมานานนับตั้งแต่สร้างพระธาตุเสร็จและมีการฉลองพระธาตุนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา แต่ผู้ค้าในตลาดนัดดังกล่าวในช่วงทศวรรษก่อนขึ้นไป เป็นเกษตรกรมิใช่ผู้ค้าอาชีพ เพราะค้าขายเพียงปีละ 7 วันเท่านั้น ตลาดนัด 5 ใน 12 ตลาดเกิดขึ้นเพราะนโยบายภาครัฐ คือนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าทำให้เกิดตลาดนัดชายแดน นโยบายรักษาสันติภาพโดยลดมลพิษจากการจราจรแออัดของรถยนต์ผนวกกับการต้องการให้ประชาชนมีที่ขายสินค้า ทำให้เกิดตลาดนัดถนนคนเดิน 6 ใน 12 ตลาดเกิดขึ้นเพราะวิกฤติทางเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ทำให้คนตกงานเป็นจำนวนมาก คนเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้นำของใช้ เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ของตนเองที่มีสภาพดีมาเปิดขายรถขาย ทำให้เกิดตลาดนัดคลองถมขึ้นเป็นตลาดนัดที่แพร่หลายที่สุด อีก 1 ตลาดเกิดจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เพิ่มขึ้น สามในสี่ของตลาดนัดที่ศึกษาเกิดขึ้นหลังวิกฤติฟองสบู่แตก ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา อายุเฉลี่ยของตลาดนัดอย่างไม่เป็นทางการ 20.42 ปี ตลาดนัดอยู่ในอำเภอเมืองมากที่สุดโดยเฉลี่ย 16 แห่ง ส่วนอำเภอที่เหลือมีตลาดนัด 3.3 แห่ง/อำเภอ เพราะอำเภอเมืองมีประชากรหนาแน่นที่สุดเนื่องจากเป็นย่านกลางซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครอง เศรษฐกิจ การบริการต่าง ๆ ของจังหวัด ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีย่านกลาง (Central Place) ของ Walter Christaller ส่วนผู้ค้าในตลาดนัดในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังทำการเกษตร และก่อนมาค้าขายก็เคยทำเกษตรมาก่อน คนเหล่านี้พอใจในอาชีพค้าขาย เพราะ 97.27% ต้องการค้าขายต่อไปเรื่อย ๆ เนื่องจากรายได้ดี มียอดขายเฉลี่ย 4,089 บาท/วัน/ราย และมีกำไรโดยเฉลี่ย 40.69% ของยอดขาย ส่วนผู้ซื้อเลือกที่จะมาซื้อตลาดนัดเพราะตลาดนัดมีสินค้าหลากหลาย ใกล้บ้าน (2 ใน 3 อยู่ห่างจากตลาดนัดไม่เกิน 10 กิโลเมตร) และสินค้าราคาถูก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล

1.1 ตลาดนัด 1 ตลาด มีผู้ค้าโดยเฉลี่ย 232 คน ผู้ค้า 1 คน มีคนในครัวเรือน 4.36 คน ผู้ค้า 1 ตลาด จึงมีคนที่ได้ประโยชน์โดยตรงจากการค้า 1011 คน จำนวนตลาดนัดในภาคอีสานมี 1193 ตลาด อัตราส่วนของตลาดนัด 1 แห่ง ต่อประชากร 18,640 คน ตลาดนัดทั้งประเทศมีราว 3571 ตลาด ให้บริการประชาชนไทย 66,558,935 คน นอกจากนั้นในแง่ของรายได้ของผู้ค้า ผู้ค้าตลาดนัด 1 ราย มีรายได้เฉลี่ย/วัน 4087 บาท มีกำไรหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว 1522 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.67 ของยอดขาย ซึ่งสูงกว่าตลาดสดในชนบท ซึ่งมีกำไรร้อยละ 31 และตลาดนัดในเมืองมีกำไรร้อยละ 36.84 จำนวนตลาดในภาคอีสาน 1193 ตลาด จึงมีเงินหมุนเวียนจากยอดขายต่อวัน ราว 948,184 บาท/ปี/ตลาด ใน 1 เดือน ใน 1 ตลาดนัดจะขายอย่างต่ำ 4 ครั้ง

ฉะนั้นใน 1 เดือนจะมีเงินหมุนเวียนอย่างต่ำ 3,792,736 บาท หรือ 45,512,832 บาท/ปี/ตลาด 1193 ตลาดนัดของภาคอีสาน จึงมีเงินหมุนเวียน 54,297 ล้านบาท/ปี หากคิดทั้งประเทศ 3571 ตลาด จะมีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดถึง 162,526 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.94 ของจีดีพีประเทศไทย (GDP ไทยปี 2562 = 17,372,881 ล้านบาท (32.83 บาท/ 1 เหรียญสหรัฐ ณ 15 ธ.ค. 2562) (IMF, 2019, online) ซึ่งเป็นตัวเลขเงินไม่น้อยเลย และครอบคลุมประชากรทั้งประเทศ จะต้องมีโอกาสได้พบตลาดนัดทุก ๆ 1-2 วัน/สัปดาห์ก็มี ตลาดนัดเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารปรุงสุก อาหารแห้ง และอาหารสด และเสื้อผ้าที่สำคัญของประเทศ ที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด และหลากหลายที่สุด รัฐบาลจึงควรสนับสนุนให้ตลาดนัด เป็นตลาดที่สะอาดทั้งอาหารและบริเวณตลาด โดยการจัดการประกวดตลาดนัดสะอาดและน่าซื้อ โดยรัฐบาลตั้งรางวัลตามระดับดาว ถ้าได้ 5 ดาว จะได้รับรางวัลเป็นเงินสด 3 ล้านบาท 4 ดาว 2 ล้านบาท 3 ดาว 1 ล้านบาท ให้แบ่งรางวัลเป็น 3 ส่วน เจ้าของตลาดหรือผู้จัดการตลาด หรือผู้ดูแลตลาดได้ 20% ของรางวัล อีก 50% จัดตั้งกองทุนให้ผู้ค้าในตลาดนัดนำไปหมุนเวียนครั้งละ 1-5 หมื่นบาท/คน ปลอดดอกเบี้ย 6 เดือน หลังจากนั้นเสียดอกเบี้ยต่ำ 4% / ปี อีก 1 ปีครึ่ง หากเกิน 2 ปี นับจากวันกู้เสียดอกเบี้ย 8% / ปี มีกรรมการกองทุนเป็นผู้จัดการหรือผู้ดูแลตลาด กับผู้ค้าที่ได้รับเลือกจากผู้ค้าทั้งตลาด อีก 5-7 คน ดูแลกองทุน อีก 30% ให้รางวัลผู้ค้าที่รักษาความสะอาดของอาหารที่ขาย และความสวยงามของร้าน รางวัลละ 1 หมื่นบาท ตลาดนัดที่ได้รับรางวัลจะได้ตราและขึ้นป้าย 5 ดาวได้ 3 ปี ให้มีคณะกรรมการประเมินตลาดนัด มีกรรมการประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอ และจังหวัด ตัวแทนจากกรมอนามัย สาธารณสุขอำเภอและจังหวัด กรมวิชาการเกษตร สถาบันอาหารกระทรวงอุตสาหกรรม ฝ่ายปกครองของอำเภอ ตัวแทนจากเทศบาล หรือ อบต. เป็นกรรมการ เพื่อประเมินและตัดสินรางวัลตามเกณฑ์ที่รัฐบาลประกาศ รางวัลนี้ให้มือน้อย จังหวัดละ 3 รางวัล ป้ายดาวหน้าตลาดนัด จะช่วยผู้เชื่อมั่นในความสะอาดของสินค้า และผู้ค้าและเจ้าของตลาดหรือผู้จัดการเกิดความภูมิใจในตลาดพวกตน

1.2 ภาครัฐควรให้ความสำคัญของตลาดนัด โดยถือเป็นหน้าที่ที่ดูแลตลาดนัดให้ขายอาหารปลอดภัย มีงบประมาณค่าสารเคมีตรวจอาหารในห้องแล็บ และค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทางอย่างพอเพียงเพื่อส่งเจ้าหน้าที่จากกรมอนามัย สถาบันอาหารกระทรวงอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตร ออกไปสุ่มตรวจ ตลาดนัดปีละ 1-2 ครั้ง หากพบว่าอาหารมีสารหรือจุลินทรีย์ที่เป็นอันตราย ต้องรีบแจ้งผู้ดูแลตลาดและผู้ค้าให้ปรับปรุงโดยด่วน ถ้าผู้ค้าไม่ปรับปรุง ตรวจพบครั้งที่ 2 ให้ปรับ 1-3 พันบาท ถ้าพบปัญหาครั้งที่ 3 ห้ามผู้นั้นค้าในตลาดนั้น แต่ถ้าสุ่มตรวจแล้วไม่พบสารอันตราย ต้องมีหนังสือแจ้ง และให้ตรารับรองมาตรฐานให้แผงอาหารปลอดภัย เพื่อติดไว้หน้าแผงให้ผู้ซื้อเห็นและช่วยในการตัดสินใจซื้อ

2. ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารในท้องถิ่นที่มีตลาดนัด

2.1 ผู้บริหารตลาดนัดไม่ว่าจะเป็นตลาดเอกชนหรือตลาดเทศบาลหรือ อบต. ควรประชุมผู้ค้า ปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ค้าในเรื่องการเลือกสินค้าที่มีคุณภาพ การรักษาความสะอาดในการปรุงอาหาร การจัดร้านให้สวยงาม การรักษาความสะอาดของร้านและตลาด โดยเชิญวิทยากรมาบรรยาย และถือโอกาสประกาศ รายชื่อผู้ค้าที่รักษาความสะอาดของร้าน และจัดร้านได้สวยงามที่สุดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ตลาดสะอาด ซึ่งจะดึงดูดผู้ซื้อ นอกจากจุดแข็งของตลาดนัดที่มีอยู่แล้ว ที่แต่ละตลาดต้องรักษาไว้ คือ ความหลากหลายของสินค้า สินค้าที่มีเอกลักษณ์ของตลาดหรือท้องถิ่น ราคาสินค้าที่ไม่แพง มีที่จอดรถสะดวก และใกล้ผู้ซื้อ

2.2 ผู้บริหารตลาด ควรทำ Website แนะนำตลาดนัดแล้วลง YouTube เพื่อผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว จะได้รู้จักตลาดนั้นขายสินค้าอะไร มีอะไรเป็นสินค้าเด่น ราคาสินค้า ตลาดเปิด-ปิดวันเวลาใด และควรปรับปรุงเว็บไซต์ให้ทันสมัยทุก 6 เดือน ถ้าลงในแผนที่ของกูเกิล (Google map) ด้วย จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปซื้อของตลาดนั้นได้ง่าย และผู้ที่เคยไปใช้บริการจากตลาดสามารถคอมเมนต์และให้ดาวแก่ตลาดนั้นด้วย จะทำให้เจ้าของตลาดหรือผู้จัดการตลาดรู้สถานะตลาดของตนในสายตาของผู้ใช้บริการด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

3.1 หน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ควรให้ทุนสนับสนุนการวิจัย เรื่อง ความสะอาดของอาหารที่มาจากจีน ประเทศในกลุ่มอาเซียน เปรียบเทียบกับอาหารที่ผลิตในประเทศ ที่พบในตลาดนัด ตลาดสด และในห้างสรรพสินค้า ประเภทผัก ผลไม้ ทั้งสดและแห้ง ซึ่งอาหารดังกล่าวมีขายในพื้นที่ดังกล่าว หากพบว่าอาหารที่มาจากที่ใดมีสารที่ไม่ปลอดภัยเกินมาตรฐาน รัฐบาลจะได้มีการออกกฎหมาย ระเบียบ หรือมาตรการเพื่อบังคับให้ผู้ผลิต ผู้ค้าเข้มงวดการผลิต การขายอาหารที่ปลอดภัย เพราะหากอาหารไม่ปลอดภัย สุขภาพของคนทั้งประเทศจะอ่อนแอ และรัฐบาลจะต้องเสียงบประมาณเป็นจำนวนมากในการรักษาประชาชนที่ป่วยจากการรับประทานอาหารดังกล่าว

3.2 ผู้บริโภคในเมืองกำลังหันไปใช้บริการจัดส่งอาหารจากบริษัท Food Delivery หน่วยงานที่ให้ทุน ควรพิจารณาให้ทุนวิจัยผลกระทบของบริษัทเหล่านี้ ที่มีต่อตลาดนัด ตลาดสด ร้านและแผงจำหน่ายอาหาร และปัญหาจราจรในเมือง และผลดีของบริษัทดังกล่าว

ภาพที่ 1 สินค้าจากตลาดนัดชายแดนไทย-ลาว
กำลังขนลงเรือข้ามฟากไปฝั่งลาว 26 ส.ค. 62

ภาพที่ 2 แผงขายซูชิในตลาดนัดถนนคนเดิน ขอนแก่น
11 พ.ค. 62

ภาพที่ 3 ผ้าไหมสินค้าขึ้นชื่อของสุรินทร์ ในตลาดนัด
กรีนมอ อ.เมือง 1 ก.ย. 62

ภาพที่ 4 การลำเลียงไก่เป็นจากตลาดนัดช่องอานม้า
อ.น้ำยืน จ.อุบลราชธานี เข้าสู่กัมพูชา
29 ส.ค. 62

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ที่ให้ทุนแก่คณะผู้วิจัยคือ ทุนเมธีวิจัยอาวุโส เลขที่สัญญา RTA 6080011 ชื่อโครงการ “กำเนิดและพัฒนากิจการของตลาดสด ตลาดนัด และผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน” ระยะเวลา 3 ปี (30 มิถุนายน 2561-29 มิถุนายน 2563)

เอกสารอ้างอิง

- Christaller, W. (1966). *Central Place in Southern Germany*. (G. W. Baskin, Trans.). NY: Prentice Hall.
- IMF (International Monetary Fund). (2019). *Raishue prates riang tam palittapan muanraum nai prates* [List of countries of national gross domestic products (GDP) in 2019]. Retrieved from <https://www.th.m.wikipedia.org>
- Krabuansri, K. (1988). *Taladnut munwian nai phaknue: Koranee suksa nai khet Chiangmai-Lumphun* [Periodic Markets in North: Case Studies in Chiangmai-Lumphun Region]. (M.Sc Thesis Department of Geography, Chiang Mai University).
- Leechareon, K. (1976). *Kanwiko kongsang thang phumisart khong taladnut munwian nai changwad Satul* [Analysis of Geographical Structure of Periodic Markets in Sutun Province]. (M.Ed. Thesis, Srinakarinwirot University).
- Mabogunje, A. (1964). The Evolution and Analysis of Retail Structure of Lagos Nigeria. *Economic Geography*, 40. 304-323.
- Poorponkorn, N. (2002). *Kamkapleek khong thai: ponkrathop khong kam khang kun jak phooprakobkam kapleek khanadyai jak tang prated*. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Ruengdilokral, V. (1988). *Wongjorn kan duenthang khong porka talatnut: koranee suksa Changwad Nakhonpathom lea phaenthee tornueang* [Travelling Pedlar Circuit in Periodic Markets: A Case Study of Changwat Nakhom and Contiguos Areas]. (Thesis Department of Geography, Chulalongkorn University).
- Surin Public Health Office. (2012). *Raingarn saphap thourpai taladnut nai changwad Surin* [Report on General State of Periodic Markets in Surin Province]. n.p.: mimeographed.
- Theerasasawat, S. (2005). *Prawadsart technology kam kaset* [History of Agricultural Technology]. Bangkok: Matichon.
- Theerasasawat, S. (2018). *Khamnurd lae patthanakarn khong taladsod lae phukha raiyoi nai phak Isan* [The Origin and Evolution of Fresh Markets and Petty Traders in Local Northeast of Thailand]. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Theerasasawat, S. (2019). *Khamnurd lae patthanakarn khong taladsod lae phukha raiyoi nai thongthin Isan* [The Origin and Evolution of Fresh Markets and Petty Traders in the Northeast of Thailand]. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Theerasasawat, S. (2020). *Khamnurd lae patthanakarn khong taladnut lae phukha raiyoi nai phak Isan* [The Origin and Evolution of Periodic Markets and the Petty Traders in Northeast of Thailand]. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation (TSRI)
- The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center. (2020). *Than khomoon jarrueg nai prates thai: jarrueg porkhuraamkhamphaeng* [Database inscriptions in Thailand, Ramkhamphaeng inscription]. Retrieved from <https://db.sac.org.th/incirbe>datail>

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเทศไทย

อรรพพร กีก้างพลู¹กนกกานต์ แก้วนุช²พลพงศ์ สุขสว่าง³

(Received: January 17, 2020; Revised: June 22, 2020; Accepted: August 13, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง คือ ประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดการในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละภูมิภาค รวมไปถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปรผล และสถิติอ้างอิง การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทย พิจารณารายปัจจัยโดยเรียงลำดับความสำคัญ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ไม่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งจากผลการศึกษาเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวในลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และภาครัฐสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการบูรณาการกับการวางแผนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำโดยการจัดการจากสาเหตุหลักที่สำคัญ หรือปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม นอกจากนี้ผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถปรับตัวและการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการแก้ไขประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การท่องเที่ยวโดยชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ บทบาททางสังคม โครงสร้างทางสังคม

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อีเมล: akkhaporn.k@gmail.com

² รองศาสตราจารย์, ดร. คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อีเมล: kkaewnuch@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. วิทยาลัยการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา อีเมล: psuksawang@gmail.com

Factors influencing the social inequality of community-based tourism, Thailand

Akkhaporn Kokkhangplu⁴

Kanokkarn Kaewnuch⁵

Poonpong Suksawang⁶

Abstract

The purpose of this research was to study social inequality and factors influencing the inequality in community-based tourism in Thailand. Data were collected from 400 participants who were divided into two groups; the first group was those who did not involve in community-based tourism, and the second group was those who were involved in community-based tourism business in the selected area. Data were analyzed using descriptive, means, standard deviation, and multiple regression. The results were that the main factors that affect social inequality in the community tourism area were economy and technology. Moreover, external actors did not have a significant effect on people in community-based tourism. The implications of this study can be used by the public sectors to alleviate social inequality and by the community leaders as the guidelines for managing tourism in their communities. The findings can be adapted and can work in collaboration with other sectors in the tourism industry to resolve the issues of social inequality in community-based tourism.

Keywords: Social inequality, Community-based tourism, Economic, Technological, External actors, Social role, Social structure

⁴ Student, Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration-NIDA, email: akkhaporn.k@gmail.com

⁵ Assoc., Ph.D., Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration-NIDA, email: kkaewnuch@gmail.com

⁶ Asst., Ph.D. College of Research Methodology and Cognitive Science Burapha University, email: psuksawang@gmail.com

บทนำ

ถึงแม้ประเทศไทยมีนโยบายการบริหารจัดการด้านการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมีการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการลดความเหลื่อมล้ำนั้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังมีปัญหาหนึ่งที่ยังไม่ลงตัวและเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด คือรายได้ส่วนใหญ่จากการทำการท่องเที่ยวยังคงตกไปไม่ถึงชุมชนท้องถิ่น คนยากจน ประชาชนในสังคมที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวยังไม่ได้รับส่วนแบ่งจากการท่องเที่ยวมากเท่าที่ควร แม้ว่าปัจจุบันกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำแนวโน้มรายได้การท่องเที่ยวเพื่อไปสู่เป้าหมายรายได้ 3.1 ล้านล้านบาทในปี 2561 เมื่อเริ่มจากปี 2560 ที่ผ่านมามีรายได้รวม 2.76 ล้านล้านบาทมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 1.8 ล้านล้านบาท นักท่องเที่ยวไทยเที่ยวในประเทศ 9.5 แสนล้านบาท (Supasorn, 2018) จากการเติบโตทางตัวเลขเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวไทยมีเพิ่มมากขึ้นนั้นสวนทางและสร้างความเหลื่อมล้ำกับชุมชนท้องถิ่นอย่างมหาศาล ซึ่งตัวเลขทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหรือเงินที่เข้ามายังประเทศส่วนใหญ่เป็นผลประโยชน์จากการรายได้ผู้ประกอบการรายใหญ่ๆ หากมองไปยังชุมชนเห็นได้ว่าชุมชนการท่องเที่ยวในประเทศไทยยังมีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ การเข้าถึงโอกาสทางด้านต่าง ๆ ค่อนข้างยากกว่าการท่องเที่ยวในเมืองใหญ่

ในขณะที่ Kaosa-ard, Untong, Tianteerawit, Phetvaroon, and Khruafu (2013) อธิบายว่าการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป้าหมายสุดท้ายไม่ได้เป็นการพัฒนาเพื่อนักท่องเที่ยวอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่คนในท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นมีสิ่งดึงดูดใจ มีทั้งด้านที่เป็นทุนวัฒนธรรมและทุนสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกัน

จากการศึกษาโดยใช้แบบจำลองดุลยภาพทางเศรษฐกิจของ Wattanakuljarus (2012) พบว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่รายได้จากการท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในภาคอื่นๆ และกลุ่มผู้มีรายได้สูงได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร หรือกิจกรรมการท่องเที่ยว การขยายตัวของนักท่องเที่ยวมักมีผลทำให้การกระจายรายได้ลดลง สิ่งที่สำคัญมาก คือการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพราะผลกำไรส่วนใหญ่นั้นตกอยู่กับคนบางกลุ่มเฉพาะกลุ่มนายทุน ผู้ประกอบการ หรือผู้ที่มีกิจการเป็นของตนเอง จึงเป็นเหตุผลที่ว่านักท่องเที่ยวในชุมชนถึงได้มีรายได้ค่อนข้างน้อย เพราะกิจกรรมเสริมอันเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนมีไม่มากพอ ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นจึงควรมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดกิจกรรมและได้ผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน ตลอดจนการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญเฉพาะด้านการตลาด และละเลยการบูรณาการ จึงควรเพิ่มสมรรถนะในการจัดการการกระจายผลประโยชน์ให้เกิดความเท่าเทียมกันมากที่สุด ในชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับ Pukayaporn, Buranakul, and Phakkachokh (2014) ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร พบว่า การพัฒนาชุมชนถือเป็นความต้องการจำเป็นของชุมชน ชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชนคือการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตนเอง และชุมชนอื่นๆ ได้

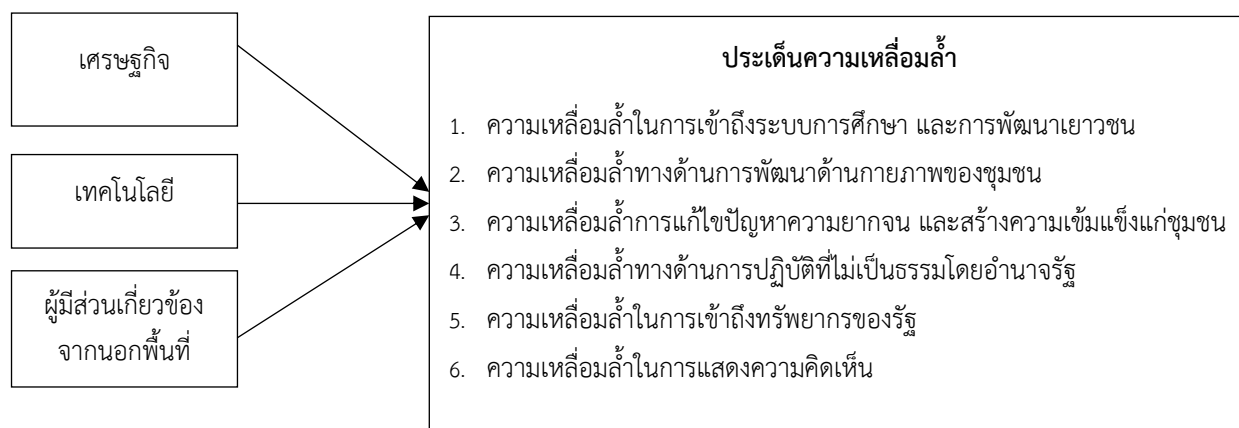
หากพิจารณาความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เป็นปัญหาที่ถูกพิจารณาถึงเป็นอันดับแรก ซึ่งพบว่าการกระจายรายได้ของประเทศไทยแม้ในช่วงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นตกอยู่กับกลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุดเพียงร้อยละ 20 แรกเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะความห่างของชั้นรายได้ของประเทศไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ความเหลื่อมล้ำของรายได้นี้เองนำมาสู่ความแตกต่างของคุณภาพชีวิตของประชากรไทยในด้านต่างๆ ปัญหาหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้นมาจากปัญหาความยากจน เนื่องจากผู้ที่มีความยากจนเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าระดับมาตรฐานซึ่ง

ยากต่อการหาที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกยากที่มีการศึกษาที่ดี เนื่องจากมีความจำเป็นต้องมุ่งทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวรวมถึงปัญหาของการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐที่ยังต้องแก้ไข (Chowathanakun, 2014; Sawatphol, 2012; Tawonatiwas, Teerawithayalers, Tuanchaeme, Cheaysai, & Kitchainukoon, 2013) ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่บุคคลเหล่านี้มีระดับการศึกษาที่ไม่สูงและเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงพอที่รู้เท่าทันกลุ่มคนที่มีอำนาจเหนือกว่าที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์นำมาสู่ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม (Pukayaporn et al., 2014) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงเป็นปัญหาหนึ่งที่ต้องมีการแก้ไข จากประเด็นปัญหาดังกล่าวที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม และในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยมุ่งไปสู่การวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายใต้บริบทพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และประเด็นดังกล่าวเป็นที่มาของการค้นหาปัจจัยหลักที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในแต่ละพื้นที่หลักๆ ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทย เพื่อเป็นการค้นหาสาเหตุต้นตอหลักที่สำคัญที่ส่งผล และมีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน ประเทศไทย

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในสังคมพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ กับกรอบแนวคิดงานวิจัยครั้งนี้โดยมุ่งเน้นที่ศึกษาปัจจัยความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน ประเทศไทย จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าประเด็นหลักๆที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น พบว่าสาเหตุหลัก

มาจาก ทางด้านเศรษฐกิจ (Piketty, 2015) ด้านเทคโนโลยี (Intrawut, 2007) และด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนอกพื้นที่ หรือ ผู้ประกอบการที่เข้าไปหวังผลประโยชน์ภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Kaewnuch, 2018) จากสาเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้ว่าปัจจัยสาเหตุหลักดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำในพื้นที่มากน้อยเพียงใด และสามารถแก้ไขปัญหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำได้อย่างไร แนวทางการจัดการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนควรเป็นไปในลักษณะใดบ้าง จึงเป็นที่มาของวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดงานวิจัยครั้งนี้

ทบทวนวรรณกรรม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Social Inequality) ความเหลื่อมล้ำถูกสร้างโดยสังคมผ่าน 2 กระบวนการ คือ กระบวนการกำหนดบทบาททางสังคม เป็นการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งกระบวนการกำหนดบทบาททางสังคม ประกอบด้วยสถานภาพและบทบาทที่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน สถานภาพเป็นตัวกำหนดบุคคลให้รู้จักหน้าที่และความ รับผิดชอบ บทบาทเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและคาดหวังให้บุคคลกระทำ ดังนั้นบุคคลจึงถูกจัดสรรให้อยู่ในบทบาทและจุดยืนดังกล่าว และในบางครั้งกระบวนการกำหนดบทบาททางสังคมส่งผลต่อการได้รับผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน (Wolfensberger, 2000) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีการกำหนดบทบาททางสังคม ซึ่งบุคคลใดที่เข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบสามารถได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องก็ไม่สามารถได้รับผลประโยชน์ และ กระบวนการเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยระบบการจัดชั้นโครงสร้างทางสังคม และทำให้เกิดการเข้าถึงไม่เท่าเทียมกันในด้านอำนาจ สถานภาพ และโอกาสทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (DiMaggio, 2019) กล่าวคือ ผู้ใดมีอำนาจ มีสถานภาพ หรือโอกาสที่มากกว่าย่อมได้รับผลประโยชน์ที่มากกว่า เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากบุคคลใดที่มีเงินทุน หรือมีอำนาจภายในพื้นที่ก็จะสามารถสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเอง ในขณะที่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสทั้งทางด้านสถานภาพทางสังคม หรือการเข้าถึงโอกาสทางด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การเงิน และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยระบบการจัดชั้นโครงสร้างทางสังคม

นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงกันอย่างมาก โดยประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ที่ทุกคนต่างต้องมีสิทธิ ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน ประเด็นปัญหาในปัจจุบันประกอบด้วย ประเด็นปัญหาทางด้านที่อยู่อาศัย การบริหารความยุติธรรมในสังคม (Han, Zhao, & Zhang, 2016) สิทธิเด็ก สิทธิพลเมืองและทางการเมือง (Suwanmolee, 2017) การคุมขังและลงโทษประหารชีวิต ประชาธิปไตย และการพัฒนาระบบธรรมาภิบาล เพศสภาพ และอัตลักษณ์ (Siririsak & Patchakreng, 2017) สิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาด้านการศึกษา (Chani, Jan, Pervaiz, & Chaudhary, 2014; Pukayaporn et al., 2014; Suwanmolee, 2017) สิทธิด้านสุขภาพ (Bakhtiari & Meisami, 2010; Chowathanakun, 2014; Maozhong & Hua, 2011) สิทธิด้านอาหาร สิทธิด้านศาสนา การอพยพย้ายถิ่น ชุมชนกลุ่มน้อย ผู้สูงอายุ ความยากจน เชื้อชาติ การค้ามนุษย์ ความรุนแรงแบบสุดขั้ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิทธิต่างๆ เหล่านี้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม เนื่องจากการถูกเลือกปฏิบัติจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการเพียงผลประโยชน์สำหรับตนเอง

ความเหลื่อมล้ำและสิทธิมนุษยชนที่สำคัญยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องกองทุน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย พันทวงเศรษฐกิจ พันทวงการเมือง พันทวงสังคม พันทวงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถส่งผลให้เกิดความได้เปรียบที่ได้สถานภาพที่สูงกว่า และดีกว่าคนอื่น โดยการจัดประเภทของความเหลื่อมล้ำทางสังคมประกอบไปด้วย ความเหลื่อมล้ำด้านสังคม-การเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ โดยในแต่ละประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้ ต่างมีประเด็นปัญหาย่อยภายใต้ประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำหลัก ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านสังคม-การเมือง ประกอบไปด้วย ความเหลื่อมล้ำเชิงเพศสภาพ ความเหลื่อมล้ำในครอบครัว ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นและวรรณะ ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท ความเหลื่อมล้ำด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และอื่นๆ (Cingranelli, 1981; Low, 2011; Suwanmolee, 2017) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย ความเหลื่อมล้ำด้านการจ้างงาน/สถานที่ทำงาน ความเหลื่อมล้ำด้านการว่างงาน ความเหลื่อมล้ำด้านความยากจน ความเหลื่อมล้ำด้านค่าจ้าง และอายุ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความเหลื่อมล้ำด้านกำลังคน และแรงงาน รวมไปถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านอื่นๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางด้านการจ้างแรงงานนอกระบบ ความเหลื่อมล้ำทางด้านการจ่ายค่าจ้างอย่างไม่เท่าเทียมของแรงงานต่างด้าว (Chani et al., 2014; Frances, 2016; Suwanmolee, 2017)

จากการศึกษาของ Frances (2016) กล่าวว่า ต้นตอของความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจากมิติหนึ่งแล้วนั้น สามารถส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำอีกมิติหนึ่งในลักษณะของเส้นทางอิทธิพล โดยการศึกษาความเหลื่อมล้ำทางสังคมนี้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ใน 6 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ 1) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน 2) ความเหลื่อมล้ำทางด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 3) ความเหลื่อมล้ำการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 4) ความเหลื่อมล้ำทางด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 6) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น (Sanwong, 2012; Sawatphol, 2012; Pichayapaiboon, 2013; Pukayaporn, 2014)

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้นรากฐานของความเหลื่อมล้ำทางสังคมเกิดจากการได้รับผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนบางพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชน และภาคส่วนอื่นๆ ซึ่งเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ชุมชนพึงได้รับคือความเท่าเทียมกัน การได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดผลกระทบทางด้านความเหลื่อมล้ำน้อยที่สุด สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำนั้นสามารถทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นหลากหลายประเด็นที่เกิดขึ้นทั้งในสังคม และในพื้นที่ที่มีการจัดการในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน เห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่เป็นความเหลื่อมล้ำในเรื่องของ การศึกษา การเข้าถึงโอกาส การแก้ไขปัญหาความยากจน ความไม่เป็นธรรมจากภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ การเข้าถึงทรัพยากรที่ควรได้รับจากภาครัฐ และการแสดงออกความคิดเห็นในด้านต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นภายในสังคม และในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการสร้างความเข้าใจ การปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน การมุ่งเข้าสู่การพัฒนาสังคมให้เกิดความยั่งยืน และความเท่าเทียมกันอย่างมากที่สุด

สาเหตุ และปัจจัยความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สังคมไทยปัจจุบันมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาที่สะท้อนถึงความแตกต่างในคุณภาพชีวิตมาอย่างยาวนาน (Liu, 1974) ซึ่งเห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำเกิดจากหลายปัจจัยหลายสาเหตุที่เกิดขึ้น และการบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้ (Emanuel, André, & Saurav, 2015; Han et al., 2016; Lippmann, Davis, &

Howard, 2005) การขาดโอกาส ขาดสิทธิ ขาดการเข้าถึงทรัพยากร (Chothipaporn, 2009) การให้ความสำคัญกับความไม่เท่าเทียมกัน การได้รับการดูแลหรือไม่ได้รับการนับถือมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งผลต่อความสัมพันธ์ ความเข้มแข็ง ความไว้วางใจในสังคม และส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเสื่อมสลายลง สังคมอ่อนแอ ผู้คนไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งคุณภาพชีวิตของคนดีขึ้นและมีความรู้สึกปลอดภัยภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่า ความเหลื่อมล้ำจึงนำมาซึ่งความแตกแยกของสังคม (Arsenio & Gold, 2006; Coburn, 2000; Murali & Oyeboode, 2004; Qi & Youfa, 2004; Veenstra, 2002)

ประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขต่างๆ สังคมพยายามสร้างความแตกต่างหลากหลายให้เกิดขึ้นอันนำไปสู่ความเกี่ยวโยงด้านการจัดสรรและใช้สอยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความเหมาะสม การจัดรูปแบบโดยอาศัยความแตกต่างทางชนชั้นมาเป็นตัวแบ่งแยกจึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งความแตกต่างหลากหลายทางชนชั้นเป็นเครื่องบ่งชี้วัดอำนาจการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (Das, 2008; E. Diener & Suh, 1997; E. D. Diener, 1995)

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจที่มีการบริหารจัดการอันเป็นสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำ พบว่าเศรษฐกิจเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนมากกว่าแรงงาน ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจเป็นหนึ่งสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นภายในสังคม จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยจัดทำโดย (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) จากข้อมูลที่บ่งชี้สภาพปัญหาในภาพรวมของประเทศ และสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำเห็นได้ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำมีหลากหลายรูปแบบและมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงระหว่างกัน

นอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำในปัจจุบัน คือปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Chothipaporn, 2009; Emanuel et al., 2015; Lippmann et al., 2005; OECD, 2011) เทคโนโลยีสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และการทำงานในสาขาและวิชาชีพต่างๆ ได้แก่ การนำวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ในการอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต และการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ในขณะที่ Orkwaha (2003) พบว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่มีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ต่อครัวเรือน แสดงได้ว่าเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และเศรษฐกิจในแต่ละครัวเรือน และยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านเทคโนโลยีอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ โดยการศึกษาของ Berman and Machin (2000) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ต้องการทักษะในประเทศกำลังพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า อุปสงค์แรงงานที่มีทักษะเพิ่มขึ้นในประเทศที่มีรายได้ปานกลางด้วยอัตราที่สูงกว่าประเทศที่มีรายได้สูง แต่ในประเทศที่มีรายได้ต่ำกลับมีอัตราความต้องการแรงงานที่มีทักษะลดลง อุปสงค์ดังกล่าวก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับค่าจ้างแรงงาน หรืออีกนัยหนึ่งคือความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในสังคมอีกทางหนึ่ง หากตราบโดที่ไม่มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีความทัดเทียมกันในด้านทักษะฝีมือเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เหมาะสม

ประเด็นความเหลื่อมล้ำจากปัจจัยด้านเทคโนโลยียัง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sarutpong (2000) ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงาน ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีทำให้ค่าจ้างแรงงานที่มีทักษะเพิ่มขึ้นซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานระยะแรก แต่หลังจากนั้นค่าตอบแทนหรือค่าจ้างแรงงานที่มีทักษะกับแรงงานที่ไม่มีทักษะเริ่มมีความสมดุล ซึ่งส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานนั้นลดลงในระยะยาว และ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Arbache, Dickerson, and Green (2004) ศึกษาเกี่ยวกับการค้าเสรีและค่าจ้างแรงงานในประเทศที่กำลังพัฒนา ผลการศึกษาพบว่าบทบาทของเทคโนโลยีซึ่งเป็นผลจากการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติและการนำเข้า

สินค้าทุน ทำให้อุปสงค์ของแรงงานที่มีทักษะฝีมือเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ค่าตอบแทนของแรงงานที่มีทักษะเพิ่มขึ้น และทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงาน ซึ่งผลกระทบดังกล่าวขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปทานแรงงานที่มีทักษะฝีมือแรงงาน และที่ไร้ทักษะฝีมือแรงงาน ซึ่งจากผลการศึกษาของ Intrawut (2007) มีแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ โดยกำหนดให้บทบาทของเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดตัวแปรต่างๆ เช่น ความไม่เท่าเทียมของการศึกษา สัดส่วนของแรงงานทักษะต่อแรงงานไร้ทักษะ และจำนวนปีการศึกษาโดยเฉลี่ยผลการศึกษาตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกและเชิงลบกับความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้

ในอีกมุมมองหนึ่งของทั้งทางนักวิชาการเห็นว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำของชุมชนและพื้นที่ส่วนใหญ่ คือ การเข้ามาของนักธุรกิจจากภายนอก (External Actors) ที่เข้ามาลงทุนภายในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่กำลังเกิดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ โดยการเข้ามาของนักลงทุนดังกล่าวสามารถสร้างผลกระทบทั้งในรูปแบบผลกระทบในเชิงบวก และเชิงลบให้กับพื้นที่โดยการลงทุนของนักธุรกิจจากภายนอกสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่โดยการเข้ามานั้น นักธุรกิจจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรต่างๆภายในพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบและเกิดความเหลื่อมล้ำของคนในพื้นที่และชุมชนนั้นๆ (Kaewnuch, 2018; Mansuri & Rao, 2004b)

ภาพรวมจากการทบทวนวรรณกรรมสาเหตุ และปัจจัยความเหลื่อมล้ำทางสังคมเห็นได้ว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำจากการศึกษาของนักวิชาการ พบว่า สาเหตุ และปัจจัยหลักของของความเหลื่อมล้ำได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ เริ่มตั้งแต่ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ไปจนถึงระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน การหมุนเวียนของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญของคุณภาพชีวิตของคนภายในพื้นที่ ในขณะที่การเข้ามาของเทคโนโลยีเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำจากหลากหลายประเด็นปัจจัยที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนารวดเร็วของเทคโนโลยีที่ทำให้คนในสังคม รวมทั้งประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าถึงเทคโนโลยีไม่ทัน จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และสุดท้ายสาเหตุที่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่สังคมและพื้นที่ชุมชน คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกที่เข้ามาเพื่อประกอบธุรกิจ หรือนักลงทุนจากภายนอก ในการเข้าใช้ผลประโยชน์และใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้เป็นต้นตอสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความต้องการที่ศึกษาเกี่ยวกับต้นตอสาเหตุใดที่มีอิทธิพลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด เพื่อเป็นการป้องกัน แก้ไขจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในสังคม และภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี และสร้างสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มคนในชุมชนท่องเที่ยวแต่ละภูมิภาค โดยใช้รูปแบบการแจกแบบสอบถาม การประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา และสถิติอ้างอิงนำผลที่ได้มาอภิปรายผลสรุปตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากการวิจัยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะแบบปลายปิด โดยนำเสนอข้อมูลเชิงสถิติในทุกประเด็นที่ศึกษา ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ออกมาเป็นตัวเลขได้ชัดเจนดังต่อไปนี้

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มาจากพื้นที่ที่เกิดจากการพิจารณาโดยใช้เกณฑ์การเลือก 2 แบบ ภายใต้มุมมองทางด้านวิชาการและทางด้านการจัดการ คือมุมมองทางด้านวิชาการ เลือกโดยใช้ทฤษฎี Butler's life cycle (Butler, 2006) ในการเลือกโดยใช้เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่คือ ต้องเป็นพื้นที่ที่อยู่ในระยะช่วงควบรวม (Consolidation) เป็นระยะที่แหล่งท่องเที่ยวเริ่มเป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทุกคนต้องไปนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนี้อย่างสม่ำเสมอโดยมักเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเป็นหมู่คณะใหญ่ นักท่องเที่ยวเหล่านี้มีพฤติกรรมหลากหลายและคาดหวังสิ่งอำนวยความสะดวกสบายมาตรฐานแบบตะวันตกในแหล่งท่องเที่ยวในช่วงฤดูท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวเอกชนโดยเฉพาะนักลงทุนต่างชาติมีส่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น และในส่วนของมุมมองทางด้านการจัดการ คือการเลือกพื้นที่ภายใต้การพิจารณาการบริหารจัดการของพื้นที่ภายใต้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาแล้วอย่างต่ำ 10 ปี และต้องเป็นชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริงภายใต้การประเมินชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษา คือกลุ่มคนในชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย และตัวอย่างการศึกษาครั้งนี้ พิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นคนในชุมชนที่มีการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วประเทศไทย ได้แก่ชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยเอ็ด สุโขทัย และชุมพร เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวเป็นชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในจังหวัดที่ทำการเลือก เช่น ชุมชนแม่กำปอง ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ชุมชนบ้านกู่กาสิงห์ ชุมชนเกาะพิทักษ์ สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ที่เหมาะสมทำให้มั่นใจได้ว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มีความเป็นตัวแทนของประชากร สำหรับการพิจารณาความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ขนาดของตัวอย่าง คือ 400 ตัวอย่าง โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละพื้นที่นั้นทางผู้วิจัยได้กำหนดสุ่มพื้นที่ละ 100 ตัวอย่างในการการศึกษาครั้งนี้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสุ่ม ตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด ที่ระดับเชื่อมั่น 95 % และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ 5%

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ในการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยมาตราวัดตัวแปรทุกตัวตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและผลจากการประชุมกลุ่มย่อย จากกรอบแนวคิดและผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาแบบสอบถามโดยแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้ายาที่ใช้บริการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ลักษณะของคำถามเป็นคำถามแบบปลายปิด แบบหลายคำตอบ ซึ่งข้อมูลทางด้านลักษณะประชากรศาสตร์นั้นสามารถบ่งชี้ได้ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้เลือกเก็บข้อมูลจากตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริงในพื้นที่ที่กำหนด โดยตัวอย่างที่เก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยทำการเก็บแบบสอบถามจากผู้ที่มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวและผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมจากการท่องเที่ยว การจำแนกกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนั้นโดยการตรวจสอบกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ผู้ที่เป็นสมาชิก

และคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละพื้นที่ รวมไปถึงการตรวจสอบผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก และคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษาเช่นเดียวกัน เพื่อให้เห็นถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในทางตรงและทางอ้อมของคนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ส่วนที่ 2 เป็นมาตรวัดเครื่องมือที่เป็นตัวแปรหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ รายการมาตรวัดตัวแปร ประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้ 1. ด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยสาเหตุหลัก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี และด้านผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกหรือผู้ประกอบการจากภายนอก เพื่อให้เห็นถึงระดับอิทธิพลของปัจจัยสาเหตุที่เกิดขึ้นว่ามีความสัมพันธ์ต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากน้อยเพียงใด และปัจจัยใดที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด 2. ด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประกอบไปด้วย 6 ประเด็นความเหลื่อมล้ำดังต่อไปนี้ 1. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน 2. ความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 3. ความเหลื่อมล้ำการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 4. ความเหลื่อมล้ำทางการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ 6. ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น (Sanwong, 2012; Sawatphol, 2012; Pichayapaiboon, 2013; Pukayaporn, 2014) ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นอยู่ในระดับใดบ้าง ในแต่ละประเด็น สำหรับแบบสอบถามในส่วนที่ 2 ผู้วิจัยได้ดัดแปลง (adaptation) มาตรวัดต่างๆ มาทำการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายมากขึ้นด้วยเป็นแบบสอบถามที่นำมาใช้มีลักษณะเป็นข้อคำถามที่ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 7 ระดับ (7-point Likert scale) (Dawes, 2008; Malhotra & Peterson, 2006) เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ความตรงของเนื้อหา (Index of Item-objective Congruence: IOC) ซึ่งค่าความตรงของเนื้อหาในแต่ละข้อคำถามนั้นมีค่าไม่เท่ากัน ได้แก่ 0.6, 0.8 และ 1.00 ดังนั้นค่าความตรงของเนื้อหาจึงอยู่ที่ระหว่าง 0.60-1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรในชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกรุงเทพฯ โดยทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุดแล้วนำไปวิเคราะห์ได้ความเชื่อมั่นพบว่าเท่ากับ 0.984 สรุปได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเป็นการวิเคราะห์เพื่อแสดงลักษณะของการแจกแจงข้อมูลของตัวแปรโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และสำหรับสถิติอนุมาน (inferential statistic) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวอย่างเพื่อนำลักษณะที่วิเคราะห์ไปอนุมานหรือเป็นตัวแทนลักษณะของประชากร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน ผลการวิจัยทางด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาค จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 65 เพศชาย จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 มีอายุ 30-39 ปี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23 อายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.5 และ อายุ 40-49 ปี

คิดเป็นร้อยละ 19.5 ตามลำดับ และ มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27 และ ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ตามลำดับ ในส่วนของอาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 70 คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ ลูกจ้างรายเดือน และ อาชีพเกษตรกร จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ในขณะที่คนส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001-10,000 จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และ 10,001-15,000 บาท จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 และ 3,001-5,000 บาท จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17 ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของตัวอย่างพบว่า คนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย โดยอายุของคนส่วนใหญ่อยู่ในระดับช่วงวัยกลางคน เนื่องจากตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนนั้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มช่วงวัยกลางคน จนถึงผู้สูงอายุ ในขณะที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนนั้นออกไปทำงานนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนการท่องเที่ยวก็เป็นกลุ่มคนวัยกลางคนขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน และในส่วนของการศึกษาส่วนใหญ่พบว่าคนในพื้นที่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้คนในพื้นที่บางพื้นที่ได้รับผลกระทบทางด้านของความพร้อมสำหรับการโดนเอาเปรียบจากภายนอก การถูกชักจูงจากกลุ่มผู้มีอำนาจมากกว่า ในขณะที่อาชีพส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอาชีพรับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างรายเดือน อาชีพเกษตรกร และการทำประมงในพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้มีรายได้ค่อนข้างน้อย แต่อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่าจากข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของคนในพื้นที่ที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นค่อนข้างมีส่วนที่สามารถได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมไม่มากนัก

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ, เทคโนโลยี, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนอกพื้นที่

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ, เทคโนโลยี, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนอกพื้นที่

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น				
	$\bar{x}$	S.D.	SK	KU	แปลผล
เศรษฐกิจ	4.48	.984	-.234	-.336	เห็นด้วย
เทคโนโลยี	4.40	1.064	-.325	-.027	เฉย ๆ
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่	4.11	1.223	-.206	-.068	เฉย ๆ

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ, เทคโนโลยี, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนอกพื้นที่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า เศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำ โดยจากค่าเฉลี่ย 4.48 อยู่ในระดับเห็นด้วย รองลงมาคือด้านเทคโนโลยี ค่าเฉลี่ย 4.40 และ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 ตามลำดับ

จากผลการศึกษาในส่วนของระดับความคิดเห็นปัจจัยพบว่าด้านเศรษฐกิจมีระดับความคิดเห็นที่สูงที่สุด เนื่องจากเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยความคิดเห็นทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญนั้น ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันนั้นมีผลกระทบต่อการทำมาหากินของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันมีการเข้าถึงแหล่งทุน สินเชื่อ และเงินกู้ ค่อนข้างยาก

สำหรับบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน เนื่องจากจำเป็นต้นมีหลักทรัพยากรในการค้าประกัน มีคนค้าประกัน รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารการทำสัญญาในการกู้สินเชื่อ และเงินกู้ได้ค่อนข้างยุ่งยาก ลำบากสำหรับคนในชุมชน นอกจากนี้การทำมาค้าขายในพื้นที่ชุมชนค่อนข้างลดลง เศรษฐกิจส่วนใหญ่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ หรือกิจการใหญ่ๆมากกว่าการกระจายรายได้สำหรับคนในพื้นที่ชุมชนการท่องเที่ยว

ในขณะที่ด้านเทคโนโลยีเป็นหนึ่งปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในสังคม ถึงแม้ระดับความคิดเห็นในระดับเฉย ๆ แต่ก็ยังส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนใหญ่อยู่ในระดับอายุช่วงวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุ เห็นได้ว่ากลุ่มบุคคลบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเข้าถึงทางด้านเทคโนโลยี และนอกจากนี้บางพื้นที่ยังอยู่ห่างไกลจากการเข้าถึงสัญญาณไวไฟ อินเทอร์เน็ต จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการเข้าถึงข้อมูล และในขณะเดียวกันนั้นในบางพื้นที่ที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ของตนเอง หากบ้านหลังใดสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้มากก็สามารถรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่าบ้านที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร หรือไม่มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีเลย จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่อย่างไรก็ตามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับเฉย แต่ในอนาคตควรได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีเพื่อความเท่าเทียมกันของทุกคนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการวิเคราะห์ทางด้านปัจจัยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกนั้น ระดับความคิดเห็นปัจจัยนี้อยู่ในระดับเฉย ๆ แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักธุรกิจจากภายนอกที่เข้ามาลงทุนภายในพื้นที่ชุมชน ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างนักธุรกิจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอก และธุรกิจของคนในพื้นที่ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนี้ทำให้เกิดทั้งผลกระทบทางบวก และทางลบ หากมองในทิศทางบวกแล้วชุมชนสามารถยอมรับนักธุรกิจที่เข้ามาในพื้นที่เนื่องจากทางชุมชนได้รับการจ้างงาน แต่อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของนักธุรกิจทำให้เกิดผลกระทบทางด้านลบ ได้แก่ การถูกทำลายทางทรัพยากรทางธรรมชาติ การเข้ามาใช้ทรัพยากรของพื้นที่ชุมชน การทำลายสิ่งแวดล้อม และผลกระทบทางด้านอื่นๆที่เกิดขึ้นสามารถส่งผลกระทบที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนอีกหลายประการ

ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม	ระดับความคิดเห็น				
	$\bar{x}$	S.D.	SK	KU	แปลผล
1. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน	4.55	.928	-.888	1.269	เห็นด้วย
2. ความเหลื่อมล้ำทางด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน	4.73	.888	-.303	.499	เห็นด้วย
3. ความเหลื่อมล้ำการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชน	5.01	.877	-.745	2.004	เห็นด้วย
4. ความเหลื่อมล้ำทางด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดย อำนาจอรัฐ	4.84	1.088	-.381	-.268	เห็นด้วย
5. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ	4.73	.864	-.882	1.460	เห็นด้วย
6. ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น	4.79	.930	-.716	.990	เห็นด้วย

ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม	ระดับความคิดเห็น				
	$\bar{X}$	S.D.	SK	KU	แปลผล
รวม	4.77	.783	-.887	1.532	เห็นด้วย

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ความเหลื่อมล้ำการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน อยู่ในระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 5.01) รองลงมา ความเหลื่อมล้ำทางด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ อยู่ในระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 4.84) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น (ค่าเฉลี่ย 4.79) ความเหลื่อมล้ำทางด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน และ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ มีระดับความคิดเห็นเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.73) และ ประเด็นที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน (ค่าเฉลี่ย 4.55) ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว เห็นได้ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่คนในพื้นที่ต่างให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน เนื่องจากการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นเรื่องของปากท้องของประชาชนของคนในกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นสำคัญที่สุด ในการทำงานแต่ละวันนั้นคนในพื้นที่ต่างหารายได้เพื่อเลี้ยงปากท้อง ครอบครัวเพื่อให้อยู่รอดได้นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่คนในพื้นที่ให้ความสำคัญ และนอกจากนี้การสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ยั่งยืน ดังนั้นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ต้องทำให้เกิดขึ้นในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในขณะที่ความเหลื่อมล้ำทางด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เกิดขึ้นจากอำนาจของคนในพื้นที่ การปฏิบัติไม่เป็นธรรมโดยภาครัฐ โดยในชุมชนบางพื้นที่ที่มีผู้มีอำนาจปกครองอยู่นั้น จึงทำให้เกิด การถูกปิดโอกาสในการเข้าร่วมเป็นตัวแทนในการลงมติต่างๆ หรือการจัดสรรงบประมาณ รวมไปถึงการตรวจสอบความโปร่งใส ความเป็นธรรมของคณะกรรมการจากภาครัฐต่างๆ และในขณะเดียวกันการกระจายอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นรูปแบบการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ระดับล่าง ดังนั้นในบางพื้นที่ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเด็นความเหลื่อมล้ำทางด้านความไม่เป็นธรรมของภาครัฐจึงจำเป็นต้องแกไขเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละพื้นที่

ประเด็นความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่คนในพื้นที่เห็นด้วยว่ามีความเหลื่อมล้ำในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์เห็นว่าความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น นั้นมีหลากหลายประเด็นที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสนใจคือ การตอบสนองของผู้นำชุมชนต่อความคิดเห็นของประชาชนมีความล่าช้า หากมีการแสดงความคิดเห็น หรือการเสนอแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางหรือนโยบายต่อผู้นำ ซึ่งเห็นได้ว่านโยบายส่วนใหญ่มาจากผู้นำมากกว่ามาจากการพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแสดงความคิดเห็น และในส่วนของ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ การรับเรื่องราวทุกข์ของประชาชนเพื่อนำไปช่วยเหลือและแก้ปัญหาต่างๆ ยังคงล่าช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในส่วนของประเด็นด้านความเหลื่อมล้ำทางด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เกิดขึ้นที่ประชาชนเห็นด้วย ที่เกิดความเหลื่อมล้ำเนื่องจากในแต่ละพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ พื้นที่จังหวัดต่างมีงบประมาณที่แตกต่างกัน การกระจาย

ผลประโยชน์และงบประมาณในแต่ละพื้นที่ชุมชน หรือจังหวัดย่อมมีผลกระทบที่แตกต่างกัน ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ส่วนใหญ่เป็นในเรื่องของการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ในบางพื้นที่มีการให้บริการเนื่องจากได้รับการสนับสนุน บางพื้นที่ไม่มีการให้บริการ เช่น ศูนย์ให้บริการข้อมูลชุมชน โรงพยาบาล สถานศึกษา ศูนย์บริการสถานีตำรวจ การขนส่งสาธารณะ คมนาคม ฯลฯ หากกล่าวไว้ในแต่ละชุมชนนั้นขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากทุกชุมชนย่อมมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ แต่อยู่ที่ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นคือมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอในการให้บริการสำหรับประชาชนในพื้นที่หรือไม่ เนื่องจากบางพื้นที่มีไม่เพียงพอต่อการให้บริการในพื้นที่จึงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่ประชาชนพึงได้รับ

ในส่วนของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน เห็นได้ว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับที่เห็นด้วย สิ่งสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำคือการเข้าถึงโอกาสในการศึกษา บางพื้นที่ที่เกิดขึ้นขาดการสนับสนุนทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำได้ โดยความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ ในพื้นที่ที่มีชุมชนมีโรงเรียน หรือสถานศึกษาเพียงพอในการรองรับนักเรียนในชุมชนหรือไม่ การสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเยาวชนที่เรียนดี เยาวชนที่ยากจน สำหรับนักเรียนที่อยู่ในชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ การมีหลักสูตรอบรมการเรียนรู้ หรือการพัฒนาตนเองให้กับเยาวชน การมีสื่อการเรียนรู้ สื่อการอบรมที่ทันสมัยในสถานศึกษาเพียงพอต่อนักเรียนหรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งส่วนใหญ่พื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในพื้นที่ชนบท ดังนั้นสิ่งสำคัญบางประการที่ควรพัฒนาสำหรับการศึกษาสำหรับเยาวชนนั้นต้องได้รับอย่างเท่าเทียมกัน เหมือนกับนักเรียนที่อยู่ในเมืองที่ได้รับการศึกษา และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษามากกว่านักเรียนชนบท

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน

ตัวแปร	B	SE	Beta	T	Sig
เศรษฐกิจ	.229	.053	.288	4.354	.000**
เทคโนโลยี	.262	.049	.356	5.390	.000**
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่	.058	.038	.091	1.531	.127
ค่าคงที่	2.358	.265		8.893	.000**

Multiple R = .574^a, R² = .329, Adj R² = .319, SEE = .647, F = 32.099, Sig of F = .000, *P < .05, **P < .01

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน เรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ, เทคโนโลยี, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนอกพื้นที่ ตามลำดับ และผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนมีค่าประสิทธิ สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ .574 ค่าสัมประสิทธิ์ (R²) เท่ากับ 0.329 ค่าสัมประสิทธิ์ และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error) เท่ากับ 0.647 แสดงว่า

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมสามารถวัดได้จากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ ได้ร้อยละ 32.9

จากการวิเคราะห์ผลถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำนายเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น คือ ด้านเศรษฐกิจ และด้านเทคโนโลยี เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่มากที่สุด ในขณะที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่นั้นผลการวิเคราะห์ไม่มีผลนัยสำคัญทางสถิติก็ตามแต่อย่างไรก็ตามในทางด้านปรากฏการณ์ในพื้นที่นั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังมีผลกระทบความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่มากนักน้อย จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยดังกล่าวนี้สรุปได้ว่า เศรษฐกิจและเทคโนโลยีถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทยพบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ, เทคโนโลยี, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับความสำคัญนั้น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลสูงสุด สามารถทำนายความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทยเป็นลำดับแรก ผลการศึกษาจากการทดสอบอิทธิพลของปัจจัยความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสอดคล้องกับระดับความคิดเห็นในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมได้แก่ การจ้างงาน รายได้เพิ่มมากขึ้น ด้านลบ คือความไม่เท่าเทียมในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญที่เกิดขึ้น สำหรับผู้ที่มีทุนในการประกอบอาชีพหรือทรัพยากรในการทำมาหากินที่มากก็สามารถได้รับผลประโยชน์มากกว่า ดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสิ่งที่สามารถสร้างความเท่าเทียมกันได้นั้นภายในชุมชนคือการขยายโอกาสในการเข้าถึงงาน สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ทุกครัวเรือน พยายามให้ทุกครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิก และ เป็นคณะกรรมการในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนของตนเอง นอกจากนี้หากครอบครัวใดไม่มีทุนหรือไม่มีทรัพยากรในพื้นที่ในการประกอบอาชีพก็ควรได้รับการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การกู้ยืมสหกรณ์ชุมชน เพื่อการสร้างอาชีพของคนภายในพื้นที่ และเพื่อให้เกิดการกระจายการเข้าถึงเงินทุนการกู้ยืมภายในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

ในขณะที่ปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนรองลงมา ซึ่งกระบวนการแก้ไขต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนกลาง หรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางด้านเทคโนโลยีในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆในแต่ละพื้นที่ชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวสามารถสื่อสารกันได้สะดวก นอกจากนี้ความห่างไกลยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของพื้นที่เช่นเดียวกัน การเข้าถึงโอกาสการรับข้อมูลข่าวสาร และในเรื่องของทุนงบประมาณของพื้นที่ไม่เพียงพอในการสนับสนุนเกี่ยวกับฐานข้อมูลพื้นที่ของชุมชนในการสื่อสารสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในปัจจุบันนั้นเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เช่น การทำธุรกรรมออนไลน์ การทำธุรกรรมการเงิน ธนาคาร การสั่งซื้อสินค้าต่างๆ เพื่อใช้ในการรองรับการบริการในพื้นที่ ดังนั้นเทคโนโลยีถือเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนภายในพื้นที่และยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบางพื้นที่ได้เช่นเดียวกัน

ในขณะที่การศึกษาของ Arbache et al. (2004) ศึกษาเกี่ยวกับการค้าเสรีและค่าจ้างแรงงานในประเทศที่กำลังพัฒนาบทบาทของเทคโนโลยีเป็นผลที่ทำให้เกิดการลงทุนซึ่งทำให้อุปสงค์ของแรงงานที่มีทักษะฝีมือเพิ่มขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องไปยังค่าตอบแทนของแรงงานที่มีทักษะเพิ่มขึ้นทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงาน และ Intrawut (2007) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการกระจายรายได้และความยากจน ซึ่งมีแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ โดยกำหนดให้บทบาทของเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดตัวแปรต่างๆ คือ การเปิดประเทศ ทุนการวิจัยและพัฒนาประเทศ ความไม่เท่าเทียมของการศึกษา สัดส่วนของแรงงานทักษะต่อแรงงานไร้ทักษะ และจำนวนปีการศึกษาโดยเฉลี่ย การศึกษาพบว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกและเชิงลบกับความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้

ในขณะที่ปัจจัยด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนอกพื้นที่ที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนต่ำที่สุดซึ่งเห็นได้ว่าผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากฐานการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ ผลตอบแทนของทุนจึงเป็นของผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่ (Breen, García-Peñalosa, & Orgiazzi, 2008; Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) ในขณะที่ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำของชุมชน คือการเข้ามาของนักธุรกิจจากภายนอกที่เข้ามาลงทุนภายในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่กำลังเกิดการท่องเที่ยว ซึ่งกลุ่มเหล่านี้สามารถสร้างผลกระทบทั้งในรูปแบบผลกระทบในเชิงบวก และเชิงลบให้กับชุมชน โดยการลงทุนของนักธุรกิจจากภายนอกสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยการเข้ามาของนักธุรกิจจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน ถือได้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบและเกิดความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน (Kaewnuch, 2018; Mansuri & Rao, 2004a)

จากการศึกษาสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนสิ่งสำคัญที่สุด คือเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบ และมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนแต่ละชุมชนต่างมีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เช่น การบริหารจัดการของชุมชน พื้นที่ชุมชนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงงบประมาณ พื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามในด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากิน กาค้าขายภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งระบบเศรษฐกิจนั้นจำเป็นต้องมองในมุมมองทั้งในด้านมหภาค และด้านจุลภาคเกี่ยวกับทางเศรษฐกิจถือว่าเป็นระบบโซ่อุปทาน หากระบบเศรษฐกิจภายในประเทศมีความมั่นคงก็ยังสามารถส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของพื้นที่เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามหากชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่ทำการบริหารจัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจภายในพื้นที่ให้มีความมั่นคง ทุกคนสามารถมีงานทำ ทุกคนได้รับการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทุนที่ได้รับในการประกอบอาชีพได้เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความเท่าเทียมให้กับคนในพื้นที่การท่องเที่ยวได้ชุมชนได้อย่างแน่นอน และในส่วนของเทคโนโลยีนั้นก็ยังเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนในปัจจุบัน สิ่งที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้นั้นต้องมีการจัดการทางด้านการกระจายโครงข่ายทางด้านเทคโนโลยีที่ทั่วถึงเพื่อให้แต่ละพื้นที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ทุกพื้นที่ต้องมีฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้รับการหนุนเสริมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นไปอย่างทั่วถึงและสามารถกระจายให้ทุกคนได้ทราบ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่ชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นลดลงและสามารถสร้างการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

สรุป

สรุปผลภาพรวมจากผลการศึกษาของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทย พบว่า ปัจจัยหลัก คือด้านเศรษฐกิจ เมื่อมองไปยังภาคส่วนต่าง ๆ นั้น เศรษฐกิจยังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเท่าเทียมกัน และยังสามารถก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วยสำหรับกลุ่มคนหรือประชาชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสามารถมองได้หลากหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของเรื่อง การจ้างงาน รายได้ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อทำมาหากิน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆที่เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่สามารถส่งผลทางด้านความเหลื่อมล้ำเช่นเดียวกัน ดังนั้นการจัดการเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำงาน การจ้างงานภายในพื้นที่เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมทางด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนภายในพื้นที่ให้ดีขึ้นด้วย

หากมองไปยังอีกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนประเทศไทย นั้น เห็นได้ว่า เทคโนโลยีเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เห็นได้ชัดเจนอย่างยิ่ง คือประเด็นเกี่ยวกับการเข้าถึงทางด้านเทคโนโลยีของพื้นที่ที่มีความห่างไกลจากพื้นที่ให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ราบสูง พื้นที่บนดอย เช่น แม่กำปอง พื้นที่ห่างไกล เช่น บ้านนาต้นจั่น หรือ พื้นที่บนเกาะ เช่น เกาะพิทักษ์ เห็นได้ว่าระยะทางเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านเทคโนโลยีการเข้าถึงพื้นที่ให้บริการ ซึ่งสิ่งที่สามารถทำให้เกิดความเท่าเทียมกันนั้นต้องมีการเข้ามาหนุนเสริมจากหน่วยงานทางภาครัฐ และทางหน่วยงานของเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางด้านเทคโนโลยี เช่น การเข้ามาติดตั้งพื้นที่ให้บริการ สัญญาณไวไฟสาธารณะสำหรับพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สำคัญและพื้นที่ที่จำเป็น เพื่อเป็นการบริการสำหรับทุกคนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวควบคู่กันไป ความเหลื่อมล้ำทางด้านเทคโนโลยี อาจกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ภายในพื้นที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีด้านต่างๆ ได้ยาก เนื่องจากสูงอายุไม่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นที่สุดคือการให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้บริการและสามารถให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทางด้านเทคโนโลยี สามารถเข้าถึงข่าวสารผ่านทางด้านเครื่องมือสื่อสารเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง ซึ่งบางครั้งรอบครัวไม่มีเงินทุนเพียงพอในการใช้จ่ายสำหรับเทคโนโลยี หรือสิ่งที่สามารถทำให้ได้รับข่าวสารจากภายนอก ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดความเท่าเทียมได้ในด้านเทคโนโลยี คือ การเข้ามาให้บริการสัญญาณอินเทอร์เน็ต ไวไฟสาธารณะ นอกจากนี้ภาครัฐอาจมีแคมเปญเกี่ยวกับการให้บริการทางด้านเทคโนโลยีหรือโทรศัพท์สาธารณะ เพื่อให้กลุ่มบุคคลที่ไม่มีเงินทุนมากเพียงพอ หรือกลุ่มบุคคลที่มีทุนทรัพย์น้อยได้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และสามารถรับข่าวสารจากส่วนกลางอย่างทั่วถึง

ประเด็นทางด้านปัจจัยของความเหลื่อมล้ำของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกนั้น จากการศึกษาที่เห็นได้ว่า หากแม้ว่าผลการศึกษาไม่มีผลนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม ซึ่งเห็นได้ว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกนั้นต่างพยายามเข้ามาเพื่อถือครองทรัพย์สิน ที่ดิน ธุรกิจภายในพื้นที่ของชุมชนที่เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกจึงถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้หากมองไปยังทางด้านเศรษฐกิจก็ยังมีส่วนเกี่ยวข้องคือ การเข้ามาภายในพื้นที่นั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกต่างเข้ามาเพื่อแสวงหาถึงผลประโยชน์ของคนภายในพื้นที่ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งสำคัญหลัก ๆ คือทางด้านเศรษฐกิจทางด้านดีเป็นในเรื่องของการจ้างงานของคนภายในพื้นที่ การกระจายรายได้สำหรับคนในพื้นที่ และเป็นหนึ่งปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ชุมชนโดยชุมชนไม่จำเป็นต้องมีการจัดการผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และนอกจากนี้หากมองไปยังข้อเสียของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกนั้น เห็นได้ว่าทำให้เกิดการรั่วไหลของเงินไปยังพื้นที่อื่น หรือกลับไปยังบ้านของ

เจ้าของผู้ประกอบการ และนอกจากนี้ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเป็นในเรื่องของกรรมสิทธิ์ต่างๆ เช่น ธุรกิจ ที่ดิน ลิขสิทธิ์ ต่างๆที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการเข้ามาใช้ทรัพยากรของคนในพื้นที่ชุมชน และยัง สามารถส่งผลกระทบไปยังด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอีกด้วย ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ภายในพื้นที่เกี่ยวกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกกลดลง หรือ เป็นการจัดการให้พื้นที่ได้มีการจัดการอย่าง สมดุลชุมชนต้องมีความเข้มแข็งในตนเอง และต้องมีการจัดการผ่านกฎหมาย กฎระเบียบ กฎหมู่ของสังคม ภายในพื้นที่ เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของคนภายในชุมชน และพื้นที่ชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษานี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการบูรณาการกับการวางแผนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำโดยการจัดการจากสาเหตุหลักที่สำคัญ ได้แก่ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุที่มีความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นอกจากนี้จากการศึกษาผู้นำชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อการปรับตัวและการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการแก้ไขประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเป็นไปทิศทางที่เหมือนกันในแต่ละภาค ซึ่งการจัดการที่สำคัญนั้นต้องจัดการตั้งแต่ปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ ดังนั้นจึงเป็นข้อเสนอแนะหลักที่สำคัญที่นำไปสู่การแก้ไข และการนำไปปรับใช้กับพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในสังคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประเด็นข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางด้านการปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำภายในชุมชนดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับใช้กับพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีการหนุนเสริมและการจัดการร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างอาชีพสำหรับคนภายในพื้นที่ชุมชนที่ เช่น มัคคุเทศก์ พนักงานบริการในร้านอาหารและเครื่องดื่ม อาชีพนวด อาชีพขับรถสำหรับนักท่องเที่ยว อาชีพทำของที่ระลึก อาชีพประมงแบบสร้างสรรค์ อาชีพขับเรือ เป็นต้น ในขณะที่ทางด้านเงินทุน หรือ การเงินควรมีการบริหารจัดการในการให้ความรู้สำหรับคนในพื้นที่เกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งทุนต่างๆ เช่น ทุนจากสหกรณ์ในชุมชน ทุนจากธนาคารต่าง ทุนจากแหล่งทุนของภาครัฐ และอื่นๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในการกู้เงิน และสินเชื่อเงินทุนในการทำมาหากินเพิ่มมากขึ้นสำหรับประชาชนในชุมชน

ในส่วนของข้อเสนอแนะทางด้านเทคโนโลยี เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในพื้นที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการเข้ามาสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีในพื้นที่เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เครือข่ายโทรศัพท์ ระบบต่างๆ ที่ติดตั้งภายในประเทศ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันภายในแต่ละพื้นที่ ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีหรือหน่วยงานที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีได้ สามารถเข้าไปยังพื้นที่ชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นการให้ข้อมูล และให้ชุมชนตระหนักถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดทางด้านเวลาจึงได้ศึกษาปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม คือ ด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และด้านผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอกพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ที่สำคัญที่สามารถเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในสังคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ ในพื้นที่การท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ และในการศึกษาครั้งถัดไปควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกข้อมูลในแต่ละรายปัจจัยให้มากขึ้น อาจมีการเพิ่มเติมการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก หรือ มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละหน่วยงาน หรือแต่ละภาค เพื่อให้เห็นประเด็นที่เหมือน และประเด็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และรูปแบบการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ได้แก่ พื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พื้นที่มรดกโลก พื้นที่การท่องเที่ยวในเมือง พื้นที่การท่องเที่ยวชายแดน และพื้นที่การท่องเที่ยวแบบอื่นๆ เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูล และเป็นการการแก้ไขประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่การท่องเที่ยวในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Arbache, J. S., Dickerson, A., & Green, F. (2004). Trade liberalisation and wages in developing countries. *The Economic Journal*, 114(493). F73-F96.
- Arsenio, W. F., & Gold, J. (2006). The effects of social injustice and inequality on children's moral judgments and behavior: Towards a theoretical model. *Cognitive Development*, 21. 388-400.
- Bakhtiari, S., & Meisami, H. (2010). An empirical investigation of the effects of health and education on income distribution and poverty in Islamic countries. *International Journal of Social Economics*, 37(4). 293-301.
- Berman, E., & Machin, S. (2000). Skill-biased technology transfer around the world. *Oxford review of economic policy*, 16(3). 12-22.
- Breen, R., García-Peñalosa, C., & Orgiazzi, E. (2008). *Factor Components of Inequality: Cross-Country Differences and Time Changes*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/238782635_Factor_Components_of_Inequality_Cross-Country_Differences_and_Time_Changes
- Butler, R. (2006). *The tourism area life cycle: Conceptual and theoretical issues Vol. 2*. Toronto: Channel View.
- Chani, M. I., Jan, S. A., Pervaiz, Z., & Chaudhary, A. R. (2014). Human capital inequality and income inequality: testing for causality. *Quality & Quantity*, 48(1). 149-156.
- Chothipaporn, W. (2009). *The relationship between financial development with economic growth and the impact of financial inequality countries, Thailand*. (Master Degree, Thammasat University, Bangkok)
- Chowathanakun, K. (2014). Social inequality of the housing estate community in the Northern Bangkok. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 40(2). 67-80.
- Cingranelli, D. L. (1981). Race, politics and elites: Testing alternative models of municipal service distribution. *American Journal of Political Science*, 664-692.
- Coburn, D. (2000). Income inequality, social cohesion and the health status of populations: the role of neo-liberalism. *Social Science & Medicine*, 51(1). 135-146.
- Cornwall, A. (2002). Locating citizen participation. Retrieved from https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/8659/IDSB_33_2_10.1111-j.1759-5436.2002.tb00016.x.pdf?sequence=1
- Das, D. (2008). Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88(2). 297-310.
- Dawes, J. (2008). Do Data Characteristics Change According to the Number of Scale Points Used? An Experiment Using 5-Point, 7-Point and 10-Point Scales. *International Journal of Market Research*, 50(1). 61-104.

- Dempsey, S. E. (2009). NGOs, Communicative Labor, and the Work of Grassroots Representation AU - Dempsey, Sarah E. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 6(4). 328-345.
- Díaz Bordenave, J. (1994). Participative communication as a part of building the participative society. *Participatory communication: Working for change and development*, 35-48.
- Diener, E., & Suh, E. (1997). Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators. *Social Indicators Research*, 40(1), 189-216.
- Diener, E. D. (1995). A value based index for measuring national quality of life. *Social Indicators Research*, 36(2). 107-127.
- DiMaggio, P. (2019). Social structure, institutions, and cultural goods: The case of the United States. In *Social theory for a changing society* (pp. 133-166). NY: Routledge.
- Dulani, B. (2003). How participatory is participation in social funds?: an analysis of three case studies from the Malawi social action fund, (MASAF). Retrieved from <https://www.participatorymethods.org/resource/how-participatory-participation-social-funds-analysis-three-case-studies-malawi-social>
- Emanuel, X.-O., André, O. L., & Saurav, P. (2015). What motivates entrepreneurial entry under economic inequality? The role of human and financial capital. *Human Relations*, 68(7). 1183-1207.
- Frances, S. (2016). Horizontal inequalities. In Irina Bokova (eds.), *World Social Science Report 2016: Challenging Inequalities: Pathways to a just world* (pp. 51-54). Paris: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).
- Giddens, A. (2001). *The global third way debate*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Han, J., Zhao, Q., & Zhang, M. (2016). China's income inequality in the global context. *Perspectives in Science*, 7. 24-29.
- Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: From tokenism to citizenship*. Florence: International Child Development Centre.
- Intrawut, N. (2007). *Alternative: The impact of globalization on income distribution and poverty: the roles of technology and human capital*. Bangkok: Kasetsart University.
- Kaewnuch, K. (2018). *Dynamics of Tourism Management*. Bangkok: WISH GROUP (THAILAND).
- Kaosa-ard, M., Untong, A., Tianteerawit, P., Phetvaroon, K., & Khruafu, N. (2013). *Tourism Economics*. Chiang Mai: Public Policy Studies Institute Foundation (PPSI).
- Lippmann, S., Davis, A., & Howard, E. A. (2005). *Entrepreneurship and Inequality*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/242029097_Entrepreneurship_and_Inequality
- Liu, B. C. (1974). Quality of life indicators: A preliminary investigation. *Social Indicators Research*, 1(2). 187-208.
- Low, S. M. (2011). Claiming space for an engaged anthropology: Spatial inequality and social exclusion. *American anthropologist*, 113(3). 389-407.

- Malhotra, N. K., & Peterson, M. (2006). *Basic Research Marketing: A Decision-Making Approach* (2nd ed.). NJ: Pearson Education.
- Mansuri, G., & Rao, V. (2004a). Community-based and-driven development: A critical review. *The World Bank Research Observer*, 19(1). 1-39.
- Mansuri, G., & Rao, V. (2004b). Community-Based and -Driven Development: A Critical Review. *The World Bank Research Observer*, 19(1). 1-39.
- Manyara, G., & Jones, E. (2007). Community-based tourism enterprises development in Kenya: An exploration of their potential as avenues of poverty reduction. *Journal of sustainable tourism*, 15(6). 628-644.
- Maozhong, L., & Hua, S. (2011). Educational Inequality Analysis: International Comparison. *International Journal of Business and Social Science*, 2(16). 88-93.
- Murali, V., & Oyeboode, F. (2004). Poverty, social inequality and mental health. *Advances in Psychiatric Treatment*, 10(3). 216-224.
- OECD. (2011). *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*. Retrieved from <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/48631582.pdf>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *The Twelvteth National Economic and Social Development Plan (BE 2017-2021)*. Bangkok: The Prime Minister's Office.
- Orkwaha, N. (2003). *Analysis of modem rice technology adoption and its effect on household income distribution: A case study of rice farmer households in Changwat Suphan buri, crop year 2001/02* (Master Degree, Kasetsart University).
- Pichayapaiboon, S. (2013). Development of Strategic Plan for Social Inequality: A Case Study of Suanlaung 1 Community. *Journal of Social Research*, 36(1).
- Piketty, T. (2015). About capital in the twenty-first century. *American Economic Review*, 105(5). 48-53.
- Pretty, J. N. (1994). Alternative systems of inquiry for a sustainable agriculture. *IDS bulletin*, 25(2). 37-49.
- Pretty, J. N., & Pimbert, M. P. (1995). *Beyond conservation ideology and the wilderness*. *Natural Resources Forum*, 19(1). 1-8.
- Pukayaporn, C., Buranakul, S., & Phakkachokh, S. (2014). A Development and Elimination of Social Inequality in Bangkok, Metropolitan Area: A Case study of Raong- Chorn 45 Community, Ladyao, Chatuchak, Bangkok, Thailand. *Journal of the Association of Researchers*, 19(1). 135-145.
- Qi, Z., & Youfa, W. (2004). Socioeconomic inequality of obesity in the United States: do gender, age, and ethnicity matter?. *Social Science & Medicine*, 58(6). 1171-1180.
- Rifkin, S. B. (1985). *Health planning and community participation: case studies in South-East Asia*. London: Routledge Kegan & Paul.

- Sanwong, K. (2012). The development and problem solving on social inequality in Bangkok: a case study in Bangsue-Ratchadapisek canal community. *The Journal Of Faculty Of Applied Arts*, 5(1). 46-53.
- Sarobol, S. (2003). *Community based tourism: concept and experience in Northern Thailand*. Chiang Mai: Wanida Press.
- Sarutpong, W. (2000). *Technology Transfer and Wage Inequality*. (Master of Economics), Thammasat University, Bangkok.
- Sawatphol, C. (2012). *Research report on social inequalities of the Chakkapat community*. Bangkok: development and resolving.
- Sirisrisak, T., & Patchakreng, K. (2017). *State of knowledge on inequality in Thai tourist cities*. Retrieved from <http://knowledgefarm.in.th/wp-content/uploads/2017/10/taking-stock-research-inequality-tourism-city.pdf>
- Supasorn, Y. (2018). *Thailand expects foreign trip of the year 2561 to 35 million of the estimated 39 million people*. Retrieved from <https://www.prachachat.net/tourism/news-95937>
- Suwanmolee, S. (2017). Inequality Pathway of Rawai Sea Gypsies in Phuket Province (in Thai). *Walailak Journal of Social Sciences*, 10(1). 89-135.
- Tawonatiwas, S., Teerawithayalers, P., Tuanhaeme, T., Cheaysai, S., & Kitchainukoon, P. (2013). The Community Project for Developing and Solving Social Difference Problems in Bangkok Metropolis: A Case Study of Rintong Village. *Journal of Bangkokthonburi University*, 1(2). 101-108.
- Veenstra, G. (2002). Social capital and health (plus wealth, income inequality and regional health governance). *Social Science & Medicine*, 54(6). 849-868.
- Wattanukuljarus, A. (2012). *Tourism : economy-wide perspectives*. Chiang Mai: Login Designwork Limited Partnership.
- White, M. E. (1994). *After the greening: the browning of Australia*. New South Wales: Kangaroo Press Kenhurst.
- Wilson, J. P., & Fehrenbach, J. (2005). Parks and Park Funding in Los Angeles: An Equity-Mapping Analysis AU - Wolch, Jennifer. *Urban Geography*, 26(1), 4-35.
- Wolfensberger, W. (2000). A brief overview of social role valorization. *Mental retardation*, 38(2). 105-123.

ข้อสังเกตว่าด้วยพุทธศาสนาชนชั้นกลางไทย อำนาจแห่งกรรม และมโนทัศน์ศีล 5: จากรากฐาน สู่ ปรากฏการณ์ร่วมสมัย

อาสา คำภา¹
สายชล ลัตยานุรักษ์²

(Received: June 26, 2020; Revised: October 28, 2020; Accepted: December 7, 2020)

บทคัดย่อ

พุทธศาสนาของชนชั้นกลางไทยนับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นมา ไม่ชวงระยะเวลาไม่กี่ทศวรรษนี้ ข้อค้นพบผ่านการมองภาพกว้างในการศึกษา คือ พุทธศาสนาชนชั้นกลางไทยนั้นตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญ 2 เรื่อง คือ 1) ความเชื่อเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” ซึ่งเป็นค่านิยมหลักดั้งเดิมของไทยที่มีอิทธิพลครอบงำโลกทัศน์ชาวพุทธชนชั้นกลางไทยมาอย่างยาวนาน ซึมลึก และไม่เคยถูกท้าทายอย่าง ถึงราก ทั้งยังถูกผลิตซ้ำและปรากฏตัวในทางใหม่ผ่านสื่อประเภทต่างๆ กับ 2) “มโนทัศน์ ศีล 5” ซึ่งเป็นจริยธรรมชาวพุทธ (ใหม่) ที่ถูกใช้เป็นเกณฑ์ประเมินความเป็นชาวพุทธที่ดี และเป็นความรู้ทางธรรมในแบบที่รัฐและชนชั้นนำไทยพยายามฉีดป้อนสู่พลเมืองผ่านระบบการศึกษานับตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สิ่งนี้ มีอิทธิพลส่งผ่านมาถึงชนชั้นกลางไทยในเวลาต่อมา ทั้งนี้ การผกผันแนวคิดเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” กับ มโนทัศน์ “ศีล 5” มิให้เห็นชัดเจนทั้งโดยกลุ่มชาวพุทธชนชั้นกลางสายนักปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับแนวคิด วิปัสสนากรรมฐานแก่กรรม บ้างเป็นทัศนะที่สะท้อนผ่านหนังสือธรรมะที่เป็นงานเขียนระดับ “เบสเซลเลอร์” โดยผู้เขียนที่เป็นฆราวาส และบ้างสะท้อนผ่านทัศนะมุมมองของกลุ่มก้อนองค์กรชาวพุทธชนชั้นกลางไทย ใหม่ๆ ที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ อาจตั้งข้อสังเกตได้ถึงจริตของชาวพุทธชนชั้นกลางไทยเรื่องการให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดกับเรื่อง “พุทธแท้” “พุทธเทียม” ที่สามารถอธิบายสืบย้อนไปถึงที่มาได้

คำสำคัญ: พุทธศาสนา ชนชั้นกลางไทย อำนาจแห่งกรรม ศีล 5

¹ นักวิจัยประจำสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อีเมล: pae.asa@gmail.com.

² ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Observations on Buddhism in the Thai middle class, The power of karma and The Concept of the 5 precepts: From origin to contemporary phenomenon

Asa Kumpha³

Saichol Sattayanurak⁴

Abstract

The Buddhism of the Thai middle class is a new social and cultural phenomenon that has just emerged during the past few decades. From a broader perspective, the findings of this study are that the Buddhism of the Thai middle class is based on two important concepts: 1) a belief in "the power of karma", which is the traditional core value of Thai people. The belief has had a profound influence on the worldview of the Thai middle-class Buddhists for a long time. This has never been challenged, and has been reproduced and appeared in new forms in the various types of media; and 2) "the concept of 5 precepts", which is the Buddhist ethics (new) that has been used as a criterion to assess "good Buddhists". The concept is also the moral knowledge that the Thai state and the Thai elites have been trying to impose on the citizens through education systems since the period of absolute monarchy. Later on, this influence was passed onto the Thai middle class. However, "the power of karma" and "the concept of 5 precepts" can be seen clearly in the group of middle-class Buddhists who give importance to concepts in "Vipassana meditation". This view can be seen in Dhamma books, some of which are "best-sellers", and are written by secular authors. And some of these viewpoints can be seen from the organizations of the new middle-class Buddhist Thais. In addition, it may be observed that that the middle-class Thai Buddhists often give importance to the notions of "true Buddhism" and "artificial Buddhism" can be traced back to find their historical roots.

Keywords Buddhism, Thai middle class, The power of karma, The concept of 5 precepts

³ Researcher. Ph.D, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University. email: pae.asa@gmail.com.

⁴ Professor Emeritus, Department of history, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นบททดลองนำเสนอการมองภาพกว้างแบบประวัติศาสตร์มหภาค (Macro Historical Approach) เพื่อตั้งข้อสังเกตถึงปรากฏการณ์พุทธศาสนาของชนชั้นกลางไทย โดยสืบสาวถึงรากฐานที่มาเพื่อเชื่อมโยงสู่ปรากฏการณ์ในปัจจุบัน อนึ่ง ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ได้ครอบคลุมปรากฏการณ์สำคัญๆ ที่เคยมีการพูดถึงและมีงานศึกษาก่อนหน้านี้แล้ว เช่น พุทธศาสนาแบบปัญญาชนของกลุ่มสวนโมกขพลาราม, พุทธศาสนาของกลุ่มวัดพระธรรมกาย, กลุ่มชาวพุทธสันติวิธีที่เคยมีการตั้งข้อสังเกตและจัดแบ่งโดยคร่าวๆ ว่าสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักไตรสิกขา (สวนโมกข์ = ปัญญา, ธรรมกาย = สมาธิ, สันติวิธี = ศีล) (Wasi, 1987)⁵ หากแต่มองไปที่ปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่มีจุดรวมที่กว้างกว่านั้น เช่น ประเด็นพุทธศาสนาชนชั้นกลางไทยภายใต้มนทัศน์ “ศีล 5” และแนวคิด “อำนาจแห่งกรรม” ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้ศึกษาเห็นว่าครอบคลุมและกินความเชื่อมโยงทัศนคติพุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางไทยกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย ตลอดจนเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่เห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ในการศึกษาผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์เอกสาร งานศึกษานี้เป็นลักษณะการมองภาพกว้างเพื่อเป็นกรอบโครงของงานวิจัยอย่างสังเขป ก่อนที่จะนำไปสู่การศึกษาเชิงลึกและการขยายความในแต่ละประเด็นของงานวิจัยต่อไป

รากฐานที่มาของพุทธศาสนาชนชั้นกลางไทย

พุทธศาสนาของคนไทย หรือ “พุทธศาสนาแบบไทยๆ” แท้จริงแล้วมีลักษณะเป็นอย่างไร ประเด็นนี้ พระราชธรรมนิเทศ หรือ พระพยอม กัลยาโณ เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว พระนักพัฒนา ผู้มีชื่อเสียงเคยตั้งข้อสังเกตไว้อย่างวิพากษ์ว่า “...ชาวพุทธไทยเราก็มักแปลก มีอะไรออกมาก็เอาหมด โลกไม่มั่นคง มีอะไรให้นับถือก็เกาะไปพักหนึ่งไปหาพระพินเณศ พระพรหม ไปไหว้ช้าง ไหว้เต่า ช่วงนั้นก็หันไปยึดกระแสจิตตาม...” (Bangyikan, 2009, p. 82) ทั้งนี้ เพื่อลงลึกไปสู่การคลี่คลายคำตอบ เราอาจต้องพิจารณาเชื่อมโยงไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “ค่านิยมหลัก” (Core Value) ความคิดทางการเมือง-วัฒนธรรมทางการเมือง ที่เป็นรากเหง้าพื้นฐานที่ฝังลึกของคนไทยในมิติที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน

1. อำนาจแห่งกรรม นิพพาน และโลกทัศน์ของพุทธไทยแบบเก่า

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2520 สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชื่อดังของไทย ได้เคยร่วมกันผลิตงานวิชาการเล่มสำคัญ คือ *ความคิดทางการเมืองไทย* (2523) ทั้งนี้ ต่อมา สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมและตีพิมพ์รวมเล่มเฉพาะข้อเขียนของตนในชื่อ *บทพิจารณาว่าด้วยวรรณกรรมการเมืองและประวัติศาสตร์* (2540) แก่นกลางหลักของงานศึกษาชิ้นนี้คือการวิเคราะห์สกัดหาสิ่งที่ เป็น “ค่านิยมหลัก” (Core Value) ที่แฝงฝังอยู่ในความคิดทางการเมือง (Political Thought) ของไทยผ่าน “ตัวบท” (The Text) ในงานวรรณกรรม ชาดก นิทาน ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมของสุนทรภู่ วรรณกรรมราชสำนักอย่างสามก๊ก นิทานพื้นบ้านที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งแต่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายอย่าง ศรีธนญชัย ตลอดจนวรรณกรรมทางศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง ฯลฯ

⁵ สำหรับภาพกว้างของงานศึกษาเชิงวิพากษ์ในประเด็นนี้ โปรดดู Photchanalawan (2013) “วิหารไม่ว่างเปล่า ประวัติศาสตร์ (ฉบับย่อ) ของพุทธศาสนาหัวก้าวหน้า หลัง 14 ตุลา (พ.ศ.2516-2541)” ที่เป็นการวิเคราะห์วิพากษ์พุทธศาสนาหัวก้าวหน้าของชนชั้นกลางไทยสามสำนัก (สวนโมกข์ ธรรมกาย และสันติวิธี) ในช่วงทศวรรษ 2520-2540.

สิ่งใดบ้างที่ถือได้ว่าเป็น “ค่านิยมหลัก” ของไทยที่เห็นได้จากงานของสุนทรภู่ สมบัติชี้ให้เห็นว่ารากฐานทางความคิดของสุนทรภู่ มีลักษณะเช่นเดียวกับชาวไทยในสมัยนั้นซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนแบบไทยๆ นั่นคือ มีความเชื่อใน “อำนาจแห่งกรรม” แบบยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้ คำว่า “บาป” “บุญ” “กุศล” “ผลบุญ” “วาสนา” ฯลฯ ซึ่งบ่งชี้ถึงอำนาจแห่งกรรมนั้น จะเป็นคำที่พบบ่อยมากในงานเขียนของสุนทรภู่ เช่นเดียวกับคำว่า “เวร” หรือ “กรรมเก่า” ก็ดูเป็นสิ่งที่สุนทรภู่ใช้ในกรณีงานเขียนประเภท ‘นิราศ’ (บอกเล่าโดยผ่านประสบการณ์ตัวผู้เขียนเอง) ขณะที่ตัวละครในวรรณกรรมของสุนทรภู่ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร ตัวนาง ผู้ดี หรือ ผู้ร้าย ก็ล้วนอ้างอิง “กรรมเก่า” ในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงทุกครั้งที่มีเกิดความพลิกผันในเหตุการณ์ (Chanthornwong, 2006, p. 10) ทั้งนี้ ความคิดเรื่อง กรรม-อำนาจแห่งกรรม นับเป็นความคิดพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ผูกพันผูกพันกับจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิและความคิดเรื่องสังสารอย่างแนบแน่น โดยเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์เวียนว่ายตายเกิดในไตรภูมิมาเนิ่นนาน สภาพชีวิตในแต่ละภูมิจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรรมที่ได้กระทำมาในอดีตชาติ กรรมจึงเป็นตัวกำหนดการเวียนว่ายตายเกิดในภูมิต่างๆ คำสอนเรื่องกรรมจึงเป็นเครื่องกำหนดให้มนุษย์ในสังคมทำความดี เพื่อชาติหน้าจะได้มีชีวิตที่ดีกว่านี้

และเนื่องจาก กรรม-อำนาจแห่งกรรม คือเครื่องมือสำคัญของคำอธิบายผลของปัจจุบัน ความคิดเรื่องกรรมจึงเป็น “โครงสร้างทางวัฒนธรรม” (Cultural Infrastructure) ที่ยึดกุมความคิดพฤติกรรม สิ่งนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์หยั่งรู้ เรียนรู้ สั่งสอน ผลิตซ้ำต่อเนื่องกันมา จนเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่า “วิสัย” หรือ “โลกทัศน์” อันหมายถึงสิ่งที่มนุษย์สามารถหยั่งรู้ได้ เรียนรู้ได้และสั่งสอนกันได้ ทั้งนี้ “วิสัย” ที่ปรากฏในงานของสุนทรภู่ ล้วนยึดโยงอยู่กับแนวคิด “อำนาจแห่งกรรม” ได้แก่ การที่บุคคลพึงรักษาหน้าที่ สถานะ และความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ถูกต้องต่อกันและกันโดยเคร่งครัด ด้วยความ “ไม่เอิบเอื่อมก้ำก่าย” เพราะสิ่งนี้ได้เป็นไปตาม “อำนาจแห่งกรรม” กล่าวคือ ผู้ปกครองก็พึงเป็นผู้ปกครอง ไพร่ก็พึงเป็นไพร่ ไม่ปรากฏว่าสุนทรภู่ได้แต่งเรื่องไปในทำนองที่ตัวเองสามารถไต่เต้าจากบุคคลธรรมดาขึ้นเป็นกษัตริย์ได้เลย สิ่งนี้ยังรวมไปถึงชาติกำเนิดและบุคลิกภาพแห่งสันดานที่โชคชะตาได้กำหนดไว้อย่างตายตัวแล้ว อาทิ ตัวละครที่ชาติกำเนิดเป็น “ลูกโจร” สันดานชั่ว ไม่ว่าจะได้รับการฟูมฟักเลี้ยงดูดีอย่างไรท้ายสุดก็ทำการเนรคุณกับผู้มีพระคุณ

หากว่า “ค่านิยมหลัก” ที่ปรากฏอยู่ในงานของสุนทรภู่ ได้เปิดเผยให้เห็นถึงการให้คุณค่าที่ชัดเจนแน่นอนต่อเรื่องชนชั้นในสังคม สถานภาพ บทบาทของผู้คนที่เป็นไปในลักษณะ “ตายตัว” ความไม่เอิบเอื่อมก้ำก่าย ตลอดจนคำอธิบายที่ทุกสิ่งอย่างล้วนเป็นไปตาม “อำนาจแห่งกรรม” แล้ว กรณีนิทานพื้นบ้านอย่างศรีธนญชัยบ่งชี้ “ค่านิยมหลัก” อะไรได้บ้าง ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ของสมบัติ ด้วยท้องเรื่องของศรีธนญชัยที่สะท้อนความเป็นกบฏต่อบรรทัดฐานทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการโกหกหยอกล้อที่สร้างความเดือดร้อนวุ่นวาย พฤติกรรมก้าวร้าวต่อกษัตริย์ด้วยท่าที “สร้างขันต่ออำนาจ” เหล่านี้ถูกตั้งข้อสังเกตว่า ความต้องการที่จะเป็นคนที่สามารถทำอะไรได้ตามความรู้สึกโดยธรรมชาติหรือตามอำเภอใจของตนนั้นมักมีมากในหมู่ผู้ที่ไม่มียศอำนาจ และด้วยเหตุนี้เองที่น่าจะทำให้วรรณกรรมพื้นบ้านอย่างศรีธนญชัยได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย กระนั้นก็ตาม แม้ศรีธนญชัยจะเป็นนิทานพื้นบ้านที่แฝงไว้ด้วยความอุกอาจก้าวร้าวต่อสิ่งที่เป็นโครงสร้างสถาบันหลักในสังคมอย่างมากที่สุดก็ตาม หากแต่ในความร้ายกาจนี้ ศรีธนญชัยกลับตีโรราบต่อแนวคิดเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” อย่างง่ายตาย ดังความตอนที่ศรีธนญชัยทำการสร้างวัด ซึ่งปรากฏถ้อยคำบรรยายที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของตัวละครนี้อย่างหนักแน่นว่า “... ทะนงไชยให้อุทิศ น้อมหัวจิตพยายามแผ่บุญกุศลความสร้างอารามทั้งปฐวีมา ...เวรกรรมข้าทำไว้ ขออย่าให้เป็นไพร่ แบ่งผลกุศลนี้ ใช้แทนหนี้เวรก่อนมา...” (Chanthornwong, 2006, p. 232)

ต่อประเด็นนี้ จึงอาจชี้ชวนถึงข้อสรุป (รวบยอด) จากงานศึกษาของ สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ว่า โลกทัศน์สำคัญที่อยู่เบื้องหลัง “ค่านิยมหลัก” ของไทยก็คือ ทศนะเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” ขณะเดียวกัน สิ่งที่เป็น “วิสัย” แบบไทยๆ จากการศึกษาด้วยบทต่างๆ ก็แย้มพรายให้เห็นทศนะประเภท “*รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี*” ซึ่งเป็นวาทะที่เราจำได้ขึ้นใจจากการศึกษาของสุนทรภู่ หรือ ความคิดแบบ ศรีธนญชัย ผู้มีความกะล่อนพลิกพลิ้ว หากแต่ได้รับการหยิบชูให้เป็น “พระเอก” ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นภาพสะท้อนทัศนคติของผู้คนในสังคมไทยที่ดูไม่คุ้นชินกับการมี “หลักการฐานราก” (Fundamental Principle) ที่มั่นคงแน่นอน โดยที่แม้ปัจจุบันก็ยังคงปรากฏคำเปรียบเปรยประเภทที่ว่า “*ทำอะไรได้ดังใจคือไทยแท้*” เป็นต้น ดังที่กล่าวมา “ค่านิยมหลัก” เรื่องความเชื่อใน “อำนาจแห่งกรรม” กับ ความไม่คุ้นชินต่อเรื่องการพิงมีหลักการฐานรากที่มั่นคงแน่นอนของคนไทย สิ่งเหล่านี้อาจเป็นตัวกำกับทศนะและพฤติกรรม “พุทธศาสนาของคนไทย” หรือ “พุทธศาสนาแบบไทยๆ” ที่ยึดติดกับเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม”-“กฎแห่งกรรม” แต่ขณะเดียวกันก็มีลักษณะโลเลไม่มั่นคงราวกับไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวใดๆ เลย ดังที่ พระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) ได้ตั้งข้อสังเกตดังที่ได้กล่าวถึงในตอนต้น

ในส่วนของเป้าหมายเพื่อการหลุดพ้น หรือ “นิพพาน” ทศนะของคนไทยที่มีต่อเรื่องนี้มีเป็นเช่นไรในแง่การคลี่คลายและพัฒนาการ เช่นกันจากงานศึกษา บทพิจารณาว่าด้วยวรรณกรรมการเมืองและประวัติศาสตร์ (2540) ของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่ได้ตั้งข้อสังเกตผ่านการศึกษา “ตัวบท” หลักฐานต่างๆ ของไทยในอดีตและพบว่า นิพพาน คือ “ยอดปรารถนา” ที่ปรากฏอยู่ในโลกทัศน์ของชาวพุทธไทยมานับแต่อดีต ดังกรณีในงานวรรณกรรมของสุนทรภู่ เช่น นิราศวัดเจ้าฟ้า ที่ตัวสุนทรภู่เองได้ตั้งจิตอธิษฐาน ... *ขอผลาอาโนสงส์จงสำเร็จ พระสรรเพชญ์พ้นหลงในสงสาร ...* หรือ ในพระอภัยมณี ที่ตอนจบของเรื่องพระอภัยมณีได้ออกบวช เพราะหวังใน ... *พระนิพพานเป็นสุขสิ้นทุกข์ร้อน ...* อย่างไรก็ตาม สมบัติได้ตั้งข้อสังเกตว่า กระนั้นเมื่อเอาเข้าจริงดูเหมือนว่าตัวละครของสุนทรภู่ก็ไม่มีใครที่บรรลุนิพพานหรือพ้นจากห่วงกรรมไปได้เลย เพราะสุนทรภู่ได้แต่งให้ตัวละครของตนเอง ต้องเข้ามาวุ่นวายในโลกแห่งโลกียะอยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้จึงเสมือนกับการยอมรับว่าแม้นิพพานจะเป็นสิ่งที่ “ยอดปรารถนา” หากแต่สำหรับมนุษย์ส่วนมากแล้วสิ่งที่ปรารถนาเช่นกันก็คือความสุขสบายในโลกนี้เท่านั้น (Chanthornwong, 2006, p. 5-7)

แม้ทศนะจากงานศึกษาเรื่องความคิดทางการเมืองไทยของ สมบัติ จันทรวงศ์ จะชี้ชวนให้เห็นว่าประเด็นเรื่อง “นิพพาน” น่าจะเป็นเรื่องที่ถอยห่างจากชีวิตประจำวันของคนไทยไปเป็นเวลานานแล้ว กล่าวคืออย่างน้อยคงนับตั้งแต่ราวต้นรัตนโกสินทร์หากพิจารณาจาก “*โลกทัศน์ของสุนทรภู่*” หากแต่ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์จำนวนมาก บ่งชี้ให้เห็นว่า มโนทัศน์เรื่องนิพพานยังคงเลื่อนไหลปะปนอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยในอดีตเป็นอย่างมาก ดังเช่นความคิดเรื่องนิพพานที่ปรากฏอยู่ในเพลงกล่อมเด็กพื้นบ้านภาคใต้ “*มะพร้าวนาฬิกา*” ที่ขับร้องว่า “... เอ๋ย น้องเอ๋ย มะพร้าวนาฬิกา ดันเดียวโนเน กลางทะเลชี้ฝั่ง ฝนตกไม่ต้อง พ้าร้องไม่ถึง กลางทะเลชี้ฝั่ง ถึงได้แต่ผู้พ้นบุญเอ๋ย...”

ทั้งนี้ หากพิจารณาความเปรียบ “*มะพร้าวนาฬิกา*” ดันเดียวโนเน” ก็คือ พระนิพพาน ที่มีความเป็นหนึ่งเดียวไม่มีคู่เปรียบ “*กลางทะเลชี้ฝั่ง*” หมายถึงท่ามกลางสังสารวัฏซึ่งมีของคู่ละเล้ากันติดกับชั่ว บุญกับบาป แต่นิพพานนั้นอยู่เหนือ บุญ-บาป ดี-ชั่ว ดันมะพร้าวกลางทะเลชี้ฝั่ง เป็นความเปรียบว่าพระนิพพานนั้นอยู่ท่ามกลางวัฏสงสาร “*ฝนตกไม่ต้องพ้าร้องไม่ถึง*” หมายความว่าไม่มีสิ่งใดมาแผ้วพานได้ “*ถึงได้แต่ผู้พ้นบุญ*” ก็คือเมื่อพ้นบาปก็ถึงบุญเมื่อพ้นบุญก็ถึงนิพพาน คำร้องในนิทานกล่อมเด็กดังกล่าว จึงอาจเป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์เรื่องนิพพานเป็นสิ่งที่ปะปนอยู่ในชีวิตประจำวัน และผู้คนในอดีตนั้นมีความเอาจริงเอาจังในการปฏิบัติธรรมถึงกับมีการเอาเรื่องพระนิพพานมาใส่ไว้ในเพลงกล่อมเด็ก (Chansongseang, 2006, p. 103)

นอกจากนี้ มโนทัศน์เรื่องนิพพานยังเห็นได้บ่อยครั้งอยู่ในทั้งจิตรกรรมฝาผนังในวัดวาอาราม คัมภีร์ ไบหลาน ที่มักมีการจารึกจดการความปรารถนาของผู้สร้างด้วยคำบาลีว่า “นิพณะปัจจุโยโหตุ” (ขอจงเป็นปัจจุยแห่งพระนิพพาน)

ไม่เพียงแต่มโนทัศน์เรื่อง “นิพพาน” ที่เลื่อนไหลปะปนอยู่ในชีวิตประจำวัน ควรกล่าวด้วยว่าแต่เดิม “โลกศักดิ์สิทธิ์” อันหมายรวมถึงโลกของนิพพาน กับ “โลกปัจจุบัน” ในความเข้าใจของผู้คนยังมีลักษณะซ้อนทับ “ควบรวม” กันในมิติเวลาและสถานที่ หลักฐานจากสมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงศรีอยุธยา (สมุดภาพไตรภูมิ ฉบับกรุงศรีอยุธยาเลขที่ 6) ชี้ให้เห็นว่าจากหน้าต้นที่สมุดภาพเดินเรื่องตั้งแต่ภาพ “มหานครนิพพาน” สมุดภาพได้บอกเล่าเรื่องราวของนรก สวรรค์, ช่วงชั้นภพภูมิต่างๆ, ภาพสันฐานภูเขาพระสุเมรุ ต่อเนื่องมาถึงภาพป่าหิมพานต์ที่มีสระอโนดาตอันเป็นต้นกำเนิดของปัญจมหานทีในดินแดนชมพูทวีป และจากภาพปัญจมหานที แม่น้ำเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของแผนที่โบราณที่แสดงสถานที่และเมืองสมัยพุทธกาล ตลอดจนฉากเรื่องราวในพุทธประวัติและชาดกต่างๆ และจากนั้นฉากในสมุดภาพไตรภูมิก็เปลี่ยนมาเป็นแผนที่โบราณที่แสดงภูมินามสถานที่ แม่น้ำ เมืองสำคัญ ตลอดจนปูชนียสถานแหล่งจาริกแสวงบุญทางพุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาและดินแดนใกล้เคียง เช่น พระพุทธบาทเมืองสระบุรี พระปฐมเจดีย์ พระปโทนเจดีย์ ที่เมืองนครปฐม ภูเขาพนมโยง เมืองนครหลวง (กรุงกัมพูชา) ฯลฯ

บนตรรกะที่ “กาละ” (เวลา) และ “เทศะ” (สถานที่) ระหว่าง “โลกศักดิ์สิทธิ์” กับ “โลกปัจจุบัน” ได้ถูกรวมเข้าด้วยกัน สภาวะการณ์นี้คือการแปรเปลี่ยน เวลาประวัติศาสตร์ (historical time) ให้เป็น “เวลาปกรณัม” (mythological time) อันหมายถึงรูปแบบเวลาแบบที่สามารถควบอดีต-ปัจจุบัน-อนาคต และเวลาของโลกศักดิ์สิทธิ์ ให้เป็นเวลาชั่วขณะเดียวกันได้⁶ สิ่งนี้เองที่ทำให้ตราวจนถึงรัชกาลที่ 3 คนไทยทั่วไปจึงยังเชื่อว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาเมืองไทยดั่งประทับรอยพระพุทธบาทและพระพุทธฉายไว้ที่สระบุรี เสด็จปรินิพพานที่พระแท่นดงรังทางกาญจนบุรีทั้งยังได้เสด็จไปยังถ้ำและภูเขาต่างๆ ทางล้านนา (Sivaraksa, 2004, p. 11) ดังปรากฏเป็นตำนานท้องถิ่น เช่น พระเจ้าเลียบโลกอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม โลกทัศน์ทางทางพุทธศาสนาในอดีต “เวลาแบบปกรณัม” (mythological time) ที่เชื่อมโยงระหว่าง “โลกศักดิ์สิทธิ์” กับ “โลกปัจจุบัน” ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยหากตัดขาดจากเรื่องราวอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ดังการเสด็จมาประทับรอยพระพุทธบาทของพระพุทธองค์ในดินแดนแถบนี้ ที่พระพุทธเจ้าอันเป็นตัวแทนของคติความเชื่อพุทธศาสนาต้องเผชิญหน้ากับความเชื่อดั้งเดิมที่ดำรงอยู่มาาก่อนภายใต้ บุคคลาธิฐานในรูป ยักษ์ พญานาค ผี ฯลฯ โดยสิ่งนี้อาจเรียกรวมๆ ว่า “ศาสนาผี” หรือ “ไสยศาสตร์” อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม ไม่ว่าจะด้วยความจงใจหรือไม่ก็ตามก็มิใช่ในพุทธศาสนาซึ่งเป็นคนพื้นเมืองกลับกลายมีสองบทบาทในคนๆ เดียวกันคือเป็นนักบวชในพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็มีสถานะเป็น “หมอผี” ของชุมชนด้วย เนื่องจากบทบาทหลังคือสถานภาพบทบาทดั้งเดิมที่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจของคนในชุมชนได้ชัดเจนกว่า ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนากับไสยศาสตร์แต่เดิมจึงเป็นเรื่องที่ผสมกลมกลืนกันมากกว่าที่จะแยกขาดจากกัน อีกทั้งเป็นการผสมผสานที่ไม่เสีย “ท่าทีในความเป็นพุทธศาสนา” (Uitekkheng, 2015) อาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาแบบเดิมไม่ได้เน้น “ข้อห้าม” หรือ

⁶ ทั้งนี้ การอธิบายเรื่องการควบอดีตเวลาทั้งสาม สามารถพิจารณาได้จากงาน สัจนิยมมหัศจรรย์ ในงานของ กาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ, โทนี มอร์ริสัน และวรรณกรรมไทย ของ Phatthrakunwanit (2016) ซึ่งได้วิเคราะห์วรรณกรรมแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ (Magical Realism) โดยเฉพาะงานหนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว ของ Gabriel Garcia Marquez.

มิติทาง “ศีลธรรม” หากแต่เน้น “ท่าทีแบบพุทธ” ที่แฝงฝังอยู่ในสิ่งต่างๆ ที่ดำรงอยู่มาก่อน พุทธศาสนาจึงกลมกลืนและปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน⁷

2. จริยธรรมและจิตชาวพุทธ (ใหม่): จาก ปฏิจจสมุตตนิคาย ถึง ขนชั้นกลางไทย

ความกลมกลืนปะปนกันระหว่าง “นิพพาน” <-> “โลกศักดิ์สิทธิ์” <-> “โลกปัจจุบัน” <-> “พุทธศาสนา” <-> “ไสยศาสตร์” เริ่มถูกทำให้พล่าเลื่อนและแยกออกจากกัน โดยเงื่อนไขกระบวนการปฏิรูปธรรมยุติกนิคายในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่พุทธศาสนาถูกปฏิรูปให้ไปสู่ระบบคิดที่เป็นเหตุเป็นผลและเป็นวิทยาศาสตร์⁸ เหตุผลส่วนหนึ่งก็ด้วยเพราะพุทธศาสนาแบบเดิมได้ตกเป็นจำเลยในทัศนะของชาวตะวันตกและเหล่ามิชชันนารีที่มองว่าพุทธศาสนาไม่เป็นเหตุเป็นผล นอกจากนี้ ทัศนะของชนชั้นนำสยามในยุคนั้นที่มองคริสต์ศาสนาในฐานะคู่แข่ง ดังนั้น การตีความพุทธศาสนาให้เน้นความมีเหตุผลสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ย่อมมีนัยสำคัญเพื่อโต้แย้งพวกมิชชันนารีที่วิจารณ์ความมั่งคั่งของพุทธศาสนาตามประเพณีที่ตกทอดมาตั้งแต่อดีต (Thaweesak, 2018, p. 64) ในการนี้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้เป็นสมเด็จพระสังฆราช (พ.ศ.2435-2464) และผู้นำธรรมยุติกนิคาย ถึงกับเคยมีพระดำริว่าความรู้ทางพุทธศาสนาดีกว่าความรู้แบบตะวันตกเพราะเมื่ออธิบายความรู้แบบตะวันตกแล้วในที่สุดก็มาสู่ความรู้ทางศาสนา กล่าวคือ ที่สุดของการอธิบายจะมาสุดอยู่ที่ “ความไม่เที่ยงแห่งรูป” (Wachirayanawarorot, 1983, p. 46) สิ่งนี้เองที่อาจเป็นจุดตั้งต้นของทัศนะชาวพุทธไทยต่อประเด็นที่ว่า “พุทธศาสนาของเรานั้นดีกว่าใคร”

เพื่อให้เป็นวิทยาศาสตร์และพิสูจน์ได้ การอธิบายเกี่ยวกับ “พระธรรม” ของผู้นำธรรมยุติกนิคาย เน้นแสดงให้เห็นว่าพระธรรมไม่ใช่คัมภีร์ไบเบิลหรือตัวหนังสือที่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากแต่พระธรรมคือ “ความรู้ของพระพุทธเจ้า” ธรรมยุติกนิคายเห็นว่าความรู้ทางพุทธศาสนาที่โบราณจารย์เขียนขึ้นในภายหลัง เช่น อรรถกถา ฎีกา นั้นเต็มไปด้วยความผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้นำธรรมยุติกนิคายจึงเน้นการกลับไปสู่พระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หมวดเดียวที่ประกอบไปด้วย “พระพุทธรวจนะ” หรือ ความรู้ของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการกลับไปสู่พระไตรปิฎกของธรรมยุติกนิคายจะเน้นไปที่เรื่องเกี่ยวกับพระวินัยเป็นส่วนใหญ่ สิ่งนี้เป็นความพยายามสลายพฤติกรรมสงฆ์ในท้องที่ต่างๆ ที่ถูกมองว่า “นอกวิธินอกกรอบ” ภายใต้พันธกิจการจัดระเบียบสถาบันสงฆ์พื้นเมืองให้เป็นไปตามแบบแผน “พุทธศาสนาแห่งชาติ” แน่่อนว่าสิ่งนี้สัมพันธ์กับแนวคิดชาตินิยม และอุดมการณ์ชาติพันธุ์ไทย

⁷ ดูรายละเอียดและการยกตัวอย่างประเด็นเรื่อง “ท่าทีแบบพุทธ” ใน Uitekkheng พุทธศาสตร์ในไสยศาสตร์ <https://www.youtube.com/watch?v=yDcJZsaGzg>.

⁸ อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงใหม่ๆ เกี่ยวกับประเด็น การปฏิรูปธรรมยุติกนิคายในสมัยรัชกาลที่ 4 กับ ความเป็นเหตุเป็นผล และความเป็นวิทยาศาสตร์ มีปรากฏมากขึ้นในงานศึกษายุคหลังๆ ตัวอย่างสำคัญเช่น คราสและควินิน ของ Phasuthanchat (2017) ที่พยายามโต้แย้งข้อเสนอสัญญาทั้งใน ปากไก่และใบเรือ ของ Eaosriwong (1984) และ Siam Mapped ของ Winichakul (1994) ในประเด็นที่ว่าสมัย ต้นรัตนโกสินทร์ ข้อเสนอทางวิชาการเรื่องโลกทัศน์ของไทยแบบเดิมที่เคยเชื่อและยึดถือกันมานั้นได้ถูกแทนที่ด้วยกระแสวิทยาศาสตร์ตะวันตกนั้น แท้จริงแล้วอาจเป็นข้อเสนอที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะชนชั้นนำไทยเลือกที่จะรับวิทยาการตะวันตกเฉพาะที่พวกเขาเห็นว่ามีความประโยชน์สำหรับตน ดังกรณีรัชกาลที่ 4 ซึ่ง Phasuthanchat ชี้ให้เห็นว่า โลกทัศน์ของพระองค์ไม่ได้มีความเป็นเหตุเป็นผลแบบวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจน กล่าวคือ พระองค์ ยังคงทรงมีความเชื่อในไสยศาสตร์ ทั้งเรื่องผีสิงเทวดาและการพยากรณ์ทางโหราศาสตร์ปะปนกันอยู่อย่างมาก กระทั่งกล่าวได้ว่าสำหรับชนชั้นนำไทยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตัดขาดจากความเชื่อทางไสยศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ บนตรรกะเดียวกัน การปฏิรูปธรรมยุติกนิคาย Phasuthanchat ชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วหากได้เป็นระบบเหตุผลหรือเป็นวิทยาศาสตร์ มากไปกว่าขบวนการทำให้พุทธศาสนาบริสุทธิ์ดังที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ก่อนหน้านั้นหลายต่อหลายครั้ง สำหรับข้อเสนอที่แหลมคมที่สุดใน คราสและควินิน ก็คือความเห็นที่ว่า การทำให้พระราชกรณียกิจใดๆ ของรัชกาลที่ 4 รวมถึงการปฏิรูปธรรมยุติกนิคายด้วยนั้น ล้วนสัมพันธ์กับแนวทางความเชื่อแบบเป็นเหตุเป็นผลและเป็นวิทยาศาสตร์ แท้จริงแล้วเป็นเพียง “ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง” ในช่วงระยะเวลาไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา

การปฏิรูปพุทธศาสนาที่ขับเคลื่อนโดยผู้นำธรรมยุติกนิกาย เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 และเป็นไปอย่างเข้มข้น ตัวอย่างเช่น ในหัวเมืองภาคอีสานในช่วงปลายทศวรรษ 2430 เจ้าคณะใหญ่เมืองอุบล ได้วางระเบียบการปกครองให้เป็นหมวดหมู่ มีการทำบัญชีพระสงฆ์ส่งกระทรวงมหาดไทย ช่วงเวลานี้เริ่มปรากฏประกาศห้ามลัทธิธรรมนิยมประเพณีบางประการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น ห้ามพระเกี่ยวข้องกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน (ตีกอง) แข่งเรือ เลี้ยงม้า ต่อมาในช่วงทศวรรษ 2450 สมัยที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช (พ.ศ. 2453-2464) มีการจัดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แบบใหม่ในลักษณะอำนาจสั่งการจากบนลงล่าง แยกเป็นเจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะแขวงเจ้าคณะหมวด และเจ้าอาวาส มีอำนาจสั่งการตามลำดับ (J.L. Taylor, 1993) ภายใต้โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แบบใหม่นี้ มีผลให้สถาบันสงฆ์พื้นเมืองถูกกลืนเข้ามารวมอยู่ในหน่วยการปกครอง ส่งจำนวนมาถูกผนวกเป็นมหานิกาย ซึ่งจะอยู่ภายใต้การปกครองของธรรมยุติกนิกายอีกชั้นหนึ่ง พร้อมกันนี้ ได้เน้นการศึกษาของพระสงฆ์ผ่านการใช้ภาษาไทยควบคู่ไปกับการเรียนบาลี นักธรรม อีกทั้งให้ยกเลิกพิธีกรรมต่างๆ ในเชิงผีและไสยศาสตร์ อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า เจื่อนไขเหล่านี้ไม่เพียงส่งผล ในแง่การรวมอำนาจปกครองคณะสงฆ์ไปพร้อมๆ กับความพยายามปฏิรูปพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ แต่ในเวลาต่อมาจะทำให้พระสงฆ์ต้องอยู่แยกจากคฤหัสถ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย (Phasuthanchat, 2017, p. 362)

ด้านการตีความความคิดเรื่อง กรรม-อำนาจแห่งกรรม ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานของพุทธศาสนา จากเดิมที่ความคิดเรื่องกรรมผูกพันผูกพันกับจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิและความคิดเรื่องสังสารอย่าง แนบแน่น ผู้นำธรรมยุติกนิกายแม้จะไม่ปฏิเสธความคิดเรื่องไตรภูมิอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่นับ “อำนาจแห่งกรรม” จากชาติก่อนๆ การอธิบายเรื่องกรรมและผลของกรรมจะมีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลตามประสบการณ์ ที่เป็นจริงของมนุษย์ เช่น ทศนะที่ว่าการทำกรรมที่เป็นบาปเป็นอกุศล ผลที่จะได้รับก็คือ “*ไม่เป็นที่รักใคร่ ไม่เป็นที่ปรารถนา*” แต่ถ้าหากทำกรรมที่เป็นกุศล ผลที่จะได้รับคือ “*เป็นที่รักใคร่พึงใจปรารถนา*” หรือเมื่อผู้ใดประพฤติกกรรมความเศร้าหมอง 4 อย่าง (ฆ่าสัตว์-ลักทรัพย์-เป็นชู้-พูดปด) ก็จะถูกลงโทษพระราชาอาญาตามโทษานุโทษ ซึ่งเป็นผลกรรมใน “ชาตินี้” แต่เพียงอย่างเดียว การเน้นสาเหตุและของกรรมในปัจจุบัน ย่อมทำให้ชาติปัจจุบันของมนุษย์มีความสำคัญยิ่งขึ้นและเป็นชาติปัจจุบันที่มนุษย์สามารถกำหนดและควบคุมชีวิตหรือชะตากรรมของตนได้มาก สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เริ่มให้ความสำคัญกับความสำเร็จหรือความสุขทางโลกนี้มากขึ้น (Chuangsakun, 1993, p. 50)

ในส่วนในเรื่อง “นิพพาน” มโนทัศน์เรื่องนิพพานหรือการ “พ้นทุกข์” กลายเป็นสิ่งที่ถูกยกให้เป็นของสูง ในทัศนะของธรรมยุติกนิกายนิพพานถูกมองเป็นเรื่องยากที่จะไปถึงได้เพราะมนุษย์ทั้งหลายมักติดอยู่ในกามคุณ สิ่งนี้จึงพึงสงวนไว้สำหรับพระนักปฏิบัติที่ปลีกวิเวกจากสังคมเท่านั้น นิพพานกลายเป็นเป้าหมายเฉพาะของบุคคลผู้เป็น “พระอริยะบุคคล” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “พระอรหันต์” ทัศนะเช่นนี้อาจเป็นจุดเริ่มต้นของแนวโน้มการบูชาชุกย่อง “พระอริยะบุคคล” ผู้ถูกเชื่อว่าเป็น “พระอรหันต์” ซึ่งเป็นลักษณะการเน้นบูชาตัวบุคคลไปในที่สุด พร้อมกันนี้ มโนทัศน์ “นิพพาน” ที่เลื่อนไหลปะปนอยู่ในชีวิตประจำวันผู้คนก็ค่อยๆ เลือนหายไป และถูกแทนที่ด้วยแนวคำสอนที่เน้นธรรมะเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมชาตินี้นั่นคือ “ศีลห้า” ซึ่งมีลักษณะเป็น “ข้อห้าม” และเป็นมิติทาง “ศีลธรรม” มากขึ้น พร้อมๆ คำสอนที่วัดผลในทางปฏิบัติได้สอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ที่ถูกนำมาสอนฆราวาสหรือคำสอนที่เรียกว่า “คิทธิปฏิบัติ” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันของฆราวาส เช่น การละเว้นอบายมุข ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ หน้าที่ตามสถานภาพทางสังคมตามหลักทศ 6 (Thaweesak, 2018, p. 63)

อย่างไรก็ตาม การเน้นไปที่หลักจริยธรรมที่พึงวัดผลได้เช่นหลัก “ศีลห้า” เป็นเกณฑ์ประเมินความเป็นชาวพุทธที่ดี ตรรกะเช่นนี้เองที่เริ่มไปดบังและลดทอนความลุ่มลึกในเรื่องการตีความสภาวะธรรมให้กลายเป็นแต่เพียงสิ่งที่พึงเห็นได้ในเชิงประจักษ์ ตัวอย่างเช่น ทศนะเรื่องการ “เกิด-ดับ” ซึ่งแต่เดิมเป็นที่รับรู้กันว่า การ “เกิด-ดับ” มีอยู่ทุกชั่วขณะทุกสภาวะและตลอดเวลา สิ่งนี้ถูกทำให้ง่าย (Simplify) ผ่านคำอธิบายเช่นเรื่อง “เกิด-แก่-เจ็บ-ตาย” ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้เชิงประจักษ์ทางเงื่อนไขชีวภาพ สิ่งนี้ปรากฏในแบบเรียนวิชาพุทธศาสนาของนักเรียนไทยเสมอมา บนตรรกะนี้เองสภาวะธรรมบางเรื่อง เช่น “นิพพาน” จึงกลายเป็นสิ่งที่ยากจะจินตนาการสำหรับชาวพุทธไทยและกลายเป็นสิ่งที่ถูกยกให้เป็น “ของสูง” ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ การกลับไปสู่พระไตรปิฎกและพุทธวจนอย่างเคร่งครัดในฐานะที่เป็น “หมวดหมู่ที่อ้างอิงได้” (มีเกณฑ์ประเมินได้) สิ่งนี้ยังถูกหยิบยกไปสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนเรื่อง “อกาลลโก” (ไม่จำกัดด้วยเวลา) ทำให้เรื่องบางอย่างเช่นพระธรรมวินัยก็ถูกทำเชื่อว่าเป็น “อกาลลโก” ไปด้วย ถึงกับว่าสิ่งใดก็ตามที่เป็นข้อบัญญัติอยู่ในพระวินัย สิ่งนั้นจะแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนไม่ได้เด็ดขาด (Worawanno, 2017, p. 44-45)

การยึดพระธรรมวินัยเป็น “อกาลลโก” ยังผลให้เกิดการจับจองพระสงฆ์ในมิติแบบ “พุทธแท้” - “พุทธเทียม” อย่างมีนัยสำคัญในเวลาต่อมาอีกด้วย กล่าวคือ สงฆ์ผู้ปฏิบัติได้ครบถ้วนตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเถรตรง มักได้รับความชื่นชมจากศาสนิกชนในฐานะ “พระดี” หรือ “พระสุปฏิปัณโน” เป็นนอบนุญผู้สืบทอดความเป็น “พุทธแท้” ซึ่งเป็นการอ้างไว้ซึ่งคุณธรรมของประเทศชาติอีกด้วย ขณะที่พระสงฆ์ที่ถูกมองว่าย่อหย่อนในวินัยสงฆ์จึงเข้าข่าย “โลกวัชชะ” หรือ พฤติกรรมที่ชาวบ้านติเตียน (Buaban, 2017) ทั้งนี้ การมองอย่างเป็น “แท้” เป็น “เทียม” โดยเกณฑ์ที่วัดผลบางอย่างได้เช่นนี้ ดูจะเป็นจริตใหม่ของชาวพุทธไทยที่อาจนับเนื่องเป็นอิทธิพลมาตั้งแต่ครั้งการปฏิรูปธรรมยุติกนิกาย

อนึ่ง “จริยธรรมชาวพุทธ” ที่ตั้งอยู่บนมาตรฐาน “ศีล 5” เป็นสิ่งที่ถูกฉีดย้อนเข้าสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่อย่างจงใจ ดังจะพบว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้นำธรรมยุติกนิกายเองคือผู้ที่นิพนธ์หนังสือเรื่อง “เบญจศีล เบญจธรรม” ที่ใช้เป็นตำราวิชาศีลธรรมจรรยาในโรงเรียนต่างๆ ด้วยเหตุนี้ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ด้านหนึ่งจึงเน้นให้ความสำคัญกับความรู้ทางโลก ขณะที่ความรู้ทางธรรมจะเน้นไปที่เรื่อง “เบญจศีล-เบญจธรรม” (Chuangsakun, 1993, p. 65-66) หลัก “เบญจศีล-เบญจธรรม” จึงกลายเป็นมาตรฐานจริยธรรมของชาวพุทธไทยที่ผ่านระบบการศึกษาตั้งแต่นั้นมา หลักการดังกล่าวยังคงเคยถูกตั้งข้อสังเกตว่ามีความสอดคล้องกับ “จริยธรรมแบบวิกิตोเรียน” ซึ่งมีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ชนชั้นนำไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยสิ่งนี้ได้ถูกส่งผ่านสู่ชนชั้นกลางไทยภายใต้ระบบการศึกษาโดยรัฐอีกทอดหนึ่ง นั่นคือเน้นไปที่การชำระล้างมนุษย์ให้มีความบริสุทธิ์ไม่ว่าจะเป็นข้อห้ามเรื่องการประพฤติดิฉันในกาม การดื่มสุรา การโกหก ฯลฯ (Uitekkheng, 2015) ขณะที่ “เบญจธรรม” หรือ “ธรรม 5”⁹ บางข้อเช่น “สัมมาอาชีวะ” ก็สะท้อน “จริยธรรมโปรแตสแตนท์” ที่ให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อความสำเร็จและความก้าวหน้าในชีวิต

ด้วยเหตุที่หลัก “เบญจศีล เบญจธรรม” คือ “จริยธรรมชาวพุทธ” และ “ความรู้ทางธรรม” ที่ถูกฉีดย้อนเข้าสู่พลเมืองไทยผ่านระบบการศึกษาไทย สิ่งนี้จึงมีอิทธิพลต่อชนชั้นกลางไทยมาอย่างยาวนาน เรื่องดังกล่าวยังถูกผลิตซ้ำเป็นระยะๆ ผ่านบทบาทเครือข่ายองค์กรทั้งในและนอกระบบราชการที่เป็น แนวร่วมกับ

⁹ เบญจธรรม หมายถึง ข้อพึงปฏิบัติห้าประการตามคำสอนในพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า ปลอดภัย ปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้ทำเบญจธรรมเป็นข้อพึงปฏิบัติห้าประการ คู่กับ เบญจศีล อันเป็นข้อไม่พึงปฏิบัติห้าประการ เบญจธรรม 5 ประการ ได้แก่ เมตตากรุณา คือ ความรักความปรารถนาดี, สัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพดี, กามสังวร คือ การระมัดระวังในเรื่องกาม, สังกะ คือ การพูดความจริง ไม่หักทราญประโยชน์ผู้อื่น สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ความรู้ตัว.

อำนาจรัฐ ดังในพุทธทศวรรษ 2490 ที่มีการเกิดขึ้นของ “ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย” (พ.ศ. 2493) ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพุทธศาสนาทางการของรัฐในเวลานั้น¹⁰ การเคลื่อนไหวนี้นับเป็นหนึ่งในกระแสบริบท “กึ่งพุทธกาล” พ.ศ. 2500 ที่ชาวพุทธจะต้องช่วยกันสืบต่ออายุพระศาสนาให้ดำรงต่อไป เพื่อที่ “ศีล” และ “ธรรม” ของผู้คนและพระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไม่เสื่อมลงไปก่อน 5,000 ปี ดังพุทธพยากรณ์ การกลับไปชำระล้างพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ในบริบท “กึ่งพุทธกาล” นับเป็น “หน่ออ่อน” ของพุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางไทยที่สำคัญกลุ่มต่างๆ ในเวลาต่อมา อีกทั้งอาจยังตั้งข้อสังเกตเชื่อมโยงกับสถานการณ์ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นทั้งในช่วงก่อนและหลัง “กึ่งพุทธกาล” ที่นับเป็นเงื่อนไขสำคัญในการหล่อหลอมประกอบสร้างทัศนคติทางพุทธศาสนาของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธแบบชนชั้นกลางไทย ซึ่งโดยภาพรวมมีน้ำเสียงและเนื้อหาแบบ “อนุรักษ์นิยม” มากกว่าทัศนคติในเชิงก้าวหน้า¹¹

ย้อนกลับมาที่จริยธรรมชาวพุทธที่ตั้งอยู่บนฐานของ “เบญศีล เบญจธรรม” ด้วยบทบาทของกลุ่มยุวพุทธิกสมาคม องค์กรชาวพุทธของกลุ่มชนชั้นกลางไทยที่ใส่ใจเป็นธุระกับสภากาชาดพุทธศาสนาในสังคม และเป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ “โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์” มาตั้งแต่ช่วงก่อนกึ่งพุทธกาล แท้จริงแล้วบทบาทของพวกเขา ก็คือการหยิบชูหลัก “เบญศีล-เบญจธรรม” หรือ หลัก “ศีล 5” มาเป็นแกนกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางธรรม ทั้งนี้ โดยชื่อของกลุ่ม “ยุวพุทธิกสมาคม” (Young Buddhist Association) และชื่อโครงการ “โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ก็สะท้อนการมองพุทธศาสนาในมิติ “จริยธรรม” ที่ชาวพุทธไทยยังมีแบบในโลกตะวันตก (ดังที่ชาวคริสต์ที่มีธรรมเนียมเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์) ตลอดจนการมีกลิ่นอายของทัศนะ “จริยธรรมโปรเตสแตนต์” ซึ่งเป็นทัศนะที่ให้คุณค่ากับพฤติกรรม ขยัน-ประหยัด-มัธยัสถ์-อดออมอีกด้วย นำสนใจว่าสิ่งนี้สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความก้าวหน้า (Idea of Progress) ในโลกนี้อย่างชัดเจน ทัศนะดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการต่อยอดมรดกของการปฏิรูปธรรมยุติกนิกายที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการตกแต่งนิสัยใจคอความคิดอุดมการณ์ของชาวพุทธไทย หากแต่ยังสัมพันธ์กับบริบทยุคสมัยแห่งการพัฒนาช่วงทศวรรษ 2500 ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อันเป็นระยะเวลาที่ชนชั้นกลางไทยขยายตัวและมีพัฒนาการอย่างเป็นรูปธรรม

พุทธศาสนาชนชั้นกลางไทย ภายใต้โมโนทัศน์ “ศีล 5” และแนวคิด “อำนาจแห่งกรรม”

สำหรับชนชั้นกลางไทยในงานศึกษานี้ จะเห็นได้ว่าเบื้องต้นผู้ศึกษาชี้ชวนให้เห็นถึงเงื่อนไขของกลุ่มคนผู้ได้รับการฉีดป้อนอุดมการณ์แห่งรัฐสู่พลเมืองผ่านระบบการศึกษา นับแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นพื้นฐาน กระนั้น นิยามและการอภิปรายเกี่ยวกับชนชั้นกลางไทยนับแต่การก่อกำเนิด กลุ่มก้อน- ตัวแสดงคุณลักษณะ แท้จริงแล้วดูจะเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยข้อถกเถียงและยังไม่มีคำตอบลงตัวชัดเจน¹² อย่างไรก็ตาม เพื่อประกอบสร้างโมโนทัศน์ชนชั้นกลาง ในขั้นต้นผู้ศึกษาขอหยิบยกแนวทางการนิยามชนชั้นกลางของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (1993) ที่สรุปลักษณะสำคัญของชนชั้นกลาง (ไทย) ว่าหมายถึงกลุ่มคนที่ไม่ได้ สังกัดในแวดวง

¹⁰ ความเคลื่อนไหวนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการปฏิบัติภาวนาโดยกลุ่มฆราวาสคนเมืองเกิดขึ้นโดยการสนับสนุนของ สมเด็จพระพุทธปาหารย (อาส อาสโก) สังฆมนตรีและอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ขณะดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ที่ พระพิมลธรรม ดำเนินการโดย พระเทพสิทธิมนี (เจ้าคุณโชวกุ) เริ่มต้นกิจกรรมการอบรมวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุ เมื่อราวปี พ.ศ. 2496 โดยครั้งนั้นมีผู้สนใจด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เป็นทั้งผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองและปัญญาชน ทั้งนี้ ฆราวาสที่ต่อมาเป็นวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง อาทิ คุณแม่สิริ กรินชัย ล้วนมีจุดเริ่มต้นจากเข้าร่วมกิจกรรมวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุในช่วงทศวรรษ 2490 ทั้งสิ้น.

¹¹ ดูรายละเอียดประเด็นนี้ใน Ratchakawee, N (2013). และ Photchanalawan, P (2019).

¹² ดูตัวอย่างการอภิปรายประเด็นเรื่องนิยามชนชั้นกลางไทยใน Thanomsasana (2015) บทที่ 1 “ชนชั้นกลาง”: การนิยามและปัญหา.

ผู้ปกครอง ข้าราชการและชาวนาเป็นอิสระจากพันธนาการทางสังคมแบบจารีต เช่น ระบบ เครือญาติ ชุมชน องค์การศาสนาในระดับหนึ่ง สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านระบบพันธสัญญาและกฎหมาย มีการผลิตสินค้าและบริการที่มุ่งสู่ระบบตลาดโดยตรงและสามารถสืบทอดสถานะทางสังคมด้วยทุน การศึกษารวมถึงความรู้ประเภทวิชาชีพ (Eaosriwong, 1993, p. 34)

หากพิจารณาโดยภาพกว้าง อาจกล่าวได้ว่า ชนชั้นกลางไทยปรากฏตัวและมีพัฒนาการอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพนับตั้งแต่ราวทศวรรษ 2470-2480 เป็นอย่างช้า เป็นที่ทราบกันว่าในทางประวัติศาสตร์ กระฎุมพี-ชนชั้นกลางไทย คือกลุ่มพึ่งพาอำนาจทางการเมืองของชนชั้นปกครองมาเป็นเวลานานจนกระทั่งไม่ได้พัฒนาวัฒนธรรมที่เป็นอิสระของตนเองขึ้นอย่างชัดเจน ต่อเมื่อหลังเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475 จึงเริ่มมีผลผลิตทางศิลปวัฒนธรรมหลายอย่างที่เป็นต้นกำเนิดของศิลปวัฒนธรรม ของชนชั้นกลางไทยในปัจจุบัน เช่น เพลงและดนตรีที่เรียกว่าไทยสากลก็แพร่หลายขึ้นในช่วงนี้, ตลอดจน นวนิยายที่เป็นรูปแบบวรรณกรรมที่ไม่ได้มีกำเนิดในหมู่ผู้ปกครอง หนังสือ ละครพูดที่มาแพร่หลายจริงๆ ก็ในช่วงเวลานี้ (Eaosriwong, 1993, p. 39) สภาพการณ์เช่นนี้สืบเนื่องเรื่อยมาในช่วงทศวรรษ 2500-2510 ที่ชนชั้นกลางไทยมีพลวัตในตนเองอย่างเด่นชัดสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม

ในด้านโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาของชนชั้นกลางไทย อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า พวกเขาสืบทอดแก่นกลางทางจริยธรรมแบบ “เบญจศีล-เบญจธรรม” ที่ผ่านระบบการศึกษาโดยรัฐอย่างต่อเนื่อง วิชาพุทธศาสนายังคงเน้นปลูกฝังหลัก “เบญจศีล-เบญจธรรม” ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ให้ความสำคัญกับการตอบสนองในเชิง “ปัจเจก” ที่นำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองอันเป็นมิตินิเวศในเชิงโลกย์ สิ่งนี้สัมพันธ์ได้ดีกับบริบทการพัฒนาและความเจริญที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่สมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา ขณะที่ปัญญาชนคนสำคัญที่เป็นผู้ประดิษฐ์นิยามความเป็นไทยแห่งยุคสมัย เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลานี้เองก็ยังเชิดชูให้ค่าแก่พุทธศาสนาในเชิงโลกียธรรมมากกว่าด้านโลกุตระธรรม เพราะต้องการให้คนไทยยึดมั่นใน “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” และต้องการให้คนทำงานเพื่อสะสมทุนและบริโภคนิยมเพื่อตอบสนองต่อนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล (Sattayanurak, 2007, p. 132-133)

สำหรับชนชั้นกลางไทยที่เกิดและเติบโตขึ้นมานับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พวกเขาเหล่านี้ คือ คนกลุ่มแรกๆ ของสังคมไทยที่ได้รับการกล่อมเกลามาผ่านระบบการศึกษาให้เป็นพลเมืองภายใต้วัฒนธรรม “วัตถุนิยม” และ “บริโภคนิยม” ดังจะพบว่าในแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองระดับมัธยมศึกษาตอนต้นช่วงทศวรรษ 2500 มีการสอนให้เด็กพยายามยกระดับชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ “วัตถุ” เป็นตัวกำหนดระดับชีวิตที่ “พัฒนา” เช่น การนอนชีวิตระดับ 1 คือการนอนบนพื้นที่ไม่มีเครื่องปูลาด ส่วนระดับ 5 คือการนอนบนเตียงพื้นสปริงมีเครื่องปูลาดหรือพูก ขณะที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเวลานั้นก็ได้ปลูกฝังสำนึกในเรื่องการให้ความสำคัญกับวัตถุและเงินทองดังคำขวัญของยุคสมัยที่ว่า “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” (Matcharoen, 1993, p. 105)

ดังที่กล่าวมา ชาวพุทธชนชั้นกลางไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่หลัง “กึ่งพุทธกาล” เป็นต้นมา จึงเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังเรื่องหลัก “เบญจศีล-เบญจธรรม” หรือหลักการ “ศีล 5” ผ่านระบบการศึกษาที่ชัดเจนที่สุด ขณะเดียวกันพวกเขาก็ถูกหล่อหลอมเติบโตขึ้นมาพร้อมกับทัศนะ “บริโภคนิยม-วัตถุนิยม” เจื่อนไข่นี้มีผลต่อระบบอารมณ์ คุณค่า ความรู้สึก ในทางพุทธศาสนาของชนชั้นกลางไทยเองที่ต่างไปจากคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ตลอดจนบรรพบุรุษของพวกเขาเอง กระนั้นก็ตาม โลกทัศน์สำคัญทางพุทธศาสนาที่ชนชั้นกลางไทยได้รับสืบทอดอิทธิพลมาอย่างไม้อาจตัดขาดได้ก็คือ “ค่านิยมหลัก” (Core Value) ของคนไทยในเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” ทั้งนี้ แม้ทัศนะเรื่องอำนาจแห่งกรรม หรือ “ลัทธิกรรมเก่า” จะไม่ได้เป็นสิ่งที่ได้รับการขบขันจากกระบวนการปฏิรูปธรรมยุติกนิกายในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 ก็ตาม หากแต่ธรรมยุติกนิกายก็ไม่

เคยปฏิเสธชุดความคิดเรื่องไตรภูมิหรือความเชื่อเรื่องภพภูมิ นรก สวรรค์ ซึ่งเป็นที่สถิตของสัตว์โลกที่ยังคงเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ แล้วแต่อำนาจแห่งกรรมจะบันดาลให้เป็นไป

อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลของกระบวนการปฏิรูปธรรมยุติกนิกายเมื่อกว่าทศวรรษที่ผ่านมา มีผลต่อบุคลิกลักษณะของพุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางไทยไม่น้อย อาทิ บุคลิกแบบกลุ่มชาวพุทธ สายสวนโมกข์ซึ่งศรัทธาในคำสอนของพุทธทาสภิกขุ ที่ปฏิเสธความ “รุ่งรัง” ในพิธีกรรมและมิติในทางไสยศาสตร์อันถือเป็น “เปลือกหุ้ม” หาใช่ “แก่น” ตลอดจนแนวโน้มในการมองว่า หลักธรรมข้อค้นพบของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่าข้อค้นพบทางโลกย์ของฝรั่งตะวันตกที่สร้างวิกฤตการณ์อย่างรุนแรงทั้งในเรื่อง การเมือง เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Wasi, 1987, p. 13-16) นอกจากนี้ บุคลิกของพุทธศาสนิกชนชนชั้นกลางแบบที่เน้น “ปัญญา” มากกว่า “ความเชื่อ” ก็มักอธิบายพุทธศาสนาอย่างเป็นเหตุเป็นผลโดยแทบหักกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ หากแต่ก็ขาดไว้ซึ่งท่าทีต่อชีวิต สังคมและโลกทัศน์แบบชาวพุทธเดิม ขณะที่ชาวพุทธไทยบางกลุ่มก็ยึดมั่นในพระไตรปิฎกและพุทธวจนะอย่างเคร่งครัดเถรตรงซึ่งหมายถึงโดยลึกลง พวกเขาให้ค่ากับสิ่งที่เชื่อว่าเป็น “พุทธแท้”- “พุทธเทียม” ไปจนถึงแนวโน้มที่มองว่าพุทธศาสนาแบบเถรวาทเป็นพุทธศาสนาที่ดีที่สุด ฯลฯ เป็นต้น ขณะเดียวกัน งานศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาชนชั้นกลางไทยหลายชิ้นก็ชี้ให้เห็นถึงภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของชาวพุทธโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีการศึกษาและนักวิชาการศาสนาที่วิตกกังวลและตั้งข้อรังเกียจเรื่องพุทธพาณิชย์ หรือ พุทธ-ไสยศาสตร์ ซึ่งจำเลยมักถูกชี้เป้าไปที่กระแส “บริโภคนิยม” และ “วัตถุนิยม” พวกเขาหมั่นแคลนการทรงเจ้าเข้าผี เครื่องรางของขลัง ฯลฯ แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะอยู่ในพุทธศาสนาแบบประชานิยมอย่างไม่น่าปฏิเสธได้ หากแต่ก็ถูกมองว่าเป็นส่วนเกินของพุทธศาสนาสมัยใหม่ (Kittiaras, 2012)

อย่างไรก็ตาม สำหรับทัศนะเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” หรือ กฎแห่งกรรมที่ดลบันดาลจากชาติก่อนสู่ภพชาติปัจจุบัน ความเชื่อสำคัญนี้มีผลมากมายมหาศาลต่อชาวพุทธซึ่งรวมถึงพุทธชนชั้นกลางไทย และทรงอิทธิพลไม่เกี่ยวข้องกับว่าจะสัมพันธ์กับการปฏิรูปธรรมยุติกนิกายหรือไม่ก็ตาม สำหรับคำถามที่ว่าเหตุใดทัศนะเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” หรือ “ลัทธิกรรมเก่า” จึงทรงอิทธิพลต่อคนไทยยิ่งนัก? ประเด็นนี้ พระไพศาล วิสาโล พระสงฆ์สายปัญญาชนร่วมสมัยมองว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อแบบชาวบ้านซึ่งโยงไปถึงประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย นั่นคือความเชื่อในคัมภีร์ “ไตรภูมิพระร่วง” ซึ่งมีอิทธิพลต่อพุทธศาสนาไทยมาตลอดช่วงเวลา 700 ปี จิตรกรรมฝาผนังของวัดทุกวัดที่เป็นเรื่องนรกสวรรค์ ล้วนเป็นอิทธิพลจากไตรภูมิพระร่วง ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์จึงแพร่หลาย อีกทั้งแนวคิดเรื่อง “บุญ-กรรม” จะเป็นคำตอบสำเร็จรูป เนื่องจากมนุษย์เราต้องการหาคำอธิบายที่ตอบคำถามได้ทุกเรื่องและมีคำถามที่ต้องการคำตอบอยู่เสมอ ทำให้วิทยาศาสตร์เคลื่อนไหวไม่หยุดยั้ง ทว่า บางครั้งคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ก็ซับซ้อนเกินกว่าชาวบ้านจะเข้าใจได้ ความคิดเรื่องอดีตชาติหรือการเกิดใหม่สามารถอธิบายได้ง่ายกว่า ทำไมเราจึงเกิดมารวยจนไม่เหมือนกัน อายุยาวสั้นไม่เหมือนกัน เรื่องกรรมในอดีตชาติอธิบายเรื่องแบบนี้ได้ทำให้คนยอมรับชะตากรรมหรือสภาพความเป็นอยู่ได้ (Bangyikan, 2009, p. 86)

ดังที่กล่าวก่อนหน้านี้นี้ว่า แม้การปฏิรูปธรรมยุติกนิกายจะพยายามส่งผ่านทัศนะพุทธศาสนาแบบที่เป็นเหตุเป็นผลโดยไม่เน้นผลกรรมในชาติก่อนๆ หรือ ชาติหน้า หากแต่ธรรมยุติกนิกายก็ไม่ได้ปฏิเสธชุดความคิดเรื่องไตรภูมิอย่างสิ้นเชิง คำนิยมหลักเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” จึงยังทรงอิทธิพลต่อผู้คนและสังคมไทย อีกทั้ง ทัศนะการมองประสบการณ์ใน “โลกนี้” อย่างเป็นทางการแล้วคือทัศนะของชนชั้นนำไทยที่ฝึกปรือมาทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่และใช้แนวทางนี้ในการพิจารณาคำสอนของพระพุทธองค์ ทว่า ไม่ใช่สิ่งที่ผู้คนในสังคมทั่วไปปฏิบัติ พระสงฆ์และฆราวาสส่วนใหญ่ยังคงเชื่อมั่นในคติไตรภูมิ หรือแม้แต่กระทั่งชนชั้นสูง

ไทยเองในบางครั้งก็มีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และปาฏิหาริย์ต่างๆ หากไม่สามารถพูดได้อย่างเปิดเผยว่าความเชื่อเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาหรือไม่ (Sivaraksa, 2004, pp. 11-12)

นอกจากนี้ ควรกล่าวด้วยว่าโดยแท้จริงแล้วความเชื่อเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” แนวคิดเรื่องบุญ-กรรม ก็คือทัศนศาสตร์สำคัญในการธำรงรักษาโครงสร้างเดิมที่เกื้อกูลต่อการธำรงแนวคิดสังคมที่มีชนชั้นที่มีความแตกต่าง เพราะเมื่อคนส่วนใหญ่เชื่อและยอมรับในบุญ-กรรม การตั้งคำถามต่อเรื่องความถูกต้องเป็นธรรมและความเท่าเทียมในสังคมย่อมลดลง โลกทัศน์พุทธศาสนาแบบไตรภูมิและแนวคิดเรื่อง บุญ-กรรม จึงสนับสนุนอำนาจชนชั้นปกครอง โดยลึกๆ แล้วชนชั้นปกครองจึงได้ประโยชน์จากการที่ประชาชนอยู่ในโลกทัศน์ “บุญทำ-กรรมแต่ง” ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ผู้ปกครองไทยนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อเนื่องทศวรรษ 2510 ล้วนแต่เป็น “เผด็จการอำนาจนิยม” ขณะเดียวกัน ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้เองที่ชนชั้นกลางไทยมีพัฒนาการเติบโตและมีพลวัตสูงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ที่สำคัญพวกเขายังเป็นกลุ่มที่ได้ aans สงสจากโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ด้วยอย่างมาก (Anderson, 1977) หากมีนับเนื่องขบวนการฝ่ายซ้ายที่มีอิทธิพลในหมู่นักศึกษาทั้งในช่วงก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่เริ่มตั้งคำถามกับแนวคิด “บุญทำ-กรรมแต่ง” ทว่า ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับชนชั้นกลางไทยทั้งหมด เช่นนั้นแล้ว โลกทัศน์ทางพุทธศาสนาในมิติเรื่อง บุญ-กรรม ก็แทบไม่เป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงอย่างวิพากษ์เลย

จะเห็นได้ว่า ความเชื่อเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” นับเป็นสิ่งที่ครอบงำชาวพุทธชนชั้นกลางไทยมาอย่างยาวนาน ซึมลึก และไม่ได้ถูกท้าทายอย่างถึงราก¹³ วัฒนธรรมการพิมพ์ที่ก้าวหน้ายังทำให้แนวคิดเรื่อง กฎแห่งกรรมและเรื่องราว นรก-สวรรค์ ถูกผลิตซ้ำและปรากฏตัวในที่ทางใหม่ ตัวอย่างที่สำคัญเช่น ชุดงานเขียนเรื่อง กฎแห่งกรรม ของ ท.เลียงพิบูลย์ (ทองหยก เลียงพิบูลย์) ภายใต้กรอบคิดหลัก “ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว”¹⁴ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายจากการพิมพ์แจกเป็นธรรมทานอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2501 – ราวทศวรรษ 2520 กล่าวกันว่าข้อเขียนของ ท.เลียงพิบูลย์ มีสถิติการจัดพิมพ์รวมแล้วอดเกินกว่า 1 ล้านเล่ม (Saesow, 2006, p. 104) แน่นอนว่าผู้เผยแพร่งานกลุ่มใหญ่ล้วนเป็นชนชั้นกลางในสังคมที่อ่านออกเขียนได้ มีพักที่ควรกล่าวด้วยว่าชุดงานเขียนเรื่อง กฎแห่งกรรม ในเวลาต่อมายังถูกผลิตเป็นละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมต่อเนื่องมาอีกด้วย อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีการสื่อสารทางเดียว เช่น โทรทัศน์ ซึ่งเป็นอำนาจการบริโภคที่ของชนชั้นกลางนั้น มีส่วนสำคัญในการผลิตซ้ำโลกทัศน์พุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง บุญ-กรรม ไว้อย่างแนบเนียน

หากกล่าวโดยสรุป สำหรับชาวพุทธชนชั้นกลางไทย ความเชื่อเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” จึงเป็นโลกทัศน์สำคัญที่เดินควบคู่ไปกับความรู้ทางธรรมในแบบที่รัฐพยายามฉีดป้อนสู่พลเมืองคือหลัก “ศีล 5” ต่อประเด็นนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าโลกทัศน์พื้นฐานในทางพุทธศาสนาของชาวพุทธชนชั้นกลางไทยนั้นตั้งอยู่บน 2 ฐานสำคัญคือ “ศีล 5” ที่มุ่งสร้างแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีและเน้นตอบสนองความต้องการในเชิงปัจเจกกับ แนวคิด “อำนาจแห่งกรรม” ซึ่งเป็นค่านิยมหลักของไทยมาแต่ไหนแต่ไร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการผสมผสานแนวคิด “ศีล 5” กับ “อำนาจแห่งกรรม” ของกลุ่มชาวพุทธสายนักปฏิบัติธรรมที่เป็นชนชั้นกลาง ก็เช่น

¹³ ในทางวิชาการดูเหมือนว่าทัศนะนี้อาจถูกตัดสินได้ง่ายว่าตั้งอยู่บนกรอบคิดแบบ “วัฒนธรรมการเมือง” (Political Culture) ที่ลิดหนาคึ่งและเปลี่ยนแปลงอยู่มาก กระนั้นก็ตาม ควรกล่าวด้วยว่าแท้จริงแล้วความเชื่อเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” ของชาวพุทธชนชั้นกลางไทย ได้มีการขยับปรับเปลี่ยนภายใต้การช่วงชิงการนิยามความหมายมาอย่างต่อเนื่อง (หรือ มิติแบบ “การเมืองวัฒนธรรม” (Cultural Politics)) ทั้งจากกระบวนการ “มนุษยปฏิบัติ” ที่เป็นความพยายามโดยรัฐในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นิสัยใจคอ พลเมืองไทยภายใต้ระบอบการปกครองใหม่ หลัง 2475, การที่พระสงฆ์กับฆราวาสมีความห่างกันยิ่งขึ้น, ภาวะ “ดูแลคนผ้าเหลือง” ของคนในสังคมเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อน 2475 ยังผลให้พระสงฆ์หาใช่ฝ่ายเดียวที่กุมอำนาจในการตีความเรื่องกรรม หากแต่เคลื่อนคลายมาสู่ฝ่ายฆราวาส เป็นต้น.

¹⁴ รายละเอียดเกี่ยวกับการวิเคราะห์งานเขียนของ ท.เลียงพิบูลย์ โปรดดู Wantana, S. (1977).

ทัศนะคำสอนของ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญฐิตธมโม) แห่งวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี วิปัสสนาจารย์ผู้บุกเบิกการสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 ที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับยุวพุทธิกสมาคม ขณะเดียวกัน หลวงพ่ोजรัญญ์ก็มีความคุ้นเคยกับ ท.เลียงพิบูลย์ ถึงกับอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าคำสอนของหลวงพ่ोजรัญญ์ กับงานเขียนของ ท.เลียงพิบูลย์ มีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก ทั้งนี้ วัดอัมพวันนับเป็นสถานที่แรกๆ ที่เป็นต้นแบบในการเปิดอบรมให้ฆราวาส เข้ามาปฏิบัติธรรมทำการสอนวิปัสสนากรรมฐานในลักษณะ “คอร์สปฏิบัติธรรม” ซึ่งมีทั้งระยะสั้นในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และระยะยาวที่กินเวลาเป็นสัปดาห์ได้แน่นอนว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้าวัดอัมพวันล้วนเป็นชนชั้นกลางหรือคนเมืองที่สามารถปลีกตัวมาปฏิบัติธรรมโดยการลางานได้ วิปัสสนากรรมฐานของหลวงพ่ोजรัญญ์เป็นที่นิยมแพร่หลายของชาวพุทธผู้สนใจในการปฏิบัติอย่างจริงจังมาเป็นระยะเวลาหลายทศวรรษ

คำสอนสำคัญของหลวงพ่ोजรัญญ์ คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นหนทางในการ “แก้กรรม” ได้ และเนื่องจาก “ชีวิตลิขิตด้วยกรรม” การเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนถึงขั้นจะทำให้สามารถรับรู้ถึง กฎแห่งกรรมเพราะ “...จะรำลึกชาติได้รู้กฎแห่งกรรมที่ผ่านมาจะแก้ปัญหกรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในกิจประจำวันของเราได้...” (Chaturan, n.d., p. 53) น่าสนใจว่าในคำสอนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากของ หลวงพ่ोजรัญญ์ มโนทัศน์ว่าด้วยเรื่อง “กรรมเก่า” ได้ถูกนำมาใช้อธิบายผสานกับเรื่อง “ศีล 5” อย่างชัดเจน ดังเช่นคำอธิบายที่ว่า

“... คนที่มีกรรมติดตัวมา ถ้าเจริญกุศลภาวนามีหน่วยกิตครบจะรู้เลยว่า กฎแห่งกรรมของตนเป็นอย่างไร เช่น ปาณาติบาต ถ้าติดตัวมา 60 เปอเซ็นต์ รับรองต้องเป็นอัมพาต โดนอุบัติเหตุจนง่อยเปลี้ยเสียขา โดนทรมาณจรชีวิตจะหาไม่ เอาปูนหมายหัวไว้ก่อนเป็นอย่างนั้นแน่ๆ แต่ถ้าท่านเจริญกรรมฐานมันจะเบาลงไป ... อทินนาทาน เบียดเบียนทรัพย์เขานิสังยเคยชินการลักขโมยถ้าติดมา 60 เปอเซ็นต์ รับรองเลยว่าในชาตินี้ถ้าไม่เจริญกุศลภาวนาแล้วจะต้องโดนปล้นจี้จะต้องโดนไฟไหม้บ้านไม่ผิดหรอก ... กาเมสุมิจฉาจารติดมา 60 เปอเซ็นต์เมื่อครั้งอดีตชาติ วิวากรรมที่จะวิ่งตามมาถึงเรา รับรองจะมีสามีก็คนเป็นของคนอื่นหมด มีภรรยาก็คนเป็นชู้หมด ... มุสาวาท หลอกหลวงหวังเอาลาภเขา พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ ถ้าตามติดมาในชาตินี้ 60 เปอเซ็นต์รับรองโดนโกงโดนหลอกไม่ต้องไปติดตมเอาของนั้นมันไม่ได้คืนแน่นอนที่สุด ... สุราเมรัย เครื่องดองของเมาทุกชนิดถ้าวิวากรรมนี้ติดมา 60 เปอเซ็นต์รับรองเป็นโรคประสาทโรคปัญญาอ่อน เรียนอะไรก็ไม่จบ ... กรรมจากการผิดศีล 5 นี้ ถ้าเป็นกรรมที่ทำเมื่อชาติก่อนติดตามมาเราจะต้องรับสนองผลกรรมในโอกาสหน้า เราก็คงต้องเร่งบำเพ็ญกุศลเพื่อแก้กรรม ด้วยการปฏิบัติกรรมฐานในตอนนี้ หาวิธีหลบหลีกไม่ให้ผิดศีลอีกต่อไป ก็จบบรรเทาทุเลากรรม ไปได้...”

(Kasi, n.d., p. 15-17)

ไม่เพียงแต่แนวทางคำสอนของ หลวงพ่ोजรัญญ์ แห่งวัดอัมพวัน ที่เป็นภาพสะท้อนเรื่องการให้ความสำคัญกับ “กรรมเก่า” ของชาวพุทธสายนักปฏิบัติธรรม ความสนใจอย่างเป็นพิเศษต่อเรื่อง “กรรมเก่า” ของชาวพุทธชนชั้นกลางไทยยังอาจสะท้อนให้เห็นได้จากปรากฏการณ์ที่หนังสือธรรมะชื่อดังอย่าง *เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน* (2547) โดย ดังตฤณ (ศรัณย์ โปษะโร) ได้กลายเป็นหนังสือระดับ “เบสเซลเลอร์” ด้วยยอดพิมพ์มากกว่า 50 ครั้ง ในช่วงระยะเวลาเพียงข้ามปี นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมไทยโดยเฉพาะในหมู่ผู้อ่านกลุ่มเยาวชนจนถึงคนทำงานรุ่นใหม่ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่หันมาสนใจงานเขียนแนว ธรรมะ

หนังสือ *เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน* มีเนื้อหาสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าพระพุทธเจ้ามีคำตอบ มีคำอธิบาย มีความรู้จริงเกี่ยวกับเรื่องวิบากกรรมและภพภูมิทั้งปวง สิ่งเหล่านี้คือธรรมะและพุทธวจนะที่อยู่ในพระไตรปิฎก ผู้เขียน (ดังตฤณ) เรียบเรียงมาจากความในพระไตรปิฎกด้วยถ้อยคำภาษาที่อ่านง่าย ระบุถึงกรรมวิบากตามลำดับความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์เพื่อให้ทราบที่มาว่าเหตุที่เราเป็นเช่นนี้สืบเนื่องจากกรรมเก่าอันใด ดังตฤณ ระบุว่าหนังสือของเขาหากอ่านโดยคร่าวที่สุด “... อย่างน้อยผู้อ่านก็น่าจะเปิดตาขึ้นเห็นโลกด้วยมุมมองที่แตกต่างไปเหลือบแลไปตามท้องถนน ก็สามารถเห็นผลกรรมปรากฏฟุ้งอยู่บนรูปร่างหน้าตาและบุคลิกนิสัยของใครต่อใครอย่างชัดเจน...” (Dangtrin, 2004, preface)

ไม่เพียงแต่ชื่อหนังสือที่นำชักชวนให้เข้าไปติดตามค้นหาเพื่อรับรู้ถึงมูลเหตุแห่งกรรมแต่ปางก่อนที่ส่งผลถึงชาติภพปัจจุบัน เหตุที่ *เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน* เข้าไปอยู่ในความสนใจของผู้คนอย่างล้นหลาม อาจเป็นด้วยเพราะการเดินเรื่องที่อยู่บนฐานคิดและโลกทัศน์ที่กลุ่มผู้อ่าน คือ ชาวพุทธชนชั้นกลางไทยมีความคุ้นชินเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือความคิดเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” ที่ผสมกับหลัก “ศีล 5” ดังใจความตอนหนึ่งของหนังสือที่ระบุถึงกรรมหลักที่ตกแต่งให้รูปร่างที่สัมพันธ์กับเรื่องการทำทาน ที่ว่า

... ผลของการให้ทานด้วยศรัทธา จะทำให้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปร่างชวนพิศนวลีลโฉมผิวพรรณงามยิ่ง การทำทานด้วยความศรัทธาเป็นประจำแม้รูปร่างหน้าตาในชาตินี้จะดูไม่ดีเท่าไร แต่ความรู้สึกสวยแพรวที่ออกมาจากภายในนั้นจะดึงดูดให้คน พบเห็นเกิดความทึ่งกว่าเดิม และหากคำตอบไม่ได้ว่าทำไมไม่สวยไม่หล่อจึงน่ามองขนาดนั้น และผลของการทำทานด้วยศรัทธาเป็นประจำจะทำให้ชาติต่อไปมีใบหน้านางงามที่ชวนเลื่อมใส ... หากให้ทานไปแฉะๆ ไม่คิดอะไรมาก แต่ก็ไม่ได้ศรัทธาสักเท่าไร อย่างนี้แม้ชาติปัจจุบันทำทานมากก็ไม่ค่อยอิมใจ ไม่ค่อยรู้สึกอบอุ่นอยู่กับตัวเองนัก และชาติถัดไปถึงแม้จะมีรูปร่างหน้าตาดียิ่งกับดึงดูดให้เลื่อมใสในความงามนั้นๆ สักเท่าใด...

(Dangtrin, 2004, p. 78-79)

เช่นกัน ในคำอธิบายว่าด้วยกรรมหลักที่นำมาสู่ผลของรูปร่างหน้าตา หลัก “ศีล 5” ถูกนำมาใช้อธิบายประกอบด้วยอย่างสำคัญ กล่าวคือ ศีล 5 จะมีส่วนช่วยปรุงแต่งหน้าตาให้ดูดีได้โดยสามารถจำแนกออกออกมาได้เป็นแต่ละข้อๆ ตลอดจนการกล่าวถึงผลของการรักษาศีลให้บริสุทธิ์อันจะมีผลต่อรูปร่างหน้าตาทั้งใน ชาตินี้ และ ชาติใหม่ ดังนี้

... อยากปกป้องชีวิตสัตว์ทำให้หน้าตาใจดีเห็นแล้วสงบเย็น ไม่เพ่งเล็งอยากได้ทำให้หน้าตาน่าไว้วางใจเห็นแล้วน่าเชื่อถือ ชื่อสัตย์กับคู่ครองทำให้หน้าตามีเสน่ห์ชวนอบอุ่นใจเห็นแล้วอยากเป็นคู่ด้วย ไม่ปั่นคำลวงทำให้หน้าตาใสซื่อเห็นแล้วนึกเอ็นดู ไม่เกลือกกลั้วลึงเสพติดมีนเมาทำให้หน้าตาดูเป็นคนมีสติปัญญาดีเห็นแล้วเชื่อว่าไม่ใช่พวกติดอ่านฟุ้งซ่านเหลวไหล ... ถ้าใครถือศีลสะอาดบริสุทธิ์ได้อย่างสม่ำเสมอ จะมีความสะอาดผุดผ่องออกมาทางผิว ศีลจะตกแต่งให้เนื้อหนังบางส่วนหนาขึ้นหรือบางลงเห็นแล้วดูสมส่วนขึ้น... ถ้าใครถือศีลบริสุทธิ์ตลอดชีวิต ชาติใหม่จะมีรูปร่างหน้าตาสมส่วนหมดจด มองจากมุมไหนก็ดูดีไปหมด แบบที่เรียกว่างามไร้ที่ตินั่นเอง ... กรรมที่ละเมิดจากการละเมิดศีล

เป็นอาจินันจะมีผลให้ชาติถัดมาไม่มีความไม่สมส่วน แม้ใบหน้าสวย หล่อด้วยการทำงาน
อย่างมีศรัทธา จุดอื่นในร่างกายก็จะไม่สมส่วน เช่น ขาสั้นไปบ้าง หลังยาวไปบ้าง...

(Dangtrin, 2004, p. 80-81)

อนึ่ง น่าสนใจว่าความคิดเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” หรือ “กรรมเก่า” จะเป็นเรื่องที่ไม่เคยจืดจางไปจากการรับรู้และฝังลึกอยู่ในจิตทางพุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางไทย ดังกรณีกลุ่มพุทธศาสนิกชนชนชั้นกลาง “คนรุ่นใหม่” ที่ขับเคลื่อนรวมตัวกันในนามกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” (Knowing Buddha) ภายใต้การนำของ วิปัสสนาจารย์ “อ.” อดีตนักธุรกิจไฮโซ ผู้สำเร็จ “เตโชวิปัสสนา” ทั้งประกาศว่า “ฆราวาสก็สามารถบรรลุธรรมได้” ทั้งนี้ หากกล่าวให้ถึงที่สุดทศนะเรื่อง “ฆราวาสบรรลุธรรม” ของกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” นั้นมีนัยแฝงไว้ ซึ่งความดูแคลนและไม่พึงใจต่อพฤติกรรมสงฆ์ที่มักมีข่าวฉาวและปรากฏพฤติกรรมนอกกลุ่มนอกทาง ด้วยเหตุนี้ วิปัสสนาจารย์ฆราวาสผู้ทรงภูมิพ้องใสและมีภาพลักษณ์เข้าถึงธรรมจึงเป็นทางเลือก แน่นนอนว่าทศนะดังกล่าวมีนัยเรื่อง “พุทธแท้”-“พุทธเทียม” (ดูแคลนพฤติกรรมกรรมสงฆ์ที่ถูกมองว่าเป็น “พุทธเทียม” อาทิ การสักยันต์ ใ้ห่วย สะเดาะเคราะห์ ฯลฯ) ซึ่งเป็นจิตแบบชนชั้นกลาง พร้อมๆ กับการสะท้อนแนวคิดฆราวาสนิยม อย่างสำคัญอีกด้วย

กระนั้นก็ตาม แม้ทศนะของกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” จะมีท่าทีปฏิเสธสิ่งที่เป็นโครงสร้างในสถาบันพุทธศาสนาไทยที่ผูกเรือน ซึ่งเป็นท่าทีแบบก้าวหน้ากระทั่งดูกระเดียดไปทางชาวพุทธแบบผู้มีปัญญา ทว่า ขณะเดียวกันแนวทางหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มก็คือการรณรงค์สมาชิกกลุ่มให้ ทำหน้าที่ “นักรบแนวหน้า” ในการพิทักษ์ปกป้องสิ่งสัญลักษณ์และรูปเคารพทางพุทธศาสนา (อาทิ วัสดุ ทำเทียมเศียรพระพุทธรูป ภาพพิมพ์พระพุทธรูปบนสินค้า ฯลฯ) มิให้ถูกละเมิดลบหลู่ ทศนะดังกล่าวมีกลิ่นอายที่เป็น “ปีกขวา” อยู่ไม่น้อย ศาสนิกกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” ผู้หนึ่งซึ่งมีอาชีพกับตันบริษัทสายการบิน ระบุว่า “...มันสมควรแล้วหรือที่จะปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ของพระพุทธองค์เช่นนี้...ถ้ามีใครเอารูปบิดามารดาหรือผู้ใหญ่ที่ท่านเคารพมาพิมพ์ลงบนรองเท้าและให้ใครที่ไหนไม่รู้มาเดินใส่เหยียบไปเหยียบมาท่านจะรู้สึกอย่างไร...” (Phonkrit Narut Kanya, 2015)

ไม่เพียงแต่บุคลิกลักษณะที่มีลักษณะ “เอียงขวา” ในเชิงความคิดที่จะต้องลุกขึ้นมาพิทักษ์ปกป้องพระพุทธรูปอย่างกระตือรือร้น อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า แม้ศาสนิกกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” จะเป็นกลุ่มชนชั้นกลางระดับบนอย่างเห็นได้ชัด พิจารณาจากหน้าที่การงาน รายได้ สถานภาพ การศึกษา¹⁵ หากแต่พวกเขา จำนวนไม่น้อยกลับให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับทศนะเรื่อง “กรรมเก่า” วิปัสสนาจารย์ “อ.” ผู้นำกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” บอกเล่าประสบการณ์ความเชื่อที่ว่า ตนเคยมีกรรมเก่ามากมายจึงทำให้ช่วงต้นของชีวิตตั้งแต่อายุ 15 – 30 ปี เหมือนเรือที่ถูกพายุซัดกลางทะเลจนแทบจะอัปปาง ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตท่ามกลางครอบครัวที่แตกแยก มีความหวังเพื่อที่จะผิตหวัง สูญเสียลูกคนแรกเมื่ออายุได้ 4 เดือน ธุรกิจพัง ชีวิตคู่ล้ม เป็นหนี้สิน “...ข้าพเจ้าตั้งคำถามกับตัวเองเสมอว่า เราเคยทำกรรมอะไรไว้หนอ ทำไมชีวิตถึงเลวร้ายอย่างนี้...” (Wongsakon, 2016, p. 16)

ข้อเขียนของ วิปัสสนาจารย์ “อ.” บอกเล่าประสบการณ์ของเธอในการการเสาะหาครูอาจารย์เพื่อเรียนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากการแนะนำของเพื่อนฝูงที่เป็นนักปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ เธอเคยเข้าสำนักปฏิบัติที่มีชื่ออย่างหลวงพ่ोजรัญ ฐิตธมโม แห่ง วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี, สายพระป่าของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต อย่าง หลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท รวมถึงสายวิปัสสนาจารย์โกเอนก้าซึ่งมีศูนย์ปฏิบัติธรรมหลายสาขาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย

¹⁵ หากพิจารณาจากทีมงานของกลุ่ม “โนอั้ง บุตดำ” ดังที่ปรากฏในสื่อของกลุ่มอย่าง นิตยสาร ช้ามห้วงธรรมพ กับ 5000s.org พบว่าทีมงานล้วนเป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีหน้าที่การงาน การศึกษา รายได้สูง บ้างเป็นนักธุรกิจส่งออก แพทย์ สัตวแพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักข่าว สถาปนิก นักบิน แอร์โฮสเตส ฯลฯ

เธอฝึกปฏิบัติสมาธิแบบเร่งความเร็วเพราะต้องการทราบเหตุแห่งกรรมจนกระทั่งสามารถ “เห็นนรก” “เห็นสวรรค์” ข้อเขียนบอกเล่าถึงสภาวะ “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” หรือ การระลึกชาติได้อันเนื่องมาจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งนี้ เธอระลึกได้ว่าในชาติสุดท้ายเคยเป็นหญิงสาวสกุลผู้ดีที่มีชีวิตอยู่ในสมัย พระเจ้าตากสิน หากแต่ถูกลงโทษฟันคอตายในหลักประหาร โดยที่มิได้ทำความผิดแต่อย่างใด วิปัสสนาจารย์ “อ.” ระบุว่านี่เองที่คือคำตอบที่ว่าทำไมชาติภพนี้เธอจึงมีอุปนิสัยใจร้อน อารมณ์รุนแรง โมโหง่ายชอบฟังเพลงเศร้าๆ และชอบทับถมกับความทุกข์ของตนเองให้เศร้าจนถึงที่สุด (Wongsakon, 2016, p. 38-40)

ไม่เพียงแต่ ผู้นำกลุ่ม “โนอิง บุตดา” สาธุศิษย์ของกลุ่มหลายคนล้วนมีแนวโน้มมุ่งเน้นไปที่เรื่อง “กรรมเก่า” ตัวอย่างเช่น สจ๊วตหนุ่มที่เล่าเรื่องของตนเองว่าถูกจรีตักกับการปฏิบัติ “เตโชวิปัสสนา” จนมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและระลึกชาติได้อย่างรวดเร็ว สจ๊วตหนุ่มผู้นี้เชื่อว่ากรรมคือเครื่องผูกภพชาตินำพาเราให้มาเกิด ข้อค้นพบจากการทำวิปัสสนากรรมฐานของเขา คือ คำตอบของสภาวะการณ์ที่เห็นและเป็นอยู่ในชาตินี้

“... ข้าพเจ้าเป็นโรคภูมิแพ้โดยเฉพาะแพ้ควันต่างๆ เช่น บุหรี่ ควันธูป ยากันยุง เหตุเป็นเพราะในสมัยที่มีสังขารเป็นทหารญี่ปุ่น มีหน้าที่จับนักโทษเชลยมาทรมานโดยการรมควันพิษจนตาย แต่ด้วยทำไปตามหน้าที่ แม้ว่าใจจะเศร้าสลดเพียงใดก็ตาม นี่เองจึงส่งผลให้เป็นภูมิแพ้ในชาตินี้รักษาอย่างไรก็ไม่หายขาด ... ข้าพเจ้ามักไม่ได้เลื่อนตำแหน่งงาน แม้ว่าจะขยันทำงานเท่าไรก็มักจะโดนมองข้ามจนอยู่ในตำแหน่งเดิมตลอด เหตุเป็นเพราะในสมัยที่มีสังขารเป็นแม่ครัวในวัง ข้าพเจ้าเป็นคนบ้าในเกียรติยศศักดิ์ศรี ยึดติดกับตำแหน่ง มักจะลงโทษลูกครัวด้วยวิธีอันรุนแรง ชอบใช้คำพูดเสียดแทงใจผู้อื่นเรียกง่าย ๆ ว่าเป็นคนบ้าอำนาจ ... ในวัยเด็กข้าพเจ้ามักจะมีเหตุให้ย้ายที่อยู่บ่อยๆ เหตุเป็นเพราะในสมัยเป็นทหารข้าพเจ้าเคยเรียกไถเก็บส่วยจากชาวบ้าน หากใครไม่มีเงินส่งส่วยก็ไล่ที่และยึดทรัพย์สิน ... ชาติภพนี้ (ข้าพเจ้า) มักจะไม่สมหวังในความรัก เหตุเป็นเพราะเคยฉีกฉาความรักของผู้อื่น คอยขัดขวางความรักและผิดลูกเมียคนอื่น ส่งผลให้ชาติภพนี้พบเจอใครจึงมักจะเป็นเหตุแห่งรักสามเส้าอยู่เสมอๆ ...”

(Phonkrit Narut Kanya, 2015, p.142-144)

หากกล่าวอย่างรวบยอด ทักษะของกลุ่มสาธุศิษย์ “โนอิง บุตดา” จำนวนมากในหมู่ของพวกเขาเห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนาไม่ใช่เรื่องไกลตัว หากแต่เป็นสิ่งสำคัญในการพลิกชีวิตให้พ้นจากวงจรกรรมและวัฏสงสาร การระลึกกรรมที่ส่งผลจากอดีตได้ทำให้เรารู้ต้นตอของปัญหาการขอโอสถกรรมแก่เจ้ากรรมนายเวรอาจจะ ช่วยให้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น ทักษะเช่นนี้ตั้งอยู่บนฐานคิดเดียวกับคำสอนของ หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมโม แห่ง วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ที่เน้นย้ำเรื่องผลแห่งกรรม และเป็นทักษะเดียวกับคำอธิบายหลักของหนังสือ เบสเซลเลอร์ เสียตายคนตายไม่ได้อ่าน (2547) โดย ดังตฤณ ที่อยู่ในความสนใจอย่างกว้างขวางของผู้่านที่เป็นชาวพุทธชนชั้นกลางไทย ดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ กระนั้น สิ่งนี้อาจตั้งเป็นข้อสังเกตก็คือ ปฏิบัติการและความเชื่อในเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม”-“การแก้กรรม” ของชนชั้นกลางไทยเหล่านี้ โดยแท้จริงแล้วล้วนสะท้อนทัศนคติมุมมองพุทธศาสนาแบบมหาชนหรือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน หากแต่ก็เป็นชาวพุทธชนชั้นกลางไทยนั่นเองที่มักหมั่นแคลนความ “ไม่พุทธ” ต่างๆ นานา ของพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน โดยมีข้อยกเว้นในเรื่อง “อำนาจแห่งกรรม” ปัญหาที่คือการประนามความมั่งคั่งและความหลงผิดมักตกอยู่กับชนชั้นที่ด้อยกว่าที่ไม่มีอำนาจทางการเมือง

และการเงินมากพอ ทั้งที่ชนชั้นกลางระดับบนไปจนถึงชนชั้นสูงไทยต่างก็สัมพันธ์กับปฏิบัติการและความเชื่อเหล่านี้อย่างแนบแน่นไม่แพ้กัน (McDaniel, 2011)

สรุป และความส่งท้าย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาของชนชั้นกลางไทยนับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นมาไม่ช่วระยะเวลาไม่กี่ทศวรรษนี้ ทั้งมีลักษณะเป็นส่วนผสมระหว่างค่านิยมเก่า-ใหม่ อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ฐานคิดที่ตั้งอยู่บนหลัก “อำนาจแห่งกรรม” และ “มโนทัศน์ศีล 5” ที่สะท้อนผ่านปรากฏการณ์ร่วมสมัยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นเพียงส่วนเสี้ยวของปรากฏการณ์ใหญ่ในพฤติกรรมและในทัศนะ แบบชาวพุทธชนชั้นกลางไทยที่แท้จริงแล้วมีความเป็นพหุและความแตกต่างหลากหลายสูง พุทธศาสนาชนชั้นกลางไทยยังมีประเด็นเชื่อมต่อเพื่อการวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคม ตลอดจนความคิดความเชื่อ ระบบคุณค่า อารมณ์ความรู้สึก ผ่านแว่นมุมมองของมิติและปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อีกมาก อาทิ มิติทางพุทธศาสนาแบบที่ มุ่งตอบสนองการเอาตัวรอดในแบบปัจเจก ปรากฏการณ์ “ซ้อปปิ้งครูบาอาจารย์” - “ตามหาพระอรหันต์” ของชาวพุทธชนชั้นกลางไทย ไปจนถึงการเกิดขึ้นของบรรดาเหล่า “พุทธโธเลียน” ที่มีแนวโน้มของการเดินไปสู่ทัศนะแบบ “ปิกขวา” มากขึ้นทุกที นอกจากนี้ การศึกษาพุทธศาสนาชนชั้นกลางไทยยังอาจสามารถพิจารณาเปรียบเทียบกับฐานคิดมุมมองสากล เช่น แนวคิดเสรีนิยมกับประชาธิปไตย (liberalism and Democracy) ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นศึกษาที่พึงทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อไป

References

- Anderson, B. (1977). Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspect of the October 6 Coup. *Bulletin of Concerned Asian Scholars*. 9(3). 13-30.
- Bangyikan, S. (2009) kao kham tham praden thi rao songsai kieokap phut satsana [9 questions about Buddhism.]. *a day*, 9(108).
- Buaban, J. (2017) *khrai khu phu kamnot phruttikam thi moṣom khong phra?* [Who sets Proper behavior of monks] Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2017/11/73914>
- Chansongseang, W. (2006). mokkhaphalaram: aram anpen kamlang pen kamlang hæng khwam lutphon [Mokkhaphalaram: Monastery of liberation]. *Sarakadee*, 22(225). 98-109.
- Chanthornwong, S (2006). *bot phichan waduai wannakam kanmuang læ prawattisat* [Review of literature, politics and history]. Bangkok: Khobfai.
- Chaturan, N. (n.d.). *phuttholoyi luangpho Charan son kan charoenphra kammathan duai satipattathan si* [“Phuttholoyi” Reverend Father Charan teaches meditation by the Consciousness 4]. Bangkok: Phraphutsatsanaprakat.
- Chuangsakun, S. (1993). khwam plianplæng khong khana song suksa korani thammayutiknikai Pho.So. 2368 – 2464 [Changes of the clergy A case study of thammayut doctrine, 1825-1921]. *Journal of Letters*, 25(1-2). 44-73.
- Dangtrin. (2004). *siada khon tai mai daian (Phim khrang thi samsipet)* [Sadly, the dead didn't read it (38th ed.)]. Bangkok: DMG.
- Eaosriwong, N. (1984). *pakkai læ bai rua ruam khwam riang waduai wannakam læ prawattisat ton Rattanakosin* [Pen and Sail: Literature and history of the early Rattanakosin period] Bangkok: Amarin.
- Eaosriwong, N. (1993). watthanatham khong chon chan klang Thai [Culture of the Thai middle class]. *Journal of Thammasat*, 19(1). 31-41.
- Kasi, P. (n.d.) *chiwit likhit duai kam* [Destined life with karma] Bangkok: Liengchaeng
- Kittiarsa, P. (2012). *Mediums, Monks, and Amulets: Thai Popular Buddhism Today*. Bangkok: Silkworm.
- McDaniel, J, (2011). *The Lovelorn Ghost and The Magical Monk: Practicing Buddhism in Modern Thailand*. NY: Columbia University Press.
- Matcharoen, W. (1993). bæprian sangkhommasuksa kap kanklomklao thangkan muang nai samai chomphon sarit thanarat: suksa korani khwammankhong khong sathaban chat satsana phra maha kasat [Social studies textbook with politicalization In the period of Field Marshal Sarit Thanarat]. *Journal of Letters*, 25(1-2). 91-107.
- Phasuthanchat, P (2017). *khvat læ khwinin* [Solar eclipse and quinine]. Bangkok: Illumination Editions.

- Phatthrakunwanit, C. (2016) *satchaniyom mahatsachan nai ngan khong kabrian kasia maket, thoni morisan læ wannakam Thai* [Wondrous realism in the work of Gabriel Garcia Marquez, Toni Morrison And Thai literature]. Bangkok: An.
- Phonkrit Narut Kanya. (2015). *koet mai sam mum num sao thi mung daenna su thang nipphan* [Reborn: three young people who desire nirvana]. Bangkok: Thankanphim
- Photchanalawan, P. (2019). *Thai pidok prawattisat kanmuang sangkhom ruamsamai khong phut satsana Thai* [Thaipidok: Contemporary social and political history of Thai Buddhism.]. Bangkok: Illumination Editions.
- Ratchakawee, N (2013). *khwaam chua bæp phut Thai nai kan totan khommiunit Pho.So. songphanharoipæt - songphanharojsipkao* [Thai Buddhist beliefs in anti-communism, 1965-1976 C.E.]. (Master of arts thesis, Thammasat University).
- Saesow, R. (2006). *rachan kot hæng kam* [King of the karma]. n.p.
- Sattayanurak, S. (2007). *khuk rit kap praditthakam khwampen Thai lem song* [Khukrit and The Thai invention Vol 2]. Bangkok: Mathichon.
- Sivaraksa, S. (2004). *phut satsana Thai læ prachathipatai Thai chak mummong khong So Sivaraksa* [Thai Buddhism and Thai Democracy From the perspective of So Sivaraksa]. Bangkok: Siam.
- Taylor, J.L. (1993). *Forest Monks and the Nation – State: An Anthropological and Historical Study in Northeastern Thailand*. Singapore: Institute of Asian Studies.
- Thanomsasana, S. (2015). *kan plianplæng thang khwaamkhit khong chon chan klang Thai kap "ruang anlen" Thaisamaimai thotsawat songphansiroihoksip - thotsawat songphansiroipætsip* [The Changing Perspective of the Thai Middle Class and Modern Thai Fictions Late 1910s-Late1940s]. (Dissertation, Chulalongkorn University).
- Thaweesak, S. (2018). Phutthathat Phikkhu kap phut satsana bæp lok wisai [Phutthathat and the Secular Buddhism]. *Pachanrayasan*, 42(2). 52-72.
- Uitekkheng, K. (2015). *phut sat nai saiyasat* [Buddhism in black magic]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=yDcJZzsaGzg>
- Wachirayanawarorot. (1983). *wipatsana kammattthan wipanlatkatha læ phra ti lak kho Na katha* [Meditation and Incantation details]. Bangkok: Mahamakutratwitthayalai.
- Wantana, S. (1977). wannakam phut satsana bæp chaoban phicharana korani: kot hæng kam khong tor liangphibun [Buddhist literature, folklore, consider the case of the the krama of T.Liang Phibun]. *Journal of Thammasat*, 7(2). 82-101.
- Wasi, P. (1987). *suan mok thammakai santi asok* [Three monasteries]. Bangkok: mo chaoban.
- Winichakul, T. (1997). *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation*. HI: University of Hawaii Pres.
- Wongsakon, A. (2016). *techo wipatsana . . . poet pratu nipphan (Phim khrang thi hok)* [Fire Meditation: Open the door of nirvana (6th ed.)]. Bangkok: Amarin.
- Worawanno, P. (2017). *phut mai la yom* [Buddhist, Yom?]. Bangkok: Wara.

คำแนะนำในการจัดทำต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ใน “มนุษยศาสตร์สาร”

การจัดพิมพ์ต้นฉบับ

1. บทความ รวมเอกสารอ้างอิงและอื่นๆ ควรมีความยาวประมาณ 15-20 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์ด้วย Font TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 16 Point จัดหน้ากระดาษแบบกระจายแบบไทย (Thai Distributed)
2. ระยะห่างจากขอบกระดาษทั้งด้านบน ด้านล่าง ด้านซ้ายและด้านขวา 1 นิ้ว
3. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านล่างกึ่งกลางของหน้ากระดาษ ตั้งแต่ต้นจนจบบทความ
4. ชื่อเรื่องบทความ ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 Point (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา
5. ชื่อผู้เขียน ระบุทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 Point พิมพ์ห่างจากชื่อบทความ 1 บรรทัด จัดชิดขวา สำหรับตำแหน่งงาน, หน่วยงานที่สังกัดหรือที่อยู่ติดต่อได้ และอีเมลให้ระบุเป็นเชิงอรรถท้ายข้อมูลของผู้เขียนชื่อแรกด้วย
6. ชื่อและหมายเลขกำกับตาราง ขนาดตัวอักษร 14 Point (ตัวหนา) ให้พิมพ์ไว้บนตารางจัดชิดซ้ายใต้ตารางระบุแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย (ถ้ามี)
7. ชื่อภาพและหมายเลขกำกับภาพ ชื่อแผนภูมิและหมายเลขกำกับแผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 14 Point (ตัวหนา) ให้พิมพ์ไว้ใต้ภาพ แผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้ชื่อภาพ แผนภูมิระบุแหล่งที่มา จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

ส่วนประกอบของบทความ

บทความวิชาการ หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงมีการใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (สามารถกำหนดข้อหัวหรือองค์ประกอบที่แตกต่างได้ตามความเหมาะสมของบทความ)

1. ชื่อเรื่อง (Title)
2. บทคัดย่อ (Abstract) ควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 250-300 คำ เป็นการสรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน
3. คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นในระบบฐานข้อมูล ไม่เกิน 5 คำ ใต้บทคัดย่อ
4. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ
5. เนื้อหา (Body of Text) เป็นส่วนหลักของเนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นออกเป็นเรื่องย่อยๆ และมีการจัดเรียงลำดับเป็นหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา
6. สรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน และกระชับโดยมีการสรุป ปิดท้ายเนื้อหาที่เราได้นำเสนอไปแล้วว่ามีผลดี หรือผลเสียอย่างไร
7. เอกสารอ้างอิง (References) เขียนในรูปแบบ APA 6th edition (American Psychological Association) โดยให้จัดทำเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษทุกประเภทของรายการอ้างอิง

บทความวิจัย ควรมีการนำเสนอผลการวิจัยที่ได้รับอย่างเป็นระบบ โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่างกันได้ตามความเหมาะสมของบทความ)

1. ชื่อเรื่อง (Title)
2. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 250-300 คำ เป็นการสรุปสาระสำคัญของบทความ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ วิธีการและผลการวิจัย)
3. คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นในระบบฐานข้อมูล ไม่เกิน 5 คำ ได้บทคัดย่อ
4. บทนำ (Introduction) เป็นการอธิบายถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลที่นำไปสู่การวิจัย มีข้อมูลทางวิชาการสนับสนุนหรือโต้แย้ง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
5. วัตถุประสงค์ (Research Objectives) ระบุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย
6. วิธีการวิจัย (Research Methodology) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียดและชัดเจน
7. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย การใช้ตารางหรือแผนภูมิ ไม่ควรเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ โดยมีการแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบอย่างชัดเจน
8. อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) ผสมผสานเปรียบเทียบและตีความผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย
9. สรุป (Conclusion) สรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์
10. เอกสารอ้างอิง (References) เขียนในรูปแบบ APA 6th edition (American Psychological Association) โดยให้จัดทำเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษทุกประเภทของรายการอ้างอิง

ตัวอย่างการเขียนอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา

มนุษยศาสตร์สารใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหาด้วยระบบนาม-ปีของ APA (American Psychological Association Citation Style) ให้ระบุชื่อ – นามสกุลผู้แต่ง (หากเป็นชาวต่างชาติให้ระบุ นามสกุล) ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารอ้างอิง เช่น

กรณีอ้างหน้าข้อความ เช่น

Khetcharoen (2018, p. 88); Reynolds (1999, p. 89); Mush (2000, pp. 1-4)

กรณีอ้างหลังข้อความ เช่น

(Khetcharoen, 2018, p. 88); (Reynolds, 1999, p. 89); (Mush, 2000, pp. 1-4)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ(เอกสารอ้างอิง)

2.1. ใช้รูปแบบการเขียนบรรณานุกรมแบบ APA 6th edition (American Psychological Association)

2.2. รายการอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ (ให้เรียงลำดับโดยยึดอักษรภาษาอังกฤษในการเรียง)

2.3. ชื่อเรื่อง (Title) จะต้องทำให้เป็น Thai Romanization (การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน) และต้องเป็นภาษาอังกฤษในวงเล็บเหลี่ยม [...]

2.4. การทำการ Romanization นั้นจะยึดตามหลักสากลโดยใช้เกณฑ์ของ Library of Congress สามารถศึกษารายละเอียดได้ที่ Website: <http://www.loc.gov/catdir/cpsol/roman.html>

2.5. สำหรับการเขียน Thai Romanization แนะนำให้ใช้โปรแกรมแปลงสำเนาที่พัฒนาโดย NECTEC <http://164.115.23.167/plangsarn/index.php>

2.6. โปรดดูตัวอย่างรูปแบบการเขียนแสดงตัวอย่างดังต่อไปนี้

หนังสือ

Author. (Year). *Romanized Title* [Translated Title]. Place: Publisher.

เช่น

Boonkong, S. (2013). *Phra aphai mani (chabap katun) (Phim khrang thi 11)* [Pra Aphimanee (Cartoon version) (11th ed.)]. Bangkok: skybook.

Megee, J., & Kramer, J. (2551). *Concurrency state models & Java programs*. West Sussex, UK: John Wiley.

บทความในหนังสือ

Author. (Year). Romanized Title of Chapter [Translated Title of Chapter].

In Editor (eds.), *Romanized Title of Book* [Translated Title of Book] (Page). Place: Publisher.

เช่น

Sangtaksin, Y., & Busaphacheep, T. (2002). *Wiwatthanakan khong phasa læ wannakhadi Thai* [Evolution of Thai Language and Literature].
In Y. Sangtaksin & P. Tangkittiphaporn (eds.), *Thai suksa* [Thai Study] (pp. 76-122). Bangkok: Kasetsart University.

Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. In P. Cole & J. Morgan (eds.) *Studies in Syntax and Semantics III: Speech Acts* (pp. 183-198).
New York: Academic Press.

บทความในวารสาร

Author. (Year). Romanized Article [Translated Article]. *Title of Journal*, Volume(Issue).
page number.

เช่น

Kukkong, P. (2015). *samatthana dan kansusan sukkhaphap khong asasamak satharanasuk changwat Khon Kaen* [Health Communication Competency of Village Health Volunteers in Khon Kaen Province]. *Humanity and Social Science Journal (GTHJ)*, 21(2). 187-197.

Juliantari, L. P. (2014). Semiotic analysis of “The Conjuring” movie poster advertisement. *Journal of Humanis*, 9(3). 1-7.

วิทยานิพนธ์ ที่มีเล่มตีพิมพ์

Author. (Year). *Romanized Title of dissertation* [Translated Title of dissertation] (Doctoral dissertation หรือ Master’s thesis, University)

เช่น

Sounsamut, P. (2004). *Phu sep kap kan datplaeng nuaha lae tualakhon ruang phra aphaimani nai watthanatham pracha niyom nai chuang pi Phutthasakkarat songphanharoisipha - songphanharoihasiphok* [Audience and the Adaptation of Content and Characters of 'Phra Aphai Mani' in Thai Popular Culture During 2002-2003] (Master of arts thesis, Chulalongkorn University).

Magyar, C. E. (2014). *The discourse of tourism and national heritage: A contrastive study from a cultural perspective* (Doctorial’s thesis, Autonomous University of Madrid).

เว็บไซต์

Author. (Year). Romanized Title [Translated Title]. Retrieved From URL

เช่น

Akkrasomcheap, W. (2017). *Khi-nik kae ni mai chai ya wi-set tae phoem o-si-chen thang karn ngoen* [A Clinic for Debt-Tackling is Not the Elixir But the Increase in Liquidity. Online Prachachat]. Retrieved from https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1495698043

Rankin, E. (2013). *Residential school survivor says he was starved CBCNEWS*. Retrieved from <http://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/b-c-residential-school-survivor-says-he-was-starved-1.1317712>

หมายเหตุ สามารถดาวน์โหลดตัวอย่างวิธีการเขียนฉบับเต็ม พร้อมทั้งดาวน์โหลดคู่มือการเขียนรายการอ้างอิงตามแบบ APA 6th Edition และแบบฟอร์มนำเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ได้ที่เว็บไซต์มนุษยศาสตร์สาร: <http://journal.human.cmu.ac.th/makepaper.php>

การส่งต้นฉบับ

1. ผู้เขียนลงทะเบียนเพื่อใช้งานระบบ Thaijo 2.0 เพื่อดำเนินการ ส่งบทความ และ“แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์” ทางออนไลน์ผ่านระบบที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/submission>
2. เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบโดยทันที
3. กองบรรณาธิการจะดำเนินการตรวจสอบบทความที่ได้รับว่าอยู่ในขอบเขตเนื้อหาวารสารหรือไม่ รวมถึงคุณภาพทางวิชาการและประโยชน์ ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติในเบื้องต้น และจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนทราบภายใน 15 วัน
4. ถ้าผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการ ขอให้ผู้เขียนชำระเงินค่าตีพิมพ์ ผ่านทาง **บัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ 667-406368-0** คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และส่งหลักฐานการโอนเงินมายังกองบรรณาธิการ ที่ Email: humanjournal@cmu.ac.th ([ประกาศอัตราค่าบริการตีพิมพ์](#))¹

¹ วารสาร “มนุษยศาสตร์สาร” ได้ออกประกาศ การยกเลิกเก็บค่าตีพิมพ์ค่าดำเนินการของวารสาร สำหรับบทความที่ส่งเข้าระบบ Thaijo 2.0 ของวารสารฯ หลังวันที่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นต้นไป ([ประกาศ การยกเลิกการตีพิมพ์ฯ](#))